

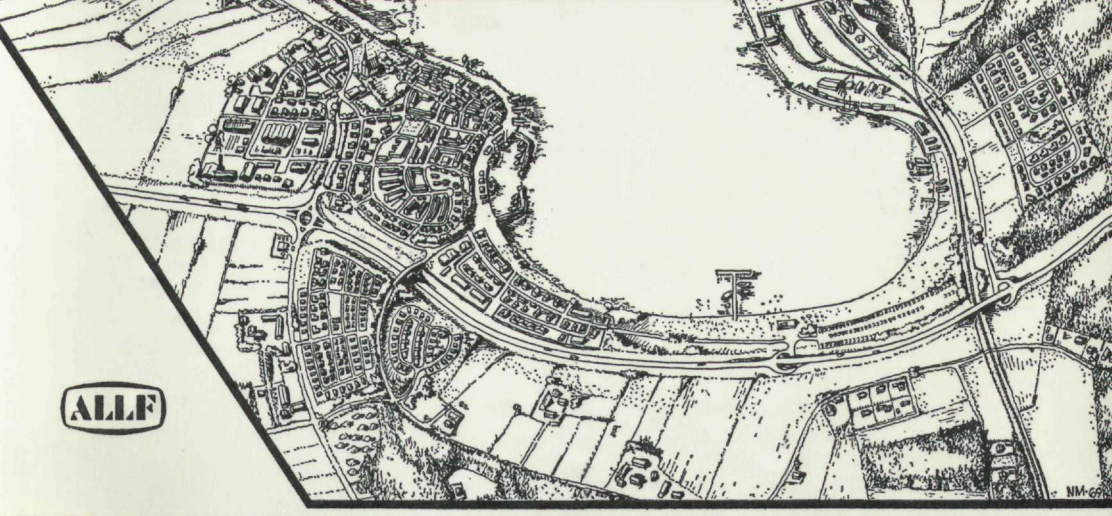
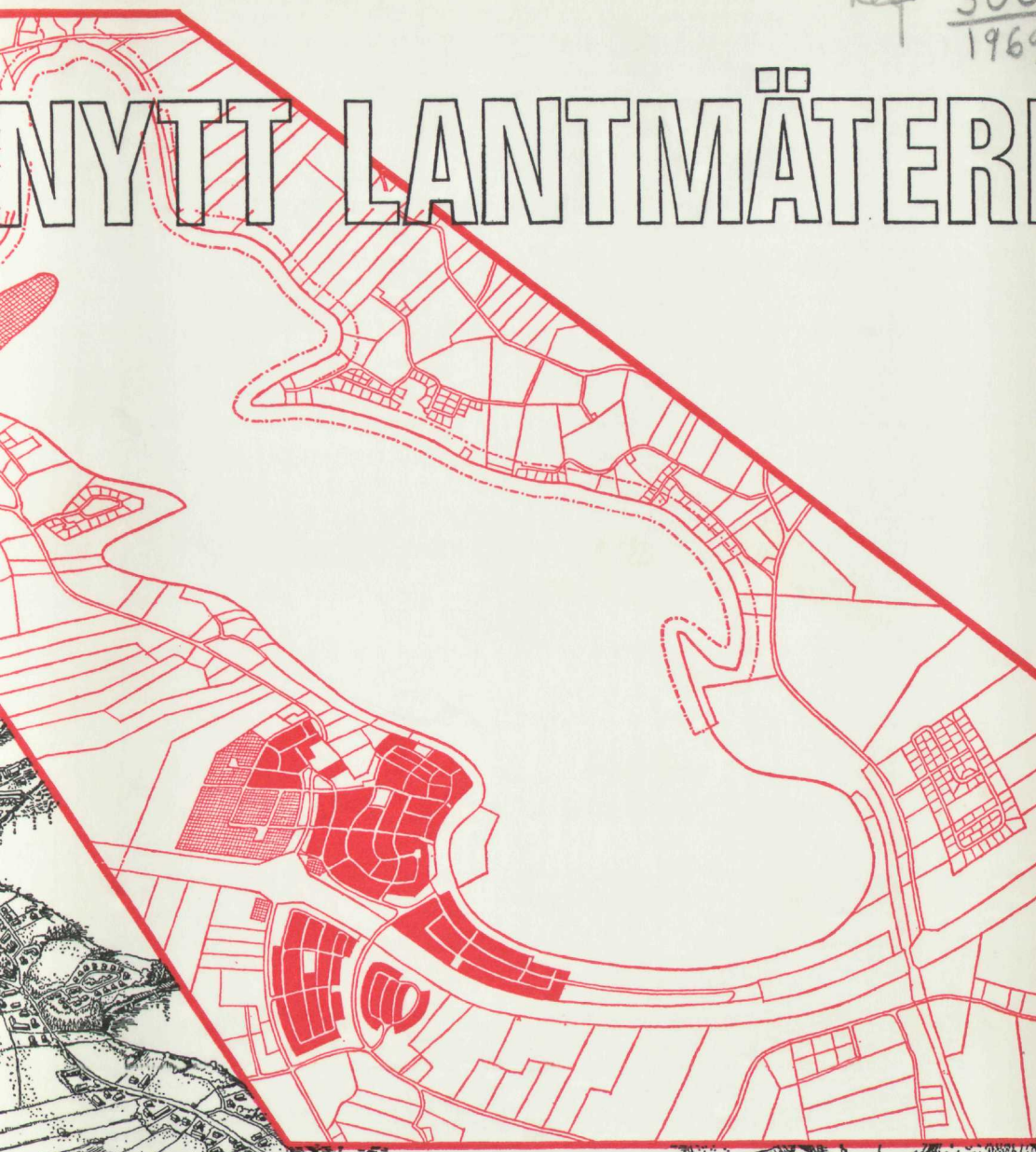

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2013

Ref 500
1969

NYTT LANTMÄTERI

ALF

NM-6

Statens offentliga utredningar

1969: 43

Civildepartementet

Nytt lantmäteri

Betänkande avgivet av Utredningen rörande
fastighetsbildnings- och mättningsväsendets
organisation

Stockholm 1969

Nytt läromaterial

Till Statsrådet och chefen för civildepartementet

Genom beslut den 17 december 1965 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för jordbruksdepartementet att tillkalla högst sju sakkunniga för att utreda organisationen av fastighetsbildnings- och mätningväsendet m. m.

Med stöd av detta bemyndigande tillkallades den 3 januari 1966 såsom utredningsmän landshövdingen Hjalmar Nilsson, tillika ordförande, ledamoten av riksdagens andra kammare Erik Grebäck, förbundsdirektören Sven Järdler, överingenjören Lennart Linder-Aronson, kommunalrådet Gustaf Olsson, ledamoten av riksdagens första kammare Bertil Petersson och numera generaldirektören Ingvar Widén. Samtidigt förordnades numera överlantmätaren Rolf Davidsson att vara sekreterare åt utredningen.

Såsom experter åt utredningen förordnades den 24 mars 1966 stadsingenjören Lars Ahlman och överlantmätaren Nils Sjölin och den 14 april 1967 förordnades numera kanslisekreteraren Ulf Berenholt att vara biträdande sekreterare åt utredningen.

Den 9 februari 1968 erhöll Widén begärt entledigande från sitt uppdrag. Samtidigt förordnades Sjölin att i stället vara sakkunnig i utredningen. Samma dag förordnades universitetslektorn Ingvar Fridell

att vara expert åt utredningen.

Den 26 april 1968 erhöll Ahlman begärt entledigande från sitt uppdrag. Den 18 september 1968 förordnades stadsingenjören Bertil Ekström att vara expert åt utredningen.

De sakkunniga har antagit namnet utredningen rörande fastighetsbildnings- och mätningväsendets organisation.

Till följd av ändring i departementsindelningen överfördes utredningen till civildepartementet genom förordnande av Kungl. Maj:t den 24 juli 1969.

Utredningen får härmed värdsamt överlämna betänkandet »Nytt lantmäteri». Det åt de sakkunniga lämnade uppdraget är därmed slutfört.

Till betänkandet har fogats reservation av ledamöterna Järdler, Olsson och Petersson, i vilken experten Ekström förklarat sig instämma.

Stockholm i oktober 1969.

Hjalmar Nilsson

<i>Erik Grebäck</i>	<i>Sven Järdler</i>
<i>L. Linder-Aronson</i>	<i>Gustaf Olsson</i>
<i>Bertil Petersson</i>	<i>Nils Sjölin</i>
	<i>/Rolf Davidsson</i>
	<i>Ulf Berenholt</i>

Innehåll

Förkortningar	8	2.3 Uppgifternas omfattning	47
Sammanfattning	9	2.3.1 Nuläge	47
Kapitel 1 <i>Direktiv. Uppläggnings- utredningsarbetet</i>	15	2.3.2 Utvecklingstrend	49
1.1 Direktiven för utredningen	15	Kapitel 3 <i>Nuvarande organisation</i>	53
1.2 Till utredningen överlämnad pro- memoria	17	3.1 Författningmässig bakgrund	53
1.3 Arbetets bedrivande m. m.	17	3.2 Organisationsbilden i stort	56
I Bakgrund		3.3 Uppgifter enligt instruktion och andra föreskrifter	60
Kapitel 2 <i>Arbetsuppgifter</i>	19	3.3.1 Det statliga lantmäteriet	60
2.1 Uppgifter grundade på lagstiftning om fastighetsbildning, fastighets- bestämning, fastighetsregistrering, fastighetssamverkan och liknande	19	Lantmäteristyrelsen	60
2.1.1 Något om fastighetsindel- ningen och dess samband med samhällsbyggandet	19	Länsorganet	61
2.1.2 Lagar. Förrättningsformen	21	Förrättningsorganisationen	61
2.1.3 Huvudområden	22	3.3.2 Det kommunala mättnings- väsendet	61
Tätorter	22	3.4 Organisation och personalresurser	62
Jordbruk och skogsbruk	26	3.4.1 Det statliga lantmäteriet	62
Fritidsliv och naturvård	27	Lantmäteristyrelsen	63
2.1.4 Insatsernas art	30	Länslantmäterikontoren	63
Fastighetsbildning och fas- tighetsbestämning	30	Förrättningsorganisationen	63
Fastighetssamverkan	34	3.4.2 Det kommunala mättnings- väsendet	67
Fastighetsregistrering och fastighetsinformation	35	3.4.3 Centralnämnden för fastig- hetsdata	68
Planbetingade uppgifter	38	Kapitel 4 <i>Förslaget till fastighetsbild- ningslag</i>	69
Fastighetsvärdering	41	4.1 Enhetlig lagstiftning för land och stad	69
2.2 Uppgifter av teknisk art	42	4.2 Samordningen av olika intressen	69
2.2.1 Stommätning	43	4.3 Lagtekniska frågor	71
2.2.2 Mätningstekniska inslag i planeringsprocessen	43	4.4 Villkor för fastighetsbildning	71
2.2.3 Mätningstekniska uppgifter i anslutning till byggande	45	4.5 Förfarandet vid fastighetsbildning. Förrättning	73
2.2.4 Något om modern, etable- rad teknik	46	4.6 Fullföljd	75
		4.7 Fastighetsregister	76
		4.8 Fastighetsbildningsinstitutet	77
		4.8.1 Fastighetsreglering	77
		4.8.2 Avstyckning	79
		4.8.3 Klyvning	79
		4.8.4 Sammanläggning	79

4.9	Fastighetsbildning och kommunal indelning	80
4.10	Fastighetsbestämning	80

II Förslag

Kapitel 5	<i>Målsättning</i>	81
Kapitel 6	<i>Frågan om huvudmannaskap</i>	83
6.1	Inledning	83
6.1.1	Direktiven m. m.	83
6.1.2	Vissa regionala undersökningar	83
	Stockholmsgruppen	84
	Borlängegruppen	85
	Sundsvallsgruppen	86
6.1.3	Arbetsgrupper inom utredningen	87
6.1.4	Länsförvaltnings- och länsdemokratiutredningarna	90
6.1.5	Huvudmannaskapet för vissa andra förvaltningsgrenar	91
6.2	Nytt fastighetsrättsligt system	92
6.3	Rättsligt betingade krav på fastighetsbildningsmyndigheten	94
6.4	Nytt fastighetsregister	97
6.5	Kommunala och statliga intresseområden	99
6.6	Territoriell eller funktionell uppdelning av huvudmannaskapet för fastighetsbildning	102
6.7	Allmänorganisatoriska frågor	105
6.8	Genomförandefrågor	106
6.9	Ställningstagande rörande huvudmannaskapet	107
Kapitel 7	<i>Principlösning</i>	110
7.1	Fastighetsbildningens organisatoriska krav	110
7.2	Fastighetsregistreringens organisatoriska krav	110
7.3	Den nya teknikens organisatoriska krav	112
7.4	Organisationsnivåer	115
Kapitel 8	<i>Centralorgan</i>	116
8.1	Huvudfunktioner	116
8.2	Ämnesfunktioner	118
8.3	Organisation	120
Kapitel 9	<i>Länsorgan</i>	124
9.1	Uppgifter	124
9.2	Organisation	129

Kapitel 10	<i>Regionala och lokala lantmäterioorgan</i>	131
10.1	Uppgifter	131
10.2	Organisatoriska huvudlinjer	133
10.2.1	Samarbetet mellan statliga fastighetsbildningsorgan och kommunala mätningorgan	133
	Allmänt	133
	Exploateringsfallet	134
	Saneringsfallet	135
	Glesbebyggelsefallet	136
	Rationaliseringsfallet	136
	Fastighetsbestämningssfalllet	137
	Sammanfattning: Alternativa lösningar efter kommunens val	137
10.2.2	Lantmäteriregioner	139
10.3	Förslag till lokalisering av kansliorter	141
Kapitel 11	<i>Personal</i>	151
11.1	Centralförvaltningen	151
11.2	Länslantmäterikontoren och lantmäteriregionerna	152
11.2.1	Inledning	152
11.2.2	Vissa grundläggande uppgifter och bedömningar	152
11.2.3	Bedömning av erforderligt personaltillskott	159
	Lantmäteriregionerna	159
	Specialenheter	160
	Länslantmäterikontoren	160
11.2.4	Sammanställning	160
Kapitel 12	<i>Utrustning</i>	162
12.1	Geodetisk utrustning	162
12.1.1	Geodimetrar	162
12.1.2	Teodoliter typ T3	162
12.1.3	Torn- och signalutrustning	162
12.1.4	Mätbussar	162
12.1.5	Gyroteodoliter	163
12.1.6	Kod-teodoliter	163
12.1.7	Elektroniska kortdistansinstrument	163
12.1.8	Reparationsutrustning	163
12.2	Fotogrammetrisk utrustning	163
12.2.1	Stereoautografer och -aviografer	163
12.2.2	Koordinatregistrerverk	164
12.2.3	Zoomstereoskop	164
12.2.4	Mätkameror m. m.	164
12.2.5	Polaroidprojektorer	164

12.3	Beräkningsutrustning	164	Bilaga 2 <i>Lantmäteriets procentuella andel av förrättningar och tomtindelningar år 1968</i>	203
12.3.1	ADB-anläggning	164		
12.3.2	Bordsdatamaskiner	165		
12.3.3	Automatiskt arealräkningsinstrument	165	Bilaga 3 <i>Utdrag ur vissa föreskrifter om lantmäteriorganens uppgifter</i>	207
12.4	Kartografisk utrustning	165		
12.4.1	Automatiska koordinatografer	165	Bilaga 4 <i>Förslag till indelning av riket i lantmäteriregioner</i>	215
12.4.2	Övrig kartografisk utrustning av mera kostnadskrävande art	165		
12.5	Reproduktionsteknisk utrustning .	165		
12.5.1	Reprokamera	165		
12.5.2	Mikrofotografering m. m.	166		
12.5.3	Övrig kopieringsutrustning	166		
12.5.4	Inredning	166		
12.6	Utrustning för fastighetsregistrering och fastighetsinformation . .	166		
12.7	Telefonutrustning	166		
12.8	Övrig utrustning	167		
12.9	Sammanställning	167		
Kapitel 13 <i>Kostnadsfrågor</i>		168		
Kapitel 14 <i>Taxe- och kostnadsfördelningsfrågor</i>		170		
14.1	Allmänt	170		
14.2	Taxornas konstruktion	171		
14.3	Kostnadsfördelningsfrågor	173		
14.4	Bidrag	174		
14.5	Förslag	175		
Kapitel 15 <i>Författningsfrågor</i>		179		
15.1	Allmänt	179		
15.2	Författning om fastighetsbildningsmyndighet m. m.	179		
Kapitel 16 <i>Genomförandefrågor</i>		181		
16.1	Tidpunkten för en omorganisation	181		
16.2	Personalfrågor	181		
16.3	Utrustning	183		
<i>Reservation</i>		184		

III Bilagor

Bilaga 1 <i>Förteckning över vissa författningar</i>	201
--	-----

Förkortningar

Lagar m. m.

EVL	lagen 3 september 1939 om enskilda vägar
FBLS	lagen 12 maj 1917 om fastighetsbildning i stad
JDL	lagen 18 juni 1926 om delning av jord å landet
LGA	lagen 16 december 1966 om vissa gemensamhetsanläggningar
NyaFBL	förslaget till ny fastighetsbildningslag (lagrådsremissen)
Registeruppläggnings- kungörelsen	kungörelsen 28 maj 1968 om uppläggande av nytt fastighets- register, m. m.
Sammanföringslagen	lagen 18 april 1952 om sammanföring av samfälld vägmark och av järnvägsmark med angränsande fastighet m. m.
SML	lagen 18 juni 1926 om sammanläggning av fastigheter å landet
ÅUL	lagen 6 juni 1962 om äganderättsutredning, lagfart och sam- manläggning av fastigheter i vissa fall
1936 års kungörelse	kungörelsen 26 juni 1936 med vissa föreskrifter om mätungs- väsendet och fastighetsregisterväsendet i rikets städer
1948 års lag	lagen 27 februari 1948 med särskilda bestämmelser om fas- tighetsbildning inom vissa områden av stad
1964 års lag	lagen 11 december 1964 med vissa bestämmelser angående fastighetsbildning efter ändring i kommunal indelning m. m.

Vissa andra förkortningar

AO	arbetsordningen för lantmäteristaten
JoU	jordbruksutskottets utlåtande
LI	lantmäteriinstruktionen
prop.	Kungl. Maj:ts proposition
SFS	svensk författningssamling
SOU	statens offentliga utredningar
SU	statsutskottets utlåtande
1LU	första lagutskottets utlåtande
3LU	tredje lagutskottets utlåtande

Sammanfattning

Utredningen redovisar i kapitel 1 *direktiven* och en för beaktande överlämnad promemoria varefter en redogörelse lämnas för uppläggningsarbetet.

I betänkandets första avdelning (kap. 2—4) tecknas en *bakgrund* till utredningens förslag.

Kapitel 2 beskriver *uppgifterna* för organen inom de områden som utredningen haft att behandla. I ett första avsnitt tas där upp sådana uppgifter som grundar sig på lagstiftning om fastighetsbildning, fastighetsbestämning, fastighetsregistrering, fastighetssamverkan och liknande. Utvecklingen inom de tre stora sektorerna tätorter, jordbruk och skogsbruk samt fritidsliv och naturvård och dess återspeglning i behovet av lantmäteriinsatser får därvid utgöra bakgrunden till en utförligare presentation av de konkreta insatser som erfordras. I ett andra avsnitt beskrivs de härifrån mera fristående tekniska uppgifterna. Det är här främst fråga om inslag i markförvärvs-, planerings- och byggnadsprocesserna.

Den nuvarande organisationen tecknas i kapitel 3. I princip sköts verksamheten statligt, genom lantmäteriet, eller kommunalt, genom kommunala organ eller engagerade konsulter. Möjligheterna att använda den ena eller den andra organisationslösningen regleras i stor utsträckning av kompetensregler i olika lagar och kapitlet inleds med en redogörelse för dessa. Tillämpningen av landsbygdsreglerna för fastighetsbildning ankommer med mindre undantag på den statliga organisationen medan stadsreglerna gett upphov till ett flertal olika lösningar beträffande organisationen. De senare bestämmelserna gäller i vis-

sa fall även utanför stad. Beträffande ändringar i gränsdragningen mellan tillämpningsområdena för landsbygds- respektive stadsreglerna gäller sedan några år särskilda, provisoriska bestämmelser. Övriga lagar av intresse här anknyter i betydande utsträckning till fastighetsbildningslagstiftningens kompetensföreskrifter. Likartade regler gäller för fastighetsregistreringen.

Dagens organisationsbild uppvisar en rikt varierande skara av lösningar, där i många kommuner verksamhet inom vissa områden eller av visst slag ombesörjs av en organisation och övrig verksamhet av en annan. Om man ser på de framtida kommunerna, de nuvarande kommunblocken, blir bilden än mera splittrad. I en bilaga till kapitlet redovisar utredningen hur stor del av förrättningsmängden under 1968 som sökts hos det statliga lantmäteriet, varvid återstoden alltså begärts för handläggning inom kommunal organisation eller av särskilt förordnad förrättningsman utom lantmäteriet. Lantmäteriet handhade enligt detta material hela verksamheten i 148 av de 282 kommunblocken och minst hälften i 198 block, medan uppgifterna i 8 block ombesörjdes utan medverkan från det statliga lantmäteriet. Jordregistret förs av överlantmätarna. Stadsregisterförare är när det gäller städerna i regel någon kommunalt anställd person medan i andra fall lantmäteriet eller lantmäterianställda med få undantag svarar för uppgiften.

På stamnäts- och kartläggningens områdena medverkar ett antal konsulterande ingenjörbyråer. Vissa av dessa tillhandahåller även mätningmän, dvs. förrättningsmän.

Skilnaderna i inriktningen av verksam-

heten mellan det statliga lantmäteriet och det kommunala mätningväsendet belyses, till komplettering av vad som anförts i det föregående kapitlet, med bl. a. författningsföreskrifter, främst lantmäteriiinstruktionen och normalinstruktionen för stadsingenjör.

Det statliga lantmäteriet är organiserat i tre led, nämligen lantmäteristyrelsen, överlantmätarna med länslantmäterikontoren samt förrättningsorganisationen (i huvudsak 110 lantmåteridistrikt och 30 specialenheter). Organisationsleden har var för sig sina särskilda uppgifter, dels reglerade i lag, dels organisatoriskt betingade. Under senare år har emellertid arbetsformerna utvecklats mot en stark integration mellan organisationens skilda delar. Verket har för närvarande inemot 2 000 anställda, varav hos lantmäteristyrelsen ca 170, vid länslantmäterikontoren ca 430 och i förrättningsorganisationen ca 1 400.

Det kommunala mätningväsendets enheter är normalt direkt underställda byggnadsnämnderna. Personalen uppgår här till sammanlagt drygt 2 500 personer. Detta antal är inte direkt jämförbart med det nyss för lantmäteriet angivna, eftersom det även inbegriper kategorin mätningsträden.

För fortsättning av arbetet med att utforma det nya fastighetsregistersystemet och för vissa uppgifter, delvis tillsammans med lantmäteristyrelsen, för genomförandet av det nya registret har inrättats ett särskilt organ, centralnämnden för fastighetsdata. Hos nämnden, som har viss personalgemenskap med lantmäteriet, tjänstgör för närvarande 60—70 personer.

Med hänsyn till betydelsen för den nya organisationen av *den föreslagna fastighetsbildningslagen* redovisar utredningen i kapitel 4 några huvudlinjer i lagförslaget. Den nya lagen avses gälla hela landet. I fråga om samordningen av olika intressen i fastighetsbildningen tillämpar förslaget i stora drag de nu gällande principerna. Bevakningen av de allmänna intressena läggs som hittills på fastighetsbildningsmyndigheten. Samrådsbehovet och betydelsen av andra myndigheters beslut och ställnings-

taganden preciseras i förslaget. Efterbevakningen beträffande allmänintressena sedan ett fastighetsbildningsärende avgjorts vid förrättning tillkommer enligt förslaget i princip överlantmätaren, men även länsstyrelsen och lantbruksnämnden ges rätt att få fråga överprövad. Inom detaljplanelagda områden sker denna efterbevakning dock i huvudsak genom byggnadsnämnden.

All fastighetsbildning skall enligt förslaget ske genom förrättning, som skall handläggas av en fastighetsbildningsmyndighet. Procedurreglerna för förrättningen har begränsats till vad som funnits direkt nödvändigt med hänsyn till rättssäkerhetens krav. Vid förrättning kan tas upp och avgöras frågor inom ett vidare register än som tidigare varit möjligt. Inslaget av rättsliga frågor i förrättningsarbetet kommer därigenom att öka.

Proceduren med fastställelse av fastighetsbildningsförrättningar slopas. Fastighetsbildningsmyndighetens beslut blir sålunda gällande om besvär inte anförs däremot. Som en sista fas i fastighetsbildning och fastighetsbestämning betraktas fastighetsregistreringen.

Förrättningsinstitutet blir enligt förslaget färre än de nuvarande. Fastigheter kan nybildas genom avstyckning, klyvning och sammanläggning. En rad nuvarande institut för ombildning av fastigheter och för servitutsåtgärder ersätts av det nya institutet fastighetsreglering. Vid fastighetsbestämning slutligen behandlas frågor om fastighetsindelningens beskaffenhet och om omfånget eller beskaffenheten av vissa servitut.

I betänkandets andra avdelning redovisas *utredningens förslag*. Målsättningen behandlas i kapitel 5 och frågan om huvudmannskapet i kapitel 6. Principlösningen skisseras i kapitel 7, varefter den närmare utformningen av organisationen behandlas i kapitlen 8—10. Personal- och utrustningsbehoven redovisas i kapitlen 11 och 12, och en kostnadsberäkning görs i kapitel 13. Förslaget beträffande taxor och kostnadsfördelning återfinns i kapitel 14. I kapitel 15 behandlas författningsfrågor som aktualise-

ras av förslaget. Utredningen tar slutligen i kapitel 16 upp vissa genomförandefrågor.

Den verksamhet vars organisation utredningen har att behandla har som *målsättning* (kapitel 5) att skapa ett ändamålsenligt fastighetsbestånd, att tillrättalägga oklarheter rörande befintliga fastigheter, att tillhandahålla data om den fasta egendomen och att lämna service i fråga om vissa huvudsakligen tekniska arbetsuppgifter.

En huvudfråga för utredningen har varit att ta ställning till hur *huvudmannaskap*et skall ordnas på de berörda områdena. Diskussionen och ställningstagandet på denna punkt redovisas i kapitel 6. Inledningsvis lämnas en redogörelse för vissa undersökningar rörande alternativa förslag som gjorts inom utredningen eller på dess begäran. I korthet refereras också synpunkter och förslag som lagts fram av länsförvaltnings- och länsdemokratiutredningarna. Också vissa motiv som varit vägledande vid statsmakernas beslut om en övergång till statligt huvudmannaskap inom ett antal andra förvaltningsområden redovisas.

Ett nytt system håller på att utformas på fastighetsrättens område, innebärande en konsekvent samordning mellan reglerna i jordabalken och i fastighetsbildningslagstiftningen. Härigenom och genom de starkare rättsmedel den nya fastighetsbildningslagen kommer att lägga i förrättningsinstansens händer kommer de rättsliga frågorna att få väsentligt ökad betydelse och omfattning i den framtida fastighetsbildningsmyndighetens verksamhet. Samtidigt öppnar emellertid den nya lagen möjligheter till förenklade handläggningsformer i ett stort antal okomplicerade fall.

En för riket enhetlig organisation kan ses som ett följdriktigt steg i den fastighetsbildningsreform som håller på att genomföras. Först genom en sådan kan den nödvändiga stadgan i lagtillämpningen åstadkommas. Detta är särskilt viktigt mot bakgrunden av att lagreglerna i många stycken är allmänt hållna och kräver detaljerade anvisningar.

Utredningen understryker nödvändigheten av att höga krav ställs på förrättnings-

lantmätarnas kompetens. Denna kompetens måste ses som ett utslag förutom av utbildning också av erfarenhet och rutin inom fastighetsbildningsområdet. Ett relativt stort underlag av förrättningar krävs därför för fastighetsbildningsmyndigheten och den enskilde tjänstemannens praktiska verksamhet bör, särskilt under de första verksamhetsåren, formas med tanke på möjligheterna till successiv förkovran. Detta kan lättast uppnås inom en riksomfattande organisation.

Fastighetsbildningsmyndigheten måste ha en helt opartisk ställning. Det är också utomordentligt angeläget att den även uppfattas som helt obunden. Utredningen finner att en statlig organisation bäst tillgodoser detta krav.

Fastighetsregistreringen bör uppenbart ses som en statlig angelägenhet. Det nya registrets ökade informativa karaktär och utnyttjandet av ADB i registrerings- och informationsprocessen förutsätter ett långtgående centralt inflytande och medger endast obetydliga lokala variationer. Kraven på registerarkiven, inte minst från arkivvårdssynpunkt, talar för relativt stora arkiv.

Vissa av uppgifterna för fastighetsbildnings- och mätningsorganen har kommunal anknytning. Utredningen nämner särskilt sådana insatser som hänger samman med kommunernas ansvar inom mark-, planerings- och bostadsbyggnadssektorerna. Kraven på samordning och samverkan med skilda kommunala organ är här betydande. En stor del av verksamheten inom dessa områden utgörs av tekniska åtgärder som inte ingår i fastighetsbildningen och det är också här tidskraven gör sig mest gällande. Enligt utredningens uppfattning är det inte nödvändigt att dessa uppgifter organisatoriskt sammanvävs med fastighetsbildningsuppgifterna. Beträffande de senare finner utredningen att en samverkan mellan kommunala mätningsorgan och en statlig fastighetsbildningsorganisation i fråga om de tekniska inslagen väl kan tillgodose såväl tidskravet som övriga samordningskrav.

Andra uppgifter åter är av övervägande statlig natur. Främst nämns insatser rörän-

de jordbruket och skogsbruket. Här kan staten inte undvara ett fast grepp över verksamheten. Utredningen erinrar om de av statsmakterna nyligen fattade besluten om rationaliseringsorganen inom denna sektor och om fastighetsbildarens ställning i förhållande till dessa. Ärendenas omfattning och karaktär i övrigt reser särskilda organisatoriska krav. Utredningen finner därför att verksamheten på detta område inte kan godtagbart tillgodoses annat än i en statlig, riksomfattande organisation. Även för vissa uppgifter inom andra sektorer, exempelvis naturvården, föreligger behov av en sådan organisation.

Inom utredningen har diskuterats skilda möjligheter till en uppdelning av huvudmannskapet för fastighetsbildningen. När det först gäller frågan om en territoriell uppdelning avvisar utredningen tanken att tillämpa skilda system inom ett och samma kommunblock. En delning efter kommuntypen eller efter kommunstorleken avvisas också. Vidare har diskuterats valfrihet för kommunerna att ombesörja fastighetsbildningen med skyldighet för staten att svara för uppgiften i övriga fall. En uppdelning enligt någon av dessa typer skulle emellertid leda till stora svårigheter för den i dessa fall nödvändiga statliga organisationen, vars verksamhetsområde inte skulle bestämmas på rationella grunder utan tvärtom kan antas bli högst orationellt avgränsat och sammansatt och sannolikt successivt krympande. Olägenheterna härav får i ett sådant system bäras främst av de svagare kommunerna. Även möjligheterna till en funktionell uppdelning har övervägts — i en urban del och en agrar-skoglig del. Betydande svårigheter skulle emellertid därvid uppkomma när det gäller att avgränsa arbetsuppgifterna. En organisation med generell kompetens måste därför väljas. Utredningen finner sålunda varken en territoriell eller funktionell uppdelning lämplig.

I fortsättningen av kapitlet tar utredningen upp vissa allmänorganisatoriska frågor och pekar bl. a. på behovet av service- och specialistorgan, integrerade i verksamheten, och på nödvändigheten av att orga-

nisationsenheterna får acceptabel storlek. Slutligen berör utredningen vissa personella genomförandefrågor och konstaterar att ett kommunalt organisationsalternativ i fråga om fastighetsbildningen förorsakar genomförandeproblem av en helt annan svårighetsgrad och omfattning än ett statligt.

Utredningen gör herefter följande principiella ställningstagande. Arbetsuppgifter av rättslig karaktär, i första hand fastighetsbildning, fastighetsbestämning och fastighetsregistrering samt förrättningsverksamhet för fastighetssamverkan, bör handhas av ett riksomfattande, statligt lantmäteriorgan. Mättningsverksamhet, knuten till markexploatering och bostadsbyggande men utan direkt samband med fastighetsbildning, är i princip en kommunal uppgift. Kommunerna bör emellertid ges möjlighet att praktiskt svara för vissa tekniska inslag och annat förberedande arbete i förrättningar. Å andra sidan skall det statliga lantmäteriet vara skyldigt att åt kommuner som så önskar ge service i mättekniska frågor utan anknytning till förrättningsverksamheten.

I kapitel 7 tecknar utredningen *principlösningen* för det föreslagna statliga lantmäteriorganet. Fastighetsbildningen och fastighetsregistreringen ställer bestämda krav på organisationens uppbyggnad och även nya hjälpmedel och nya metoder måste i hög grad få påverka denna. Utredningen kommer med hänsyn till sådana aspekter fram till en tredelad organisation med en central del, lantmäteristyrelsen jämte centralförvaltningen, ett länsorgan och en regional-lokal del. Mellan dessa bör råda en vittgående samverkan, vilken möjliggör ett rörligt och smidigt resursutnyttjande. Samtidigt föreslås att centralnämnden för fastighetsdata inordnas i lantmäteristyrelsen.

Den närmare utformningen av *centralorganet* presenteras i kapitel 8. Tre huvudfunktioner för denna organisationsdel kan särskiljas. Den i egentlig mening styrande funktionen kommer att inrymma frågor om målinriktningen för verkets arbete, utveckling, rådgivning, samordning och dokumentation samt direkt administrativa upp-

gifter. Vissa moment i den av organisationen i övrigt bedrivna produktionen utförs lämpligen inom enheter som kan betjäna hela riket och dessa bör ingå i centralorganet som härigenom får en servicefunktion inom produktionen. De självständiga myndighetsuppgifterna slutligen kan sammanföras i en myndighetsfunktion.

Verket föreslås med hänsyn till arbetsuppgifternas karaktär få en styrelse, bestående av verkschefen och fyra lekmän.

Angelägenheten av kraftigt ökade insatser på utvecklings- och metodsidorna betonas. Särskilt inom det tekniska området är en upprustning nödvändig för att möjliggöra detta. Den bästa totaleffekten av centralorganets arbete bedöms erhållas om verksamheten samlas i avdelningar, avgränsade efter ämnesfunktioner. Fyra sådana enheter föreslås, nämligen avdelningen för fastighetsbildning, avdelningen för fastighetsinformation, tekniska avdelningen och administrativa avdelningen. Verkschefen får till sitt förfogande ett stabsorgan för verksplanering, samordningsuppgifter och information. För det stora projekt som genomförandet av en ny fastighetsbildningslag innebär krävs ett tillfälligt stabsorgan, en utvecklingsenhet.

Inom flera av verkets uppgiftsområden finns ett stort behov av fortlöpande kontakter med olika grenar av samhället och näringslivet. För att trygga den expertsamverkan som är nödvändig bör sakkunnigorgan — råd — knytas till lantmäteristyrelsen.

Kapitel 9 behandlar *länsorganets uppgifter och organisation*. Även här kan man tala om lednings-, myndighets- och serviceuppgifter. I princip är dessa eller motsvarande uppgifter redan knutna till överlantmätaren. Vissa förändringar följer emellertid med ny lagstiftning och förslaget ställer ökade krav på länsorganet såväl i fråga om ledningen av verksamheten inom länet som när det gäller intern och extern service. Betydelsen av och möjligheterna till en aktiv medverkan i arbetet på länsplanet understyks. Skyldigheten för överlantmätaren att hålla sig informerad om utvecklingen in-

om länet, inte minst genom successiva kontakter med kommunerna, betonas kraftigt av utredningen.

De regionala och lokala lantmäteriorganen beskrivs i kapitel 10 som organisationens kärna. Hit är huvuddelen av den till sakägare och kommuner riktade produktionen förlagd. Funktionen som fastighetsbildningsmyndighet skall handhas av dessa organ som också får andra förrättningsuppgifter. Härifrån skall även kunna lämnas en vidsträckt service av teknisk och annan art, bl. a. till kommunerna.

Utredningens ställningstagande i frågan om huvudmannaskapet ger kommunerna möjlighet att efter eget val i viss utsträckning svara för tekniska inslag och annat förberedande arbete i förrättningar. I fortsättningen av kapitlet anläggs synpunkter på den lämpliga uppgiftsfördelningen mellan statliga och kommunala organ i skilda situationer.

Liksom för närvarande bör en indelning i verksamhetsområden förekomma. Gränserna mellan skilda områden bör emellertid i framtiden kunna ändras smidigare än vad som nu är fallet. Intresset bör också i första hand inriktas på lokalisering av kansliorter. Här föreslår utredningen ett glesare nät med regionkontor och ett tätare med lokalkontor. De senare, lydande under de förra, skall främst underlätta lantmäteriets möjligheter att lämna teknisk service åt de kommuner som så önskar. Tätheten av detta lokala nät blir beroende av kommunernas efterfrågan på tekniska tjänster från lantmäteriet. För verksamheten med rationalisering av jordbruks- och skogsbruksfastigheter bör inrättas specialenheter av i huvudsak nuvarande karaktär. Utredningen föreslår en indelning av riket i lantmäteriregioner, vilken även illustreras i en kartbilaga. Förslaget upptar 88 regioner.

Personal- och utrustningsbehovet i den nya organisationen redovisas i kapitlen 11 och 12. Förslagen bygger på den uppgiftsredovisning som lämnats i de närmast föregående kapitlen. Totalt föreslås en personal av inom centralorganet ca 300, inom länsorganen ca 740 och inom lantmäterire-

gionerna ca 1 900 anställda. På utrustnings- sidan föreslås en upprustning för en kostnad av ca 16 milj. kr. under en femårs- period.

I kapitel 13 görs en *kostnadsbedömning* rörande den föreslagna organisationen. Års- kostnaderna för denna med dess vidgade uppgifter beräknas till ca 160 milj. kr. En del av dessa kostnader återförs till stats- verket via lantmäteritaxan.

Utredningen har också funnit anledning att ta upp *taxe- och kostnadsfördelningsfrå- gorna* till behandling. I kapitel 14 lämnas först en redovisning av gällande regler. För- slagsdelen ägnas främst åt frågan om kost- nadsfördelningen mellan staten och sak- ägarna. Kostnaderna för den verksamhet som bedrivs inom ramen för de allmänna myndighetsuppgifterna bör enligt utredning- en uppenbart bestridas av allmänna medel genom anslag över budgeten. Även i fråga om förrättningsverksamheten anser utred- ningen att övervägande skäl talar för att staten till någon del skall svara för kostna- derna. Kostnaderna för serviceinsatserna bör däremot helt bestridas av beställarna.

Det förut nämnda samarbetet mellan stat- liga och kommunala organ aktualiserar frå- gan om principerna för den ekonomiska uppgörelse som är förenad härmed. Även detta spörsmål behandlas i kapitlet.

Utredningens förslag för med sig behov av nya *författningar* och av ändringar i el- ler upphävande av gällande sådana. Dessa frågor berörs i kapitel 15. I en författning bör regleras frågan om vilket organ som skall bära funktionen som fastighetsbild- ningsmyndighet och här bör även vissa andra föreskrifter tas in. Bl. a. med hänsyn till att sådana bestämmelser måhända bör inarbetas i annan författning som erfordras till följd av en ny fastighetsbildningslag läg- ger utredningen inte fram något konkret författningsförslag men anger vilka punkter som bör regleras på detta sätt.

Kapitel 16 avser *genomförandefrågor*. Det nya lantmäteriet bör i sin huvuddel träda i funktion samtidigt med den nya fas- tighetsbildningslagen eller den 1 januari 1972. Centralorganet bör emellertid vara i

verksamhet redan tidigare. Personalen i det nya verket kommer att rekryteras från bå- da de huvudområden som berörs av omor- ganisationen. Utredningen föreslår därför att en statskommunal tillsättningsnämnd får i uppdrag att handlägga tjänstetillsättnings- ärenden i samband med övergången. För frågor som hör samman med statens över- tagande av kommunal utrustning i vissa fall bör en liknande utrustningsnämnd ut- ses.

1 Direktiv. Uppläggningsen av utredningsarbetet

1.1 Direktiven för utredningen

Direktiven för arbetet inom utredningen rörande fastighetsbildnings- och mättningsväsendets organisation återfinns i statsrådsprotokollet över jordbruksärenden den 17 december 1965. I anförande till detta protokoll yttrade dåvarande chefen för jordbruksdepartementet, statsrådet Holmqvist, bl. a. följande.

Fastighetsbildningen sker i huvudsak enligt lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet (jorddelningslagen), lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad (fastighetsbildningslagen) samt lagen den 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet (sammanläggningslagen). Fastighetsbildningsverksamheten enligt jorddelnings- och sammanläggningslagarna ankommer i stort sett på den statliga lantmäterioorganisationen. I städer och stadliknande samhällen, där fastighetsbildningslagen gäller, sköts fastighetsbildningen i vissa fall av lantmäteriet och i övrigt av det kommunala mättningsväsendet. Kommunalanställda mättningsmän finns i flertalet städer, några köpingar och ett fåtal landskommuner, medan ett antal mindre städer, en del köpingar och vissa andra samhällen i stället har särskilt förordnade förrättningsmän som sköter fastighetsbildning m.m. Både lantmäteriet och det kommunala mättningsväsendet handlägger därjämte i betydande omfattning förrättningar och uppdrag, som hänger samman med den egentliga fastighetsbildningsverksamheten. Även planer enligt byggnadslagen upprättas i viss omfattning av lantmäteriet och det kommunala mättningsväsendet.

I detta sammanhang bör nämnas att fastighetsregister för landet, jordregister, förs av tjänsteman i lantmäteriet. Fastighetsregister för stad förs i vissa fall av kommunal tjänsteman och i andra fall av statstjänstemän. Reglerna om fastighetsregister överses f.n. av fastighetsregisterutredningen.

Lantmäteriet erhöi sin nuvarande organisation genom beslut av 1960 års riksdag (prop. 74, JoU 19, rskr 212). Den centrala ledningen av lantmäteriet utövas av lantmäteristyrelsen. Styrelsen är chefsmyndighet för länslantmäterikontoren och för lantmäteriets förrättningsorganisation. Varje länslantmäterikontor förestås av en överlantmätare. Förrättningsorganisationen, vars huvudsakliga uppgift är att tillhandagå myndigheter, kommuner och enskilda med att verkställa förrättningar och uppdrag som har samband med fastighetsindelningen, består f.n. av 110 lantmäteridistrikt och 36 specialenheter.

Kommunala mättningsorganisationer finns f.n. i 120 samhällen, därav 103 städer. Lantmäteristyrelsen har genom sin stadsbyrå överinseendet över det kommunala mättningsväsendet. De flesta kommunala mättningsorganisationer lyder i regel under byggnadsnämnden i resp. kommun och har en stadsingenjör som chef. I vissa fall är vederbörande distriktslantmätare chef för en eller flera kommunala mättningsorganisationer inom sitt distrikt. I uppgifterna för de kommunala mättningsorganisationerna ingår inte sällan service i mättnings- och fastighetsfrågor åt andra kommunala organ.

Det finns f.n. starka tendenser till utjämning mellan land och stad i fråga om lagstiftning och förvaltning. Stadsgränserna är inte längre som förr naturliga gränser för tillämpningen av skilda författningar. Städerna är numera inte begränsade till stadsmässig bebyggelse utan omfattar ofta betydande landsbygdskonade områden och landsbygdskommuner innehåller inte sällan tätortsområden. Mot denna bakgrund har det ansetts påkallat att jorddelningslagen i viss utsträckning även skall kunna tillämpas beträffande område av stad som har landsbygdskaraktär. Möjligheten härtill infördes genom lagen den 27 februari 1948 (nr 96) med särskilda bestämmelser om fastighetsbildning inom vissa områden av stad. Denna lag har efter beslut av 1964 års riksdag (prop. 169, L³U 43, rskr 370) ersatts med lagen den 11 december 1964 (nr 783) med vissa bestämmelser angående fastighetsbildning efter änd-

ring i kommunal indelning m. m. Lagens innebörd är i huvudsak att ändringar i den kommunala indelningen inte skall påverka frågan om tillämplig fastighetsbildningslag. I lagens förarbeten underströks att den måste betraktas som en provisorisk lösning i avvaktan bl. a. på att frågorna om städernas rättigheter och skyldigheter beträffande den kommunala mättningsverksamheten närmare utretts.

I betänkandet »Fastighetsbildning» (SOU 1963: 68) har 1954 års fastighetsbildningskommitté framlagt förslag till ny lag om fastighetsbildning. Förslaget innehåller gemensamma regler för fastighetsbildningen i stad och på landet. I anslutning därtill har kommittén pekat på behovet av nya regler för gränsdragningen mellan lantmäteriets och det kommunala mättningsväsendets kompetensområde men avstått från att föreslå sådana regler. Vid remissbehandlingen av betänkandet har understrukits angelägenheten av att frågan löses. Under den senaste tiden har vidare framställningar gjorts dels av lantmäteristyrelsen, dels av Svenska kommunaltekniska föreningen, Svenska väg- och vattenbyggares riksförbund och Sveriges lantmätareförening om att fastighetsbildningens och mättningsväsendets organisation över ses i samband med utformningen av förslag till ny fastighetsbildningslag.

Enligt min mening är den nuvarande uppdelningen av fastighetsbildningsverksamheten mellan stat och kommun förenad med åtskilliga olägenheter. Detta framträder särskilt i det betydande antal kommuner där både det statliga lantmäteriet och en kommunal mättningsorganisation är verksamma. Angelägenheten av att åtgärder vidtas för att nå en lämpligare organisation är framträdande med hänsyn såväl till den pågående kommunindelningsreformen som arbetet med en ny fastighetsbildningslagstiftning. Mot den angivna bakgrunden anser jag att organisationen av fastighetsbildningsverksamheten i dess helhet bör överses. Härför bör särskilda sakkunniga tillkallas.

Syftet i stort med den av mig förordade utredningen bör vara att förutsättningslöst undersöka hur den framtida fastighetsbildnings- och mättningsorganisationen bör vara beskaffad för att fungera på ett ur allmänhetens, statens och kommunernas synpunkt så rationellt och ändamålsenligt sätt som möjligt. Härvid bör även fastighetsregistreringens organisation tas upp till prövning. Vid sina överbägganden rörande organisationens utformning bör de sakkunniga särskilt beakta följande synpunkter.

Den aktuella samhällsutvecklingen har medfört att nya krav ställs på fastighetsstrukturen. Samtidigt som de enskilda fastigheterna måste utgöra självständiga och lämpliga enheter skärps kravet på samordning olika fastigheter och anläggningar emellan. För att de lokala fastighetsbildningsorganen mot denna bakgrund

skall fungera på effektivast möjliga sätt bör de ha möjlighet att från centralt håll erhålla bistånd beträffande fastighetsrättsliga, fastighetstekniska och fastighetsekonomiska frågor. Utvecklingen har vidare gett möjligheter till betydande rationaliseringsvinster genom alltmer integrerad teknisk procedur särskilt vid mer omfattande fastighetsbildningsprojekt. Denna procedur kännetecknas av att insatser av moderna tekniska hjälpmedel och metoder såsom automatisk databehandling, fotogrammetrisk kartframställning samt kartering i automatiska karteringsinstrument, utgör viktiga inslag i arbetet. Detta förutsätter samverkan mellan de lokala förrättningsorganen och centrala eller regionala serviceorganisationer där det finns specialister och specialutrustning.

De nuvarande lantmäteridistrikten och stadsingenjörskontoren är ofta för små för att personal och teknisk utrustning skall kunna utnyttjas effektivt. Ett av huvudsyftena med 1960 års omorganisation av lantmäteriet var att tillskapa större organisationsenheter för att tillgängliga resurser härigenom skulle kunna utnyttjas på ett mera rationellt sätt. Efter år 1960 har åtskilliga kommuner skaffat sig egna kommunala mättningsorganisationer. Samtidigt har konsultfirmor av olika slag i ej ringa omfattning åtagit sig uppgifter av förberedande karaktär i fastighetsbildningsprocessen i framför allt samhällen på landet. Denna utveckling har medfört att resurserna blivit splittrade. Vidare har den pågående strukturomvandlingen med därav föranledd befolkningsförskjutning från områden, inom vilka jord- och skogsbruk utgör eller utgjort de dominerande näringarna, till tätorter i olika delar av landet medfört att arbetsunderlaget för de olika lantmäteridistrikten blivit ojämnt.

Vad jag nu anfört torde visa att betydande fördelar står att vinna om fastighetsbildningsverksamheten i sin helhet organisatoriskt samordnas. Särskilt är det av värde att organisationen härvid kan få en så hög grad av rörlighet att den snabbt kan omställas för att inom olika delar av landet möta de behov av fastighetsbildningsverksamhet som samhällsekonomiskt är mest angelägna. Detta är betydelsefullt med hänsyn till att det ur samhällets synpunkter är av vikt att de arbetskraftsresurser som erfordras för fastighetsbildningen inte blir större än nödvändigt. De sakkunniga bör sålunda i första hand undersöka möjligheterna att åstadkomma en enhetlig fastighetsbildningsorganisation, vari förutom lokala organisationsenheter ingår regionala eller centrala serviceorgan för tekniska och andra arbeten som inte lämpligen bör eller kan utföras lokalt. Jag vill framhålla att det inte synes vara nödvändigt att de lokala organisationsenheterna ordnas efter helt enahanda grunder utan olikheter i utformningen bör kunna finnas mellan exempelvis

organisationen i en större stad och på landsbygden. Av vikt är emellertid att de lokala organisationsenheterna har sådan storlek att det blir möjligt att utnyttja personal av olika kategorier och modern teknisk utrustning rationellt.

Med utgångspunkt från angelägenheten av att fördelarna av en samordnad organisation tas till vara i största möjliga utsträckning bör de sakkunniga överväga frågan om fastighetsbildningsverksamheten i framtiden bör bedrivas helt eller delvis under statligt eller kommunalt huvudmannaskap. Härvid bör särskilt undersökas möjligheterna att tillgodose kommunernas resp. statens behov av inflytande på fastighetsbildningens organisation. Om de sakkunniga finner skäl tala för att ett uppdelat huvudmannaskap behålls måste givetvis tillses att klara regler finns för gränsdragningen mellan statens och kommunernas verksamhet på området. Av stor betydelse är vidare att de sakkunniga prövar vilken service en statlig organisation bör lämna kommunerna i fråga om arbetsuppgifter av sådan natur som ligger vid sidan av fastighetsbildningsverksamheten. Härvid bör uppmärksammas förutsättningarna för att överföra dylika uppgifter till andra kommunala organ t. ex. fastighetskontor och byggnadskontor. De sakkunniga bör klarlägga konsekvenserna ur kostnadssynpunkt för såväl stat som kommun av olika organisatoriska lösningar.

Även frågor som äger samband med de förut berörda bör utredningen kunna ta upp till prövning. Beträffande spörsmålen om fastighetsregistreringens organisation bör samråd ske med fastighetsregisterutredningen. Med hänsyn till den pågående kommunindelningsreformen och arbetet med ny fastighetsbildningslag bör utredningsarbetet bedrivas skyndsamt.

1.2 Till utredningen överlämnad promemoria

Departementsutredningen har den 24 oktober 1967 till Kungl. Maj:t överlämnat promemoria nr 97 om befogenheten att besluta i ärenden om behörighet i vissa fall för mättningsman i stad. I denna behandlas vissa ärenden rörande dispenser och bemyndiganden jämlikt FBLS och 1948 års lag vilka för närvarande avgörs av Kungl. Maj:t i första instans. Departementsutredningen framhöll i promemorian att det borde kunna ankomma på lantmäteristyrelsen — som är central förvaltningsmyndighet för ärenden om bl. a. mättningsväsendet enligt de för stad gällande föreskrifterna — att i första hand besluta i ärendena och förordade att en dylik om-

läggning genomförs. Utredningen erinrade emellertid samtidigt om att en ny lag om fastighetsbildning är under utarbetande med gemensamma regler för fastighetsbildningen i stad och på landet och om att organisationen på området var under översyn i särskild utredning. Departementsutredningen föreslog därför att promemorian skulle överlämnas till organisationsutredningen att övervägas av denna med sikte på att avlasta Kungl. Maj:t från beslutanderätten i första instans när det gäller i de blivande bestämmelserna på mättningsområdet eventuellt förekommande möjligheter till dispenser och bemyndiganden av slag som avses i promemorian. Promemorian har senare jämte remissutlåtande från lantmäteristyrelsen överlämnats till utredningen för att beaktas i dess arbete.

1.3 Arbetets bedrivande m. m.

Utredningen har inledningsvis genom en enkät till rikets kommuner, genomförd efter kontakter med företrädare för dåvarande Svenska kommunförbundet och Svenska stadsförbundet, inhämtat upplysningar om den rådande organisationen på fastighetsbildningens och mättningsväsendets område, om anställd personal och verksamhetens omfattning m. m. Vidare har utredningen haft tillgång till de redogörelser för verksamheten som årligen inlämnas till lantmäteristyrelsen dels från lantmäteriets enheter, dels från enheter inom det kommunala mättningsväsendet. Kompletteringar av dessa uppgifter har skett dels genom total- och stickprovsundersökningar som företagits av utredningen, dels genom tillägg till de nämnda årsredogörelserna som initierats från utredningen.

Genom studiebesök och resor har utredningen inhämtat information om behov, verksamhet och organisation. Utredningen har sålunda besökt lantmäteristyrelsen, Hanninge lantmäteridistrikt, Tyresö kommun, Nacka stad, länslantmäterikontoret i Västernorrlands län — varvid även Härnösands stad varit företräd för förtroendemän och stadsingenjören —, Kramfors stad och

lantmäterikontoret där, länslantmäterikontoret i Norrbottens län — varvid även stadsingenjören i Luleå stad och företrädare för dåvarande Nederluleå kommun medverkat —, Kiruna stad och lantmåteridistriktet där, Karlstads stad — varvid även överlantmätaren i Värmlands län medverkat —, Göteborgs stad samt länslantmäterikontoret i Göteborgs och Bohus län.

Likaså i ett tidigt skede av arbetet har, efter därom gjorda framställningar, vissa av organisationsfrågan berörda personalorganisationer beretts tillfälle att inför utredningen lägga fram sina synpunkter på frågan. Utredningen har sålunda sammanträffat med företrädare för dels dåvarande Statstjänstemannaförbundet och Kommunal-tjänstemannaförbundet, dels Sveriges lantmätareförening, Svenska väg- och vattenbyggares riksförbund och Svenska kommunaltekniska föreningen.

På begäran av utredningen har tre arbetsgrupper utanför utredningen utarbetat alternativa organisationslösningar inom områden av respektive Stockholms, Kopparbergs och Västernorrlands län. Avsikten härmed var bl. a. att få en uppfattning om i vilken grad lokala nyanseringar kunde erfordras. Grupperna har i samtliga fall bestått av en chefs-tjänsteman inom det statliga lantmåteriet och en från det kommunala mätningväsendet.

För att belysa konsekvenserna av de inom utredningen diskuterade huvudlinjerna för en organisationslösning har två interna arbetsgrupper haft i uppdrag att närmare utveckla dessa. Grupperna har inför utredningen redovisat resultatet av sitt arbete i två relativt omfattande promemorior.

Utredningen har haft kontakt med dåvarande fastighetsregisterutredningen.

Efter remiss har utredningen avgivit yttranden

den 1 mars 1967 över betänkandet »Fastighetsregistrering» (SOU 1966: 63),

den 28 december 1967 över promemorian »Legalisering av sämjedelningar m. m.» (Stencil Ju 1966: 12) samt

den 12 september 1968 över promemorian »Långtidsplaneringen vid rikets allmänna

kartverk med förslag till allmän kartläggning under 1970-talet» (Stencil Jo 1968: 4).

2.1 Uppgifter grundade på lagstiftning om fastighetsbildning, fastighetsbestämning, fastighetsregistrering, fastighetssamverkan och liknande

2.1.1 Något om fastighetsindelningen och dess samband med samhällsbygget

Den fasta egendomen utgör ett nödvändigt underlag för många slag av samhälllig verksamhet. I åtskilliga fall är verksamheten inriktad på ett direkt utnyttjande av jorden som produktionsmedel eller av däri förekommande naturtillgångar. I andra fall kan den ställa krav på att visst utrymme av den fasta egendomen reserveras för dess utövning. Indelningen av den fasta egendomen i *fastigheter* har rättslig betydelse vid överlåtelse av sådan egendom, ett samband som ytterligare har stärkts genom nyligen genomförd lagstiftning (prop. 1968: 127, 3LU 66, SFS 1968: 579). Möjligheterna att använda den fasta egendomen som pant är i princip knutna till fastighetsindelningen. Även för åtskilliga rättigheter, bland vilka här må nämnas servitut och arrende- och bebyggelserätter, är indelningen i fastigheter grundläggande. Den fasta egendomen representerar betydande förmögenhetsvärden och dess indelning i särskilda enheter spelar en framträdande roll.

Den snabba utvecklingen i det moderna samhället ställer ökade krav på behandlingen av markdispositionsfrågor i allmänhet. Behovet av att kunna företa en samlad bedöm-

ning med hänsyn till skilda intressen är härvid betydande. Fastighetssystemet måste enkelt och snabbt och med beaktande av allmänna och enskilda intressen kunna ändras och anpassas efter aktuella riktlinjer i *anslutning till den allmänna samhällsplaneringen inom skilda sektorer*. Vid fastighetsbildning måste hänsyn tas till annan verksamhet i samhällsbyggnadsprocessen och förändringar i fastighetsstrukturen kan aldrig ses som isolerade företeelser.

Fastighetsbildning berör sålunda ofta en rad olika intressen, både enskilda och allmänna. Enskilda intressenter är i första hand fastighetsägarna, men också innehavare av panträtt, servitut och andra rättigheter. Bland allmänna intressen av betydelse kan nämnas dem som avser bebyggelsen, industrin, jordbruket, skogsbruket, kommunikationerna, naturvården och fritidsverksamheten. Tyngden av de allmänna intressena i fastighetsbildningen har kraftigt ökat till följd av samhällsutvecklingen.

Befolkningsomflyttningen och näringslivets omstrukturering leder bl. a. till förändringar i markanvändningen, och även i övrigt blir ändringar i fastighetssystemet ofta erforderliga. Tätorternas kärnor saneras, ytterområden exploateras för nybebyggelse och landsbygdsnäringsarna ges bättre förutsättningar för ekonomisk bärkraft. I dessa och andra fall blir kraven höga i fråga om fastighetsbildarens förmåga att snabbt, enkelt och effektivt åstadkomma den ändrade

fastighetsindelning som kan vara ändamåls-
enlig i det nya läget.

Verksamheten inom *tätorterna* intar en
framskjuten plats för fastighetsbildnings-
organen. Till stor del hänger den nära sam-
man med kommunernas aktiva plan- och
markpolitik och ingår som ekonomiskt be-
tydelsefulla moment i förberedandet och
fullföljandet av de kommunala ställnings-
tagandena. Inte minst på bostadsförsörj-
ningssidan erfordras ett nära samarbete mel-
lan byggnadsnämnderna och kommunernas
ekonomiska förvaltning på ena sidan och
fastighetsbildningsorganen på den andra. De
senare måste därför vara väl införstådda
med kommunernas intentioner för att vid
rätta tidpunkter kunna sätta in sina förbe-
redelsearbeten. Det kan härvid gälla sådana
frågor om markens utnyttjande som primära
lokaliseringsproblem och inte enbart rena
planläggningsfrågor.

Genom planläggning av skilda slag tas
ställning i åtskilliga frågor som rör mark-
användningen. Ofta blir sådan planläggning
bindande också för fastighetsbildningsverk-
samheten (se exempelvis NyaFBL 3 kap.
2—4 §§) och fastighetsbildningen kan i så-
dana fall delvis ses som medel för att ge-
nomföra sådan planläggning, för vilken
kommunen i regel är huvudansvarig. Det
bör emellertid betonas att inte heller fastig-
hetsbildning enligt fastställd detaljplan kan
ses som en rent kommunal angelägenhet.
Också i sådana planfall kan nämligen känsliga,
privaträttsliga avvägningar bli aktuella
i plangenomförandet. Med hänsyn till de
höga markvärdena får det rättsliga genom-
förandet även stor ekonomisk betydelse för
de enskilda markägarna. Vidare innehåller
såväl gällande lagstiftning som den som
föreslagits i lagrådsremissen om ny fastig-
hetsbildningslag ett jord- och planpolitiskt
regelsystem, genom vilket statsmakterna vill
säkerställa att de politiskt fastlagda rikt-
linjerna följs i fastighetsbildningen. Därför
förekommer, utan att vara reglerat i lag,
ett nära samarbete mellan plan- och fastig-
hetsbildningsmyndigheter i frågor angående
planläggning och lokalisering och sådana
frågor över huvud taget som rör markens

utnyttjande för olika ändamål.

Det allmännas intresse kan sägas tillta
i samma utsträckning som sambandet mellan
olika former för markanvändning alltmera
markeras. Bostads- och industribebyggelsen,
trafiken, fritidsbebyggelsen och naturvärden
är några av de områden som i allt högre
utsträckning måste koordineras under be-
aktande av gjorda politiska ställningstagan-
den.

På *jord- och skogsbrukssidan* intar fastig-
hetsindelningsfrågorna naturligen en fram-
skjuten plats. I och med att staten ekono-
miskt bidrar till jord- och skogsbrukets ra-
tionalisering och då de disponibla resurserna
för detta ändamål är begränsade, är det
från statens synpunkt angeläget att den ak-
tiva rationaliseringsverksamheten koncen-
treras till objekt som utväljs med tanke på
att bästa totaleffekt av insatserna skall upp-
nås. En betydande roll spelar härvid de fö-
refintliga samverkansformerna mellan fastig-
hetsbildningsorganen och lantbruksnämnd-
erna såväl på planeringsstadiet som i ge-
nomförandeskedet. En central och regional
planering utgör grunden för statens med-
verkan i rationaliseringsverksamheten. Det
är väsentligt att denna planering inordnas
i samhällsplaneringen i stort och att de all-
männa riktlinjerna för denna följs.

Även mera begränsade fastighetsbildnings-
åtgärder måste normalt verkställas mot bak-
grunden av översiktliga överväganden. Detta
förhållande gäller inte minst i fråga om ut-
nyttjande av mark för *fritidsändamål*, där
stor vikt måste läggas vid bl. a. samordning-
en mellan fritidsintressena, naturvärden och
det lokala näringslivet. I en situation där
konkurrens råder om markutnyttjandet är
en avvägning alltid erforderlig. Det är för
framtiden nödvändigt att i en helt annan
utsträckning än tidigare med målmedvetna,
aktiva åtgärder främja en lämplig lokalise-
ring av fritidsbebyggelse och friluftsanlägg-
ningar. Detta har påpekats bl. a. av 1962
års fritidsutredning. En av de viktigaste
uppgifterna härvid är att åstadkomma en
avvägning mellan fritidsbebyggelsens och det
rörliga friluftslivets markbehov. Byggnads-
lagstiftningen och den nya naturvårdslagen

innehåller rättsmedel för att uppnå en sådan avvägning mellan olika intressen och markdispositioner av betydelse för fastighetsbildningen.

2.1.2 Lagar. Förrättningsformen

Den helt övervägande delen av fastighetsbildningen sker med användning av de två huvudlagarna, JDL — i kombination med SML — och FBLS. För speciella åtgärder finns vid sidan härav särskilda lagar, bland vilka må nämnas sammanföringslagen, lagen den 25 april 1930 om delning av fastighet vid ändring i rikets indelning m. m., legaliseringslagen och ensittarlagen. De sistnämnda är exempel på lagar där huvudsyftet är ett annat än fastighetsbildning men där fastighetsbildning ingår som ett viktigt moment i tillämpningen. Inom fastighetsbestämningsområdet finns också en speciallag, ÅUL. EVL och LGA är de mest använda speciallagarna för att åstadkomma och trygga en samverkan mellan fastigheter.

En förteckning över författningsbestämmelserna är intagen i *bilaga 1*.

Kvalitetskraven inom förrättningsverksamheten för fastighetsbildning grundar sig på 1920 års mättningsförordning och verkställighetsföreskrifterna till denna. Förslag till en ny mättningsförordning har lagts fram och överarbetas för närvarande inom lantmäteristyrelsen.

Redan här kan nämnas att en ny och för riket enhetlig fastighetsbildningslag kan väntas träda i kraft under början av 1970-talet. Förslag till en sådan har nyligen slutbehandlats av lagrådet. En presentation av vissa huvuddrag i förslaget lämnas i kapitel 4.

Tillämpningen av de skilda lagarna sker normalt vid *förrättning*. — SML utgör dock för närvarande ett undantag härifrån. — Inom förrättningens ram förs erforderliga förhandlingar mellan intressenterna, olika problem utreds och de förekommande frågorna prövas i ett sammanhang. Här vägs de berörda intressena mot varandra till ett förrättningsbeslut. Genom denna kombination av officialutredande, förhandling och beslut skiljer sig förrättningen från ett dom-

stolsförfarande. Förrättningen verkställs av en förrättningsman. I vissa fall är denne biträdd av två gode män.

Vid fastighetsbildning måste som tidigare nämnts hänsyn tas till en rad enskilda och allmänna intressen. Bland de enskilda intressenterna intar markägarna en dominerande plats. De har enligt allmänna rättsgrundsatser att tala och svara för sin egendom, och åtgärderna har för dem ofta stor ekonomisk betydelse. Aktiv medverkan under arbetets gång från markägarnas sida är givetvis högst väsentlig för genomförandet av en fastighetsbildningsåtgärd. Andra enskilda vilkas intressen måste beaktas är innehavare av panträtter och särskilda rättigheter i fastighet som skall förändras. Fastighetskreditens roll i samhällslivet måste särskilt uppmärksammas.

För samhället är det av vikt att marken så långt möjligt får den bästa användningen. De allmänna intressena har gjort sig gällande vid fastighetsbildning sedan lång tid tillbaka men de har med samhällsutvecklingen ökat i betydelse och de berör nu flera sidor av samhällslivet än tidigare. Där fastställda planer och byggnadsreglerande bestämmelser föreligger, tillgodoses dessa intressen i huvudsak genom att planerna och bestämmelserna följs. Det allmänna har sålunda fått de viktigaste synpunkterna beaktade redan under planarbetet. Därjämte skall, som antytts redan i det föregående, fastighetsbildningen ske i överensstämmelse med de plan- och jordpolitiska riktlinjerna. Man måste även här tillse att nybildade eller ombildade fastigheter fyller lagstiftningens krav på planmässighet. Fastighetsbildning inrymmer därför normalt alltid planläggning i större eller mindre omfattning.

Det allmänna representeras av olika parter, vilkas specialintressen kräver beaktande. Ofta föreligger skilda bedömningar från dessa. Planmyndigheterna och bostadsorganen på kommunal och regional nivå har särskilda synpunkter på markanvändningen mot bakgrunden av bl. a. befolkningsutvecklingen och bostadsbehovet. Vatten- och utvecklingsfrågor samt sanitära förhållanden i övrigt spelar en synnerligen betydelsefull roll

i sammanhanget. Viktiga är vidare kommunikationsledningarna med återverkningar i form av trafikfara och buller. Lantbruksnämnden beaktar möjligheterna att skapa effektiva jordbruks- och skogsbruksföretag och att i övrigt underlätta den yttre rationaliseringen av brukningsenheterna. Även näringslivet över huvud taget har omfattande intressen att bevaka i markanvändningshänseende. Arbetsmarknadsfrågorna kräver uppmärksamhet. Markanvändningen för fritidsändamål har på senare tid fått särskild aktualitet. Naturvården och fornminnesvården kräver beaktande. Även andra intressen kan komma in i bilden — uppräkningsenheten är ej avsedd att vara fullständig.

Det ligger vidare i sakens natur att de enskilda intressenterna kan företräda avsevärt olika bedömningar i fastighetsbildningen, inbördes såväl som i förhållande till företrädarna för de allmänna intressena. En omdaning av fastigheterna inom en trakt kan sålunda av vissa fastighetsägare betraktas som angelägen medan andra kanske motsätter sig en sådan åtgärd, och en av en markägare begärd exploatering strider måhända mot samhällets önskemål och krav.

En intresseavvägning blir sålunda mycket ofta nödvändig. Denna avvägning görs av förrättningsmannen (eller förrättningsmännen).

Till grund för ställningstagandet och inom förrättningsens ram insamlas uppgifter om de rådande förhållandena bl. a. genom utredningar av mätningsteknisk, planteknisk, fastighetsteknisk, fastighetsekonomisk och juridisk art. Resultatet av den mätningstekniska insatsen sammanfattas oftast i en karta. Kartan är också ett hjälpmedel vid planläggning av fastighetsbildningsåtgärden och ett underlag för bedömningar av ekonomisk och rättslig art i förrättningsarbetet. Tekniska inslag återkommer slutligen i åtgärdskedjan när förrättningsresultatet skall fastläggas på marken och redovisas på karta. Med hänsyn till de tekniska momentens roll i fastighetsbildningsprocessen är det väsentligt att bestämda noggrannhetskrav uppfylls. Sådana kvalitetsbestämmelser finns som tidigare nämnts i särskild författning.

Hela förrättningsarbetet — som sålunda inrymmer *materialinsamling, planläggning, sakprövning, beslut och resultatredovisning* — sker under aktivt engagemang från förrättningsmannenasidan med betydande inslag av *egna initiativ* och *förhandlingsledning*.

2.1.3 Huvudområden

Tätorter

Samhället förändras i våra dagar i mycket rask takt. Näringslivets omstrukturering föranleder sålunda en genomgripande befolkningsomflyttning. Detta ställer krav på samhället både i expanderande områden och i avfolkningsbygder. Folkomflyttningssprocessen är alltför väl känd för att här behöva beröras mer än helt flyktigt.

Strömmen av folk från landsbygden in till tätorterna är ingen ny företeelse, men den har blivit allt mera markerad under de senaste årtiondena. År 1940 utgjorde tätortsbefolkningen sålunda inte fullt 56 % av den totala befolkningen i landet, medan andelen år 1960 stigit till 72,7 % för att år 1965 uppgå till 77,4 % (folkräkningarna). Denna omflyttning kan också illustreras med konstaterandet att glesbygdsandelen av befolkningen under perioden 1950—1960 minskade mer än 10 % i 75 av rikets 91 A-regioner (Befolkning och näringsliv, arbetsmarknadsstyrelsen, 1965).

Urbaniseringsgraden varierar emellertid kraftigt mellan olika delar av landet. Medan särskilt de tre storstadsområdena är starkt urbaniserade har Gotlands och Jämtlands län fortfarande mer än hälften av sin befolkning bosatt utanför tätort. Norrlands-länen och Kopparbergs och Värmlands län men även smålandslänen samt Kristianstads, Hallands och Skaraborgs län har en lägre urbaniseringsgrad än riksgenomsnittet. Av dessa genomgick dock Kronobergs och Skaraborgs län en snabb urbaniseringsprocess mellan de båda senaste folkräkningarna.

Samtidigt sker en snabb omfördelning av befolkningen mellan olika landsändar. Arbetsmarknadsstyrelsens anförda undersökning visar sålunda att antalet A-regioner

Tabell 1. Folkmängsutvecklingen i A-regionerna

Befolkningsförändring	Antal A-regioner			
	1940—50	1950—55	1955—60	1960—64
Folkminskning	13	25	34	39
Folkökning mindre än riksgenomsnittet	57	39	32	22
Folkökning större än riksgenomsnittet	21	27	25	30
Antal regioner	91	91	91	91

med folkminskning under olika undersökningsperioder stigit kraftigt sedan 1940-talet (se tabell 1).

Denna redovisning må kompletteras med en bild av befolkningsförskjutningen inom landet som framkommit vid en undersökning inom institutionen för Kulturgeografi och Ekonomisk geografi vid Lunds universitet (Öberg: Total- och tätortsbefolkningens förändringar 1960—1965). Där har studerats bl. a. förändringarna i totalbefolkningen inom ytor med i princip en radie av 65 km, regelbundet utplacerade över landet. Resultatet har redovisats på karta. Av denna framgår att en befolkningsökning under perioden 1960—1965, beräknad på detta sätt, återfinns i samtliga län runt Mälaren, i ett område i södra Småland samt i stora delar av sydvästra Sverige. Befolkningsminskning åter kan iakttas norr om en linje med ungefärlig sträckning Söderhamn—Falun—Årjäng med vissa undantag i Norrlands kustområden och i malmfältsområdet i Norrboten. Även Gotland och delar av Kalmar län hade folkminskning.

Det är tydligt att en folkomflyttning i denna snabba takt ställer stora krav på samhällsapparaten. Detta gäller inte minst lokaliseringsfrågor och tillgodoseendet av tätbebyggelsens markbehov, i vilket sammanhang frågan om bebyggelsens lokalisering är en väsentlig faktor.

För att samhällsutbyggnaden skall ske på ett sådant sätt att samhällets investeringar utnyttjas effektivt och att lämpliga boendemiljöer skapas krävs en planering i såväl ekonomiskt som fysiskt hänseende. Denna

planering måste avse både översiktliga lokaliseringsbedömningar och detaljerade genomarbetningar av de aktuella projekten.

På det lokala planet ligger huvudansvaret för bostadsförsörjning och byggnadsplanering hos kommunerna. Som en grund för kommunernas handlande har de rullande bostadsbyggnadsprogrammen visat sig vara av stor betydelse. Programmen tjänar bl. a. som viktiga hjälpmedel för att bestämma när åtgärder för markförvärv, detaljplanering, fastighetsbildning, exploateringsarbeten m. m. senast måste vidtas för att programmen skall kunna förverkligas vid avsedd tid. I planeringen av bostadsbyggandet har det visat sig bli allt mera nödvändigt att till grund ha en aktiv kommunal markpolitik. Detta har också uttalats i de av 1967 års riksdag antagna riktlinjerna för bostadspolitik (prop. 100, SU 100). En god markberedskap är sålunda en förutsättning för att utbyggnaden av tätorterna skall kunna ske på ett ekonomiskt och plantekniskt lämpligt sätt. Riktlinjen bör vara att kommunerna bygger upp en så god markberedskap att mark är säkerställd för minst tio års byggande.

Tillgången på mark för bebyggelse bör givetvis så långt möjligt tryggas genom frivilliga överenskommelser. Skulle sådana inte kunna uppnås kan kommun genom olika expropriationsåtgärder förvärva mark.

Dessa möjligheter har såväl planeekonomisk som bostadssocial syftning. Framför allt är sådana åtgärder avsedda att komma till användning då markägare inte vill genomföra en i och för sig motiverad exploatering bara därför att markpriserna kan väntas stiga i framtiden. Kommunerna har här erhållit medel att bryta dylika prismonopol. Vid sidan av det prispolitiska syftet skall tvångsinstituten också helt allmänt kunna utgöra underlag för en aktiv bostadspolitik från kommunernas sida, dvs. över huvud säkerställa tillgången på mark och möjliggöra plangenomförandet.

När marken förvärvats och senast när planer på en exploatering blir aktuella bör den i fastighetsindelningshänseende beredas för ändamålet. Detta sker genom olika fas-

tighetsbildningsåtgärder som underlättar ett senare plangenomförande. I detaljplanarbetet har fastighetsbildaren en viktig roll med hänsyn bl. a. till de för plan- och fastighetsekonomin betydelsefulla markanvändnings- och plangenomförandefrågorna. Jäm- sides med planarbetet fortsätter förberedelserna med fastighetsbildningen så att en för den avsedda bebyggelsen anpassad fastighetsindelning kan föreligga snarast möjligt efter fastställandet av planen.

Den helt övervägande delen av lantmäteriinsatsen inom tätortssektorn sammanhänger med genomförandet av de kommunala bostadsbyggnadsprogrammen. Det är därför högst angeläget att förseningar i arbetet inte uppstår. Lantmäteristyrelsen har vid ett antal tillfällen undersökt läget beträffande den fastighetsbildning, som erfordras för att genomföra de upprättade bostadsbyggnadsprogrammen. Undersökningarna har berört såväl lantmäteriet som det kommunala mätningväsendet. Utredningen har studerat detta undersökningsmaterial.

Till grund för utredningarna har lagts ett rapporteringsmaterial, som erhållits genom att styrelsen från i princip samtliga fastighetsbildningsorgan inom riket infordrat uppgifter rörande plan- och fastighetsbildningsläget m. m. vid årsskiftena 1963/64, 1964/65 och 1965/66 med avseende på de bostadsbyggnadsprogram, som upprättats och sedermera delvis justerats för åren 1964—1967. Rapporteringen är så fullständig, att bearbetningen kunnat ske med den förutsättningen, att erhållna bearbetningsresultat

kan betraktas som representativa för total- läget.

Av utredningsresultaten framgår, att fastighetsbildningsorganen genomsnittligt väl har kunnat fylla de på dem ställda kraven inom den handlingsram, som bestäms av de fastställda detaljplanerna. Man kan också konstatera en genomgående tendens till successiv förbättring av fastighetsbildningsläget. Denna framgår mycket klart av sammanställningen i *tabell 2*.

Man kan där se dels en klar tendens till förbättring av totalläget, dels en högst påtaglig förskjutning inom totalsummorna så att andelen *slutförda* fastighetsbildningsförrättningar genomgående ökat högst avsevärt. Fastighetsbildning »på förlag» (dvs. vid ett årsskifte påbörjad eller genomförd fastighetsbildning, som ej avser det närmaste årets bostadsproduktion utan ligger längre fram i tiden), vad man skulle kunna kalla *fastighetsbildningsberedskapen*, visar också en genomgående förbättring. Genom att denna beredskap föreligger och successivt har förbättrats, har kommunerna fått ett »buffertlager» av färdiga fastigheter, som kan utnyttjas för de erfarenhetsmässigt i rätt stor utsträckning förekommande, av olika anledningar föranledda jämkningarna i de uppgjorda bostadsbyggnadsprogrammen.

Av bearbetningen av rapporterna framgår vidare, att fastighetsbildningsorganen i betydande och som det synes i växande omfattning måst påbörja och även avsluta erforderlig fastighetsbildning trots att fastställd detaljplan ännu ej förelegat. Detta är

Tabell 2. Fastighetsbildning för bostadsbyggnadsprogrammen — läget i förhållande till produktionsplanerna.

Produktionsår	Procentuella andelen slutförd eller pågående fastighetsbildning inom fastställda detaljplaner								
	vid början av året före produktionsåret			vid början av produktionsåret			vid slutet av produktionsåret		
	under arbete	slutförd	summa	under arbete	slutförd	summa	under arbete	slutförd	summa
1964	—	—	—	41,1	33,8	74,9	19,2	75,3	94,5
1965	30,8	14,8	45,6	38,4	39,0	77,4	15,7	77,9	93,6
1966	36,4	18,7	55,1	33,0	49,0	82,0	—	—	—
1967	31,8	26,1	57,9	—	—	—	—	—	—

inte helt tillfredsställande men har uppenbarligen i viss utsträckning varit nödvändigt. I allmänhet synes det också ha slagit väl ut, även om naturligt nog ändringar i detaljplaneförslag m. m. nödvändiggjort ändringar även i genomförd fastighetsbildning. Praktiskt taget genomgående har rapporterats, att den omständigheten, att fastighetsbildningen i vissa fall inte varit genomförd vid tiden för byggnadsarbetenas igångsättande, ej medfört någon försening av dessa.

Till belysning av plansituationen vid fastighetsbildning må anföras vissa uppgifter ur en av lantmäteristyrelsen nyligen publicerad undersökning bl. a. beträffande vissa avstyckningsförrättningar inom det statliga lantmäteriet (styrelsens meddelande nr 6: 1969). Undersökningen avsåg till denna del detaljplaneläget vid dels avstyckningsförrättningar som avslutats år 1968, dels vid årsskiftet 1968/69 ineliggande sådana förrättningar. Ca 80 % av de bildade eller önskade ägolorterna avseende helårsbosättning låg inom tätbebyggelse. Beträffande 3/4 av dessa förelåg vid avstyckningstillfället fastställd detaljplan men i en inte obetydlig del av tätbebyggelsefallen saknades t. o. m. detaljplaneförslag. En jämförelse med detaljplaneläget för de icke avslutade förrättningarna visar att planarbetet här ej

framskridit lika långt. En liknande, fastän ej lika detaljerad, undersökning har av utredningen verkställt inom stadsingenjörskontoren beträffande år 1967 respektive årsskiftet 1967/68. Drygt 100 enheter har lämnat uppgifter och resultatet torde kunna betraktas som representativt för hela gruppen. Glesbebyggelseandelen är här som väntat lägre än inom lantmäteriet. Materialet från de båda studierna redovisas i *tabell 3*.

Vid sidan av den stora expansionen på bostadsbyggnadsområdet sker en successiv sanering av framförallt tätorternas centrala delar. Tätortsmiljön förändras. Behovet av service inom skilda områden har sålunda blivit alltmera mångfacetterat och betydelsefullt. Bostadsområdena måste kompletteras med exempelvis affärer, post, tele, lokaler för kulturella aktiviteter, sportanläggningar och lokaler för administration. Den ökande biltätheten och tätorternas tillväxt skapar trafiktekniska problem som måste lösas genom ändamålsenliga trafikleder, kollektiva transportmedel och parkeringsmöjligheter. Standardkraven och de höga markvärdena leder ofta till ett mera komplicerat markutnyttjande än tidigare med en ökad samverkan mellan olika fastigheter och med en horisontell skiktning i markanvändningen.

Det är uppenbart att såväl det fortsatta

Tabell 3. Detaljplaneläget vid avstyckning avseende nybildning av tomtplatser för helårsbebyggelse.

	Andelen ägolorter (%) som bildats resp. föreslagits för helårsbebyggelse vid förrättningar som			
	avslutats		balanserats	
	inom lantmäteriet år 1968	inom stadsingenjörskontoren år 1967	inom lantmäteriet vid årsskiftet 1968/69	inom stadsingenjörskontoren vid årsskiftet 1967/68
<i>Tätbebyggelse</i>				
Fastställd detaljplan förelåg	60	60	44	49
Detaljplaneförslag förelåg eller var under upprättande	12	30	22	37
Detaljplaneförslag saknades helt	9			
<i>Glesbebyggelse</i>				
<i>Glesbebyggelse</i>	19	10	20	14
Summa	100	100	100	100

behovet av bostadsbyggande av stor omfattning som den fortgående saneringen av i första hand större tätorters centrala delar kommer att kräva betydande insatser av lantmäteriorganen.

Jordbruk och skogsbruk

Den dynamiska samhällsutvecklingen under efterkrigstiden har starkt påverkat jordbruks- och skogsnäringarna liksom övriga delar av vårt näringsliv. Under de senaste åren har takten stegrats i den omdaningsprocess som pågår inom svenskt jordbruk och skogsbruk och framtidsperspektivet antyder fortsatt sådan utveckling. Förändringarna tar sig uttryck bl. a. i minskning av den brukade arealen, minskning av antalet företagsenheter och fastigheter samt ökning av fastighetsstorleken och förbättring av arronderingen.

Den brukade åkerarealen, som år 1956 var 3,5 milj. ha vid enheter större än 2 ha, kan med ledning av senaste tillgängliga uppgifter för närvarande beräknas uppgå till ca 3,0 milj. ha. Den har under de senaste åren minskat med ca 60 000 ha per år. Enligt en beräkning som utförts inom lantbruksstyrelsen kommer åkerarealen att fram till år 1980 nedgå till 1,9 milj. ha, dvs. med ytterligare ca en tredjedel. Andelen bestående åker är dock enligt denna beräkning mycket olika i olika bygder och län. Så utgör den exempelvis för Jönköpings län 27 %, för Norrbottens län 54 % och för Malmöhus län 84 %.

Inte endast från jord- och skogsbruksnäringarnas synpunkt utan även av allmänt samhällsekonomiska skäl är det givetvis utomordentligt angeläget att den mark, som frigörs genom den antydda utvecklingen, blir rationellt utnyttjad.

Det totala antalet brukningsenheter över 2 ha, som omkring 1940 var över 300 000, utgjorde enligt 1966 års jordbruksräkning 186 000. Enligt andra undersökningar är antalet ytterligare något lägre. Under senare år har antalet brukningsenheter minskat med ca 5 % per år. Vid en oförändrad

nedläggningstakt kommer det totala antalet brukningsenheter över 2 ha att till år 1970 ha nedgått till ca 150 000. För vissa landsdelar, där de naturliga förutsättningarna för jordbruk är mindre goda, pekar verkställda länsutredningar mot att 40 à 50 % av antalet brukningsenheter kommer att försvinna till år 1975. För den efterföljande tidsperioden har utförts flera olika prognoser. Gemensamt för dessa är att de pekar mot en fortsatt mycket kraftig nedläggning av brukningsenheter.

Endast i mindre utsträckning har omvandlingen hittills tagit sig uttryck i förändringar i medelarealen åker per gård. Härtill har främst bidragit att viss del av den brukade arealen har lagts ned samtidigt som sammanslagning av enheter företagits. Under perioden 1961—1966 har den genomsnittliga arealen åker per enhet ökat från 14,1 till 16,4 ha eller med 2,3 ha¹.

Som ett mått på omfattningen av den yttre rationaliseringen inom jordbruket kan anges följande uppgifter som hämtats från en sammanställning som gjorts inom lantbruksstyrelsen. År 1968 utgjorde antalet brukningsenheter som undergått storleksrationalisering genom förvärv av mark 3 042, och den sammanlagda tillskottsarealen var 22 815 ha åker och 57 475 ha skog. Medelarealen på de rationaliserade enheterna utgjorde 22 ha åker och 52 ha skog före och 30 ha åker och 71 ha skog efter åtgärden.

De riktlinjer för den framtida jordbrukspolitiken som antagits av statsmakterna år 1967 innebär bl. a. att jordbrukspolitiken under den framtid som kan överblickas skall inriktas på att främja en fortsatt snabb rationalisering. Under denna period kommer, som framgått av det föregående, att krävas mycket omfattande omställnings- och anpassningsåtgärder från det allmännas sida. Till betydande del kommer dessa insatser att bestå av eller resultera i fastighetsbildningsåtgärder genom lantmäteriets försorg. Därtill kommer att lantmäteriet i anslutning till genomförandet av den nya lantbruksorganisationen fått en viktig uppgift

¹ Jordbruksräkningarna 1961 och 1966.

i att verka för att insatserna för jordbrukets och skogsbrukets rationalisering samordnas med samhällsplaneringen. Detta torde komma att ytterligare öka behovet av insatser från lantmäteriets sida inom planläggning och fastighetsbildning.

Mycket av vad som enligt det föregående gäller för jordbrukets rationalisering kan också appliceras på *skogsbruksrationaliseringen*. De båda frågorna hänger ju i flera avseenden intimt samman beroende på strukturen av jordbruks- och skogsbruksfastigheterna.

Vad särskilt gäller skogsbrukets rationalisering kan sägas att intresset och insatserna ökat starkt under senare år beroende bl. a. på ökad konkurrens på världsmarknaden samt därmed försämrade lönsamhet. Speciellt för mekaniseringen av skogsbruket, vilken kan väntas fortsätta i samma takt även under 1970-talet, är en ökad strukturrationalisering av utomordentlig betydelse. Förbättringar i fastighetsutformningen krävs både i fråga om fastigheternas storlek och beträffande deras arrondering.

Inom privatskogsbruket, som omfattar ungefär hälften av skogsarealen, är antalet företagsenheter av storleksordningen 1/4 milj. Medelarealen utgör mellan 40 och 50 ha. Denna areal är klart otillfredsställande med hänsyn till de krav som de moderna skogsbruksmetoderna ställer.

Ett mått på den pågående storleksrationaliseringen inom privatskogsbruket kan erhållas av de uppgifter som lämnats i det föregående. Också inom industriskogsbruket förändras företagsstorlekarna. Under senare år har sålunda genom fusioner mellan bolag ca 1 milj. ha inlemmats i större enheter.

Behovet av arronderingsförbättring i skogsmark har senast belysts genom en inventering av lantmäteristyrelsen år 1967 (styrelsens meddelande nr 4: 1967). Enligt denna föreligger behov av arronderingsförbättring inom 3 milj. ha skogsmark tillhörande 70 000 brukningsenheter. För 2,1 milj. ha föreligger en högre angelägenhetsgrad och för 0,9 milj. ha en lägre. Behovet är störst i norra och västra Svealand och Norr-

lands kustland och omfattar 31 respektive 22 % av skogsmarksarealen inom dessa områden. Det län som har det största åtgärdsbehovet är Kopparbergs län (0,9 milj. ha eller 45 % av länets skogsmarksareal), och behovet har vidare inom detta län nästan helt hänförs till den högre angelägenhetsgraden.

Här bör också nämnas att omfattningen av verksamheten med omarrondering i skogsmark beträffande perioden 1955—1968 undersökts (jämför lantmäteristyrelsens nyssnämnda meddelande). Härav framgår bl. a. att under perioden genomförts fastighetsrationaliseringsföretag berörande i genomsnitt ca 100 000 ha skogsmark per år.

Det sagda understryker att verksamheten med fastighetsrationalisering i skogsmark även i fortsättningen kommer att få stegrad omfattning. Ökade krav på insatser från lantmäteriets sida kan därför förväntas inom denna sektor. Denna bedömning torde kunna göras även om målsättningen för verksamhetens inriktning och omfattning för närvarande övervägs av skogspolitiska utredningen.

Verksamheten med i första hand skogsbrukets men i viss mån också jordbrukets strukturrationalisering är i flera avseenden av annan natur än övrig fastighetsbildningsverksamhet. Den berör sålunda ofta i ett sammanhang mycket stora objekt såväl vad gäller areal som antalet markägare — det hittills största objektet omfattar drygt 40 000 ha och fler än 700 markägare. Objekten har ibland mycket stor arealmässig utbredning — vissa s. k. intressearronderingsföretag berör sålunda i ett sammanhang flera län. Personalinsatserna är till betydande del av specialistnatur och flyttas allt efter det att verksamheten fortskrider från objekt till objekt, i första hand inom länet men i stor omfattning också mellan skilda län. Detta ställer särskilda organisatoriska krav.

Fritidsliv och naturvård

Utvecklingen har skapat nya förutsättningar för markens användning. Den avflyttning från landsbygden, som började i och med

att industrin drog till sig allt mer folk, ledde till att bostäder på landsbygden i ökad utsträckning övergick till fritidshus. Efter en stagnationsperiod under tiden för andra världskriget har fritidsbebyggelsen ökat mycket kraftigt, och nya områden har successivt tagits i anspråk. Den starka efterfrågan på mark för fritidsbostäder och utrymme för fritidsvistelse i andra former torde bl. a. hänga samman med det högt uppdrivna arbetstempot i dagens samhälle. Individens pressas hårdare nu än förr och behovet av rekreation och miljöbyte blir till följd härav också större. Detta behov måste kunna tillgodoses inom både det rörliga och det fasta fritidslivets ram. Båda formerna ställer anspråk på insatser från lantmäteriorganen. Med hänsyn till fritidsbebyggelsens större krav på lantmäteriatgärder må detta område något närmare beröras.

Enligt 1962 års fritidsutredning (SOU 1964: 47) uppgick antalet fritidshus vid början av år 1963 till 297 000, en uppgift som av utredningen själv bedömdes som något för låg. Antalet uppgick enligt en av lantmäteriet utförd undersökning till ca 425 000 hösten 1967 (lantmäteristyrelsens meddelande nr 2: 1968). Detta innebär att vart femte eller sjätte hushåll i landet eller omkring 1,5 milj. människor nu har tillgång till fritidshus.

Fritidsbebyggelsen är i hög grad koncentrerad till våra storstadsregioner och då i första hand kring Stockholm och Göteborg. Den mest betydande delen av bebyggelsen återfinns i dessa regioners kustområden. Totalt sett är ungefär hälften belägen i kustkommuner varvid närheten till tätorter spelat en avgörande roll vid lokaliseringen.

Det årliga tillskottet uppskattades av fritidsutredningen till 15 000 hus under åren 1960—1962, en siffra som även gällt efterföljande år. Det torde dock vara realistiskt att för framtiden räkna med en något lägre ökningstakt. I de områden där det redan finns en omfattande fritidsbebyggelse sker tillväxten snabbast. Närheten till storstäderna och tillgången till skärgårdar, stränder, vattendrag och sjöar utövar stark dragningskraft. Konkurrensen om mark från andra

sektorer, inte minst det rörliga friluftslivet, är stor i dessa typer av områden. Exploateringsstrycket riktas emellertid inte endast mot kusterna i södra och mellersta Sverige, utan också i hög grad mot den norrländska kusten, mot sjöområden i skilda delar av Sverige, mot älvdalar och mot fjällregioner.

Huvuddelen av fritidsbebyggelsen har formen av tätare bebyggelse. Fritidsutredningen angav följande uppgifter.

Bebyggelseform	Antal hus	Andel
Detaljplanerat område	133 000	45 %
Annan tätare bebyggelse	80 000	27 %
Spridd bebyggelse	85 000	28 %

Detta skulle betyda att drygt 50 % av bebyggelsen var att betrakta som oreglerad. Vidare påpekade utredningen att 180 000 av fritidshusen låg på egen grund, medan närmare 100 000 hus var belägna på arrenderad mark. Stora regionala skillnader kunde noteras.

Flertalet eller ca 75 % av landets kommuner uppgavs av fritidsutredningen sakna varje form av översiktsplan såsom regionplan, generalplan eller annan översiktlig dispositionsplan eller vägledande utredning. Den av utredningen angivna siffran torde dock numera ha sjunkit högst betydligt. Inte minst fritidsutredningens betänkande medförde sålunda en stegring i planläggningstakten.

Antalet detaljplaner för fritidsbebyggelse uppgick för hela riket år 1963 till ca 2 500 och planförslagen till ca 1 500. Detaljplanerna rymmer som tidigare nämnts ca 45 % av fritidshusen. I sammanhanget kan följande sammanställning vara av intresse, som visar detaljpaneläget vid avstyckningsförrättningar för fritidsändamål inom lantmäteriet (tabell 4). Uppgifterna är hämtade ur lantmäteristyrelsens i ett föregående avsnitt omnämnda meddelande nr 6: 1969.

En betydande del — ca 1/3 — av alla nybildade eller önskade fritidshusfastigheter låg utanför tätbebyggelse medan mindre än hälften av alla nya ägolorter fanns inom område med fastställd detaljplan. Eftersläp-

Tabell 4. Detaljplaneläget vid avstyckning avseende nybildning av tomtplatser för fritidsbebyggelse inom det statliga lantmäteriet.

Bebyggelse- och planförhållanden vid tillståndsgivningen resp. årsskiftet	Ägolotter som bildats resp. föreslagits för fritidsändamål vid förrättningar, som			
	avslutats under år 1968		balanserats vid årsskiftet 1968/1969	
	Antal	%	Antal	%
<i>Tätbebyggelse</i>				
Fastställd detaljplan förelåg	8 902	44	5 897	21
Detaljplaneförslag förelåg eller var under upprättande	1 492	8	7 137	25
Detaljplaneförslag saknades helt	2 251	12	6 099	22
<i>Glesbebyggelse</i>	7 082	36	8 943	32
Summa	19 727	100	28 076	100

ningen i planläggning i förhållande till allmänhetens efterfrågan av fastighetsbildning för fritidsändamål illustreras klart av det för de vid årsskiftet balanserade förrättningarna redovisade läget.

Den större tätbebyggelsekoncentrationen leder till ett ökat kommunalt engagemang för lokalisering och planering av fritidsbebyggelsen. Fritidsutredningen fann visserligen (SOU 1965: 19 sid. 100) att kommunerna inte bör åläggas ansvar för produktionen av fritidsbebyggelse men ansåg det i hög grad önskvärt att de kraftfullt engagerar sig för en sund utveckling på området.

De större tätorternas influensområden kommer att växa bl. a. till följd av att större avstånd från bostadsorten kommer att tolereras. Redan nu berör de, såsom visats av lantmäteristyrelsen (meddelande nr 2: 1968), i ett stort antal fall mer än ett kommunblock. Planeringsregionerna kommer sålunda ofta att innefatta flera storkommuner.

De områden som är mest attraktiva för fritidsbebyggelse är ofta samtidigt mest angelägna att skydda från naturvårdssynpunkt. De avvägningsproblem, som här möter, är särskilt grannlaga, eftersom ju även fritidsbebyggelsen syftar till att bereda människan rekreation i naturmiljö. Särskilt kan en planlöst fortskridande glesbebyggelse för fritidsändamål åstadkomma betänkliga återverkningar för naturvärden. Det är av stor betydelse att en från samhällets synpunkt

riktig avvägning sker mellan å ena sidan det exklusiva markutnyttjande, som fritidsbebyggelsen innebär, och å andra sidan behovet av att bereda den icke fastighetsägande befolkningen tillräckligt utrymme för dess fritidsbehov. Strövområden efterfrågas vidare i hög grad också av dem som har egna fritidsfastigheter. 1964 års naturvårdslag utgör med sina bestämmelser bl. a. angående landskaps- och strandskydd samt om tillskapande av naturreservat för fritidsändamål ett viktigt instrument i detta sammanhang.

För hävdandet av det rörliga friluftslivets intressen och för en sund utveckling av fritidsbebyggelse och fritidsanläggningar är det av största vikt att översiktsplaneringen och detaljplaneringen ges godtagbar standard med tanke på de mål som satts för naturvärden. Här krävs betydande insatser för att komma till rätta med de missförhållanden som tillåtits växa fram ur tidigare rådande värderingar på området. En central fråga från friluftslivets synpunkt är den inbördes lokaliseringen av fritidsbebyggelse, friluftsanläggningar och områden, som bevaras mer eller mindre intakta, samt dimensioneringen av behövliga arealer med hänsyn till behovet på lång sikt. Många skäl talar för att man i framtiden vid översiktlig planläggning för naturvårdssändamål, friluftsanläggningar och fritidsbebyggelse söker åstadkomma en syntes mellan dessa olika intressen. Det bör självfallet eftersträ-

vas att här angivna förhållanden beaktas i en planeringsprocess som föregår fastighetsbildningsförrättningen. I ett mycket stort antal fall föreligger emellertid, som framgått av de redovisade uppgifterna, inte ett sådant idealtillstånd. De antydda avvägningarna måste då ske inom fastighetsbildningsförrättningens ram.

Utvecklingen medför otvivelaktigt att fastighetsbildningsorganens tjänster måste tas i anspråk inom naturvårdssektorn i större utsträckning än vad som nu är fallet. Behov av insatser kan främst väntas i arbetet med översiktlig planering för naturvårdsändamål i anslutning till bebyggelseplanering och i planernas genomförande med värdering, förhandlingsledning, tekniska insatser och fastighetsbildning.

2.1.4 Insatsernas art

I det föregående har uppgiftsområdena och utvecklingen inom dessa något belysts. Redan där har antytts olika former för sådana insatser från lantmäteriorganens sida som behandlas i denna kapiteldel. För en bedömning av kraven på organisationen är det nödvändigt att gruppera insatserna med hänsyn till deras art. Här har valts en indelning i fastighetsbildning och fastighetsbestämning, fastighetssamverkan, fastighetsregistrering och fastighetsinformation, planbetingade uppgifter och fastighetsvärdering. Det bör emellertid betonas att en strikt uppdelning ej är möjlig då de skilda åtgärderna i praktiken är starkt sammanflätade.

De statistiska uppgifter om verksamhetens omfattning som kommer att redovisas i det följande härrör i stor utsträckning från de årsredogörelser som enligt arbetsordning respektive författning skall avges till lantmäteristyrelsen från det statliga lantmäteriets och från det kommunala mätningssväsendets olika enheter. Uppgifterna från de senare är väsentligt mindre detaljerade. Utredningen har därför genom total- eller stickprovsenkäter kompletterat årsredogörelsernas redovisning, i något fall även i avseende på lantmäteriet. Dessa komplette-

ringar har därvid inskränkts att avse ett eller ett par år. Då det vid en genomgång av materialet visat sig att givna definitioner ej beaktats helt konsekvent — de avvikelser som förekommer och som inte på ett enkelt sätt kunnat korrigeras torde dock vara relativt obetydliga — anges oftast avrundade värden.

Fastighetsbildning och fastighetsbestämning

I denna grupp inryms nybildning och ombildning av fastigheter, samordning av äganderättslig och fastighetsrättslig indelning samt fastighetsbestämning, allt genom direkt lagtillämpning. Denna verksamhet är med visst undantag — tillämpningen av ÄUL — helt knuten till fastighetsbildningsorganen. Här bortses då från de i sammanhanget föga intressanta fall där fastställelse av stadsplan enligt ännu gällande lagstiftning har fastighetsbildande verkan. Däremot inkluderas tomtindelning, även om denna i motsats till övriga åtgärder i gruppen ej sker i förrättningens form. — Såväl stadsplanens som tomtindelningens fastighetsbildande verkan avlöses i NyaFBL av ordinära fastighetsbildningsformer inom fastighetsbildningsmyndighetens uppgiftsområde.

Den helt dominerande delen av fastighetsbildningen sker genom avstyckning och i tomtbildningsprocessen ingående tomtindelning och tomtmätning. Mer än 80 % av antalet förrättningar är sålunda av dessa typer. De nämnda instituten är av särskilt intresse eftersom de i huvudsak kommer att motsvaras av avstyckning enligt NyaFBL, vilken förrättningsform därigenom blir synnerligen frekvent.

Antalet under åren 1965 och 1967 avslutade förrättningar för avstyckning och tomtmätning redovisas i *tabell 5*. Där anges beträffande avstyckningar också antalet bildade ägolutter.

Avstyckningsförrättningarna är ofta förknippade med åtgärder av annan typ, såsom ägoutbyte, sammanläggning och gränsbestämning. En av utredningen gjord stickprovundersökning, omfattande ca 10 % av

Tabell 5. Avslutade avstyckningar och tomtmätningar m. m.

Organisationstyp	Avslutade avstyckningar				Avslutade tomtmätningar	
	Antal förrättningar		Antal bildade ägototter		Antal förrättningar	
	1965	1967	1965	1967	1965	1967
Statliga organ	16 100	19 300	37 200	43 100	3 100	2 600
Icke statliga organ	3 000	4 200	3 300	5 100	11 900	13 500
Summa	19 100	23 500	40 500	48 200	15 000	16 100

samtliga under år 1966 avslutade förrättningar, tyder på att inom det statliga lantmäteriet var tredje och inom övriga fastighetsbildningsorgan var åttonde avstyckningsförrättning har inslag av en eller flera av de angivna typerna av kombinationsåtgärder. En utförligare redovisning av resultatet lämnas i tabell 6.

Beträffande den här nämnda fastighetsbildningsverksamhetens inriktning mot olika huvudändamål må nämnas följande. Inom lantmäteriet redovisas avstyckningarna med hänsyn till ändamålet i tre grupper, avseende jord- och skogsbruksändamål, fritidsändamål och övriga ändamål. Den sistnämnda gruppen omfattar därvid huvudsakligen förrättningar för helårsbosättning och industri samt därmed sammanhängande aktiviteter. En sådan indelning kan ha intresse i detta sammanhang. För den icke statligt bedrivna verksamheten har denna specificering skett endast vid en av utredningen gjord totalenkät beträffande år 1965. För detta år var fördelningen följande.

Tabell 6. Frekvensen av »kombinationsåtgärder» vid avstyckning — resultat av stickprovundersökning beträffande avstyckningsförrättningar som avslutats 1966.

	Det statliga lantmäteriet		Det kommunala mättningsväsendet
	Distrikt	Specialenheter	
Antalet undersökta avstyckningsförrättningar	1 396	262	308
Urvalsprocent (ungefärlig)	8,5	24,2	12,3
Antalet förrättningar med någon kombinationsåtgärd	421	113	38
D:o i procent av antalet undersökta	30	43	12
Antalet förrättningar med gränsbestämning	102	18	25
» » » ägoutbyte	95	22	1
» » » annan åtgärd	278	88	12
Därav med gränsbestämning och ägoutbyte	18	2	0
» » gränsbestämning och annan åtgärd	14	4	0
» » ägoutbyte och annan åtgärd	14	5	0
» » gränsbestämning, ägoutbyte och annan åtgärd	4	2	0

	Antalet genom avstyckning bildade ägototter		
	Jord och skog	Fritid	Övrigt
Statliga organ	2 300	15 500	19 400
Icke statliga organ	40	400	2 900

Diagram 1 visar motsvarande fördelning beträffande det statliga lantmäteriets avstyckningar under åren 1962—1968. Härav framgår bl. a. att produktionen av »fritidsfastigheter» har mer än fördubblats sedan 1962.

Utvecklingen har, som konstaterats i ett tidigare avsnitt, medfört att en allt större andel av de nybildade fastigheterna för helårs- och fritidsbostäder ligger inom område med tätbebyggelse. Här må erinras om det på sid. 25 och 29 redovisade läget, vilket innebär att av de år 1968 inom lantmäteriet avstyckade ägototterna för dessa ändamål 72 % var belägna inom sådant område. En motsvarande undersökning beträffande det kommunala mättningsväsendet — vilken

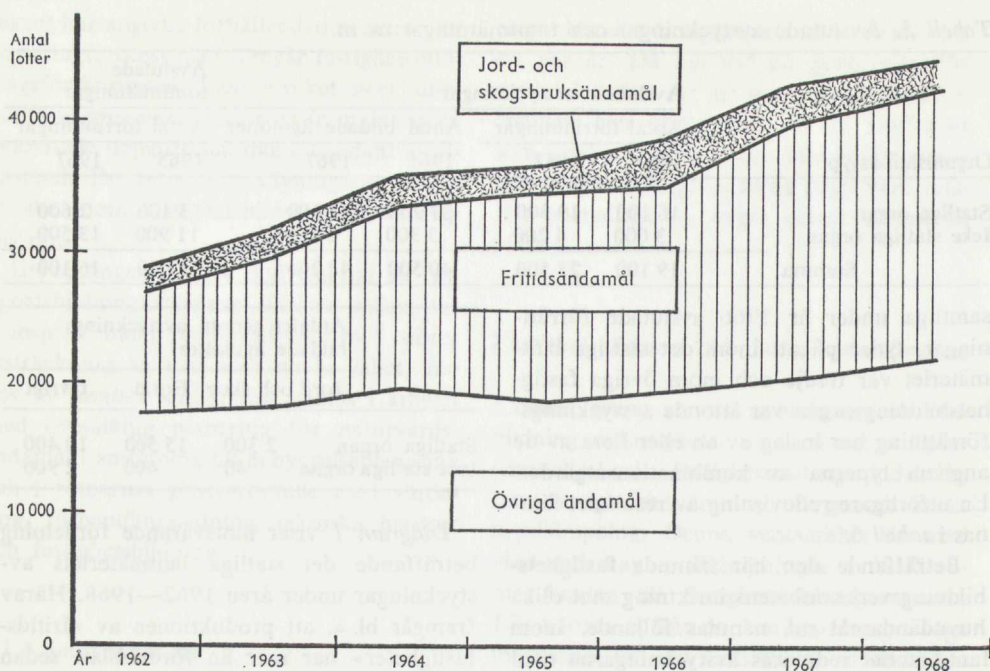

Diagram 1. Genom avstyckning bildade ägolotter 1962—1968 (det statliga lantmäteriet).

dock avsåg år 1967 — visade en tätbebyggelseandel av 90 %. Om även tomtmätningarna medräknas utgör tätbebyggelselotterna mer än 80 % av det totala antalet för helårs- och fritidsbebyggelse.

Även ägoutbytes- och sammanföringsinstituten har stor betydelse vid fastighetsbildning för de här nämnda ändamålen. Särskilt ägoutbyte har under senare år och i synnerhet efter den senaste lagändringen (fr. o. m. den 1 april 1968) kommit till betydande användning som instrument för plangenomförande.

Fastighetsbildning för jord- och skogsbruksändamål sker främst genom avstyckning, ägoutbyte och laga skifte. Här utgör den behandlade arealen ett bättre uttryck för produktionens storlek än antalet förrättningar eller antalet nybildade eller omreglerade fastigheter.

Under perioden 1955—1968 har enligt lantmäteristyrelsen (jämför styrelsens med-

delande nr 4: 1967) sammanlagt 1,11 milj. ha skogsmark undergått mer eller mindre genomgripande omreglering genom fastighetsbildningsförrättning. Arealerna fördelas enligt *tabell 7*.

Motsvarande rationalisering i fråga om inägojorden har under de senaste åren berört följande arealer (avslutade förrättningar).

Genom ÄUL har erhållits ett medel för att smidigt klarlägga äganderättsliga förhållanden och för att samordna dessa och fastighetsindelningen. Detta har fått stor betydelse för möjligheterna att genomföra rationaliseringsåtgärder inom jord- och skogsbruket liksom för markanskaffning, planering och exploatering för bebyggelse. Under perioden 1963—1967 avslutades förrättningar enligt ÄUL berörande nära 64 000 ha, varav ca 53 000 ha var belägna inom Kopparbergs län. Verksamheten har med

År	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968
Areal (ha)	4 320	4 720	5 330	7 590	9 530	6 530	7 590	4 440

Tabell 7. Fastighetsbildningsföretag, avseende omarrondering i skogsmark, där tillträde av de bytta markerna skett under perioden 1955—1968.

Företagstyp	Areal skogsmark (ha, avrundade värden)		
	Berörd av åtgärd som under perioden		Totalt berörd areal
	avslutats	ej avslutats, men där markerna tillträtts	
Genomgripande fastighetsreglering av större omfång	336 000	64 000	400 000
Skogsbyten, där parterna själva utfört betydande del av planläggning och värdering och där kartläggning kunnat ske tämligen enkelt	507 000	49 000	556 000
Övriga fastighetsbildningsförrättningar i arronderings-syfte	152 000	2 000	154 000
Summa	995 000	115 000	1 110 000

helt obetydliga undantag skett inom det statliga lantmäteriet.

Inskrivningskommittén har i sitt betänkande »ADB inom inskrivningsväsendet» (SOU 1969: 9) berört behovet av insatser avseende äganderättsutredningar inom Kopparbergs län (sid. 47 f.). Sedan kommittén föreslagit att fastighetsböckernas innehåll överförs till ett inskrivningsregister av ADB-typ betonar den vikten av att övergången till det nya systemet sker snabbt och koncentrerat. Inom Kopparbergs län förs emellertid fortfarande en stor del av fastighetsbeståndet i gamla lagfarts- och inteckningsböcker för landet. När återstående uppläggningsarbete kan slutföras är svårt att beräkna, fortsätter kommittén. Lantmåteriförrättning utgör ofta enda möjligheten att reda ut förhållandena och få fram specialiserade fastighetsbeteckningar, och takten i förrättningsarbetet blir därför i hög grad avgörande. Detta gäller framför allt för förrättningar enligt ÄUL. Enligt inskrivningskommittén bör företräde ges för de personalförstärkningar som bedöms erforderliga i anledning av förrättningsverksamheten enligt denna lag.

Även om behovet av äganderättsanering sålunda är mest uttalat och av störst omfattning inom Kopparbergs län finns behov av liknande insatser också inom många andra delar av landet.

Legaliseringslagen utgör ett annat viktigt instrument för en samordning av äganderätter och fastighetsindelning. Under åren 1963—1967 avslutades årligen i genomsnitt 335 förrättningar enligt den då gällande lagen för legalisering av sämjedelningar, till helt övervägande del inom det statliga lantmäteriet. Den nya lagens vidgade möjligheter till legalisering och dess förenklade handläggningsformer kan väntas medföra en ökad tillämpning av legaliseringsinstitutet, som ofta kommer att gå hand i hand med fastighetsreglering.

I fastighetssaneringen bör också servitutsåtgärder uppmärksammas. Skogsservitut är lokalt mycket frekventa. Någon närmare utredning om skogsservitutens antal har dock aldrig gjorts. Den senaste uppskattningen gjordes av lantmåteristyrelsen år 1957. Antalet skogsfångs- och betesservitut uppgavs i inventeringen till inte fullt 15 000, varav 10 000 i Västernorrlands och 3 625 i Gävleborgs län (SOU 1959: 30). Det bör framhållas att dessa och liknande servitutsformer är att betrakta som övergångsföreteelser, som i viss mån är självsanerande därigenom att de bruksformer som föranlett instituten alltmåra överges. Det är emellertid av stor betydelse att möjligheter till sanering finns både vid rationalisering och exploatering för bebyggelse. Olägenheten att utbrytning av markvederlag kan parcellera fastighetsindel-

ningen gör att man vid fastighetsreglering söker sanera utan utbrytning. Nya FBL kommer att ge helt andra möjligheter än den gällande lagstiftningen att åstadkomma en ändamålsenlig sanering i detta hänseende.

Servitutsåtgärder för andra ändamål, exempelvis i samband med fastighetsbildning för bebyggelse, väntas bli allt mer vanliga. Förslaget till ny fastighetsbildningslag, i vilket ett kapitel ägnas åt servitutsåtgärderna, väntas ge goda möjligheter till bildande, förändring och upphävande av servitut med tillämpning inom hela fastighetsbeståndet.

I det föregående har visats att gränsbestämning ofta företas i samband med fastighetsbildning. Gränsbestämning kan också ske som en fristående åtgärd. Under de senaste åren har närmare 600 sådana förrättningar avslutats årligen. Då medräknas häri ej tomtmättningsförrättningar som väsentligen är av annan karaktär och som i det föregående har behandlats tillsammans med avstyckningarna.

Gränsbestämningsinstitutet har med sin rättsvårdande karaktär en viktig funktion att fylla. Inte minst bidrar det till att skapa den säkerhet, som erfordras för ett funktionsdugligt system för fastighetskredit. För framtiden kan sägas gälla att ökade fastighetsvärden kommer att medföra ökade krav på gränsbestämningsinsatser. I samma riktning verkar exploaterings- och saneringsprocessen i samhället, medan fastighetssamverkan i skogen kan få en motsatt effekt.

Redan här kan nämnas att NyaFBL innehåller ett institut, kallat fastighetsbestämning. Detta motsvarar närmast den nuvarande gränsbestämningen men har ett vidare innehåll. Fastighetsbestämning innefattar sålunda frågor om beskaffenheten av gällande fastighetsindelning samt om beståndet och omfånget av vissa servitut. Det innebär härigenom även en mera vidsträckt kompetens för förrättningsinstansen.

Fastighetssamverkan

Ett rationellt markutnyttjande förutsätter numera, närmast på grund av den tekniska

utvecklingen, en hög grad av fastighetssamverkan. Detta har fått uttryck i ett flertal lagar. Utmärkande för dessa, mot särskilda ändamål inriktade samverkansinstitut, är att gemenskapen konstitueras mellan fastigheterna som sådana och därför inte upphävs genom växlingar i äganderätten. Regleringen innehåller vidare tvångsmoment, i det att fastighet under vissa förutsättningar även mot ägarens bestridande kan anslutas till ett gemensamt företag eller utnyttjas av annan fastighet eller grupp av fastigheter.

Eftersom vägbyggande ingår som ett viktigt led i samhällsbyggandet är det naturligt att EVL har en betydande tillämpning. Detta gäller såväl i tätorter som i glesbygd och såväl i urbana som i agrara och skogliga sammanhang. I tabell 8 redovisas antalet avslutade vägförrättningar under de senaste åren. I viss, numera mycket begränsad omfattning handläggs sådana förrättningar av enskilda förrättningsmän. Uppgifter om frekvensen härav saknas dock.

Tabell 8. Avslutade förrättningar enligt EVL 1965—1968.

Handläggare	Antal avslutade förrättningar			
	1965	1966	1967	1968
Lantmäteriet	660	710	790	860
Kommunala mättnings- väsendet	30	40	30	40
Summa	690	750	820	900

Tabell 9. Förrättningsverksamheten enligt LGA intill den 1 december 1968.

Förrättningsmän	Antal	
	förordnanden ¹	beslut ¹
Stadsingenjörer etc.	145	68
Lantmätare i lantmäteriet	65	30
Övriga (konsulter)	20	27
Summa	230	125

¹ Vissa förordnanden har resulterat i flera beslut.

LGA har varit i tillämpning under en relativt kort tid, eller sedan den 1 januari 1967. Hittills har därför endast ett mindre antal anläggningsbeslut meddelats enligt lagen. En redogörelse för dessa har lämnats i en uppsats i Svensk Lantmäteri-tidskrift nr 1: 1969, sid. 72 ff. I denna redovisas bl. a. omfattningen av förrättningsverksamheten (se tabell 9).

Totalt har ca 4 000 fastigheter anslutits till de 125 anläggningarna. Besluten avser nästan genomgående fastigheter för helårsbostättning, till övervägande delen radhus- och villabebyggelse.

Behovet av samverkan mellan fastigheter kan också tillgodoses — i viss utsträckning tvångsvis — genom att samfälligheter bildas för flera fastigheters gemensamma behov liksom genom att servitut tillskapas. Vad gäller förvaltning av det som undantagits för gemensamt behov finns inte några regler i fastighetsbildningslagstiftningen utan erforderliga föreskrifter meddelas, i den mån frågan inte reglerats i annan ordning, i den s. k. bysamfällighetslagen. Lantmäteristyrelsen har i uppdrag att utarbeta förslag till en ny lag för förvaltning av samfälligheter. Ett sådant förslag torde lämnas inom kort. Det kan väntas att en tidsanpassad, mera effektiv lag kommer att få betydligt större tillämpning än den nuvarande och att behovet av lantmäteriinsatser på detta område kommer att öka. Nya förutsättningar kommer vidare att gälla för servitut och för behandlingen av sådana till följd av bestämmelser i nya fastighetsbildningslagen och nya jordabalken. Detta torde som redan nämnts ge upphov till en ökad efterfrågan av lantmäteriinsatser för bildande, förändring och upphävande av servitut.

Bland förekommande samverkansregler av tvångsmässig karaktär utanför fastighetsbildningslagstiftningen kan ytterligare nämnas dem som meddelas i lagen den 5 maj 1950 om fiskevårdsområden. Lagen ger möjlighet för fiskerättsägare och vissa med dem jämställda rättighetshavare att, för att ordna fiskeförhållandena och främja fiskerätts-havarnas gemensamma intressen, bilda samanslutningar, fiskevårdsområden. Bildan-

det av dessa områden skall, om delägarna är oense, prövas vid förrättning under ledning av en av länsstyrelsen förordnad förrättningsman. Fritidsfiskeutredningen har i sitt betänkande »Fritidsfisket» (SOU 1968: 13) kunnat konstatera att hittills endast få fiskevårdsområden bildats. Antalet färdigbildade områden under åren 1961—1967 utgör sålunda enligt utredningen 26, vartill kommer 28 pågående ärenden. En översyn av bestämelseerna har med hänsyn till lagens ringa tillämpning ansetts behövlig och reformer med syfte att stimulera bildandet av fiskevårdsområden och att göra områdena lämpade för det avsedda ändamålet har antagits av 1969 års riksdag (prop. 42, 3LU 32, JoU 16, SFS 337).

Det behov av förrättningar och av fastighetsrättsliga utredningar, som uppkommer i samband med att fiskevårdsområden bildas, tillgodoses lämpligen bl. a. genom insatser från fastighetsbildningsorganen, som förvaltar det grundläggande fastighetsrättsliga arkivmaterialet och har personal med träning i förhandlingsledning.

Fastighetsregistrering och fastighetsinformation

Som inledningsvis har nämnts är fastighetsindelningen av stor betydelse i många sammanhang i samhällslivet. Genom denna individualiseras objekt för äganderätt och andra privaträttsliga förhållanden rörande fast egendom liksom objekt för offentligrättsliga bestämmelser av skilda slag. Vidare utgör fastighetsindelningen underlag för registrering av skilda data i samhället och normalt för indelningen i förvaltningsområden. Fastighetsregistrens huvuduppgift är att redovisa denna individualisering av fastigheterna och att tillsammans med skilda akter om fastigheternas tillkomst, förändring och upphörande klargöra deras belägenhet, avgränsning, innehåll och rättigheter. Registreringen står därför i mycket nära samband med fastighetsbildningen och måste i vissa fall integreras med denna. Detta samband kommer ytterligare att stärkas vid en till-

lämpning av NyaFBL såväl genom att registreringen här formellt utgör slutfasen i fastighetsbildningen som genom att en fastighetsreglering ofta kommer att omfatta en kedja av åtgärder som förutsätter successiv registrering.

Fastighetsregistren utgör stommen för ett flertal officiella förteckningar, längder och andra register. Så är exempelvis fallet med inskrivningsväsendets registersystem. Fastighetsboken är systematiskt samordnad med fastighetsregistret. Informationen mellan fastighetsregisterväsendet och inskrivningsväsendet, som för övrigt i vissa avseenden är dubbelsidig, sker enligt författningsbundna former. I fastighetsregisterväsendets obligatoriska informationssystem ingår även kommunikation med den lokala skattemyndigheten och pastorsämbetet. Varje förändring i fastighetsindelningen aviseras till dessa myndigheter. Den lokala skattemyndighetens förteckning över fastigheterna som skatteobjekt hålls à jour genom denna avisering och upplysningarna till pastorsämbetet betjänar bl. a. folkbokföringen, vilken grundas på fastighetsindelningen. Fastighetsregistren tjänar vidare som referensmedia för åtskilliga andra register, officiella såväl som icke officiella.

För en beskrivning av de nuvarande fastighetsregistren hänvisas till fastighetsregisterutredningens betänkande »Fastighetsregistrering» (SOU 1966: 63). I betänkandet har utredningen föreslagit en övergång till ett för riket enhetligt fastighetsregister. Statsmakterna har senare godkänt riktlinjerna för en reform i princip i enlighet med fastighetsregisterutredningens förslag (prop. 1968: 1 bil. 4 punkt A 12, 3LU 5). Även i avseende på det nya registrets former, innehåll och användningsmöjligheter hänvisas till betänkandet »Fastighetsregistrering».

I samhällsverksamheten har behovet av informationer om och med anknytning till fastigheter ökat allt mera. Detta hänger samman med dagens komplexa samhällsbild och med den snabba utvecklingen. Den större mängden data som erfordras för skilda bedömningar och ställningstaganden måste också kunna tas fram snabbt —

annars är risken stor att ett föråldrat material kommer att ligga till grund. I den hittillsvarande översiktliga planeringen har det känts som en brist att man inte kunnat disponera ett aktuellt och lättillgängligt informationsunderlag beträffande mark och fastigheter. Samtidigt som kraven på bl. a. *fastighetsinformation* sålunda ökat har möjligheterna att tillgodose dem förbättrats genom ADB-teknikens utveckling.

Det nya fastighetsregistret kommer att innehålla en starkt ökad informationsmängd. Härigenom bildar fastighetsregistrering och fastighetsinformation en integrerad enhet. Registret kommer att tillhandahålla erforderliga data alltifrån den lokala verksamhetens behov, för fastighetsbildning eller detaljplanering, ända till den regionala eller den nationella verksamhetens behov, för region- eller riksplanering. Uppgifterna redovisas för lämpligt valda enheter med eller utan anknytning till förvaltningsområden. Även för fastighetsvärdering är möjligheten till en sådan geografisk sortering av statistiskt grundmaterial mycket betydelsefull. Denna användbarhet över mycket vidsträckta områden kommer otvivelaktigt att nyttiggöras i stor omfattning. Frågan har ingående analyserats av fastighetsregisterutredningen.

I linje med det beslutade nya fastighetsregistret ligger att ständigt aktuella kopior av registren skall kunna tillhandahållas skilda statliga och kommunala organ, banker etc., vilka i större utsträckning har användning för uppgifter av de slag registren lämnar. Även vid en sådan spridning av fastighetsinformationen kommer behov av service att föreligga i fråga om uppgifter, direkt gripbara ur registret och dess bakomliggande arkivmaterial. Sådana uppgifter bör i första hand lämnas av registerföraren eller hans personal. Denna typ av information behövs exempelvis vid tilltänkta köp av fast egendom och vid kreditgivning.

Vid sidan härav uppkommer problem rörande innebörden av fastighetsindelningen i skilda avseenden, t. ex. i fråga om andelar i samfälligheter, tillhörande rättigheter eller gränsförhållanden. Här kan många gånger ingående utredningar vara nödvändiga för

att utröna rättsläget. Sådana utredningar förekommer exempelvis, såsom konstaterats i avsnittet om fastighetssamverkan, i stor utsträckning vid fiskefrågor, som i samband med det växande friluftslivet röner ett allt starkare intresse. Även om fastighetsregisterutredningen förutsatte att samfällighets- och liknande förhållanden i framtiden i princip skall framgå direkt av registret måste man för stora delar av landet under avsevärd tid räkna med att så ej blir fallet. Särskilda utredningar av här angivet slag erfordras då. Dessa serviceåtgärder riktar sig i första hand till allmänheten.

Registren har även stor betydelse för många olika myndigheters verksamhet. Detta gäller exempelvis naturvårdsverket och lantbruksnämnderna i deras löpande arbete. Det nuvarande stadsregistret ger en god bild av fastighetsindelningen. Registerkartan i skala 1 : 2 000 är obligatorisk och redovisar bl. a. fastighetsgränser och planlinjer. Det skrivna registret upptar för varje fastighet delaktighet i samfälligheter och vissa servitut. Detta har medfört att stadsregistren utnyttjas mycket intensivt. Kommunala organ dominerar bland avnämarna men hit hör även myndigheter samt banker, försäkringsbolag och enskilda fastighetsägare. Det är ej ovanligt att man abonnerar på färska kopior av registerkartan.

Lantmåteriets fastighetsrättsliga service baseras i hög grad på det fastighetsrättsliga urkundsmaterial, som förvaras i första hand i länslantmäterikontoren men även hos lantmåteristyrelsen. Dessa arkiv utgör ett nödvändigt komplement till fastighetsregistren, eftersom förrättningsakternas innehåll aldrig i sin helhet kan redovisas i dessa. Redan under lantmåteriets tidigaste verksamhet, på 1600-talet, föreskrevs att original av lantmåteriakter (kartor och handlingar) skulle förvaras i länens lantmåterikontor. Arkiven i länen har härefter byggts ut successivt med aktuella förrättningsakter. Vidare förs i länslantmäterikontoren aktuella kartor över fastighetsindelningen samt, i den mån utredningar verkställs, register

över skilda fastighetsrättsliga förhållanden. Tillsammans med de aktuella fastighets- och bestämmelsekartorna bildar detta kart- och aktmaterial ett nödvändigt underlag för fastighetsrättsliga avgöranden. Efter hand kommer på så sätt ett alltmera fullständigt nät av lättillgängliga informationer om fastighetsrättsliga förhållanden att föreligga. I samband med det nya fastighetsregistrets tillkomst kommer denna datasamling att få ytterligare värde. Enligt tillgängligt material är volymen av denna serviceverksamhet, avseende såväl skriftliga beställningar och telefonförfrågningar som besök i arkiven, mycket stor.

En viktig del av serviceverksamheten består i att såväl överlantmätaren som lantmåteristyrelsen anlitas som *remissorgan* i mål om innebörden av gällande fastighetsindelning och om ifrågasatt fastighetsbildning. I det senare fallet föreligger viss skyldighet för domstol att inhämta yttranden. Till belysning av omfattningen av denna verksamhet redovisas i följande tablå antalet mål av skilda typer, i vilka överlantmätare avgett yttrande under år 1967. — Det bör framhållas att angivna remissärenden för överlantmätarens del följs av medverkan vid ärendenas fortsatta prövning i domstol. Denna insats är av stor omfattning och engagerar länslantmäterikontoret i betydande utsträckning.

I vissa administrativa besvärärenden hos länsstyrelsen och regeringsrätten, såsom enligt 5 kap. FBLS och 3 kap. EVL, medverkar överlantmätaren och lantmåteristyrelsen på motsvarande sätt.

	Antal
Mål <i>hänskjutna</i> till ägodelningsrätt i samband med fastställelseprövning	92
Mål avseende <i>besvär</i> till ägodelningsrätt över förrättning eller beslut	194
Mål avseende <i>underställning</i> till ägodelningsrätt av utlåtande, beslut eller tvist	300
Övriga ärenden ang. mål vid ägodelningsrätt eller häradsrätt	71
Samtliga ärenden ang. mål hos hovrätt eller högsta domstolen	44
Summa	701

Planbetingade uppgifter

Tidigare har konstaterats att fastighetsbildning och planering är nära förbundna med varandra. Planeringens grundläggande betydelse som beslutsunderlag i fastighetsbildningen har därvid betonats. Vidare har visats att fastighetsbildningen normalt inkluderar planmoment av stor betydelse. Den utveckling, som skett under de senare åren, och den som är att förvänta markerar ytterligare dessa förhållanden.

Fastighetsbildaren har en betydande roll i planeringen och insatsen sträcker sig genom hela planeringsprocessen. Han har sålunda möjligheter att medverka redan vid initierandet av lämpliga markförvärv. Vidare kan han genom att på ett tidigt stadium aktivt delta i planeringsarbetet främja en ändamålsenlig markanvändning. Detta är angeläget framför allt i gränsområdena mellan tätortsanvändning och annan markanvändning. Det blir därvid möjligt att tidigt tillföra planarbetet det fastighetsekonomiska och planekonomiska kunnandet. Planerna måste vidare utformas med realistisk känsla för genomförandets ekonomiska, rättsliga och tidsmässiga förutsättningar. Också kunskaper och erfarenheter om möjligheterna att genom fastighetsamverkan få till stånd en rationell markanvändning måste tidigt föras in i planarbetet.

Den beskrivna medverkan åstadkommes genom direkta kontakter med kommunens styrelse och byggnadsnämnd och deltagande i sammanträden inom dessa organ och i arbetet inom planberedning och liknande grupper.

Vad här sagts understryker fastighetsbildarens ställning i planarbetet. Det är därför helt naturligt att fortsättningsvis liksom hittills räkna med hans roll att *initiera och påkalla planläggning* och att *objektivt medverka i planarbetet*. Detta undanskymmer inte den principiella och klara skillnad som föreligger mellan den planpolitiska och markpolitiska verksamheten å ena sidan och den rättsliga fastighetsbildningen å andra sidan.

I direktiven för den år 1968 tillsatta bygglagutredningen lades tonvikten på planlagstiftningsmomentet. Direktiven ansvarar ett ingående system för planering av översiktlig natur och av detaljkaraktär. De anknyter också till fastighetsbildningsfrågor och plangenomförande. Av intresse för den framtida bedömningen är bl. a. direktivens systematik beträffande riksplan, regionplan, kommunplan, kundeldsplan och detaljplan. Vidare kan, sedan en ny fastighetsbildningslag trätt i kraft, tomtindelningen entydigt hänföras till plankretsen. Man avser att i vissa fall låta kundelds- och detaljplanerna fastställas av kommunen. Detta ställer otvivelaktigt ökade krav på ett väl fungerande, rättssäkert och effektivt plangenomförande.

Även i fortsättningen torde vid fastighetsbildning förekomma ett stort antal fall då planfrågorna ej lösts. Översiktsplanering och fastighetsbildning får vidare ökade beröringspunkter. Fastighetsbildning kan stundom baseras på översiktsplanering och separat detaljplanering kan undvikas. Fastighetsbildningens samband med planläggning har fått uttryck i 3 kap. NyaFBL, där planfrågorna givits en framträdande placering.

I dagsläget medverkar fastighetsbildningsorganen i stor omfattning i planläggning. Här erinras om de *näringsgeografiska planeringsuppgifter*, som rymts inom de många läsutredningarna och där lantmäteriet har deltagit. Denna medverkan har avsett såväl administrativa insatser i utredningsarbetet som specifika utredningsavsnitt. I det förra fallet kan nämnas att lantmäteriet tillhandahållit utredningsmän och projektledare i vissa fall. I det senare hänseendet må nämnas att de översiktliga planeringsfrågor, som kräver en insikt i både

Tabell 10. Av det statliga lantmäteriet upprättade förslag till stads- och byggnadsplaner åren 1965—1968.

Planeringens omfattning	1965	1966	1967	1968
Areal ha	2 941	3 523	1 723	3 525
Antal ärenden	194	169	166	171

den fysiska planeringens och den ekonomiska planeringens förutsättningar, varit ett arbetsområde där lantmäteriet verksamt bidragit. Vidare må nämnas den dataservice som ett förberedande genomförande av fastighetsregistret enligt ADB-system inneburit i ett län.

Även i arbetet med de översiktliga *fysiska planerna* är en insats av lantmäteriorganen nödvändig. Detta har dokumenterats i de senaste årens intensiva planarbete. Här erinras först om det omfattande underlagsmaterial som lantmäteristyrelsen lämnat för riksplaneringen och som bl. a. redovisats i styrelsens meddelanden nr 2:1968 och 6:1969. En särskild arbetsgrupp för denna verksamhet fungerar i styrelsen. Med den mera omfattande *riksplanering*, som förutskickats i utredningsdirektiven för en ny planlagstiftning, blir behovet av data från fastighetsbildningens sida (bl. a. fastighetsinformation i skilda avseenden) av ytterst stor betydelse och väsentligt större än nu.

På den fysiska planeringens område kan översiktliga planer såväl för samhällsfunktioner i allmänhet som för speciella områden nämnas. I arbetet med *regionplaner* och *generalplaner* enligt byggnadslagstiftningen har lantmäteriorganen medverkat i vissa avsnitt. Det har här gällt markanvändningsfrågor, fastighetsfrågor, ägarstrukturfrågor samt tekniska inventeringsfrågor med användning av bl. a. fotogrammetriska hjälpmedel och med karttekniska insatser. Beträffande de specifika översiktsutredningarna, främst fritidsplaneringen, har ett självständigt planförfattande många gånger lagts på lantmäteriorganen. Lantmäteristyrelsens förut nämnda meddelanden ger en god överblick över dessa förhållanden.

I *tabell 10* redovisas uppgifter rörande inom det statliga lantmäteriet upprättade förslag till *stads- och byggnadsplaner*. Här upptas endast produktionsärenden och ej granskningar eller remisser. Utöver den officiella detaljplaneringen har en omfattande dylik planering skett av formlösare karaktär. S. k. planutredningar har varit nöd-

vändiga i ett skede då möjligheterna att få fram färdiga, fastställda planer inte har varit tillräckliga.

Kravet på insatser har varit mest framträdande inom *fritidsplaneringen* vid kusten. I vissa län har lantmäteriet svarat för hela den översiktliga planeringen och även i övrigt har organisationen i hög grad medverkat i detta arbete och i det därpå följande genomförandet av teknisk, ekonomisk och rättslig art. Efter hand som trycket mot älddalar och fjäll kommit att bli mera uttalat har organisationen, med hänsyn till det samtidiga exploateringskravet även i dessa bygder, fått anledning att utsträcka sin planerande verksamhet till dessa områden. Exempel på stora insatser i fjällplaneringen finns från alla våra fjällän. Älvdalsplaneringen är också i hög grad en uppgift som har fallit på lantmäteriet. Den nära samverkan mellan den fysiska fritidsplaneringen och naturvårdsplaneringen bör understrykas för både kust-, strand-, älvdals- och fjällplaneringen.

En riksomfattande undersökning, som nyligen företagits genom lantmäteriets försorg (redovisad i lantmäteristyrelsens meddelande nr 2:1968), har visat att 340 översiktliga planer för fritidsändamål vid undersökningstillfället ansågs vara av särskild betydelse för fastighetsbildningen. Av dessa planer hade ca 75 % kommunerna som huvudmän. Den återstående delen hade initierats och lets av länsstyrelserna. Lantmäteriets insats i detta arbete belyses av att man i mer än hälften av fallen tillhandahållit planförfattare. Det bör anmärkas att de flesta av de studerade översiktsplanerna är aktuella. Sälunda har planer som tillkommit före 1960 i allmänhet utgallrats.

En fortsatt aktualisering av planarbetet företas, särskilt i samband med kommunblocksplaneringen. Emellertid råder för närvarande en viss olikformighet mellan skilda regioner. Kustområdena är i stort sett täckta av dylik planering. För älddalar och inland är planförekomsten mera sporadisk, medan fjällområdena i något högre utsträckning har erhållit planmässiga bedömningsunderlag av angiven karaktär. I dessa

fall är det att notera, att fastighetsbildning inte blir aktuell i samma utsträckning som i kustområdena. Statens dominerande markinnehav inom vissa fjällområden gör där den egentliga fastighetsbildningsinsatsen mindre frekvent. Även om nyttjanderättsupplåtelser dominerar i fjällvärlden, vill man emellertid alltmera basera fritidsbosättningen på individualiserade markområden, vilket medför fastighetsbildning. I ökad utsträckning träder sannolikt även tomt-rättsinstitutet in i denna bild.

Beträffande mera detaljerade uppgifter rörande planläget och lantmäteriets insats i samband med planeringen hänvisas till lantmäteristyrelsens nämnda meddelande nr 2: 1968.

Också inom speciella näringar förekommer planering där lantmäteriets insatser är av stor betydelse. Naturligen är *jordbrukets och skogsbrukets planering* därvid av största intresse och tyngd. Här erinras om att den nya organisationen för rationaliseringsverksamheten räknar med en mycket intim medverkan från lantmäteriet i strukturdelegationens arbete, som inte minst är av planerande karaktär. De många specialenheterna i länen arbetar också i hög grad med moment eller helheter inom denna planverksamhet.

Även på *skogsvägsplaneringens område* lämnas en omfattande insats av lantmäteriet. För hela län har huvudvägnätet för skogens ändamål utformats i nära samverkan mellan skogsvårdsstyrelse och lantmäterioorganisation. Lantmäteriets insats avser därvid planfrågor samt kalkylering med fastighetsteknisk bedömning och bearbetning med ADB-metoder för hela vägnätssystem enligt program som utarbetats av lantmäteristyrelsen. Län där lantmäteriets insatser på detta område varit särskilt omfattande är Värmlands, Gävleborgs och Norrbottens län.

De omfattande, större fastighetsbildningsprojekten, exempelvis dalaskiftena, ger prov på totalt integrerad planläggning av alla de slag som angetts här. Inom fastighetsbildningens ram förekommer där sålunda bl. a. jord- och skogsbruksplanering, skogsvägs-

planering och översiktlig och detaljerad fysisk planering för bebyggelse.

Utöver de i det föregående angivna, rent planförfattande uppgifterna bör nämnas de myndighetsinsatser som förekommer från lantmäterioorganen i den löpande planverksamheten. Detta är en mycket omfattande aktivitet som också på många håll fått organisatoriskt uttryck i lantmäterikontoren. Sålunda finns inom flera kontor särskilda plan- och värderingssektioner och specialenheter för planbetingade uppgifter. De angivna myndighetsinsatserna avser det ständigt pågående länsrådet kring principiella frågor och kring större projekt. De avser vidare inte minst de remissärenden som den av länsstyrelsen handhavda plangranskningen föranleder. Fastighetsbildningsorganens bedömningar och yttranden begränsas här naturligen inte till karttekniska och fastighetsindelningssmässiga frågor. De avser tvärtom ofta en integrerad bedömning av planärendet med tyngden lagd vid plan genomförandets tekniska, ekonomiska, rättsliga och tidsmässiga förutsättningar.

En annan planbetingad uppgift som lantmäteriet i allt högre grad måste åta sig är, som redan tidigare nämnts, att vara *informationskälla på markanvändningens och fastighetsindelningens områden*. De inventeringsdata som successivt upplagras i registerarkiven på länslantmäterikontoren och som kommer att bli mera omfattande och lättare tillgängliga efter pågående systematisering i ett nytt ADB-register (enhetligt fastighetsregister) har i skilda sammanhang omvittnats vara av största betydelse för samhällsbyggandet. Lantmäterioorganen med dess lokala förankring har här stora möjligheter att ge ett bidrag till samhällsplaneringen. Inom de län där försöksverksamhet med inventeringsdata inlets har nyttan av en sådan service på länsplanet visat sig markant. Även här kan hänvisas till lantmäteristyrelsens tidigare nämnda meddelande som ger en belysning bl. a. av en riksomfattande bebyggelseinventering för fritidsändamål, en uppgift som helt baserats på organisationens lokala organ.

Slutligen skall nämnas det centrala ut-

vecklings- och utredningsarbete som bedrivs av lantmäteriorganisationen. Inom detta fält har lantmäteristyrelsen under olika tider organiserat speciella arbetsgrupper för att lösa särskilda utvecklingsprojekt. Man har också i de utredningar av rikskaraktär som ägt rum bidragit med insatser. Fritidsutredningens arbete underlättades sålunda av insatser av denna art. Styrelsen medverkar i det samlade översiktliga arbete på markanvändningens område och av plankaraktär som bedrivs inom departementet och som avser de organ som har särskild kontakt med planeringsfrågorna. Tendensen är att insatser av här angiven central karaktär successivt ökar.

Fastighetsvärdering

Fastighetsvärdering ingår som ett ofrånkomligt inslag i många fastighetsbildningsfall. Särskilt förrättningar som syftar till en fastighetsreglering inkluderar värderingsmoment. Det moderna samhällsbyggandet och strukturutvecklingen inom landsbygdsnäringsarna föranleder omfattande omdispositioner av mark. Ett smidigt förfarande för reglering av de ekonomiska förhållandena i samband med dylika marktransaktioner är därför nödvändigt i ett aktivt samhällsbyggande och vid en effektiv rationalisering. Det är att förvänta att ytterligare krav framdeles kommer att ställas i detta avseende.

I takt med angivna utveckling har fastighetsekonomin fått en företrädare inom forskning och undervisning genom inrättandet av en professur i fastighetsstrukturens ekonomi vid tekniska högskolan i Stockholm fr. o. m. budgetåret 1966/67. Departementschefen framhöll i sammanhanget bl. a. (prop. 1965: 1 bil. 10 sid. 504): »Kra-ven på fastighetsekonomiskt kunnande hos lantmätare har med årens lopp kommit att bli allt mera uttalade — titeln lantmätare synes numera i själva verket beteckna en fastighetsekonomisk specialist. Med hänsyn till betydelsen av expropriationsvärdering,

fastighetsvärdering, fastighetsförvaltning och kommunal markförsörjning är det angeläget att utbildning och forskning på hithörande områden intensifieras ytterligare.» Det kan i sammanhanget vara av intresse att redovisa det innehåll professurens huvudämne, fastighetsekonomi, erhållit i tekniska högskolans utbildningsplan för sektionen för lantmäteri.

Fastighetsekonomin har som målsättning att analysera fastighetsstrukturens betydelse ur samhälls- och företagsekonomisk synpunkt och därigenom ge underlag för ekonomiska bedömningar i samband med dels rationaliseringsverksamheten beträffande jord- och skogsbruksfastigheter, dels fastighets- och planutformningen vid samhällsbyggandet. I ämnet ingår vidare frågor rörande fastighetsmarknadens omfattning, funktion och prisbildningsfaktorer samt principer och metoder för värdering av fastigheter. I tillämpningsdelen behandlas särskilt valet av värderingsförfaranden vid värdering med olika syften och i olika situationer.

Från att tidigare främst ha förekommit i samband med jordbrukets och skogsbrukets rationalisering har fastighetsvärderingen numera alltmer blivit en naturvärden och det urbana samhällsbyggandet berörande verksamhet. Ärendefrekvensen är i starkt stigande.

Verksamheten med fastighetsvärdering grundas till stor del på fastighetsbildningslagstiftningen. I de omreglerande instituten — främst laga skifte, ägoutbyte och servitutsutbrytning liksom fastighetsreglering enligt NyaFBL — ingår fastighetsvärdering i regel som ett obligatoriskt moment av stort omfång och stor betydelse. Värdering av jordbruksjord och skogsmark i form av s. k. gradering och likvidvärdering har därvid sedan gammalt spelat en särskilt framträdande roll. Under senare år har speciellt skogsvärderingen ökat i omfattning på ett markant sätt. För närvarande värderas årligen ca 30 000 ha skogsmark genom det statliga lantmäteriets försorg i samband med fastighetsregleringar, till största delen med anlitande av särskild skoglig expertis och med utnyttjande av automatisk databehandling. Också värdering av mark för bebyggelse förekommer emellertid i sam-

band med fastighetsregleringarna och detta slag av värdering kan väntas komma att öka.

En växande sektor utgör även värderingarna inom naturvårdsområdet. Utan ett adekvat och seriöst värderingsunderlag inom detta område försvåras genomförandet av naturvårdens program. Här kan erinras om att genomförandefrågorna och värderingen hänger samman med planfrågan mera intimt i naturvårds- och miljö-vårdssammanhang än inom annan planering. Detta beror på att valet av planeringsalternativ i så hög grad måste bli beroende av de ekonomiska möjligheterna och förutsättningarna att genomföra det ena eller andra projektet.

Det mest expansiva området för värdering avser bebyggelseplaneringen. I byggnadslagstiftningen ges ramen för en stor del av plangenomförandets värderingsfrågor. Också i annan lagstiftning ges dylika förutsättningar. Här kan särskilt nämnas expropriationslagen och sammanföringslagen.

I värderingen uppträder experterna i olika roller. Lantmäterioorganen har i fastighetsbildningslagstiftningen getts konkreta ämbetsuppgifter som direkt berör värderingsfrågor. Värderingsverksamheten i samband med fastighetsreglering har redan nämnts. Här bör även erinras om bestämmelserna i 46 § byggnadslagen om inlösen av tomtedel. Vidare rekryteras huvuddelen av expropriationsteknikerna från i första hand statliga men även kommunala fastighetsbildningsorgan. I dessa sammanhang uppträder vederbörande som myndighet eller domstolsmedverkande.

Utänför myndighetsuppgiften ger fastighetsbildningsorganen och närliggande organ i statlig och kommunal verksamhet bidrag till den för samhällsverksamheten nödvändiga värderingen. Här finns i tjänsteupdragens form vissa insatser att nämna. Främst avses avgivande av värdeintyg för stämpelavgift vid meddelande av lagfart samt värdering som sker på uppdrag av stiftsnämnd enligt 8 § 2 st. kungörelsen den 29 november 1963 (nr 637) med tillämpningsföreskrifter till lagen den 4 ja-

nuari 1927 angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomträtt.

Också mera formlost anknutna uppdrag av värderingsnatur utförs av organen. Dessa uppgifter har efter hand blivit mera omfattande och av mindre punktbetonad karaktär. Som exempel må nämnas översikter över orsprisnivån för exploateringsmark och för fritidsmark som sammanställts över stora regioner i vissa län. Med det nya fastighetsregistret kan systematiseringen av dylikt underlag drivas väsentligt längre och få ett bredare utnyttjande.

Slutligen må också nämnas att lantmäterioorganens personal i betydande omfattning medverkar i arbetet med de allmänna fastighetstaxeringarna. Inför 1970 års allmänna fastighetstaxering har vidare Kungl. Maj:t anbefallt bl. a. överlantmätare att till länsstyrelse överlämna handlingar och uppgifter som bedöms betydelsefulla för att åstadkomma en rättvis och likformig fastighetstaxering.

2.2 Uppgifter av teknisk art

Fastighetsbildning och liknande verksamhet av rättslig art inrymmer som nämnts i föregående avsnitt betydande inslag av teknisk natur. I många fall utgör dessa relativt väl avgränsade insatser, i andra fall åter är de starkt sammanvävda med övriga moment i förrättningsarbetet.

Det föreligger fristående från fastighetsbildningsprocessen ett mycket stort behov av tekniska åtgärder liknande dem som ingår i fastighetsbildningen. Här skall särskilt nämnas den grundläggande stommätningen samt skilda tekniska inslag i planeringsarbete och byggande. Även beträffande dessa insatser föreligger ibland ett samband med de i fastighetsbildningen ingående tekniska uppgifterna så att åtgärder i en typ av process kan komma till nytta också i en annan. De tekniska metoder som kommer till användning är vidare principiellt desamma.

2.2.1 Stommätning

All noggrann uppmätning av områden på jordytan för kartläggning eller andra tekniska ändamål utgår från system av punkter, som markerats i terrängen och som läges- respektive höjdbestämts genom grundläggande geodetiska mätningar. För att tillräcklig stadga och noggrannhet skall erhållas i mätningar måste de vila på ett underlag i form av riksomfattande stornät av stor precision. Huvudnäten byggs upp i olika steg eller ordningar. Ett relativt glest nät mäts med högsta precision och utgör ett första ordningens nät. Detta bildar grundvalen för en första förtätning till ett andra ordningens nät, vilket sedan i sin tur ytterligare förtäts. Härigenom erhålls en stomme till vilken lokala mätningsföretag av skilda slag kan anslutas och på så sätt inlemmas i ett större sammanhang. Ett sådant samband har stor betydelse vid en framtida utvidgning eller sammanslagning av lokala nät. Anslutningen gör det också möjligt att utnyttja den lokala mätningen för andra ändamål än rent lokala.

Ansvaret för de geodetiska riksnäten, dvs. näten av högre ordningar, åvilar rikets allmänna kartverk. Verket har i en utredning rörande de geodetiska riksnäten (Stencil Jo 1967: 8) framhållit att de lägesbestämmande riksnäten — rikstrianguleringen — behöver förbättras. Bl. a. har därvid påpekats att kraven på noggrannhet i detta riksnät har ökat, delvis beroende på att nya instrument ger snabbare och noggrannare resultat än tidigare, instrument som numera används vid lokala tekniska mätningar för t. ex. anläggnings- och byggnadsverksamhet. Vidare har intresset för att införliva mätningar av lokal karaktär med riksnätet ökat starkt. Verket konstaterade att det nuvarande riksnätet inte motsvarar de skärpta krav som därvid ställs. Kartverket har senare genom beslut av 1968 års riksdag (prop. 1 bil. 11 sid. 151 f., JoU 1) fått resurser för en systematisk förtätning av rikstrianguleringen. Ytterligare resursutbyggnad har skett efter beslut av 1969 års riksdag.

Omfattningen av de grundläggande stom-

nätsarbetena ökar sålunda. Kommunerna har i en vidgad utsträckning funnit det nödvändigt att bygga ut de geodetiska stornäten för att genomföra de kartläggningsarbeten m. m. som erfordras för kommunernas utveckling. Behovet har särskilt accentuerats av de pågående kommunsammanläggningarna och det har tagit sig uttryck bl. a. i en starkt ökad frekvens av ansökningar till lantmäteristyrelsen om upprättande av program för och planering av grundläggande stornät för kommuner och kommunblock. Nödvändiga förtätningar av riksnäten utförs redan nu till stor del av fastighetsbildnings- och mätningsorganen. Detta måste gälla även för framtiden.

Den enskilda kommunen eller det enskilda kommunblocket är ofta inte en lämpligt avgränsad enhet för sådana stornätsarbeten. Med en tilltagande urbanisering har det blivit allt mera nödvändigt med en samordning av de regionala och lokala förtätningarna. Ett steg mot att systematiskt komplettera befintliga stornätspunkter har tagits genom lantmäteristyrelsens meddelande nr 5: 1965 med föreskrifter angående komplettering och utnyttjande av översiktskartor över stornät inom fastighetsbildningsverksamheten. Värdet av denna grundläggande stornätsinventering har framhållits av kartverket i den förut nämnda utredningen. Överlantmätarna har i sammanhanget fått i uppgift att i samråd med cheferna för lantmäteriets organisationsenheter och för de kommunala fastighetsbildnings- och mätningsorganen verka för utarbetande av en preliminär plan för förbättring och förtätning av stornäten inom respektive län. Praktiskt samordnas stornätsförtätningen i många fall med kartverkets löpande riksnätsarbeten, såväl till tiden som i organisatoriskt avseende.

2.2.2 Mätningstekniska inslag i planeringsprocessen

Kartans roll som underlag för en planbedömning och som dokumentation av beslut och åtgärder har förut omnämnts. I dagens samhälle med dess stora rörlighet och dess

krav på planmässighet i utvecklingen alstras ett behov av kartor som aldrig tidigare. Arten av detta kartbehov växlar emellertid allt efter planeringens karaktär. För översiktliga ändamål avses sålunda närmast en allmän illustration medan en detaljreglering av markanvändningen kräver en noggrann och detaljerad återgivning av terräng, byggnader, fastighetsindelning m. m. I den förstnämnda situationen kan många gånger de allmänna kartorna eller grundmaterialet till dessa användas. Som grundval för en detaljplan måste däremot i allmänhet krävas en för ändamålet särskilt upprättad karta. I båda fallen kopplas emellertid fastighetsbildnings- och mätningsoorganen in i stor utsträckning. Lantmäteristyrelsen har, i syfte att stimulera det allmänna kartmaterialets utnyttjande i planeringsprocessen, år 1966 utgivit skriften »Kartan i översiktsplaneringen». Arbetet, som bl. a. innehåller modeller för utrednings- och planeringskartor, har numera i samverkan mellan lantmäteristyrelsen, planverket och naturvårdsverket förts vidare med ytterligare karttyper för den översiktliga planeringen. I det följande skall härutöver kartbehovet i detaljplanesammanhang något beröras.

Enligt 15 § byggnadsstadgan skall förslag till stadsplan eller byggnadsplan upprättas på grundval av en för ändamålet avsedd *grundkarta* över det område som berörs av förslaget. Lantmäteristyrelsen har jämlikt 76 § byggnadsstadgan meddelat närmare föreskrifter om sådan grundkarta samt om fastighetsförteckning till stadsplan, byggnadsplan eller generalplan. De nu gällande föreskrifterna fastställdes av Kungl. Maj:t den 5 juni 1969.

Grundkartan skall ge planförfattaren möjlighet att utforma planförslaget på ett optimalt sätt. Vidare skall byggnadsnämnd, fastighetsbildare, länsstyrelse och andra myndigheter samt av förslaget berörda sakägare kunna bedöma vad detta innebär. Med hänsyn till de rättsverkningar en fastställd detaljplan ger måste grundkartan och därtill hörande handlingar redovisa alla för planen betydelsefulla egenskaper hos planområdet.

I många städer och andra tätorter förekommer ett i en enhetlig bladindelning och med anslutning till stomnätet upprättat kartverk, en *primärkarta*. På kartan redovisas fortlöpande mätningsoorganisationens kartläggningsarbeten. Primärkartan har en mycket mångsidig användning och den utgör bl. a. underlaget för grundkartor. Erforderliga utdrag görs oftast med reproduktionstekniska metoder och härigenom kan skaländring och sammanställning av olika kartblad ske på ett rationellt sätt. Omfattningen av primärkartläggningen och av den härpå baserade produktionen av grundkartor — till helt övervägande delen inom det kommunala mätningsoväsendet — är mycket stor. Viss metodsamordning inom området är önskvärd.

Där kartmaterial av primärkartetyp inte föreligger måste grundkarta framställas separat för en tilltänkt detaljplanering. Omfattningen av denna verksamhet inom det statliga lantmäteriet under de senaste åren framgår av *tabell 11*.

I detaljplanearbetet utarbetas ofta alternativa planförslag, bl. a. med tanke på planekonomi- och genomförandefrågor. Genom att i terrängen *utstaka föreslagna planlinjer* har man möjlighet att studera planerade gators sträckningar, lämplig placering av byggnader m. m. Utstakningen av alternativa planförslag ger också möjlighet till jämförande geotekniska undersökningar för en bedömning av lämpliga lägen för byggnadskroppar, gator, vägar och ledningar.

Denna metod att åskådliggöra planförslag tillämpas numera ofta. Förfaringssättet kan med fördel användas inte bara för stadsförhållanden utan även vid planering för fritidsbebyggelse och inom mindre tätbebyggelseområden. Metoden kan vara särskilt värdefull där anpassningen till terräng och

Tabell 11. Inom lantmäteriet producerade grundkartor 1965—1968.

Kartläggningens omfattning	1965				1966				1967				1968			
Areal ha	17 900				17 400				17 700				13 600			
Antal ärenden	360				380				315				335			

natur är speciellt känslig. Utstakningen ger också möjlighet att på ett åskådligt sätt informera dem som berörs av förslaget.

2.2.3 Mätningstekniska uppgifter i anslutning till byggande

Nybyggnad inom område med fastställd generalplan, stadsplan, byggnadsplan eller utomplansbestämmelser får med vissa undantag inte ske utan byggnadslov (54 § byggnadsstadgan). Därigenom har man goda möjligheter att förhindra ej önskvärd tätbebyggelse. Det allmänna har fått befogenhet att bestämma var tätbebyggelse får uppkomma och kan också i stor utsträckning påverka tidpunkten när bebyggelsen skall ske. Enstaka bebyggelse kan också styras av det allmänna bl. a. genom utomplansbestämmelser och bestämmelser som sammanhänger med exempelvis natur- och kultur-skydd.

För planering av byggnads läge i plan och höjd tillhandahåller byggnadsnämnderna i städer och tätorter i stor utsträckning genom vederbörande mätningorganisation s. k. *nybyggnadskartor* (2 § byggnadsstadgan). Där stadsplan finns åligger det byggnadsnämnden att på begäran lämna ut karta rörande fastighet som ingår i planen och nämnden rekommenderas att tillhandahålla sådan karta även för fastighet utom plan. Dylik nybyggnadskarta är ett viktigt instrument för planeringen av byggnadens läge såväl för den byggnadslovssökande som för byggnadsnämndens granskning av ansökan om byggnadslov.

Med stöd av 76 § byggnadsstadgan har lantmäteristyrelsen meddelat föreskrifter angående nybyggnadskarta. Dessa föreskrifter har fastställts av Kungl. Maj:t den 2 september 1965. Nybyggnadskartan skall förutom den för bebyggande avsedda marken omfatta jämväl det angränsande område, vars redovisning bedöms erforderlig för planerandet av det tillämnade byggnadsföretaget och för vederbörlig prövning av företagets tillåtlighet. Till grund för kartan skall i avseende på fastighetsredovisningen läggas

fastighetsregistret jämte de därtill anslutande akter som innehåller uppgifter av betydelse för fastighetsredovisningen. Nybyggnadskartan med därtill hörande mätningar skall inom stadsplanlagda områden uppfylla de noggrannhetskrav som mättningsförordningen föreskriver för finmätning. Där ett primärkarteverk finns upprättas nybyggnadskartan oftast genom utdrag ur detta och komplettering med erforderliga uppgifter.

Fullständiga uppgifter om antalet årligen framställda nybyggnadskartor saknas. Den undersökning som utredningen gjort rörande verksamheten under år 1965 tyder emellertid på att omkring 10 000 nybyggnadskartor detta år levererats från de kommunala mätningorganisationerna.

Innan byggnadsföretag påbörjas inom stadsplan skall byggnadsnämnden enligt 63 § byggnadsstadgan låta *staka ut läget av nybyggnaden*. Inom område, för vilket stadsplan ej fastställts, skall nämnden föranstalta om utstakning av byggnad där så finnes påkallat och det lämpligen kan ske. I regel tillämpas dessa bestämmelser i byggnadsstadgan inom städer och andra större tätorter på så sätt att byggnadsnämnden genom vederbörande mätningorganisation utsätter samtliga byggnader, såväl inom stadsplan som utanför sådan plan. Detta är motiverat både med hänsyn till den säkerhet det erbjuder för den som skall bygga och med hänsyn till byggnadsnämndens behov av att kunna följa byggnadsverksamheten i alla väsentliga faser.

Utgående från det av byggnadsnämnden beviljade byggnadslovet och den därtill hörande nybyggnadskartan utstakas byggnaden på begäran av byggherren. Genom utstakningen fastläggs byggnadens rätta läge i förhållande till befintliga fastighetsgränser och plangränser. Läget i höjd har stor betydelse med hänsyn till anslutningen till gator och ledningar och bestäms också. Noggrannhetskraven vid husutsättning varierar bl. a. med bebyggelsens karaktär. Hög noggrannhet krävs speciellt inom sammanhängande bebyggelse, där huskropparna ansluter till fastighetsgräns, samt där prefabricerade element skall användas i byggandet.

Denna utstakningsverksamhet har med nuvarande byggnadsproduktion hög frekvens. Den måste vidare genomföras utan dröjsmål och viss beredskapskapacitet måste finnas hos den organisation som svarar för uppgiften.

Enligt 64 § byggnadsstadgan skall byggnadsnämnden öva tillsyn över byggnadsföretag, för vilka byggnadslov erfordras, samt verkställa de besiktningar som krävs härför. Nämnden äger också besiktiga byggnadsföretag som inte kräver byggnadslov. Denna tillsyn omfattar bl. a. *kontroll av byggnadens läge i plan och höjd*. Kontrollverksamheten har speciellt stor betydelse vid sammanhängande bebyggelse. Härigenom kan eventuella fel upptäckas på ett tidigt stadium och framtida tvister elimineras.

Förutom verksamheten med utstakning och kontroll av byggnader inkopplas mätningorganen i regel även vid planering och utförande av *andra byggnadstekniska anläggningar* såsom trafikleder, broar, kajer och tunnlar. Arbetsinsatserna består av kartläggning och beräkning för projektering av anläggningarna samt koordinatsättning, utsättning och kontroll vid anläggningarnas utförande. Omfattningen av dessa arbetsuppgifter varierar starkt och beror på lokala förhållanden. De representerar i vissa kommuner en betydande arbetsvolym som kräver noggrann planläggning, avancerade instrument, rigorös kontroll, hög beredskap och intim samverkan med kommunens byggnadskontor.

2.2.4 Något om modern, etablerad teknik

De geodetiska mätmetoderna har under den senaste tioårsperioden förändrats i hög grad. Främst användningen av *elektroniska och elektrooptiska instrument för distansmätning* har bidragit härtill. De tidigare mycket omfattande trianguleringarna med vinkelmätningar från ett stort antal stationer har därigenom delvis kunnat ersättas eller kompletteras av direkta längdbestämmingar. Samtidigt har såväl snabbhet som säkerhet kunnat ökas. De tidiga typerna av sådana

instrument, geodimetern och dess motsvarigheter, lämpade sig bäst för mätning av relativt långa sträckor men instrumenttyper har numera kommit fram som med fördel kan användas vid mätning av mindre stornät, t. o. m. i den traditionella polygontågsskalen. Utvecklingen mot höjd noggrannhet och förbättrad ekonomi vid mätning av korta sträckor kan väntas fortsätta.

Utvecklingen på kartläggningsområdet har de senaste decennierna starkt präglats av de möjligheter *fotogrammetrin* erbjuder. Sålunda sker numera en mycket stor del av den storskaliga kartläggningen på fotogrammetrisk väg, alltså genom mätningar i fotografiska avbildningar av ifrågavarande terrängavsnitt. Betydande delar av de arbetskrävande fältarbetena har härigenom kunnat ersättas av arbete i stationära instrument. På detta sätt framställs nära nog regelmässigt kartor till grund för detaljplanering enligt byggnadslagen. Det har vidare blivit allt mera vanligt att med fotogrammetriska metoder skaffa kartunderlaget för fastighetsreglering och för projektering av enskilda vägar, främst i skogsmark. Även för grustäcksplaner används ofta fotogrammetriskt framställt grundmaterial. Bearbetningen kräver fasta och kostnadskrävande instrument med så stor kapacitet att endast anläggningar med stort upptagningsområde ter sig rationella i sammanhanget.

Nära sammanhängande med fotogrammetrin är *flygbildtekniken*. Denna teknik är ett medel att inhämta information genom bildläsning och bildtolkning i flygbilder. Tekniken är förhållandevis ny men erbjuder goda möjligheter till rationalisering vid exempelvis vissa kartläggningsuppgifter, planläggning av bebyggelse eller vägsystem, fältinventering, skogsuppskattning och skogsvärdering.

Vidare kan framhållas att *ADB* framstår som ett viktigt komplement till de övriga tekniska framstegen inom geodesi och fotogrammetri. En stor mängd av de beräkningar som erfordras för kartläggnings- och andra mättnings- och utstakningsarbeten utförs sålunda med *ADB*. Företrädesvis utnyttjas härför större anläggningar men även bords-

apparater med mera begränsat användningsområde har börjat användas. Lantmäteristyrelsen hyr för närvarande en datamaskin av typ GIER. Denna och styrelsens program utnyttjas i viss utsträckning även av det kommunala mätningväsendets enheter. Dessa köper också maskintid från andra håll, oftast tillsammans med bearbetningsprogram. Ett omfattande, självständigt system- och programarbete har emellertid utförts vid stadsmätningssavdelningen i Stockholm. Stockholms stads program disponeras numera även av stadsmätningssavdelningen i Göteborg och Malmö enligt träffade avtal. Även Svenska kommunförbundet tillhandahåller anslutna kommuner liknande program. ADB-systemen har ibland utformats så att de medger direkt utskrift av förrättningshandlingar, exempelvis för tomtmätningar, vilket i hög grad underlättar arbetet. Så är fallet med Stockholms stads system. Inom det kommunala mätningssavsendet har också bordsdatamaskiner tagits i bruk. Ett trettiotal enheter har sålunda sådan utrustning.

Vid kartframställning kommer *automatiska koordinatografer* att användas i ökande omfattning som ett led i de allmänna rationaliseringssträvandena. Detta innebär att mätresultaten efter beräkning i ADB direkt överförs till en kartbild. Sedan lantmäteristyrelsen nyligen anskaffat sådan utrustning sker kartering ur koordinater i stor utsträckning centralt i denna. Anläggningen utnyttjas såväl av lantmäteriet som, i viss omfattning, av det kommunala mätningssavsendet.

Även på det kartografiska området har nya metoder kommit till användning. *Gravyrtekniken* och *utvecklingen på reproduktionssidan* må nämnas som exempel. Som tidigare antytts i samband med omnämnandet av primärkartorna strävar man efter att så långt möjligt använda ett och samma grundmaterial till de kartor som behövs i en åtgärdskedja. Detta sker genom reproduktionsteknisk bearbetning av en karta som i avseende på innehåll och manér upprättats med tanke på en sådan mångfacetterad användning.

I förslagsdelen kommer *den nya tekniken* och dess organisatoriska återverkningar att något beröras.

2.3 Uppgifternas omfattning

2.3.1 Nuläge

De statliga och de kommunala organisationerna på fastighetsbildnings- och mätningssavsendets områden företer betydande *olikheter i uppgifter och produktion*. Detta torde ha framgått redan av det föregående men skall här ytterligare något belysas. Inom de statliga organen dominerar verksamhet som grundas på lagar om fastighetsbildning, fastighetsbestämning, fastighetsregistrering och skilda former av fastighetssamverkan. För de kommunala organen ligger tyngdpunkten i verksamheten däremot förskjutet mot uppgifter av mätteknisk art, som har samband med markexploatering och bostadsbyggande.

Vid ett studium av de debiterade bruttoersättningarna inom *det statliga lantmäteriets lokala enheter* (förrättningsorganisationen) finner man följande fördelning mellan olika typer av arbetsuppgifter för perioden 1961—1967.

Ärendetyp	Andel av hela bruttoersättningen (%)
Förrättningar för fastighetsbildning, fastighetsbestämning, fastighetssamverkan och liknande ändamål	76
Tomtindelning	2
Övriga detaljplaneärenden	2
Stom-, grundkarte- och ägomätningar	10
Övriga ärenden	10
	<hr/> Summa 100

På grund av lantmäteritaxans konstruktion inrymmer debiteringarna i princip kostnaderna för de delar av organisationen i övrigt som medverkar i lokalorganens arbete genom service i olika former. Beträffande de områden av verksamheten som inte avses att täckas av taxeinkomsterna saknas detaljerade uppgifter. Här ibland ingår den fastighetsregistrering som sker genom överlantmätarnas försorg. Vidare ingår bl. a. den

initiativverksamhet som instruktionsenligt skall bedrivas av lantmäteriets organ, medverkan i arbetet på länsplanet och i domstolarnas arbete samt övriga myndighetsfunktioner. Beskrivningen kan emellertid i stort sägas avse förrättningsorganisationens arbete.

Beträffande *de kommunala organisationsenheterna* finns en av Svenska kommunaltekniska föreningen åren 1962 och 1963 utförd tredredovisning som bör kunna användas för en närmare beskrivning av verksamheten inom dessa enheter. Undersökningen omfattar tidsstudier inom 25 kommuner med egna stadsingenjörskontor. Specificerade studier har i dessa kommuner skett under två skilda femtondagarsperioder. Det sammanställda resultatet av dessa studier kan förutsättas vara informativt för här avsedda, översiktliga bedömningar.

För varje redovisad personalgrupp lämnas en procentuell fördelning av den »produktiva arbetstiden» mellan skilda uppgifter. Vid antagandet att fördelningen är representativ för de kommunala enheterna kan härigenom erhållas en totalinsats inom varje personalgrupp och för varje grupp av arbetsuppgifter. Då uppgifter saknas om den totala personalinsatsen inom det kommunala mätningväsendet under motsvarande tidsperioder appliceras fördelningen på de till utredningen redovisade personaluppgifterna för år 1965. Även om viss rationalisering skett under mellanliggande år torde personalsammansättningen vara ungefär densamma. Slutligen sammanvägs personalgrupperna till en totalinsats för varje grupp av arbetsuppgifter med ledning av taxans timkostnadsrelationer.

Den procentuella fördelningen mellan här redovisade grupper av arbetsuppgifter blir vid en sådan beräkning följande.

De båda redovisade fördelningstabellerna är inte utan vidare jämförbara. Detta framgår redan av vad som anförts i anslutning till tabellen rörande lantmäteriet. Vidare bör noteras att, när det gäller de två först nämnda ärendetyperna, de kommunala organisationerna i betydligt högre grad än vad fallet är inom lantmäteriet har tillgång till

Ärendetyp	Andel av hela insatsen (%)
Förrättningar för avstyckning, gränsbestämning, tomtmätning och ägoutbyte samt övriga legala förrättningar	12
Tomtindelning	9
Nybyggnadskartor samt utstakningar och kontroller vid nybyggnad	13
Övriga debiterade uppdrag	2
Stommätning och detaljmätning för primärmarkta, övriga primärkartarbeten, stakning för stadsplane- och anläggningsarbeten	29
Översiktskartor	3
Särskilda utredningar	7
Fastighetsregistrering	5
Service åt allmänheten m. fl.	6
Sammanträden	4
Diverse arbetsuppgifter	10
Summa	100

stomnät och primärkartor. En betydande del av de under stommätning m. m. redovisade insatserna får därför betraktas som förberedelse för fastighetsbildning och tomtindelning. Även om detta beaktas framstår skillnaderna i uppgiftssammansättning som markanta.

Vidare bör vid en jämförelse mellan de båda organisatoriska systemen och deras produktion nämnas den olika sammansättningen inom förrättningsområdet. De kommunala organisationernas förrättningsmassa är sålunda mera ensidigt sammansatt och hänför sig i högre grad till arbeten inom fastställda detaljplaner. Den genomsnittliga svårighetsgraden och handläggningstiden för en förrättning blir därför klart högre inom lantmäteriets område. För att belysa vad som sagts kan nämnas att av de under åren 1965—1968 avslutade förrättningarna (inklusive tomtindelningar) inom lantmäteriet utgjordes 70 % av avstyckningar, 11 % av tomtmätningar, 4 % av tomtindelningar medan 15 % utgjordes av andra förrättningar. Motsvarande siffror inom de kommunala organen var 18 %, 63 %, 15 % och 4 %. Av avstyckningarna var — enligt en av utredningen utförd stickprovundersökning beträffande år 1966 — inom lantmäteriet 1/4 belägna inom detaljplaneområde medan 3/4 var belägna utanför sådant område. Av de kommunala organens avstyckningsförrättningar låg enligt samma

Tabell 12. Antalet under åren 1965—1968 avslutade förrättningar och tomtindelningar. (s = statliga förrättningsmän, k = icke-statliga förrättningsmän)

År	Avstyckningar		Tomt-mätningar		Övriga förrättningar		Tomt-indelningar		Summa		totalt
	s	k	s	k	s	k	s	k	s	k	
1965	16 100	3 000	3 100	11 900	2 900	700	1 100	3 100	23 200	18 700	41 900
1966	17 500	3 300	3 600	12 500	3 200	1 100	900	3 200	25 200	20 100	45 300
1967	19 300	4 200	2 600	13 500	3 900	700	800	3 200	26 600	21 600	48 200
1968	19 100	4 100	2 500	14 100	4 800	1 300	1 000	3 200	27 400	22 700	50 100

undersökning hälften inom och hälften utom detaljplanlagt område. De nämnda siffrorna styrks av en senare jord undersökning rörande avslutade avstyckningsförrättningar under år 1967.

I tabell 12 redovisas antalet under åren 1965—1968 avslutade förrättningar och tomtindelningar enligt den till lantmäteristyrelsen lämnade årsstatistiken. Här må också erinras om de tidigare (sid. 31) redovisade uppgifterna om antalet bildade ägotalter vid avstyckning, vilka innebär att inom lantmäteriet i genomsnitt 2,2 à 2,3 ägotalter bildas per förrättning medan motsvarande värde inom det kommunala mätningväsendet utgör 1,1 à 1,2 ägotalter. I diagram 2 illustreras sammansättningen av förrättningsproduktionen åren 1965 och 1967.

Det kan även vara av intresse att redovisa insatsernas fördelning mellan skilda samhällssektorer. Resonemanget måste även här avse de lokalt verkande organen, dvs. lantmäteriets förrättningsorganisation (inklusive hjälpsatser från andra nivåer) och de kommunala organisationsenheterna.

Vad först angår de kommunala enheterna framgår av den tidigare redovisningen att jord- och skogsbruksärenden visserligen stundom förekommer inom dessa men att frekvensen är så låg att man kan bortse därifrån i denna schematiska fördelning. Hela verksamheten här kan därför bedömas avse andra ändamål än jord- och skogsbruk. Även andelen ärenden som rör fritidsbebyggelse är mycket liten. Praktiskt taget hela den kommunala insatsen på de här aktuella områdena kan sålunda anses som urbant inriktad.

I fråga om lantmäteriet kan man såsom i föregående studie utgå från storleken av de debiterade bruttoersättningarna för skilda ärenden. För undersökningen har tillämpats en modell som utnyttjats av lantmäteristyrelsen bl. a. när det gällt att uppskatta effekten av ändringar i subventionsgraden för jord- och skogsbruksförrättningar. Erfarenhetsmässigt uppskattade andelar av olika förrättningstyper har därvid beräknats avse jord- och skogsbruksändamål. På motsvarande sätt har en uppskattning gjorts av insatsen på fritidsbebyggelsesidan. Återstående del har då i huvudsak urban karaktär även om inslag av andra typer förekommer. Enligt denna undersökning uppgick under perioden 1962—1967 andelen jord- och skogsbruksärenden till 25 % och andelen fritidsbebyggelseärenden till 26 %, varför de i huvudsak urbana ärendena omfattade 49 %.

2.3.2 Utvecklingstrend

Utvecklingen på tätortssidan har som tidigare framhållits präglats av strömmen av folk från landsbygden in till tätorterna. Den snabbhet med vilken folkomflyttningen har skett och alltjämt sker ställer stora krav på insatser inte minst från lantmäteriorganens sida. Här bör också ånyo betonas den omfattande verksamhet som avser den successiva saneringen av tätorterna. Med den starka expansion och förändring, som även framdeles kan förväntas inom tätorterna, följer att fastighetsbildnings- och mättningsverksamheten i tätorterna kommer att öka ytterligare.

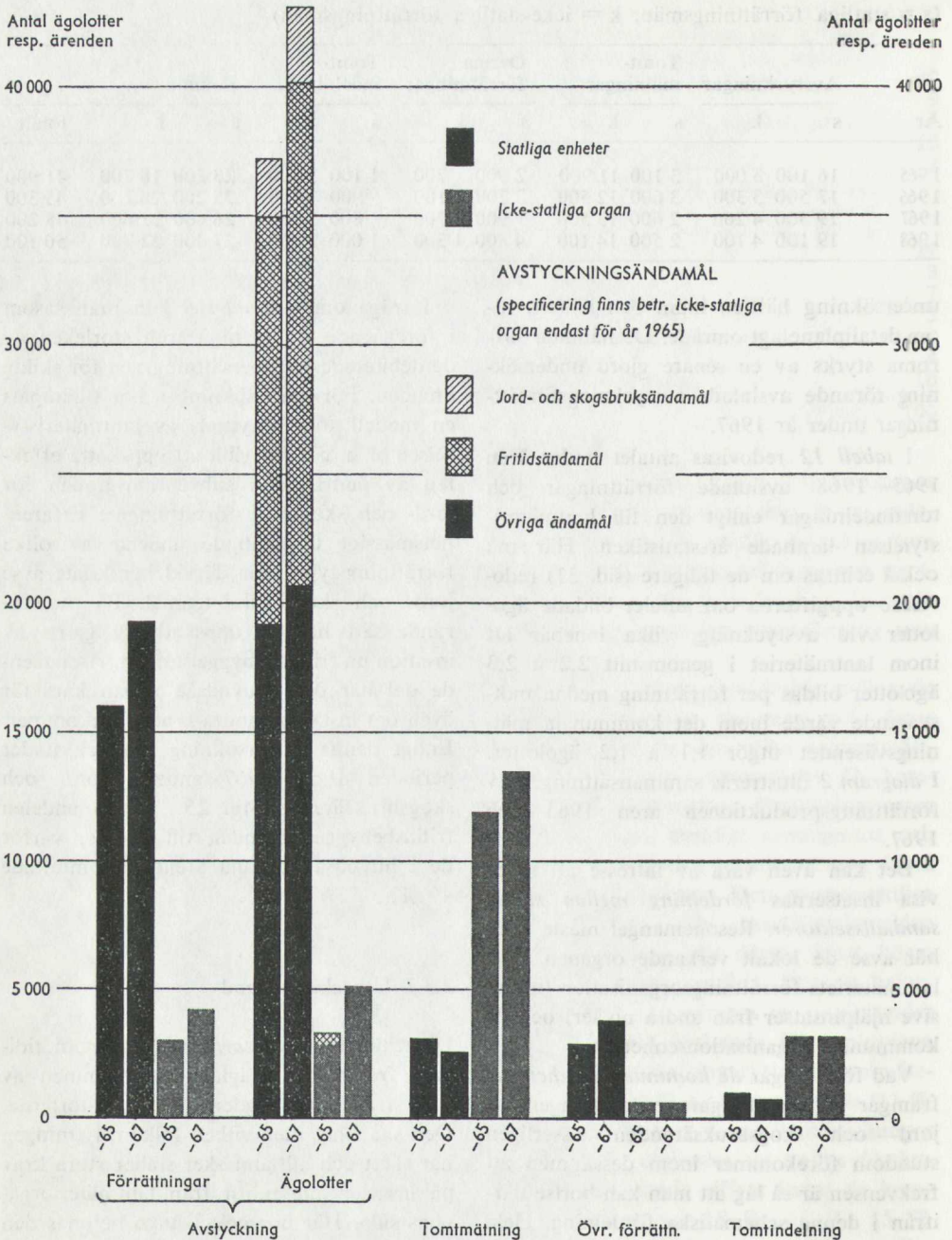

Diagram 2. Förrättningsproduktion m. m. åren 1965 och 1967.

Inom jordbruket och skogsbruket pågår en betydande omdaningsprocess, som under de senare åren drivits i en allt mer stegrad takt. Inom *jordbruket* framstår behovet av

en intensifierad strukturrationalisering och annan rationalisering som trängande. Mot bakgrunden av de riktlinjer som dragits upp för den framtida jordbrukspolitiken torde

stora krav komma att ställas på insatser från lantmäteriets sida i form av planläggnings- och fastighetsbildningsåtgärder. Genom organisationen av fastighetsbildningsväsendet i anslutning till genomförandet av den nya lantbruksorganisationen har lantmäteriet dessutom fått en viktig uppgift i att verka för att rationaliseringsinsatserna samordnas med samhällsplaneringen. Om jämna steg skall kunna hållas med den nu rådande dynamiska utvecklingen på jordbruksrationaliseringens område fordras långtgående insatser av lantmäteriet.

Verksamheten med fastighetsrationalisering i skogsmark har varit mycket betydande och beräknas även under de närmaste decennierna få en mycket stor och sannolikt ökad omfattning. Givetvis blir ställningstagandena till följd av skogspolitiska utredningens arbete av största betydelse för utvecklingen på detta område.

Den nya fastighetsbildningslagen, som beräknas träda i kraft den 1 januari 1972, kan enligt uttalanden från flera län väntas leda till en väsentligt ökad verksamhet med fastighetsrationalisering inom såväl jordbruket som skogsbruket.

På fritidssidan präglas utvecklingsbilden av den starka efterfrågan på mark för fritidsbostäder och på utrymme för fritidsvistelse i andra former. Ett årligt tillskott av

ca 15 000 fritidshus har varit normalt under 1960-talet. Man torde här kunna räkna med en viss stabilisering av förhållandena. Ökade uppgifter väntar emellertid lantmäteriorganen inom den del av fritidssektorn som avser det rörliga friluftslivet. Betydande insatser kommer sålunda bl. a. att krävas på naturvårdssidan.

För en överblick över antalet inströmmade ärenden inom verksamhetsområdet under 1960-talet redovisas i diagram 3, gällande lantmäteriets förrättningsorganisation, dels antalet inkomna ärenden, dels antalet avslutade, inställda eller återkallade ärenden.

Som synes ledde den snabba utvecklingen under en stigande konjunktur till en ökande efterfrågan på lantmäteriets tjänster under första delen av 1960-talet. En viss dämpning har inträtt fr. o. m. år 1965.

I det föregående har nämnts att den nya fastighetsbildningslagen kan väntas medföra en ökad rationaliseringsverksamhet. Även på andra sätt leder den nya lagen till ökade uppgifter. Här kan erinras om den föreslagna överflyttningen till lagen av bestämmelserna om tomtodelslösen, vilka för närvarande finns i 46 § byggnadslagen. Också i övrigt torde lagen få tillämpning på skilda områden där nu andra lagar eller avtal används. Som ett led i en sådan utveckling

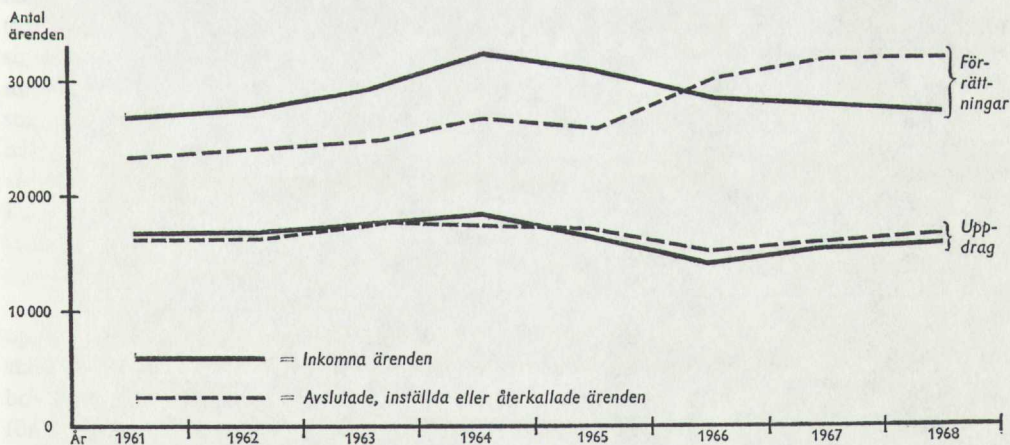

Diagram 3. Ärendefrekvens inom det statliga lantmäteriet åren 1961—1968.

kan ses den nyligen antagna lagen om rätt för innehavare av järnväg att påkalla ägo-utbyte för att undanröja, minska eller förebygga intrång som skulle uppkomma om rätt till väg över järnvägsmark upphör.

En väntad, utökad tillämpning av *ÅUL* och *legaliseringslagen* har nämnts i ett tidigare avsnitt.

För en översikt över de viktigaste ändringarna i lagen om järnvägsstatistik för 1972, se bilaga 1 till denna rapport. För en översikt över de viktigaste ändringarna i lagen om järnvägsstatistik för 1973, se bilaga 2 till denna rapport.

Den viktigaste förändringen i lagen om järnvägsstatistik för 1972 är den som rör den nya definitionen av järnvägsstatistik. Den nya definitionen innebär att järnvägsstatistik omfattar alla järnvägsstatistiska uppgifter som rör järnvägsstatistik för 1972.

I den följande delen av rapporten beskrivs de viktigaste förändringarna i lagen om järnvägsstatistik för 1972 och 1973. För en översikt över de viktigaste ändringarna i lagen om järnvägsstatistik för 1972, se bilaga 1 till denna rapport. För en översikt över de viktigaste ändringarna i lagen om järnvägsstatistik för 1973, se bilaga 2 till denna rapport.

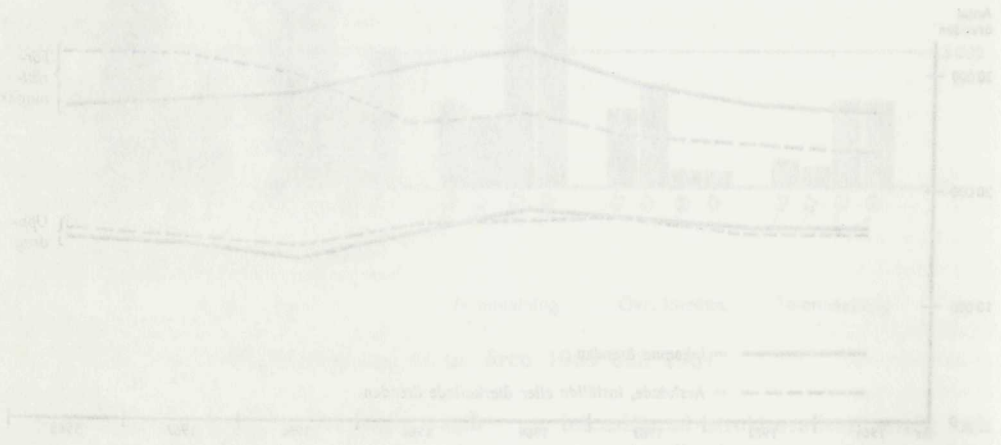
Den viktigaste förändringen i lagen om järnvägsstatistik för 1972 är den som rör den nya definitionen av järnvägsstatistik. Den nya definitionen innebär att järnvägsstatistik omfattar alla järnvägsstatistiska uppgifter som rör järnvägsstatistik för 1972.

En väntad, utökad tillämpning av *ÅUL* och *legaliseringslagen* har nämnts i ett tidigare avsnitt.

För en översikt över de viktigaste ändringarna i lagen om järnvägsstatistik för 1972, se bilaga 1 till denna rapport. För en översikt över de viktigaste ändringarna i lagen om järnvägsstatistik för 1973, se bilaga 2 till denna rapport.

Den viktigaste förändringen i lagen om järnvägsstatistik för 1972 är den som rör den nya definitionen av järnvägsstatistik. Den nya definitionen innebär att järnvägsstatistik omfattar alla järnvägsstatistiska uppgifter som rör järnvägsstatistik för 1972.

I den följande delen av rapporten beskrivs de viktigaste förändringarna i lagen om järnvägsstatistik för 1972 och 1973. För en översikt över de viktigaste ändringarna i lagen om järnvägsstatistik för 1972, se bilaga 1 till denna rapport. För en översikt över de viktigaste ändringarna i lagen om järnvägsstatistik för 1973, se bilaga 2 till denna rapport.

Figur 3. Järnvägsstatistik för 1972 och 1973. (Antal järnvägsstatistiska uppgifter)

3 Nuvarande organisation

3.1 Författningsmässig bakgrund

Lantmåteriverksamheten ombesörjs för närvarande i princip antingen av det statliga lantmäteriet eller kommunalt, direkt av kommunala organ eller av konsulter som engagerats av kommun. Möjligheterna att använda den ena eller den andra organisationslösningen regleras av skilda kompetensföreskrifter. Närmast skall lämnas en redogörelse för dessa.

JDL föreskriver (2 kap. 1 §, 19 kap. 5 §, 20 kap. 6 §) att vederbörande distriktslantmätare skall handlägga förrättning enligt lagen. Lantmåteriinstruktionen (SFS 1965:794) ger emellertid möjligheter att partiellt överflytta behörigheten som distriktslantmätare. Sålunda kan lantmåteristyrelsen och överlantmätaren under skilda förutsättningar överflytta ett ärende eller en grupp av ärenden till annan organisationsenhet eller annan lantmätare. Vidare må chef för organisationsenhet uppdra åt honom underställd personal att självständigt handlägga förekommande tjänstegöromål, varvid dock ärenden som enligt gällande bestämmelser är förbehållna lantmätare må anförtros endast åt sådan. Enligt särskilda bestämmelser (kungl. kungörelse den 1 juni 1951, nr 361) äger lantmåteristyrelsen utse den, som har behörighet att inneha befattning såsom mättningsman i stad och som kan anses skickad för uppgiften, att i viss distriktslantmätarens ställe verkställa avstyckning enligt JDL för bostadsändamål eller för beredande av plats för industriell eller kommunikationsteknisk anläggning eller i liknande syfte inom samhälle, där byggnadslagens bestämmelser för stad äger tillämpning samt inom annat om-

råde, för vilket stadsplan eller byggnadsplan fastställts eller jämlikt äldre lag förordnats att stadsplan skall upprättas. För närvarande gäller ett tiotal sådana bemyndiganden.

Utredning enligt den till JDL anknutna SML skall verkställas av lantmätare, varmed förstås lantmätare i lantmäteriet.

Förrättningar enligt 2 och 5 kap. FBLS skall verkställas av i kommunens tjänst anställd mättningsman eller, där sådan ej finns, av till sådan befattning behörig person, som på förslag av byggnadsnämnden förordnas av länsstyrelsen att tills vidare inom kommunen tjänstgöra som förrättningsman för tomtmätning respektive avstyckning (2 kap. 2 §, 5 kap. 2 §). I fråga om gränsbestämningar enligt 2 kap. gäller i vissa fall i stället JDL:s regler.

Behörighet till befattning såsom mättningsman i stad tillkommer den som inom riket avlagt lantmåteriexamen eller civilingenjörs-examen vid teknisk högskolas sektioner för lantmåteri eller väg- och vattenbyggnad och därjämte minst två år under sakkunnig ledning utövat väl vitsordad praktisk verksamhet inom fastighetsbildningsväsendet. Dessa regler grundas på föreskrifter i 2 kap. 2 § FBLS. Kungl. Maj:t må på ansökan medge den, som ej uppfyller fordringarna, behörighet som mättningsman i stad.

Föreskrifterna om förrättningsman vid laga skifte och ägutbyte enligt FBLS återfinns i 6 kap. 2 och 12 §§. Förrättningsman är vederbörande distriktslantmätare eller mättningsman anställd i kommunens tjänst om han bemyndigats därtill av Kungl. Maj:t. Sådan mättningsman må även utan bemyndigande handlägga laga skifte och ägutbyte som inte berör mark, avsedd för jord-

bruk eller skogsbruk. I fråga om laga skifte krävs dock i så fall att samtliga delägare i ansökningsen skall ha föreslagit honom till förrättningsman.

Tillämpningsområdet för stadsreglerna är sålunda i princip normerande för möjligheterna att handlägga fastighetsbildning och fastighetsbestämning kommunalt. Huvudregeln är att FBLS är tillämplig i stad. Bestämmelserna i 2 kap. äger dock motsvarande tillämpning inom samhälle, där det finns tomtindelning såsom i stad, samt inom område på landet, där det på grund av stadsplan finns sådan tomtindelning. Bestämmelserna i 5 och 6 kap. gäller även för samhälle på landet, om det för samhället eller del därav skall föras fastighetsregister såsom för stad, samt för annan ort på landet, för vilken sådant register skall föras.

De olägenheter för fastighetsbildningen som kan uppkomma vid kommunala indelningsändringar har i skilda sammanhang föranlett lagstiftningsåtgärder. Här må först nämnas den år 1948 tillkomna lagen med särskilda bestämmelser om fastighetsbildning inom vissa områden av stad, här benämnd *1948 års lag*.

Bakom tillkomsten av 1948 års lag låg de nackdelar som var förenade med att FBLS kunde bli gällande även inom utpräglade jordbruksbygder. Detta var en följd av att det blivit allt vanligare att vid bildandet av städer, köpingar och municipalsamhällen liksom vid inkorporeringar betydande områden av kringliggande landsbygd tillagts samhället. Konsekvenserna härav på förutsättningarna för fastighetsbildning ansågs ogynnsamma med hänsyn till att FBLS i motsats till JDL saknar sådana restriktiva jordpolitiska villkor för fastighetsbildning, som bör gälla i fråga om avstyckning av fastigheter för jordbruk eller skogsbruk. 1948 års lag erbjöd nu en möjlighet att förordna att inom visst område, där eljest reglerna om avstyckning och sammanläggning i FBLS skulle gälla, i stället skulle tillämpas vad som i dessa avseenden var stadgat för landet. Ett sådant förordnande skulle vara påkallat av hänsyn till jordbruket eller skogsbruket. Lagen gav alltså möjlighet att

beträffande område som överförts från landskommun till stad eller motsvarande i begränsat hänseende tillämpa den för landsbygden gällande lagstiftningen.

Förordnande enligt 1948 års lag medför inte ändring av bestämmelserna i FBLS angående bl. a. behörighet att verkställa avstyckningsförrättning. Om det är fråga om avstyckning av mark avsedd för jordbruk eller skogsbruk äger dock den, som ej har behörighet att handlägga avstyckning enligt JDL, verkställa sådan förrättning endast om han erhållit särskilt bemyndigande av Kungl. Maj:t.

1948 års lag ansågs emellertid ej tillfyllest för att komma till rätta med de olägenheter som vid en kraftigt stegrad takt i kommunsammanläggningarna skulle följa med en bibehållen automatik i fråga om övergång till FBLS beträffande områden där JDL tidigare varit tillämplig. Därför tillkom år 1964 en lag med vissa bestämmelser angående fastighetsbildning efter ändring i kommunal indelning m. m., här kallad *1964 års lag*. Denna innebär att en ändring i kommunal indelning ej automatiskt påverkar tillämpningsområdena för skilda fastighetsbildningsregler. Beslut om ändring i detta hänseende erfordras sålunda i varje särskilt fall och beslutsrätten tillkommer lantmäteristyrelsen. Vid lagens tillkomst förutsattes att den skulle ha provisorisk karaktär i avvaktan på en ny fastighetsbildningslag.

Genom 1964 års lag upphävdes 1948 års lag. Tidigare meddelade förordnanden enligt sistnämnda lag består emellertid med oförändrad verkan. Det kan nämnas att förordnanden enligt 1948 års lag för närvarande förekommer i inemot 120 kommuner. Sedan tillkomsten av 1964 års lag har ca 100 kommuner utökats genom kommunsammanläggningar. (Här har inte medräknats sådana utökningar som avsett mindre gränjusteringar.) Sammanläggningarna har föranlett 28 förordnanden enligt 1964 års lag. I 22 fall har förordnandet inneburit att bestämmelserna för stad gjorts tillämpliga beträffande visst område, medan i 6 fall förordnats att bestämmelserna för landet skall tillämpas. Totalt sett har förordnandena inne-

burit en viss ökning av stadsreglernas tillämpningsområde.

Andra lagar, syftande till fastighetsbildning, fastighetsbestämning och fastighets-samverkan, bygger i fråga om förrättningsmannen i vissa avseenden på gränsdragningen mellan JDL och FBLS. Dock gäller att avstyckning enligt *lagen den 25 april 1930 om delning av fastighet vid ändring i rikets indelning m. m.* skall, efter förordnande av länsstyrelsen, verkställas av lantmätare, varmed förstås lantmätare i lantmäteriet.

Sammanföringslagen föreskriver att förrättning verkställs, i fråga om mark i stad eller i samhälle eller annan ort på landet där fastighetsregister såsom för stad skall föras, av den som på grund av tjänst eller förordnande är behörig att där förrätta avstyckningar och i annat fall av distriktslantmätaren. Motsvarande regel gäller för förrättning enligt *legaliseringslagen*. Här har emellertid dessutom lantmäteristyrelsen tillagts rätt att förordna annan lämplig person att vara förrättningsman. Enligt *ensittarlagen* skall länsstyrelsen förordna lantmätare att (jämte gode män) verkställa sökt förrättning. Om mark som begärs inlöst hör till stad eller är belägen inom samhälle eller annan ort på landet, där de i 5 kap. FBLS meddelade bestämmelserna om avstyckning äger tillämpning, skall förordnande meddelas den som jämlikt FBLS är på grund av tjänst eller förordnande behörig att förrätta avstyckningar där.

Förrättningsman enligt *AUL* förordnas av lantmäteristyrelsen. Härtill skall utses lantmätare eller annan som äger erforderlig kunskap och erfarenhet samt jämväl i övrigt är lämplig för uppdraget. I den hittillsvarande tillämpningen har förordnats nästan uteslutande tjänstemän inom det statliga lantmäteriet.

EVL föreskriver i här aktuellt avseende att förrättningsman skall förordnas av länsstyrelsen. Till förrättningsman skall förordnas sådan person, lantmätare eller annan, som finnes äga erforderlig kunskap och erfarenhet samt jämväl i övrigt vara till uppdraget lämplig. För förrättning, som avser

stad eller samhälle på landet för vilket skall föras fastighetsregister såsom för stad, skall till förrättningsman företrädesvis förordnas i stadens eller samhällets tjänst anställd mättningsman eller jämlikt FBLS förordnad förrättningsman för avstyckningar inom staden eller samhället. Endast i ringa utsträckning lämnas i praktiken sådant uppdrag till person utanför lantmäteriet och det kommunala mättningsväsendet.

Länsstyrelsen förordnar förrättningsman även för förrättning enligt *LGA*. Härtill skall utses person som äger den kunskap och erfarenhet som uppdraget kräver och som även i övrigt är lämplig till detta. Även i detta fall gäller att förrättningsmännen normalt hämtas från lantmäteriet eller det kommunala mättningsväsendet.

I vissa fall skall förrättning enligt de här nämnda lagarna tas upp till *fastställelseprövning* — och fastställas eller hänskjutas till ägodelningsrätten — av överlantmätaren. Så gäller exempelvis för förrättning enligt JDL eller 6 kap. FBLS.

I fråga om fastighetsregistreringen gäller i princip att *jordregister* enligt förordningen den 13 juni 1908 angående jordregister skall föras för landsbygden och att fastighetsregister för stad enligt 7 kap. FBLS (*stadsregister*) skall föras för stad. Undantag från denna regel finns emellertid i icke ringa utsträckning. Efter förordnanden av Kungl. Maj:t eller numera lantmäteristyrelsen förs sålunda stadsregister i ett stort antal fall utanför stad och jordregister inom betydande områden av åtskilliga städer.

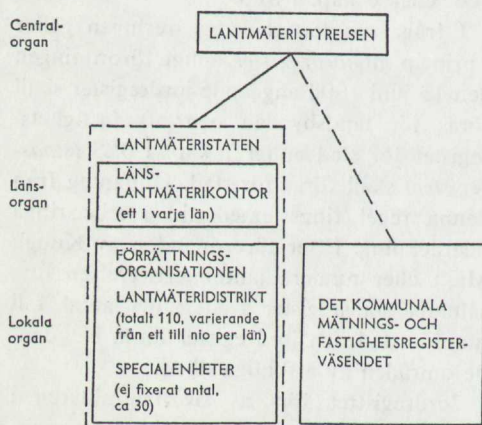
Jordregistret förs av överlantmätaren i varje län. Stadsregister förs i stad av registerförare som förordnats av länsstyrelsen. Vanligtvis utses härtill stadens mättningsman eller, om sådan inte finns, distriktslantmätaren. I annat stadsregisterområde är överlantmätaren registerförare, om ej kommunen förklarar sig vilja bekosta registerföringen, i vilket fall reglerna för stad gäller.

Enligt *registeruppläggningskungörelsen*, som reglerar det nya fastighetsregistret och därmed sammanhängande frågor, tillkommer vissa beslutsfunktioner lantmäteristyrel-

sen. Styrelsen skall sålunda besluta om registerområdes omfattning och namn i nytt fastighetsregister, om kommunen ej skall vara registerområde, registerbeteckning i nytt fastighetsregister, traktnamn, traktindelning och blocknummer vid beteckningsrevision och vid uppläggande av stadsregister, vissa frågor i anslutning till förändret av jordregister och stadsregister samt tidpunkt då koordinatregistrering skall införas. Styrelsen får med visst undantag delegera beslutsrätten till registerföraren. Vidare har föreskrivits att lantmäteristyrelsen får medge undantag från bestämmelse i kungörelsen, jordregisterförordningen och den för stadsregistren gällande fastighetsregisterförordningen om särskilda skäl föreligger med hänsyn till uppläggandet av nytt fastighetsregister.

3.2 Organisationsbilden i stort

Schematiskt kan den nuvarande organisationen åskådliggöras på följande sätt.

Utredningen har genom en enkät till samtliga kommuner i riket erhållit vissa uppgifter om organisationen för fastighetsbildning vid årsskiftet 1965/66. Svar har inkommit från 880 av de dåvarande 995 kommunerna. Av de 115 kommuner som ej svarat var 6 städer, 10 köpingar och 99 landskommuner.

Man kan särskilja två huvudtyper av kommuner med avseende på organisationsformen på här aktuellt område, nämligen sådana där det statliga lantmäteriet svarar för

verksamheten och sådana som genom ett kommunalt organ, ett stadsingenjörskontor, själva har hand om dessa uppgifter. Med hänsyn till att stadsingenjörstjänsten i vissa kommuner sammankopplas med uppgifter som byggnadschef eller motsvarande (»kombinerad tjänst») sönnerfaller den senare gruppen naturligt i två.

Utöver dessa huvudgrupper finns emellertid en rik variation av organisationslösningar. I ett antal fall har sålunda kommuner, även om lantmäteriet sköter förrättningsverksamheten, själva anställt mättningsingenjörer och kartteknisk personal, i första hand för att biträda vid arbetet inom områden med snabb utveckling. Enstaka befattningshavare av dessa kategorier fanns anställda hos 20 svarskommuner och mera utbyggda organisationer, dock utan förrättningsman, fanns hos ytterligare 20 kommuner. Samarbetet mellan lantmäteriet och sådana kommuner regleras merendels genom avtal och kommunerna håller vid en samverkan av denna typ normalt lokaler och viss utrustning.

För viss förrättningshandläggning inom områden där FBLS helt eller delvis gäller eller där det finns fastställd byggnadsplan anlitas i ett antal fall särskilda förrättningsmän, antingen fristående konsulter eller personer som är knutna till konsultföretag. Regelmässigt har lantmäteriet i sådana kommuner hand om den resterande förrättningsverksamheten. I ett litet antal kommuner anlitas stadsingenjören i en närbelägen, större ort som förrättningsman och chef för en kommunal organisation. Arbetsinsatsen har i dessa fall uppgivits vara mycket liten.

Det kan också nämnas att lantmäteriet i en del kommuner, som i övrigt har egen förrättningsorganisation, till följd av bestämmelserna i 1964 års lag verkställer förrättningar inom delar av kommunernas områden, liksom att distriktslantmätaren skall handlägga sådana förrättningar enligt 6 kap. FBLS och sådana avstyckningar inom område med förordnande enligt 1948 års lag som den kommunale förrättningsmannen enligt vad som tidigare sagts ej äger handlägga.

Sammanfattningsvis kan följande förteckning över förekommande organisationslösningar illustrera den organisatoriska förbistring som för närvarande råder på fastighetsbildningsområdet, en förbistring som i första hand har sin grund i gällande lagstiftning. Även andra varianter än de angivna kan förekomma. Redovisningen inskränker sig också enbart till förrättningsmannasidan. — Det skall dock sägas att organisationsbildningen i huvuddelen av kommunerna är betydligt enklare än vad sammanställningen kan ge sken av. Komplikationerna uppträder sålunda främst i mindre städer och köpingar samt i vissa snabbt expanderande landskommuner.

1. Lantmäteriet inom hela kommunen

2. Kommunal mättningsman inom hela kommunen

a) med ren fastighetsbildnings- och mättningsorganisation

b) i kombination med andra uppgifter, exempelvis på byggnadssidan

c) som mättningsman anlitas mättningsman med huvudanställning i annan kommun

d) som mättningsman deltidsanställs konsult eller person med huvudanställning hos konsult

3. Kombinationer av lösningarna enligt 1 och 2

a) kommunal mättningsman inom viss del av kommunen, lantmäteriet inom återstoden

b) lantmäteriet handlägger förrättningar enligt 6 kap. FBLS, avseende mark för jordbruks- och skogsbruksändamål, där särskilt bemyndigande härför saknas för den kommunale mättningsmannen, vilken sköter verksamheten i övrigt

c) lantmäteriet handlägger vissa förrättningar till följd av att bemyndigande enligt 6 kap. 2 § FBLS saknas helt för den kommunale mättningsmannen, vilken sköter verksamheten i övrigt

d) lantmäteriet handlägger avstyckningar för jordbruks- och skogsbruksändamål inom område med förordnande enligt 1948 års lag, där bemyndigande härför saknas för den kommunale mättningsmannen, vilken sköter verksamheten i övrigt

e) kommunen anlitar särskilt förordnad förrättningsman för tomtmätning och avstyckning inom område med stadsregister; lantmäteriet sköter verksamheten i övrigt

f) kommunen anlitar särskilt förordnad förrättningsman för tomtmätning inom jordregisterområdet med tomtbok; lantmäteriet sköter verksamheten i övrigt

g) kommunen anlitar person, som jämlikt 1951 års kungörelse förordnats att handlägga vissa avstyckningar inom bl. a. detaljplaneområden; lantmäteriet sköter verksamheten i övrigt

h) kommunal mättningsman verkar dels såsom sådan dels som timavlönat anställd i lantmäteriet och handlägger i sistnämnda egenskap sådana förrättningar som ankommer på distriktslantmätaren.

Redovisningen understryker enligt utredningens mening klart att dagens splittrade organisationsbildning inte är möjlig att bibehålla.

En sammanställning över tillämpade organisationsformer enligt enkäten redovisas i *tabellerna 13 och 14*, där gruppering skett dels efter folkmängd dels efter tätortsgrad¹. Tabellerna ger endast huvuddragen i organisationsbildningen. Sålunda redovisas kommun med egen organisation helt såsom sådan även i de fall där lantmäteriet hade hand om en del av verksamheten. Materialet har genom sekretariatets försorg kompletterats att avse jämväl de kommuner som ej svarat på enkäten. En mindre osäkerhet kan därvid ha uppkommit vid inplaceringen i undergrupper.

Sedan undersökningstidpunkten har vissa förändringar skett, även bortsett från genomförda kommunsammanslagningar. Sålunda har nya kommunala organisationer byggts upp och konsulter har kommit att anlitas i ytterligare ett antal områden. Men övergångar har också skett i motsatt riktning så att lantmäteriet övertagit verksamheten inom områden och kommuner, där fastighetsbildningen tidigare skötts av andra organ.

En kompletterande bild av organisationen när det gäller förrättningar för fastighetsbildning, fastighetsbestämning och fastig-

¹ Begreppet tätortsgrad används här i den betydelse som nyttjas i Årsbok för Sveriges kommuner 1966. Med tätortsgrad avses således tätortsbefolkningens relativa andel av hela befolkningen vid tidpunkten för 1960 års folkräkning.

Tabell 13. Förekomsten av skilda organisationsformer för det lokala fastighetsbildnings- och mätningväsendet, gruppering efter kommunstorlek (läget 1.1.1966).

Organisationsform	Kommunens invånarantal										Totala antalet kommuner	
	under 5 000	5 000—9 999	10 000—14 999	15 000—19 999	20 000—24 999	25 000—29 999	30 000—39 999	40 000—49 999	50 000—74 999	75 000—99 999		100 000 och däröver
<i>Lantmäteriet</i>	679	159	30	4	1	2	—	—	—	—	—	875
däruv med viss kommunal teknisk personal, ej utbyggd kontor	9	8	1	2	—	1	—	—	—	—	—	21
däruv med kommunalt kontor under ledning av distriktslantmätaren	1	13	4	2	—	—	—	—	—	—	—	20
däruv med annan förrättningsman inom vissa områden	11	10	1	—	—	—	—	—	—	—	—	22
<i>Kommunalt</i>	10	19	21	21	8	9	11	6	7	5	3	120
däruv med »ren» stadsingenjörstjänst	1	5	10	20	8	8	11	6	7	5	3	84
däruv med »kombinerad» stadsingenjörstjänst	2	13	11	1	—	—	—	—	—	—	—	27
däruv med diverse blandformer	7	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	9
<i>Totala antalet kommuner</i>	689	178	51	25	9	11	11	6	7	5	3	995

Tabell 14. Förekomsten av skilda organisationsformer för det lokala fastighetsbildnings- och mätningväsendet, gruppering efter tätortsgrad (läget 1.1.1966).

Organisationsform	Tätortsgrad (%)				Totala antalet kommuner
	0—9,9	10,0—49,9	50,0—89,9	90,0—100	
<i>Lantmäteriet</i>	120	477	228	50	875
därav med viss kommunal teknisk personal, ej utbyggt kontor	—	3	12	6	21
därav med kommunalt kontor under ledning av distriktslantmätaren	—	—	8	12	20
därav med annan för- rättningsman inom vissa områden	—	5	13	4	22
<i>Kommunalt</i>	—	—	25	95	120
därav med »ren» stadsingenjörstjänst	—	—	14	70	84
därav med »kombinerad» stadsingenjörstjänst	—	—	10	17	27
därav med diverse blandformer	—	—	1	8	9
<i>Totala antalet kommuner</i>	120	477	253	145	995

hetssamverkan och därmed likartad verksamhet kan erhållas genom studium av fördelningen av inkomna förrättningar. En sådan undersökning har gjorts med användning av de till lantmäteristyrelsen avlämnade årsredogörelserna för år 1968. Med förrättning har därvid jämställts tomtindelning. Med hänsyn till den vikt utredningen i förslaget lägger vid den blivande kommunindelningen, dvs. kommunblocken, har materialet sorterats kommunblocksvis. I *bilaga 2* redovisas hur stor andel av antalet ärenden i de skilda blocken som begärts hos det statliga lantmäteriet. Återstoden har alltså begärts för handläggning inom kommunal mätningorganisation eller av särskilt förordnad förrättningsman. Sammanfattningsvis kan nämnas att lantmäteriet år 1968 hade hand om *hela* verksamheten i 148 av de 282 blocken och om *minst hälften* i 198 block, medan uppgifterna i 8 block ombesörjdes utan medverkan från lantmäte-

riet. Motsvarande undersökning har även gjorts beträffande år 1966. Förändringarna mellan de två undersökningsåren är relativt obetydliga. Gruppen av block där lantmäteriet ej alls medverkade i förrättningshandläggningen är med något undantag koncentrerad till Stockholmsregionen. Samtliga block inom denna grupp hade vid 1965 års folk- och bostadsräkning minst 90 % tätortsbefolkning.

I det föregående (sid. 55) har också redovisats reglerna för vilka som skall föra fastighetsregistren. Jordregistret förs sålunda alltid av överlantmätaren. Stadsregisterförare hämtas däremot ur ett vidare fält av personer. *Tabell 15* visar fördelningen mellan olika grupper av sådana registerförare vid årsskiftet 1968/69. — Det bör i sammanhanget nämnas att stadsregister ofta förs endast för delar av en kommun och att i sådana fall överlantmätaren för jordregistret för återstoden.

Tabell 15. Stadsregisterförare vid årsskiftet 1968/69.

Typ av kommun	Registerförare				Totala antalet kommuner
	Stadsin- genjör el. motsv.	Annan kommunal tjänste- man	Lantmätare från lant- mäteriet	Överlant- mätaren	
Städer	102	7	20	3	132
Köpingar	3	—	2	69	74
Landskommuner	1	—	—	29	30
Summa	106	7	22	101	236

1968 års riksdag har, som nämnts i föregående kapitel, godkänt riktlinjer för en reform av fastighetsregistreringen i princip i enlighet med det förslag som framlagts av fastighetsregisterutredningen. Utredningsarbetet har härefter kontinuerligt fortsatt. Kungl. Maj:t har senare förordnat att det utredningsarbete, som bedrivits av fastighetsregisterutredningen, fr. o. m. den 1 juli 1968 skall fortsättas av en särskild nämnd, kallad centralnämnden för fastighetsdata. Nämnden skall även svara för genomförandet av fastighetsregisterreformen i den mån detta ej ankommer på lantmäteriväsendet.

Till organisationsbilden hör också den medverkan som rikets allmänna kartverk och skilda konsulter lämnar lantmäteriorganen.

Kartverket är central förvaltningsmyndighet för ärenden angående den allmänna kartläggningen och spörsmål i samband därmed. Det svarar sålunda för framställningen av de allmänna kartorna i landet samt för de grundläggande geodetiska näten liksom tyngdkraftnät för hela landet. Verket åtar sig också beställningsuppdrag inom de geodetiska och fotogrammetriska områdena. Bl. a. utförs lokala och regionala stamnätsförtätningar ofta samtidigt med mätningar i riksnätet och arbetet görs då helt eller delvis av kartverket.

Inom landet finns ett antal konsulterande ingenjörbyråer med mätningsteknik på sitt program. Konsultverksamheten har starkt varierande omfattning men kan avse stommätninguppdrag, beräkningsservice samt fotogrammetriska och kartografiska uppdrag för städer och tätorter. Vissa kon-

sultbyråer tillhandahåller även mätningsmän åt kommuner, oftast i kombination med fullständig teknisk service, vilket i princip innebär tillhandahållande av en organisation som närmast motsvarar ett stadsingenjörskontor.

3.3 Uppgifter enligt instruktion och andra föreskrifter

Som framgått på skilda ställen i det föregående råder betydande skillnader i inriktningen av verksamheten mellan det statliga lantmäteriet och det kommunala mätningsväsendet. Det kan därför vara av intresse att redovisa huvudpunkterna i de föreskrifter som reglerar de olika organens uppgifter.

3.3.1 Det statliga lantmäteriet

Uppgifterna för lantmäteriet regleras i första hand av lantmäteriinstruktionen (SFS 1965: 794, ändr. 1968: 357), i det följande kallad LI. De har dessutom närmare specificerats i arbetsordningen (AO). Utdrag ur LI och AO i de delar som anges i det följande under detta avsnitt har intagits i bilaga 3.

Lantmäteristyrelsen

Det centrala organet, lantmäteristyrelsen, är enligt 2 § LI central förvaltningsmyndighet för ärenden om fastighetsbildning på lan-

det, om lantmäteriväsendet i övrigt, om mättningsväsendet enligt de för stad gällande föreskrifterna samt om fastighetsregister, allt i den mån sådana ärenden ej ankommer på annan myndighet. Styrelsen är vidare chefsmyndighet för lantmäteristaten.

Enligt 3 § LI åligger det styrelsen särskilt att leda och ha tillsyn över fastighetsbildningen, lantmäteriväsendet i övrigt samt förandet av jordregister, ha överinseendet över mättningsväsendet samt uppläggandet och förandet av fastighetsregister enligt de för stad gällande bestämmelserna, leda och ha tillsyn över lantmäteriväsendets arbete med uppläggandet av ett nytt fastighetsregister samt utöva beslutsfunktioner enligt registeruppläggningskungörelsen. Även vissa utdrag ur den senare kungörelsen är intagna i *bilaga 3*.

Länsorganet

Enligt lag ankommer det på *överlantmätaren* att företa fastställelseprövning beträffande förrättningar enligt JDL samt vissa andra förrättningar. Han skall därvid övervaka att fastighetsbildningen sker under beaktande av allmänna intressen, särskilt sådana av jord- och planpolitisk art, samt verka för i rättsligt hänseende lämplig utformning av förrättningsavgörandena och likformighet i redovisningen av förrättningsresultaten.

Åliggandena för överlantmätaren och länslantmäterikontoret är i övrigt angivna i 26 och 27 §§ LI. Här behandlas bl. a. överlantmätarens lednings-, initiativ- och samordningsfunktioner och hans samverkan med och biträde åt andra myndigheter och åt domstolar. En närmare precisering av uppgifterna återfinns i 7 § AO.

Förrättningsorganisationen

Distriktslantmätaren skall enligt lag handlägga förrättningar enligt JDL och vissa andra lagar. I vissa fall erfordras därvid särskilt förordnande, för en enskild förrätt-

ning eller generellt för en typ av förrättningar inom ett område. — Som tidigare nämnts kan handläggningen av ett ärende i administrativ ordning överflyttas till annan enhet inom lantmäteriet.

Åliggandena i övrigt för enhetschef inom förrättningsorganisationen är intagna i 28 och 29 §§ LI och ytterligare specificerade i bl. a. 16 och 18 §§ AO. Föreskrifterna rör bl. a. initiativ- och samordningsfrågor, rådgivnings- och upplysningsverksamhet, medverkan vid planläggning för skilda ändamål och uppgifter inom det tekniska området, sammanhängande med stommätning, kartläggning och byggnadsverksamhet. Tjänstegöromålen är förtecknade och grupperade i 138 § AO.

3.3.2 Det kommunala mättningsväsendet

Närmare bestämmelser om kommunalt bedriven lantmäteriverksamhet återfinns i 1936 års kungörelse. Denna ger sålunda föreskrifter om »mättningsväsendet och fastighetsregisterväsendet i rikets städer». Det bör erinras om att begreppet mättningsväsende här avser fastighetsbildning och motsvarande verksamhet samt därtill direkt anslutande tekniska åtgärder. Utredningen inbegriper däremot inte fastighetsbildningen i detta begrepp (jämför sid. 84, not).

Genom kungörelsen föreskrivs att det statliga överinseendet å stads mättningsväsende ankommer på lantmäteristylelsen. Styrelsen har härvid inspektionsskyldighet och vissa rådgivnings-, upplysnings- och servicefunktioner. I 7 kap. FBLS (om fastighetsregister för stad) föreskrivs att arbetet med fastighetsregistrets uppläggande och förande står under överinseende av lantmäteristylelsen. Närmare regler härom återfinns i 1936 års kungörelse. Lantmäteristylelsens här nämnda överinseendeuppgifter åvilar närmast styrelsens stadsbyrå.

Kungörelsen lägger den närmare tillsynen över stads mättningsväsende på byggnadsnämnden. Denna har därvid bl. a. att tillse att kommunens mättningsväsende är organiserat på tillfredsställande sätt och att

i kommunens tjänst anställd mättningsman eller särskilt förordnad förrättningsman fullgör sina åligganden på tillfredsställande sätt. Byggnadsnämnden har däremot ingen sådan tillsynsställning med avseende på fastighetsregistreringen. Den närmare tillsynen i detta hänseende ankommer i stället på länsstyrelsen.

Föreskrifterna i 1936 års kungörelse gäller inte bara i stad. I fråga om mättningsväsendet gäller de sålunda också i tillämpliga delar med avseende på köping och annat samhälle, där den för städerna gällande ordningen för bebyggande skall iakttas, ort på landet, där stadsregister skall föras samt område på landet, för vilket, ändå att sådant register ej skall föras där, stadsplan fastställts eller där eljest tomtindelning såsom i stad finns. Denna utvidgning av tillämpningsområdet för kungörelsen gäller dock ej i fråga om förrättning enligt den för landsbygden gällande jorddelningslagstiftningen inom samhälle eller område, där enbart jordregister skall föras. I fråga om fastighetsregisterväsendet gäller föreskrifterna i tillämpliga delar samhälle eller annan ort på landet, där stadsregister skall föras.

Det kommunala mättningsorganet leds av en stadsingenjör. Centralt har upprättats ett normalförslag till instruktion för denne. Även om lokalt betingade variationer givetvis förekommer kan organisationens uppgifter bäst beskrivas med ledning av denna normalinstruktion.

Stadsingenjörens båda huvudfunktioner nämligen att vara mättningsman och att vara fastighetsregisterförare regleras i §§ 2 och 3. I samband därmed klarläggs stadsingenjörens organisatoriska ställning och hans allmänna uppgifter som chef för stadsingenjörskontoret anges. I § 4 normalinstruktionen upptas tjänsteåligganden som inte direkt enligt lag eller annan författning följer av funktionerna som mättningsman och fastighetsregisterförare. § 5 innehåller bl. a. bestämmelser om stadsingenjörens närvaro och föredragningsskyldighet vid sammanträden inom kommunens organ. Utdrag ur normalinstruktionen i här angivna delar har intagits i den tidigare nämnda *bilaga 3*.

3.4 Organisation och personalresurser

3.4.1 Det statliga lantmäteriet

Lantmäteriet har erhållit sin nuvarande organisation genom beslut av 1960 års riksdag (prop. 74, JoU 19). Syftet med organisationsändringen var att åstadkomma en organisation som medgav en smidig anpassning till ändrade samhälleliga krav på lantmäteriet, t. ex. beträffande bostadsförsörjningen samt jord- och skogsbrukets yttre rationalisering. För ökade möjligheter till effektivitetsfrämjande specialinriktning tillkom specialenheter. Sådana kan i princip inrättas i mån av behov och tillgång på personal, främst för att handlägga frågor rörande jord- och skogsbrukets yttre rationalisering. Vidare gjordes organisationsenheterna större för att effektivare kunna utnyttja de tekniska och personella resurserna och att möjliggöra en fortlöpande anpassning av personalstyrkan inom de skilda områdena efter förändringar i arbetsuppgifterna.

Lantmäteriet är, som framgår av schemat på sid. 56, organiserat i en central myndighet, lantmäteristyrelsen, samt lantmäteristaten. I den senare ingår överlantmätarna med länslantmäterikontoren (ett organ i varje län) och förrättningsorganisationen (lantmäteridistrikt och specialenheter). Verket är således uppbyggt i tre organisationsled. Länsorganets, överlantmätarens, ställning i organisatoriskt avseende i förhållande till lokalorganet, förrättningsorganisationen, är beträffande vissa frågor av överordnad natur. Som framgått av föregående avsnitt skall överlantmätaren sålunda leda och öva tillsyn över lantmäteriväsendet i länet och han är i administrativt avseende förman för lantmäteripersonalen där. I vissa avseenden är emellertid förfarandet vid de förvaltningsmässiga frågornas behandling konstruerat på sådant sätt att läns- och lokalorganen är att betrakta som sidoordnat underställda lantmäteristyrelsen. I sådana frågor går ordervägarna direkt från styrelsen både till överlantmätarna och till förrättningsorganisationens chefer.

Verkets arbetsformer har under 1960-talet utvecklats mot en stark integration mellan skilda delar av organisationen. Härigenom har kraven på specialistmedverkan kunnat tillgodoses och det har blivit möjligt att utnyttja avancerade tekniska hjälpmedel i produktionen.

Överlantmätaren har sedan år 1960 erhållit vidgade arbetsuppgifter inom samhällsplaneringen samtidigt som hans administrativa chefsställning i flera hänseenden stärkts. Med anledning av den intensifierade verksamheten beträffande främst jord- och skogsbrukets rationalisering, varom beslut fattats vid de senaste årens riksdagar, ingår överlantmätaren för att trygga samordningen mellan samhällets insatser på jord- och skogsbrukets områden och samhällsbyggnadet i övrigt i lantbruksnämndens strukturdelegation (prop. 1965: 100, JoU 17; prop. 1967: 74, JoU 18). Samtidigt har de i förrättningsorganisationen ingående specialiteterna knutits fastare till länslantmäterikontoren. Vid fem länslantmäterikontor har dessutom inrättats tekniska sektioner i syfte att effektivisera lantmåteriets tekniska verksamhet bl. a. genom bättre utnyttjande av specialister. De tekniska sektionerna lämnar jämte lantmåteristyrelsens mätningstekniska avdelning geodetisk och fotogrammetrisk service till organisationsenheterna inom vissa med hänsyn till storlek och arbetsuppgifter lämpade områden, omfattande två eller flera län.

Lantmåteriets personal utgörs i huvudsak av lantmätare (civilingenjörer), mätningingenjörer, karttekniker och allmän kontorspersonal. Därutöver har det befunnits mycket fördelaktigt att till organisationen knyta personal med annan utbildningsinriktning. Sålunda finns anställda bl. a. ett antal jägmästare och skogsmästare, några jurister (inom förrättningsorganisationen främst för handläggning av äganderättsutredningar) och några vägmästare. Hos styrelsen finns även specialister från vissa andra områden.

Lantmåteristyrelsen

Chef för lantmåteristyrelsen är en generaldirektör. Styrelsen är organiserad i en ut-

vecklingsenhet under ledning av en teknisk direktör samt i fyra byråer, nämligen en administrativ byrå och en landsbygds-, en stads- och en utredningsbyrå, alla under ledning av överingenjörer. I styrelsen ingår därjämte en från byråindelningen fristående mätningsteknisk avdelning, som förestås av en avdelningsdirektör. Vidare finns en avdelningsdirektör med stabsuppgifter, direkt underställd verksamheten. Personal- och uppgiftsfördelningen framgår av *schema* på nästa sida.

Länslantmäterikontoren

I varje läns residensstad finns ett länslantmäterikontor, som förestås av en överlantmätare. Kontoren har i allt större utsträckning med det vidgade uppgiftsfältet organiserats i sektioner. I första hand är det jord- och skogsbruksfrågor, plan- och värderingsfrågor och i vissa fall tekniska frågor som aktualiserat en sådan uppdelning. Många länslantmäterikontor är emellertid för små för att en specialisering av denna typ skall vara möjlig att genomföra.

Antalet anställda vid länslantmäterikontoren vid slutet av år 1968 framgår av *tabell 16*. Uppgifterna har hämtats ur överlantmätarnas årsredogörelser. Vid fall av tjänstgöring både på länslantmäterikontor och i förrättningsorganisationen har huvudanställningen normalt fått avgöra vart den anställda förts. I vissa fall med jämn fördelning i tjänstgöringen har hälften hänförs till vardera organisationsdelen.

Förrättningsorganisationen

Till lantmåteriets förrättningsorganisation hör som nämnts lantmåteridistrikt och specialiteter¹. Antalet distrikt har bestämts av riksdagen och är 110. Rikets indelning i lantmåteridistrikt bestäms däremot av Kungl. Maj:t. Denna indelning täcker hela landet, således även områden och kommu-

¹ Ett centralt instrumentförråd räknas också dit.

<p>UTVECKLINGS- ENHETEN</p> <p>Antal tjänster: 11</p> <p><i>Uppgifter:</i> Handläggning av ärenden angående beredande, uppläggande och förande av nytt fastighetsregister m. m., innefattande tillämpning av registeruppläggningskunskörelsen även som namsättning i gällande register. På utvecklingsenheten ankommer vidare att bereda frågor om metodutveckling med information avseende fastighetsbildningslagstiftningen</p>	<p>ADMINISTRATIVA BYRÅN</p> <p>Antal tjänster: 72</p> <p><i>Uppgifter:</i> Handläggning av ärenden angående utfärdande, ändring eller upphävande av allmän förtäring regional tillämpning av fastighetsbildnings- och fastighetsregistreringsbestämmelser styrelsens och lantmästaristatsens organisation, personal och ekonomi intern kontroll och revision rationaliseringsfrågor inom ramen för organisationsföredragandens verksamhetsområde personavård åtal och disciplinär bestraffning utbildning och fortbildning av lantmäteri-personalen till styrelsens disposition ställda medel styrelsen såsom ersättning för lantmäteri-personalens arbeten säkerhetsskyddet inom lantmäteriet administrativa frågor i allmänhet samt kommissionsnärskärenden</p>	<p>LANDSBYGD- BYRÅN</p> <p>Antal tjänster: 17</p> <p><i>Uppgifter:</i> Handläggning av ärenden angående fastighetsbildning enligt den för landsbygden gällande lagstiftningen vägslagstiftningen jordförvärvslagstiftningen, jordpolitiska frågor och naturvårdsfrågor frågor med huvudsaklig anknytning till landsbygdsförhållanden rörande byggnadslagstiftningen planpolitik fastighetsekonomi, fastighetsteknik och värderingsteknik statsbidrag till lantmäteri-förtäringar utvecklingsarbeten och utbildning inom områden</p>	<p>STADSBYRÅN</p> <p>Antal tjänster: 17</p> <p><i>Uppgifter:</i> Handläggning av ärenden angående lantmäteri-styrelsens överinseende över det kommunala mätningssvärdet samt uppläggandet och förandet av fastighetsregister enligt de för stad gällande bestämmelserna övriga frågor rörande fastighetsbildning enligt den för stad gällande lagstiftningen frågor med huvudsaklig anknytning till stadsförhållanden rörande byggnadslagstiftningen planpolitik fastighetsekonomi, fastighetsteknik och värderingsteknik stadsmätningstaxorna utvecklingsarbeten och utbildning inom områden</p>	<p>UTREDNINGS- BYRÅN</p> <p>Antal tjänster: 10</p> <p><i>Uppgifter:</i> Handläggning av ärenden angående utredningar och utlåtanden rörande fastighetsindelningens beskaffenhet på landsbygden och därmed sammanhängande fastighetsrättsliga och lantmäteritekniska frågor jordregistret lantmäteri-styrelsens arkiv och bibliotek lantmäteriets rättsfallsregister</p>	<p>MÄTNINGSTEK- NISKA AVD.</p> <p>Antal tjänster: 43</p> <p><i>Uppgifter:</i> Handläggning av ärenden av mätningsteknik och beräkningsteknik art. Avdelningen skall handha den centralt bedrivna geodetiska, kartografiska och fotogrammetriska verksamheten inom lantmäteriet i samband med kartläggning och övriga tillämpningsområden såsom vid projektering och planering samt vid olika inventeringar och uppskattningar i den mån det icke ankommer på någon styrelsens byrå handha tillämpningen av flygbildteknik samt bedriva utvecklingsarbete inom dessa områden. Avdelningen skall vidare utföra kvalificerade beräkningar och programmeringar för datamaskinbearbetning samt bedriva utvecklingsarbete på det beräkningstekniska området. Härutöver skall avdelningen biträda med undersökning och kontroll av instrument och andra mätredskap för lantmätteriväsendets behov</p>	<p>AVDELNINGS- DIREKTÖR</p> <p>Antal tjänster: 1</p> <p><i>Uppgifter:</i> Att direkt under generaldirektören biträda i arbetet med den långsiktiga planeringen av lantmätteriverksamheten handlägga vissa ärenden beträffande specialorganisationerna vara styrelsens kontaktperson med företrädare för nyhetsmedia ävensom handlägga de ärenden i övrigt som generaldirektören överlämnar</p>
--	--	--	--	--	---	---

Tabell 16. Personalen på länslantmäterikontoren vid slutet av år 1968.

Län	Antal		kontorspersonal
	lantmätare	ingenjörer	
AB	8	5,5	26
C	2	1	7
D	2	—	5
E	1,5	—	10
F	2	—	9
G	3	1	13
H	2	—	12
I	1	—	3
K	1,5	—	10
L	2	4	21
M	2	1	13
N	2,5	1	10
O	5	5	23
P	4	—	13
R	2	—	9
S	4	—	15
T	2	—	10
U	1	—	6
W	3,5	1	24
X	5	1	20
Y	2,5	6	20
Z	2	—	11
AC	3	1	15
BD	4,5	2	26
Summa	68	29,5	331

ner där verksamheten i praktiken sköts helt utan lantmäteriets medverkan. Den nuvarande indelningen av riket i lantmäteridistrikt har bestämts genom kungörelsen den 23 september 1960, nr 556. Ett distrikt med därtill hörande expedition förestås av en distriktslantmätare. I mån av behov och tillgång på personal inrättas lantmäteristyrelsen särskilda specialenheter, vilka är beroende av distriktsindelningen. Specialenhetsverksamhetsområde och arbetsuppgifter bestäms av styrelsen eller efter dess bemyndigande av överlantmätaren. Sådana enheter har främst bildats för fastighetsregleringar, huvudsakligen sådana som erfordras i anslutning till jordbrukets eller skogsbrukets yttre rationalisering eller till större vägbyggnadsföretag. Specialenheter har även inrättats för koncentrerade insatser i samband med uppgifter hänförliga till bebyggelseproblem. För närvarande (oktober 1969) finns 30 specialenheter.

Förrättningsorganisationen äger sålunda ett betydande mått av elasticitet, och perso-

nalfördelningen inom densamma förändras ständigt med hänsyn till de skilda behov av insatser från organisationens sida som samhällsutvecklingen på olika sätt föranleder. Antalet anställda vid utgången av år 1968 redovisas med fördelning länsvis i tabell 17 som också anger antalet enheter i länen.

Personalinsatserna inom hela förrättningsorganisationen under åren 1961—1968 framgår av tabell 18 och diagrammen 4 och 5. Här har tid för tjänstledighet, exempelvis för sjukdom och militärtjänst, men där emot ej tid för semester räknats bort. Härigenom har hänsyn tagits till eventuell deltidstjänstgöring.

Av redovisningen framgår att antalet arbetsmånader under perioden ökat med 20 %. Den högskoleutbildade personalen har emellertid under samma tid minskat med 13 %, medan övriga personalkategorier ökat med 33 %. Andelen högskoleutbildade har således gått ned från 29 % år 1961 till 21 % år 1968.

Tabell 17. Personalen i förrättningsorganisationen vid slutet av år 1968.

Län	Antal			kontorspersonal
	Antal enheter	lantmätare	ingenjörer	
AB	7	28	40,5	40
C	4	9	10	14
D	2	6	8	9
E	4	7,5	13	17
F	3	7	12	12
G	4	6	13	17
H	6	11	16	19
I	2	4	4	6
K	2	3,5	13	14
L	6	13	21	27
M	5	11	19	28
N	4	7,5	13	18
O	8	18	30	33
P	7	16	25	27
R	5	8	15	17
S	8	10	23	25
T	4	8	11	16
U	3	7	9	11
W	16	42,5	78	92
X	7	18	22	32
Y	11	16,5	24	34
Z	7	10	19	21
AC	7	11	21	32
BD	9	13,5	25	48
Summa	141	292	484,5	609

Tabell 18. Antal arbetsmånader inom förrättningsorganisationen åren 1961—1968.

Personalgrupp	Antal arbetsmånader							
	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968
Lantmätare	3 606	3 600	3 480	3 418	3 227	3 102	3 203	3 128
Övrig personal	8 806	9 584	9 810	10 056	10 556	11 436	11 512	11 722
All personal	12 412	13 184	13 290	13 474	13 783	14 538	14 715	14 850
Procentuell andel lantmätartid	29	27	26	25	23	21	22	21

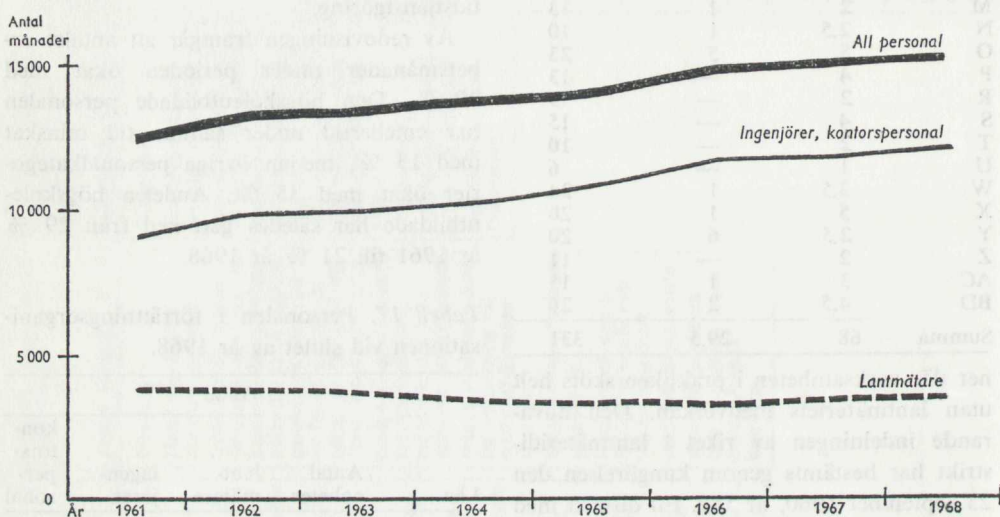

Diagram 4. Antalet insatta arbetsmånader i lantmäteriets förrättningsorganisation 1961—1968.

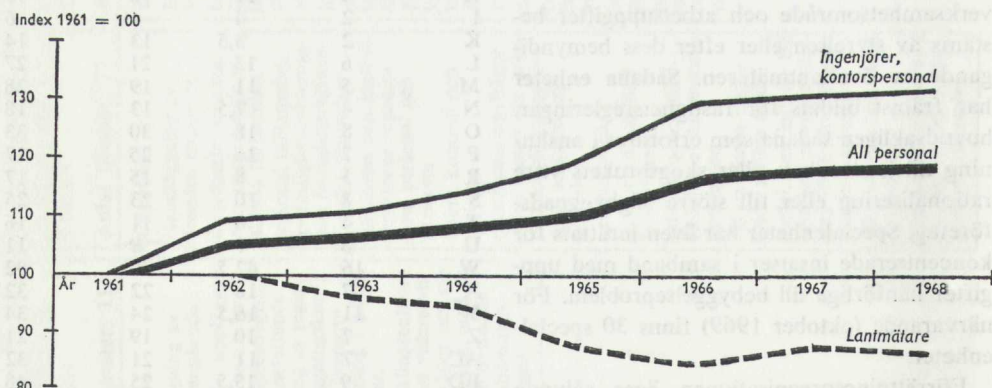

Diagram 5. Personalutvecklingen i lantmäteriets förrättningsorganisation 1961—1968.

3.4.2 Det kommunala mätningväsendet

I normalfallet är stadsingenjören direkt underställd byggnadsnämnden i förvaltningshänseende, men i ett fåtal fall lyder han under annan chefstjänsteman hos nämnden. Så är förhållandet i de tre största städerna.

Stadsingenjörskontorens personal består i huvudsak av civilingenjörer eller motsvarande, mätningingenjörer, karttekniker och annan kontorspersonal samt mätningförmän och mätningbiträden. Civilingenjörerna tillhör oftast lantmäterifacket men rekryteras även från väg- och vattenbyggnadsfacket. Enligt utredningens huvudenkät uppgick antalet högskoleutbildade vid års-

skiftet 1965/66 till 162, varav 61 hade den senare utbildningsinriktningen.

Genom en rundfråga till kommuner med egna fastighetsbildningsorgan har utredningen erhållit uppgift om den vid dessa kontor anställda personalen, angiven som ett genomsnitt för år 1968. Resultatet redovisas i *tabell 19*. Den totala personalen i det kommunala mätningväsendet uppgick sålunda år 1968 till drygt 2 500. Som en jämförelse kan nämnas att antalet anställda vid årsskiftet 1965/66 enligt kommunernas uppgifter till utredningen var ca 2 050 med respektive 160, 450, 700 och 740 anställda i de i tabellen angivna personalgrupperna. I båda undersökningarna saknas uppgifter från ett fåtal mindre enheter.

Tabell 19. Personalen i det kommunala mätningväsendet 1968.

Län	Antal				totalt
	civilingenjörer	ingenjörer, mätningstekniker	kartritare, kontorsbiträden	mätningförmän, mätningbiträden	
AB	37	122	202	219	580
C	4	16	25	25	70
D	5	22	20	31	78
E	6	33	37	60	136
F	8	28	33	34	103
G	3	9	7	17	36
H	6	16	25	38	85
I	1	3	4	8	16
K	2	13	14	14	43
L	2	10	16	15	43
M	14	63	69	79	225
N	5	11	19	40	75
O	18	69	57	66	210
P	7	31	30	36	104
R	7	19	25	36	87
S	6	19	16	23	64
T	5	33	29	33	100
U	8	30	40	44	122
W	4	15	13	21	53
X	6	23	27	37	93
Y	4	20	16	29	69
Z	1	4	5	6	16
AC	4	16	21	37	78
BD	1	6	11	7	25
Summa	164	631	761	955	2 511

3.4.3 Centralnämnden för fastighetsdata

Centralnämnden har till uppgift att fortsätta det utredningsarbete som tidigare bedrivits av fastighetsregisterutredningen, att genomföra fastighetsregisterreformen i den mån detta ej ankommer på lantmäteriväsendet samt att i samråd med lantmäteristyrelsen till Kungl. Maj:t avge förslag till de författningar som behövs för att genomföra registerreformen.

Nämnden består av ordförande och fem andra ledamöter. Ordföranden är samtidigt chef för den myndighet nämnden utgör. Det föreligger en direkt kontakt mellan lantmäteristyrelsens och nämndens arbete genom att tekniske direktören i styrelsen är nämndens ordförande och chef och genom att en av styrelsens högre tjänstemän och en överlantmätare är ledamot respektive expert i nämnden. Viss personalgemenskap förekommer även.

Arbetet inom centralnämndens kansli är uppdelat på sex avdelningar, nämligen allmänna och tekniska avdelningarna och drifts-, överförings-, koordinatregistrerings- och registerkarteavdelningarna. Dessutom finns ett sekretariat, bl. a. för planering och dokumentation. Hos nämnden tjänstgör 60—70 personer, främst lantmätare, ingenjörer, systemmän, programmerare och kontorspersonal.

Utredningen har ansett det önskvärt att i betänkandet redovisa vissa huvudlinjer i förslaget till ny fastighetsbildningslag. Vid utarbetandet av den följande redovisningen av lagförslaget har utredningen biträtt av överingenjör Olle Millgård som i justitiedepartementet medverkat i arbetet med den nya lagen. Vissa delar av redogörelsen har hämtats från Gullnäs-Landahl: Lagrådsremiss beträffande ny fastighetsbildningslag (Svensk Juristtidning 1968, sid. 513).

Förslaget till fastighetsbildningslag remitterades i april 1968 till lagrådet. Lagrådet har den 2 juni 1969 avgett yttranden över förslaget. Därvid har uttalats att lagrådet inte funnit skäl att anmärka mot någon av dess grundläggande principer och att de erinringar och påpekanden som lagrådet gjort väsentligen avser detaljfrågor. I det följande lämnas en kort beskrivning av det till lagrådet remitterade förslaget (NyaFBL).

Lagförslaget bygger på fastighetsbildningskommitténs betänkande (SOU 1963: 68) och har i stort sett det innehåll som kommittén hade föreslagit. I likhet med vad som var fallet i kommittéförslaget saknas tills vidare promulgationslag och annan följdlagstiftning. Promemorior med förslag till sådan lagstiftning har dock utarbetats inom justitiedepartementet. Avsikten är enligt dessa förslag att fastighetsbildningslagen — liksom också den nya jordabalken enligt särskilt, till lagrådet remitterat förslag här om — skall träda i kraft den 1 januari 1972.

4.1 Enhetlig lagstiftning för land och stad

Den nya lagen är avsedd att gälla hela landet. På grund av den fortgående utjäm-

ningen mellan olika kommuntyper har det inte kunnat komma i fråga att i fortsättningen ha en liknande uppdelning som den mellan JDL och FBLS.

I stort sett är regleringen enhetlig också för områden med olika markanvändnings-sätt, t. ex. för områden med tätbebyggelse respektive för landsbygdsområden.

När det gäller de jord- och planpolitiska villkoren för fastighetsbildning finns dock av naturliga skäl vissa olikheter. Sålunda gäller t. ex. att fastställda planer och andra särskilda bestämmelser för bebyggelsen eller markanvändningen skall iakttas vid fastighetsbildning inom de områden där planerna eller bestämmelserna gäller. Vidare finns när det gäller förfarandet vid fastighetsbildning en olikhet i fråga om bevakningen av de allmänna intressena, i det att den fullföljdsrätt, som i allmänhet skall tillkomma överlantmätaren, länsstyrelsen och lantbruksnämnden, inte omfattar områden med stadsplan eller byggnadsplan.

NyaFBL kommer att ersätta i första hand JDL och FBLS men dessutom också bl. a. SML, sammanföringslagen samt 1930 års lag om delning av fastighet vid ändring i rikets indelning m. m.

4.2 Samordningen av olika intressen

Bevakningen av enskilda intressen vid fastighetsbildning anordnas enligt NyaFBL på i princip samma sätt som enligt gällande lag. Fastighetsägarna har alltså att i första hand bevaka och tillvarata sina intressen själva. Men officialbevakning av fastighetsägares rätt skall, liksom hittills, ske i den

mån det föranleds av regler som ger möjlighet att fastighetsbilda tvångsvis. Räckvidden av principen om fastighetsägarnas egen intressebevakning ökas genom att deras möjligheter att få till stånd omreglerande fastighetsbildningsåtgärder på grundval av överenskommelse vidgas. Innehavare av panträtt och andra begränsade rättigheter skall liksom hittills av praktiska skäl i regel få sina intressen beaktade ex officio av fastighetsbildningsmyndigheten. Men i vissa fall får rättighetshavare i första hand själva bevaka sina intressen. Detta blir fallet i något större utsträckning än enligt gällande lag nämligen i det att nyttjanderättshavare får ställning som sakägare vid omreglerande fastighetsbildning, vilket inte varit fallet hittills.

Förfarandet vid fastighetsbildning utformas så att det blir möjligt att handlägga ärendena i nära kontakt med sakägarna. Därigenom kan onödiga intressemötsättningar förebyggas eller undanröjas.

I fråga om bevakningen av de allmänna intressen som berörs vid fastighetsbildning förekom en omfattande diskussion i betänkandet och vid remissbehandlingen. Lagförslaget innebär att bevakningen liksom hittills i princip läggs på fastighetsbildningsmyndigheten. Denna myndighet skall därvid vara skyldig att utreda vilka allmänna intressen som föreligger och att beakta dessa. Fastighetsbildningsmyndigheten bör därvid samråda med de myndigheter vilkas verksamhetsområden berörs, i den mån sakens beskaffenhet kräver det.

Om annan myndighet har meddelat bindande beslut, dvs. beslut med rättsverklningar, i något avseende som har betydelse vid fastighetsbildning, t. ex. fastställt stadsplan eller meddelat byggnadsreglerande bestämmelser av annan art, bör fastighetsbildningen inte få ske i strid mot sådant beslut. Annan myndighets beslut i vilket ett allmänt intresse har kommit till uttryck utan att det på något bindande sätt har vägts mot andra intressen, t. ex. sådan översiktlig planering för jord- och skogsbrukets strukturrationalisering som har utförts av lantbruksnämnd, bör beaktas vid fastighetsbildning i den mån beslutet då ännu är

aktuellt, men det måste därvid kunna vägas mot andra allmänna och mot enskilda intressen på grundval av de materiella normerna i NyaFBL. Men fastighetsbildningsmyndigheten bör inte frångå ett ställningstagande som gjorts av en annan myndighet, som har att särskilt svara för visst allmänt intresse, bara på den grunden att fastighetsbildningsmyndigheten uppfattar det allmänna intresset i och för sig på annat sätt än den andra myndigheten. Jämknings- i förhållande till administrativa beslut bör dock av praktiska skäl kunna ske, om beslutsorganets huvudsakliga intentioner inte äventyras.

Administrativa beslut kan ha betydelse för en fastighetsbildningsåtgärd också utanför ramen för de materiella fastighetsbildningsvillkoren. Sålunda bör administrativa organ i vissa fall tillerkännas initiativrätt till fastighetsbildning. Vidare bör samrådsprincipen gälla inte bara när fastighetsbildningsmyndighet prövar fråga om tillstånd till fastighetsbildning utan också när myndigheten i förekommande fall planlägger hur den nya fastighetsindelningen bör utformas och hur åtgärden bör genomföras. I sådana sammanhang kan administrativ myndighets beslut i vissa fall vara helt avgörande, t. ex. lantbruksnämnds beslut om ekonomiskt stöd till åtgärden eller till följdinvesteringar eller om dispositionen av nämndens markreserv.

I fråga om formerna för samråd bör ett så rationellt och ändamålsenligt förfarande som möjligt komma till användning. Samråd bör främst inriktas på principiella frågor och andra frågor av större räckvidd, eftersom behovet av samråd i det enskilda fallet därigenom minskas. Samrådet bör av praktiska skäl i lämplig utsträckning knytas an till överlantmätarens verksamhet på länsplanet. Samråd mellan lantmäteristyrelsen och andra centralorgan kan ibland vara lämpligt. Ställningstaganden vid sådant samråd och vid samråd på länsplanet kan ofta vara av stort värde för en rationell handläggning av fastighetsbildningsärendena.

Vid fastighetsbildning inom område med fastställd generalplan, stadsplan, byggnadsplan eller utomplansbestämmelser ges bygg-

nadsnämnden en särskild ställning så tillvida att nämnden underrättas om förrättning för fastighetsbildning och tillförsäkras särskild rätt att föra talan.

Sedan fastighetsbildningsmyndigheten har träffat sitt avgörande bör allmänintressena i första hand bevakas av överlantmätaren. Om överlantmätaren finner att tillstånds- eller fastighetsbildningsbeslut strider mot bestämmelse i lagen som är meddelad för tillgodoseende av allmänt intresse bör han inom viss tid kunna bringa saken under prövning hos den instans som skall ha möjlighet att ändra fastighetsbildningsmyndighetens avgörande. Liksom enligt gällande ordning bör dessutom länsstyrelsen och lantbruksnämnden ha möjlighet att få frågan överprövad. Överlantmätaren bör få kännedom om meddelade beslut genom att dessa inom viss kortare tid efter det att de har meddelats insänds till honom. Överlantmätaren skall sedan i behövlig utsträckning samråda med länsstyrelsen, lantbruksnämnden och andra myndigheter.

Inom områden med stadsplan och byggnadsplan samordnas berörda intressen väsentligen i samband med planläggningen. Med hänsyn vidare till byggnadsnämndens befogenhet att överklaga fastighetsbildningsbeslut är någon ytterligare efterbevakning från det allmännas sida i regel inte nödvändig inom dessa områden.

Talan mot fastighetsbildningsmyndighetens avgörande skall liksom nu föras domstolsvägen, eftersom fastighetsbildningsärendena i stor utsträckning innefattar frågor om enskildas inbördes rättsförhållanden.

4.3 Lagtekniska frågor

Lagtekniskt har NyaFBL byggts upp på i princip samma sätt som kommittéförslaget. I fråga om kapitelindelningen har det ändrade ställningstagandet i domstolsfrågan föranlett vissa olikheter (15—17 kap.) dock utan att antalet kapitel ändrats. I språkligt hänseende kritiserades kommitténs förslag av några remissinstanser för den stora användningen av uttryck som innebär värde-

ring av något slag. I NyaFBL har förekomsten av uttryck av detta slag och antalet varianter av sådana uttryck i möjligaste mån begränsats. I övrigt har lagtexten moderniserats.

Utgående från det starka samband som föreligger mellan å ena sidan fastighetsbildning och å andra sidan planläggning enligt byggnadslagen framhåller departementschefen att det kan förtjäna att övervägas om man inte bör sammanföra lagstiftningen om den fysiska samhällsplaneringen och om fastighetsbildningen i en gemensam lag. Denna fråga har inte någon omedelbar aktualitet utan får övervägas i annat sammanhang. Ett lämpligt tillfälle kan möjligen komma när förslag till reviderad planlagstiftning har utarbetats. Om en gemensam lag av antytt slag genomförs skulle det vara naturligt att låta den, ensam eller i förening med andra bestämmelser, särskilt regler om byggande, få formen av en byggningsabalk.

4.4 Villkor för fastighetsbildning

3 kap. innehåller de materiella villkoren för att fastighetsbildning skall vara tillåtlig från allmän synpunkt. Reglerna är enhetliga för alla slags fastighetsbildningsåtgärder och gäller alltså både vid nybildning och vid ombildning av fastigheter samt i tillämpliga delar vid servitutsåtgärder.

Kapitlets första avsnitt (1—4 §§) innehåller allmänna lämplighets- och planvillkor. Det allmänna lämplighetskravet (1 §) innebär ett krav på att fastighet som bildas eller ändras skall vara varaktigt lämpad för sitt ändamål.

Planvillkoren är avsedda att garantera samordning mellan fastighetsbildning och de beslut om bebyggelse och markdisposition som fattas enligt annan lagstiftning, främst byggnadslagstiftningen. Inom område med fastställd generalplan eller med stadsplan, tomtindelning eller byggnadsplan skall fastighetsbildning ske i överensstämmelse med planen. Där regionplan, utomplansbestämmelser, naturvårdsföreskrifter

eller andra särskilda bestämmelser för marks bebyggande eller användning gäller, skall fastighetsbildning ske så att syftet med bestämmelserna inte motverkas. Dispens från plan eller bestämmelse får medges av länsstyrelsen eller, efter länsstyrelsens bemyndigande, av byggnadsnämnden. Mindre avvikelser från plan eller bestämmelse får dock ske utan dispens, om avvikelserna är förenliga med planens eller bestämmelsens syfte. Om fastighetsbildning sker för nybyggnad eller annan därmed jämförlig åtgärd och dispens lämnats för nybyggnaden eller åtgärden behövs inte särskild dispens för fastighetsbildningen (2 §).

Har stadsplan eller byggnadsplan inte fastställts men har tätbebyggelse uppkommit eller är sådan bebyggelse att vänta inom en nära framtid eller kan i andra fall väntas att flera fastigheter avsedda för bebyggelse skall bildas, får fastighetsbildning inte ske om åtgärden skulle försvåra området ändamålsenliga användning eller i övrigt föranleda olämplig tätbebyggelse eller motverka lämplig planläggning av området (3 §).

Till planvillkoren kan också hänföras en bestämmelse som syftar till att hindra sådan fastighetsbildning som skulle medföra att olämplig utfart på allmän väg anordnas (4 §). Bestämmelsen utgör ett komplement till reglerna om utfartsförbud i lagen om allmänna vägar.

Ett avsnitt med särskilda bestämmelser beträffande jordbruk, skogsbruk och fiske innehåller speciella lämplighetskrav för jordbruks- och skogsbruksfastigheter (5 §) samt bestämmelser till skydd för jordbruksnäringen (6 §), skogsbruket (7 §) och fiskerivården (8 §). Bestämmelserna är på det hela taget mycket generellt hållna och därför kortfattade, jämförda med närmast motsvarande bestämmelser i gällande rätt, vilka finns i 19 kap. JDL angående avstyckning. Så t. ex. är det särskilda lämplighetsvillkoret för jordbruksfastighet begränsat till ett krav på tillfredsställande lönsamhet hos det företag som skall bedrivas på fastigheten. Motsvarighet till de särskilda bestämmelserna i 19 kap. JDL om stödjordbruk saknas helt

i NyaFBL. Stödjordbruk anses inte vara förenliga med rådande jordbrukspolitiska målsättning och nybildning av sådana jordbruk bör därför inte tillåtas enligt NyaFBL, framhålls i motiven.

Det tredje avsnittet i kapitlet utgörs av vissa undantagsbestämmelser (9—10 §§). Den första undantagsparagrafen gäller det allmänna lämplighetskravet. Fastighetsbildning får enligt denna paragraf äga rum även om inte varje fastighet som tillskapas eller ombildas genom åtgärden uppfyller lämplighetskravet, under förutsättning att fastighetsindelningen förbättras och en mera ändamålsenlig indelning inte motverkas (9 §). Denna bestämmelse får uppenbarligen stor praktisk betydelse. Delvis kan bestämmelsen ses mot bakgrund av att lämplighetskravet i NyaFBL har en betydligt större räckvidd än lämplighetskraven i gällande rätt, eftersom det i NyaFBL gäller inte bara vid nybildning utan också vid ombildning av fastigheter. Det behövs därför uppenbarligen en undantagsregel, som gör det möjligt att successivt förbättra fastigheter som inte genast kan uppfylla det relativt stränga kravet på full lämplighet. Det måste också vara möjligt att steg för steg bringa fastighetsindelningen inom ett planområde i överensstämmelse med planen, även om inte varje fastighet som bildas eller ändras genast blir fullt lämplig. Det bör här tilläggas att några andra möjligheter till undantag från planvillkoren än de som berörts i det föregående (2 §) inte finns. Undantagsbestämmelsen i 9 § gäller bara lämplighetskravet.

Den andra undantagsparagrafen innebär att fastighetsbildning som är till övervägande nytta från allmän synpunkt, t. ex. fastighetsbildning för en önskvärd bebyggelse eller anläggning av något slag, får ske även om den strider mot någon av de särskilda skyddsreglerna för jordbruksnäringen och skogsbruket (6 och 7 §§).

Kapitlets sista paragraf (11 §) innehåller särskilda bestämmelser om fastighetsbildning över kommungräns m. m. Fastighetsbildning som medför ändring av gräns för kommun eller församling är enligt dessa bestämmel-

ser underkastad särskilda restriktioner med hänsyn till intresset av ändamålsenlig indelning i förvaltningsområden.

4.5 Förfarandet vid fastighetsbildning.

Förrättning

All fastighetsbildning enligt NyaFBL, också sammanläggning, skall ske genom förrättning. Kommittén har framhållit att förrättningsförfarandet är att jämställa med ett domstolsförfarande. Denna jämförelse är enligt departementschefen i viss mån berättigad, men väsentliga skillnader finns och måste finnas, om man vill åstadkomma en rimlig avvägning mellan å ena sidan effektivitets- och kostnadssynpunkter och å andra sidan rättssäkerhetsintressen. De huvudprinciper som bär upp domstolsförfarandet enligt rättegångsbalken bör bara i begränsad omfattning göras tillämpliga på förrättningsförfarandet. Vissa drag i förrättningsförfarandet gör att detta företer likheter med ett administrativt förfarande. Sålunda måste bevakningen av vissa allmänna och enskilda intressen ankomma på fastighetsbildningsmyndigheten, och myndigheten måste genom egna initiativ aktivt påverka förrättningen och dennas resultat på ett helt annat sätt än som är möjligt för en domstol. Utmärkande för förrättningsförfarandet är också de tekniska inslagen, som med hänsyn till arbetsinsatsen utgör en betydande del av förrättningen. Samtidigt har emellertid den rättsliga prövningen genom den utveckling som fastighetsbildningslagstiftningen undergått kommit att bli av allt större betydelse vid fastighetsbildningen. Den nya lagstiftningen kommer att medföra en ytterligare ökning av inslagen av rättskipning i fastighetsbildningsförfarandet. Marköverföringen vid fastighetsreglering, inlösen, samfällighetsbildning och servitutsåtgärder är exempel på nya eller väsentligt ändrade uppgifter, som kräver domstolsmässiga överväganden.

Avsteg från ett enhetligt fastighetsbildningsförfarande föreslogs vid remissbehandlingen av kommittéförslaget i två avseen-

den. Dels framkom ett förslag att förrättningsförfarandet skulle ersättas av ett förenklat ansöknings- och registreringsförfarande vid fastighetsbildning inom vissa planområden. Dels föreslogs att sammanläggning inte skulle handläggas vid förrättning utan i stället avgöras av inskrivningsmyndigheten. Båda dessa förslag har avvisats.

Den myndighet som skall ha till uppgift att handlägga förrättning för fastighetsbildning består enligt NyaFBL av en förrättningslantmätare och, i vissa fall, två gode män. Kompetenskraven för förrättningslantmätaren anges inte i lagen. Denna fråga förutsätts bli reglerad genom bestämmelser som meddelas av Kungl. Maj:t. Inte heller finns några bestämmelser om kompetensfördelningen mellan förrättningslantmätaren och annan personal hos myndigheten. Också denna fråga bör nämligen lösas i särskild ordning. För myndigheten används genomgående beteckningen fastighetsbildningsmyndigheten.

Förrättning skall handläggas av fastighetsbildningsmyndigheten i den ort där marken är belägen. Med denna utformning är forumregeln, i likhet med övriga bestämmelser om fastighetsbildningsmyndigheten, oberoende av hur frågan om huvudmannskapet för fastighetsbildningsväsendet löses. Regeln förutsätter att det finns en regional (dvs. territoriell) indelning i verksamhetsområden, vilken indelning anses bära fastställas av Kungl. Maj:t, men regeln utsluter inte att det dessutom kan finnas specialenheter med funktionellt avgränsad kompetens.

Reglerna om fastighetsbildningsförrättning utgör lagförslagets 4 kap., som inleds med bestämmelserna om fastighetsbildningsmyndigheten (1—7 §§) och fortsätter med själva procedurreglerna. Dessa har begränsats till vad som funnits direkt nödvändigt med hänsyn till rättssäkerhetens krav. När kommittéförslaget remissbehandlades anfördes från domstolshåll viss kritik mot att förrättningsförfarandet inte skulle ge fastighetsbildningsmyndigheten befogenhet att självmant eller på sakägares begäran höra vittnen på ed och sakägare under sannings-

försäkran och att myndigheten inte skulle kunna ålägga sakägare personlig inställelse eller plikt att förete skriftlig handling. Några bestämmelser om sådan vidgad rätt till bevisupptagning har emellertid ändå inte upptagits i lagförslaget, eftersom detta skulle ha komplicerat regelsystemet och förfarandet. I de mera undantagsvis förekommande fall då fullständig bevisning behövs, vilket kan bli fallet t. ex. vid äganderättstvister och i komplicerade värderingsfrågor vid inlösen, får förrättningsavgörandet genom besvär bringas under prövning hos fastighetsdomstolen, där fullständig bevisupptagning kan ske.

Kommittéförslaget blev också kritiserat för att det inte gav möjlighet att besluta om ersättning mellan sakägare i fråga om kostnader som sakägare har för att utföra sin talan vid förrättning. Av liknande skäl som de vilka anförts i fråga om bevisupptagning har departementschefen avstått från att komplicera förrättningsförfarandet med möjlighet till kostnadsersättning. I den mån sakägare har anledning att ådra sig kostnader för utförande av talan i fastighetsbildningsärendet, vilket kan bli fallet vid inlösen, får tyngdpunkten i handläggningen förskjutas mot besvärinstansen.

Ansökan om fastighetsbildning skall göras skriftligen hos fastighetsbildningsmyndigheten (8 §). Den nuvarande ordningen att byggnadsnämnderna i vissa fall, nämligen enligt FBLS, tar emot ansökningar om fastighetsbildning behålls alltså inte. I stället föreslås särskilda föreskrifter om skyldighet att hålla byggnadsnämnderna underrättade om fastighetsbildningsförrättningar inom områden med fastställd generalplan eller med stadsplan, byggnadsplan eller utomplansbestämmelser. Byggnadsnämnderna skall inom sådana områden underrättas om tid och plats för sammanträde (24 §) eller, om förrättningen handläggs utan sammanträde, underrättas om förrättningen innan denna avslutas (15 §).

I fråga om handlägningsformerna föreskrivs att fastighetsbildningsmyndigheten skall hålla sammanträde med sakägarna vid förrättningen (14 §). Sammanträde hålls där

marken är belägen om det inte utan olägenhet kan hållas på annat ställe.

Sammanträdets uppgift är i princip begränsad till de ändamål för vilka sammanträde särskilt lämpar sig. All annan handläggning får ske utom sammanträde, dvs. i former som inte är särskilt reglerade. Om det inte finns stridiga intressen mellan sakägare och inte föreligger hinder mot den sökta fastighetsbildningen behöver sammanträde inte hållas. Detsamma gäller i fall då ansökan skall avvisas på formella grunder liksom i fall då det är uppenbart att fastighetsbildningen inte kan tillåtas (14 §). Finns det anledning anta att förrättning kan handläggas helt utan sammanträde skall ansökan om fastighetsbildning delges sakägare som inte biträtt ansökningen och tillfälle lämnas honom att yttra sig över ansökan inom viss tid (15 §). Om sakägare som delgetts ansökan inte låter höra av sig kan myndigheten i allmänhet utgå från att sakägaren inte har någonting emot bifall till ansökningen och att förrättningen kan handläggas utan sammanträde.

Reglerna om förrättningen i övrigt lämnar fastighetsbildningsmyndigheten ganska fria händer att förfara efter vad som är mest lämpligt i det särskilda fallet. Det föreskrivs (25 §) att fastighetsbildningsmyndigheten skall utreda förutsättningarna för fastighetsbildningen. Föreligger inte hinder mot fastighetsbildningen skall myndigheten utarbeta den fastighetsplan samt ombesörja de göromål av teknisk art och de värderingar som behövs för åtgärdens genomförande. Därvid bör rådplägning med sakägarna äga rum. Vid behov skall samråd ske med de myndigheter vilkas verksamhetsområden berörs av åtgärden. Med uttrycket fastighetsplan åsyftas det förslag till fastighetsindelning, som är avsett att läggas till grund för fastighetsbildningsbeslutet.

Sedan de nämnda åtgärderna utförts skall myndigheten meddela beslut om fastighetsbildningen (fastighetsbildningsbeslut). Detta skall ange hur fastighetsindelningen skall ändras och vilka servitutsåtgärder som skall vidtas. Om det är lämpligt får fastighets-

bildningsbeslutet meddelas utan hinder av att tekniska göromål och värderingar inte blivit verkställda. Under samma förutsättning får olika frågor som hör till beslutet tas upp för sig och avgöras genom särskilda beslut (25 §). Om det främjar en ändamålsenlig förrättningshandläggning får myndigheten förordna att talan skall föras särskilt mot fastighetsbildningsbeslut (15 kap. 3 §). Genom dessa bestämmelser blir det möjligt att dela upp större förrättningar i etapper, som behandlas och vinner laga kraft i lämplig ordningsföljd.

Särskilt och uttryckligt beslut i frågan om tillstånd till den begärda fastighetsbildningen avses i regel inte bli behövligt enligt NyaFBL. Om hinder mot fastighetsbildningen inte föreligger meddelas fastighetsbildningsbeslut, och finns hinder mot fastighetsbildningen skall förrättningen avbrytas och beslut meddelas att förrättningen inställts (31 §). Möjlighet att meddela ett fristående tillståndsbeslut finns emellertid om det främjar en ändamålsenlig förrättningshandläggning.

Vid förrättning får fastighetsbildningsmyndigheten anlita biträde av sakkunnig (34 §) eller tolk (35 §). Angelägenheter som är gemensamma för sakägarna kan uppdras åt en eller flera sysslomän (36 §). Hantlangning som behövs vid fältarbetena skall liksom för närvarande i princip tillhandahållas av sakägarna utom i fall då hantlangningen enligt särskilda bestämmelser skall utföras genom det allmännas försorg, såsom fallet nu är vid tillämpning av stadsräntningstaxa I (37 §). Systemet att sakägarna skall tillhandahålla hantlangningen har kritiserats som mindre rationellt, men departementschefen anser det inte möjligt att lagstiftningens reformera hantlangningsförfarandet innan frågan om kommunernas ansvar för fastighetsbildningen lösts.

4.6 Fullföljd

Enligt gällande lag överklagas avgöranden vid fastighetsbildning i regel till ägodelningsrätt, som finns för varje domsaga eller för

rådhusrätts domkrets. Därifrån kan talan föras till hovrätt och till högsta domstolen. Ägodelningsrätterna föreslås nu bli avskaffade. Kommittén hade föreslagit en instansordning som innebar att talan mot fastighetsbildningsmyndighetens avgöranden skulle föras hos en ny domstol, jorddomstolen, som skulle anknytas till hovrätten och döma direkt under högsta domstolen. Antalet domstolsinstanser över förrättningsinstansen skulle därmed inskränkas till två. I NyaFBL behålls emellertid det nuvarande systemet med tre domstolsinstanser i fastighetsbildningsmål. I stället för de slojade ägodelningsrätterna tillskapas fastighetsdomstolar, vilkas domkretsar anknyts till länsindelningen. 1969 års riksdag har i överensstämmelse med förslaget antagit en särskild lag om fastighetsdomstol (prop. 44, 1LU 38, SFS 246), vilken innehåller de grundläggande bestämmelserna härom. Det har ansetts lämpligt att till fastighetsdomstolarna föra också expropriationsmål och mål om ersättning i vissa immissionsfall. Beträffande de sistnämnda målen har detta föreskrivits i miljöskyddslagen (prop. 1969: 28, 3LU 37, SFS 387). I fråga om expropriationsmålen har förslag till slutligt ställningstagande ännu inte framlagts.

Kommitténs förslag att nedbringa antalet domstolsinstanser till två byggde på förutsättningen att den förrättning som alltid föregår domstolsprövningen kan jämföras med en första domstolsinstans. Departementschefen har emellertid inte velat godta detta synsätt när det gäller behandlingen av mera invecklade tvistefrågor. Departementschefen har vidare påpekat att domstolskommittén enligt sina direktiv har att pröva frågan om rättskipningens fördelning på olika instanser och om rättsmedlens anordnande. En nedskärning av antalet prövningsinstanser i fastighetsbildningsmål skulle kunna försvåra domstolskommitténs arbete med att söka finna ändamålsenliga lösningar på dessa problem.

Bestämmelserna om fullföljd till fastighetsdomstol finns i 15 kap. I överensstämmelse med kommittéförslaget avskaffas proceduren med fastställelse av fastighetsbild-

ningsförrättningar. Någon efterbevakning till förmån för enskilda intressen motsvarande den som för närvarande ingår i fastställelseprövningen skall inte förekomma. Sakägare får föra talan mot beslut eller åtgärd av fastighetsbildningsmyndigheten genom besvär hos fastighetsdomstolen inom fyra veckor från den dag då förrättningen förklarades avslutad eller inställd (6 §). När det gäller tillståndsbeslut samt sådana fastighetsbildnings- eller fastighetsbestämmningsbeslut som avses skola vinna laga kraft under pågående förrättning är besvärstiden fyra veckor från den dag då beslutet meddelades. Överlantmätaren förutsätts skola ha huvudansvaret för den efterkontroll som skall ske med hänsyn till allmänna intressen. Finner överlantmätaren att tillstånds- eller fastighetsbildningsbeslut strider mot sådan bestämmelse i NyaFBL som meddelats för tillgodoseende av allmänt intresse får han fullfölja talan mot beslutet på samma sätt och inom samma tid som gäller för sakägare, således genom besvär till fastighetsdomstolen inom fyra veckor. Motsvarande fullföljdsrätt tillkommer länsstyrelsen och lantbruksnämnden. De tre nämnda myndigheternas fullföljdsrätt gäller dock inte inom stadsplan och inte heller inom byggnadsplan i den mån det inte är fråga om mark som enligt planen är avsedd för jordbruk (8 §).

Också för byggnadsnämndens fullföljdsrätt, som avser område med fastställd generalplan och område med stadsplan, byggnadsplan eller utomplansbestämmelser, gäller samma fullföljdsregler som för sakägare (7 §).

Innehåller förrättning fel eller oklarhet som medför att fastighetsbildningen eller fastighetsbestämningen inte kan registreras i fastighetsregistret får fastighetsregistermyndigheten söka rättelse hos fastighetsdomstolen genom besvär. Detsamma gäller om förrättning är behäftad med fel som kan äventyra fastighetsredovisningens tillförlitlighet eller på annat sätt föranleda rättsosäkerhet (10 §). Den besvärsrätt som fastighetsregistermyndigheten har enligt dessa bestämmelser är inte begränsad till viss tid. Rätts-

medlet får anses vara av extraordinär natur. Förrättningsavgörandena vinner alltså laga kraft utan hinder av fastighetsregistermyndighetens extraordinära fullföljdsrätt.

4.7 Fastighetsregister

Redan i 1 kap. 2 § slås fast att över fastigheterna förs fastighetsregister. Ytterligare bestämmelser om fastighetsregister meddelas i 19 kap. Enligt 1 kap. 2 § andra stycket är fastighetsbildning och fastighetsbestämning fullbordad när uppgift om åtgärden införts i fastighetsregistret. Bestämmelsen innebär att en fastighets tillkomst eller ändrade omfattning i faktiskt och rättsligt hänseende blir slutgiltig i och med registreringen. Genom registreringen inträder de sakrättsliga verkningarna av fastighetsbildnings- eller fastighetsbestämmningsbeslutet, dvs. beslutet blir gällande mot tredje man, t. ex. panthavare. En förutsättning för att registrering skall få ske är att förrättningen eller fastighetsbildnings- eller fastighetsbestämmningsbeslutet har vunnit laga kraft. Registreringen har därför inte någon processuell betydelse från sakägarnas synpunkt. Möjligheten att angripa förrättningen med ordinära rättsmedel liksom också möjligheten att återkalla ansökan har gått förlorad redan i och med lagakraftvinnandet, dvs. i regel vid utgången av klagotiden.

Bestämmelserna om fastighetsregister i NyaFBL har utformats så att de är oberoende av de resultat som kan föranledas av pågående utredningar om nytt fastighetsregister och om organisationen av fastighetsregistreringen. Med fastighetsregister avses därför i NyaFBL antingen jordregister och stadsregister, i den mån sådana register alltså kommer att vara i funktion när NyaFBL träder i kraft, eller det nya enhetliga fastighetsregistret. När det gäller organisationen sägs i NyaFBL bara att fastighetsregistreringen ankommer på fastighetsregistermyndighet och att särskilda bestämmelser gäller i fråga om vilken myndighet som skall vara fastighetsregistermyndighet (19 kap. 5 §). Någon bestämmelse

om kostnadsansvaret för fastighetsregistreringen finns inte i NyaFBL. Med fastighetsregistermyndighet avses både registerföringsmyndigheten, dvs. för närvarande jordrespektive stadsregisterföraren, och tillsynsmyndigheten. I fråga om tillsynsfunktionen förutser departementschefen i motiven att om inte pågående utredningar leder till långtgående organisationsförändringar lantmäteristyrelsen liksom hittills torde komma att fungera som tillsynsmyndighet.

4.8 Fastighetsbildningsinstitutet

Det främsta ändamålet med indelningen i olika fastighetsbildningsinstitut är att skapa en enkel och överskådlig disposition av lagreglerna och på så sätt underlätta tillämpningen av lagen. Från den utgångspunkten upptar lagförslaget för nybildning av fastigheter institutet avstyckning, klyvning och sammanläggning, för ombildning av fastigheter och för servitutsåtgärder institutet fastighetsreglering samt för behandling av frågor om fastighetsindelningens beskaffenhet och om omfånget eller beskaffenheten av vissa servitut institutet fastighetsbestämning. Den avstyckande verkan som stadsplan och tomtindelning har i vissa fall enligt gällande rätt behålls inte utan avvecklas inom ramen för följdlagstiftningen. Tomtindelningen blir till följd härav ett rent planinstitut.

4.8.1 Fastighetsreglering

Den stora nyheten bland fastighetsbildningsinstitutet är fastighetsregleringen som ersätter både laga skifte för omarrondering (s. k. omskifte) och ägoutbyte, servitutsutbrytning och sammanföring. Fastighetsreglering kan också ersätta det nu ofta använda kombinerade förfarandet avstyckning med sammanläggning liksom också sammanläggning av hela fastigheter. Genom fastighetsreglering kan göras såväl mindre justeringar i fastighetsindelningen som genomgripande omregleringar inom hela socknar eller andra stora regleringsområden,

t. ex. motsvarande de skiften som inom vissa delar av Kopparbergs län sker med stöd av den s. k. dalalagen. Även för planområdenas vidkommande kan man räkna med en vidsträckt användning av regleringsinstitutet. Av betydelse är därvid bl. a. de stora möjligheterna att bilda samfälligheter och servitut. Inom byggnadsplaneområden kommer fastighetsregleringen uppenbarligen att spela en mycket stor roll som instrument för att genomföra planen.

Det nya institutet behandlas i 5—9 kap. De allmänna bestämmelserna om fastighetsreglering finns i 5 kap. I de följande kapitlen finns sedan särskilda bestämmelser om samfällighet, servitut, inlösen och gemensamma arbeten.

Bestämmelserna om fastighetsreglering är utformade så, att de ger möjligheter till aktiva insatser från det allmännas sida för att åstadkomma en förbättrad fastighetsindelning. Utgångspunkten är visserligen att regleringen i första hand skall vara en fastighetsägarnas egen angelägenhet. Olika myndigheter har emellertid fått rätt att ta initiativ till reglering. Om regleringen är av större allmän betydelse får nämligen länsstyrelse, överlantmätare eller lantbruksnämnd påkalla förrättning. Byggnadsnämnden får begära reglering inom område där tätbebyggelse föreligger eller är att vänta inom en nära framtid. Expropriation har rätt att begära reglering, om olägenhet av expropriationen därigenom kan undanröjas eller förebyggas. Vissa spärrar till skydd för fastighetsägarna gäller. Bl. a. har det ställts upp ett s. k. båtnadsvillkor, vilket innebär att fördelarna skall överväga de kostnader och olägenheter som regleringen medför. Vidare finns bestämmelser om opinionsundersökning framför allt i sådana fall när annan än fastighetsägare påkallat regleringen. Denna får då inte komma till stånd, om de sakägare som har ett väsentligt intresse i saken mera allmänt motsätter sig företaget och har beaktansvärda skäl för sin ståndpunkt. Även om sakägaropinionen sålunda är emot företaget, kan detta komma till utförande i sådana fall då regleringsbehovet är synnerligen angeläget.

Det viktigaste momentet i fastighetsreglering är marköverföring. I detta hänseende har förfarandet viss likhet med det nuvarande ägoutbytet. Den mest påtagliga skillnaden är att några bestämda gränser inte angetts för storleksförändringarna. Det sägs bara att fastighets graderingsvärde inte får minskas väsentligt eller ökas i sådan omfattning att olägenhet uppkommer för ägaren. Det uttalas i motiven att man i princip bör hålla sig inom de procentgränser som för närvarande gäller. Med fastighetsägarnas samtycke har man emellertid i princip frihet att göra vilka storleksförändringar som helst. En fastighets hela ägoväldet kan sålunda överföras till en annan fastighet. Detta förfarande kan ersätta sammanläggningsförfarandet. Även tvångsvis kan man överskrida de nyssnämnda gränserna för storleksförändringar. Det sker genom inlösen, vilket behandlas i 8 kap. och som till sin natur inte är annat än en utvidgad form av marköverföring. Inlösen har givetvis kringgårdats med åtskilliga bestämmelser. Sådan får bara förekomma vid större förrättningar som har till syfte att åstadkomma en allmän förbättring av fastighetsbeståndet inom ett område och som omfattar mark till ett flertal fastigheter med skilda ägare. Inlösen får inte heller ske, om avsevärd olägenhet skulle uppkomma för ägaren eller brukaren. Inlösen avses komma i fråga bara beträffande fastigheter som inte uppfyller lämplighetskraven. Ägare av skogsmark kan undgå inlösen genom att ingå i gemensamhetsskog.

Tre olika former av värdering kan förekomma vid fastighetsreglering, nämligen graderings-, likvid- och båtnadsvärdering. I allmänhet torde dock endast likvidvärdering behöva göras. Denna syftar till att åstadkomma en rättvis ekonomisk uppgörelse mellan sakägarna. Värderingsreglerna anknyter i huvudsak till expropriationslagens regler, men vissa betydelsefulla skillnader finns som betingas av olikheten i värderingssituationen.

I samband med regleringen får fastighetsbildningsmyndigheten stora befogenheter att förordna om rivning och flyttning av

byggnader, att förbjuda avverkning av skog eller bortförande av jord under förrättningens gång och att bestämma tidpunkten för tillträde. Åtskilliga regler gäller nyttjanderättshavares behandling i samband med reglering. I princip upphör nyttjanderätt att gälla i sådan mark som överförs till en annan fastighet. En nyhet i remissen är att fastighetsbildningsmyndigheten får besluta i fråga om gottgörelse till arrendator som genom regleringen går miste om sitt arrendeeområde.

Bestämmelserna i 6 och 7 kap. handlar om samfällighet respektive servitut. Av intresse är särskilt att samfällighets- eller servitutsbildning får ske även inom område med stadsplan. Samfällighet får bildas för ändamål som är av stadigvarande betydelse för flera fastigheter, om inte ändamålet med större fördel kan tillgodoses på annat sätt. Ett särskilt slag av samfällighet är gemensamhetsskogen. Fastighetsbildningslagen ger ökade möjligheter att sammanföra skogsmark till gemensamhetsskog och erbjuder även vissa tvångsmedel för att genomföra en sådan åtgärd.

Bestämmelserna om servitut i 7 kap. avslutar sig till kommitténs förslag att fastighetsbildningsservitut skall få bildas inte bara som hittills i samband med ändringar i fastighetsindelningen utan också genom fristående förrättning. Även i ett annat hänseende innebär förslaget en utvidgning av möjligheterna att tillskapa fastighetsbildningsservitut. Förslaget har nämligen inte någon motsvarighet till uppräknningen i 10 kap. 9 § JDL av tillåtna servitutsändamål. I stället skall det allmänna servitutsbegreppet — dvs. den nya jordabalkens servitutsbegrepp — tillämpas vid fastighetsbildning. Ändring och upphävande av servitut får komma till stånd i samma omfattning som ändringar i själva fastighetsindelningen. Bestämmelserna gör det möjligt att inte bara i samband med fastighetsbildningsförrättning utan också helt fristående förordna om begränsning, flyttning och annan ändring av område för utövning av servitut samt om upphävande av sådan rättighet. Reglerna om ändring och upphävande av

servitut har gjorts fullt tillämpliga också på upplåtelseservituten. Som en följd härav har någon motsvarighet till de nuvarande bestämmelserna i detta ämne i servitutslagen inte tagits upp i jordabalksförslaget.

Framför allt vid de stora regleringarna för rationalisering av jordbruk och skogsbruk kommer det att föreligga ett påtagligt behov av att i samband med regleringen utföra vissa för sakägarna gemensamma arbeten, t. ex. vägbyggnad och dikning. Men även inom bebyggelseområden kan det bli aktuellt att i anslutning till förrättning genomföra arbeten med gemensamhetsanläggningar av olika slag, exempelvis anordnande av parkeringsområde. Särskilda bestämmelser om sådana gemensamma arbeten meddelas i 9 kap. Normalt förutsätts arbetena komma att utföras av sysslomän som har rätt att verkställa utdebitering för att ta ut kostnaderna för arbetet av sakägarna. En samordning av förfarandet enligt fastighetsbildningslagen med vissa speciallagar, t. ex. vattenlagen och lagen om enskilda vägar, är avsedd att genomföras i samband med följdlagstiftningen.

4.8.2 Avstyckning

Om avstyckningskapitlet, 10 kap., behöver inte sägas mycket mer än att det i väsentliga delar motsvarar vad som redan nu gäller. En nyhet är att avstyckning av fastighetsandel i samfällighet uttryckligen tillåts. Vidare har anpassningen till den föreslagna nya jordabalkens regler om fastighetsbildning som villkor för att en överlåtelse av område skall vara civilrättsligt giltig satt vissa spår i kapitlet.

4.8.3 Klyvning

Även klyvning, som behandlas i 11 kap., kan här snabbt förbigås. De allmänna jordpolitiska villkoren för fastighetsbildning torde komma att leda till att klyvning sällan kan äga rum. Också i fråga om klyvning

har en anpassning skett till reglerna i den föreslagna nya jordabalken.

4.8.4 Sammanläggning

Sammanläggningsinstitutet, som behandlas i 12 kap., skiljer sig enligt förslaget inte i principiellt hänseende från vad som redan nu gäller. Det nya är förfarandet. Kommitténs förslag hade i denna del mött en delvis mycket hård kritik och detta har föranlett att det remitterade förslaget i viss utsträckning skiljer sig från kommitténs. Som redan nämnts skall även sammanläggning handläggas vid förrättning. Detta föreslogs också av kommittén. Skiljaktigheterna gäller prövningen av om de sakrättsliga förutsättningarna för sammanläggning föreligger. Enligt det remitterade förslaget skall fastighetsbildningsmyndigheten — sedan det konstaterats att hinder mot den sökta sammanläggningen inte föreligger på grund av villkoren i 3 kap. — underrätta inskrivningsmyndigheten om ärendet och därefter undersöka om de speciella villkor som uppställs i 12 kap. och som inte avser gravationsförhållandena är uppfyllda. Om så är fallet skall yttrande inhämtas från inskrivningsmyndigheten, som har att vidta åtgärder för att undanröja eventuella hinder och i förekommande fall även upprätta förslag till företrädesordning. Inskrivningsmyndigheten skall i yttrandet till fastighetsbildningsmyndigheten klart ange om hinder möter eller inte. Samtidigt antecknas i fastighetsboken att yttrande i sammanläggningsfrågan avgetts. Om det därefter sker några ändringar i inskrivningsförhållandena skall detta anmälas till fastighetsbildningsmyndigheten. Sedan denna myndighet fått yttrandet angående gravationsförhållandena tas ärendet upp på nytt och om hinder inte föreligger meddelas fastighetsbildningsbeslut, varvid eventuell företrädesordning fastställs. Sedan inskrivningsmyndigheten underrättats om detta beslut inträder inskrivningsförbud beträffande de berörda fastigheterna. Förbudet varar till dess inskrivningsmyndigheten fått meddelande om att fastighetsbildningen registrerats.

4.9 Fastighetsbildning och kommunal indelning

Gällande rätt är mycket restriktiv när det gäller fastighetsbildning över förvaltningsgräns. Eftersom en sådan inställning ofta hindrar önskvärda ändringar i fastighetsindelningen skall nu fastighetsbildning i behövlig omfattning kunna ske över gräns för förvaltningsområde, men med hänsyn till att det är önskvärt att indelningen i förvaltningsområden och fastighetsindelningen stämmer överens har vissa särregler föreslagits. Särskilt viktigt är det att sambandet mellan fastighetsindelningen och indelningen i borgerliga primärkommuner inte bryts. NyaFBL ansluter i denna del helt till kommittéförslaget. De regler som behövs är avsedda att främst inflyta i en särskild lag om ändring i kommunal och ecklesiastik indelning. Dessutom finns en särskild regel i 3 kap. 11 §. Vidare behövs regler om hur anpassningen mellan indelningen i förvaltningsområden och fastighetsindelningen skall verkställas när den förra indelningen ändrats i administrativ väg. Regler i detta hänseende föreslås i 13 kap. Den åsyftade anpassningen torde i normala fall komma att ske genom fastighetsreglering men även avstyckning kan förekomma. Anpassningen skall ske till den kommunala indelningen. Den ecklesiastiska indelningen blir alltså inte avgörande.

4.10 Fastighetsbestämning

14 kap. NyaFBL behandlar fastighetsbestämning. Genom fastighetsbestämning kan avgöras inte bara gränsfrågor utan alla frågor om beskaffenheten av gällande fastighetsindelning samt dessutom frågor om beståndet och omfånget av vissa servitut. Begreppet fastighetsbestämning är alltså vidare än det nuvarande begreppet gränsbestämning. Förslaget innebär att alla tvister om fastighetsindelningens beskaffenhet kan prövas vid förrättning oberoende av om de har samband med fastighetsindelning eller ej. Möjligheten att ta upp sådana tvister vid

domstol utan förrättningsprövning behålls emellertid.

Om en tvist tagits upp vid förrättning, skall den alltid avgöras av fastighetsbildningsmyndigheten. Någon möjlighet att genom underställning eller liknande övergå till handläggning vid domstol finns alltså inte.

Den verksamhet som utredningen har att behandla kan sammanfattningsvis sägas ha till syfte

- att under beaktande av samhällets krav på en lämplig disposition av landets jord *skapa ett ändamålsenligt fastighetsbestånd* genom att
 - bilda nya fastigheter för bebyggelse, etablering av företag, m. m.
 - förbättra fastighetsbeståndet för rationalisering av jordbruk och skogsbruk samt för exploatering och sanering av bebyggelseområden, m. m.
 - tillskapa sammanslutningar eller andra former för samverkan mellan fastigheter
- att *tillrättalägga oklarheter rörande befintliga fastigheter* genom att
 - avgöra frågor om fastighetsindelningens beskaffenhet och om servitut
 - verkställa äganderättsutredningar
- att *tillhandahålla data om den fasta egendomen*
- att *lämna service*, främst åt kommunerna, *i fråga om vissa huvudsakligen tekniska arbetsuppgifter* som ligger vid sidan av fastighetsbildningsverksamheten och ingår i bl. a. byggprocessen.

Den nya organisationen skall vara så beskaffad att den fungerar på ett från allmänhetens, statens och kommunernas synpunkter så rationellt och ändamålsenligt sätt som möjligt. Särskilt bör beaktas följande.

Fastighetsbildning kan beröra en rad olika intressen, både enskilda och allmänna. Enskilda intressenter är i första hand fastighetsägarna men vidare också innehavare av panträtt och andra rättigheter. Bland allmänna intressen av betydelse kan nämnas dem som avser bebyggelsen, industrin, jordbruket, skogsbruket, kommunikationerna, naturvården och fritidsverksamheten. En avvägning mellan olika intressen måste regelmässigt ske vid fastighetsbildning. På grund härav och med hänsyn till att fastighetsbildningslagstiftningen innehåller tvingande regler samt — i förslaget till ny fastighetsbildningslag — även regler om inlösen, måste fastighetsbildningsmyndigheten ha en *helt opartisk ställning* som garanterar rättssäkerhet.

De statliga strävandena att åstadkomma ett från allmän synpunkt rationellt utnyttjande av den fasta egendomen har knutits till fastighetsindelningen. Denna indelning bildar sålunda det nödvändiga underlaget för jord- och planpolitiken. Fastighetsbildningsverksamheten har därför blivit ett led i den samhällsverksamhet som syftar till att främja en ändamålsenlig användning av landets jord. Då olika faktorer i den allmänna samhällsutvecklingen föranleder stort behov av ändringar i markanvändningen är det nödvändigt att den organisation som handhar fastighetsbildningsverksamheten kan *medverka* till ett uppfyllande av de mål som samhället uppställt *inom mark- och näringspolitik*.

Fastighetsbildningsmyndighetens verksamhet inom kommunernas tätortsområden hör nära samman med kommunernas plan- och markpolitik och utgör ett viktigt led i den — ofta i kommunal regi bedrivna — verksamhet som syftar till sanering av befinnliga tätbebyggelseområden eller exploatering av nya markområden för bebyggelse. Väsentliga insatser krävs vidare i byggprocessen. Organisationen måste därför ha sådan utformning och kapacitet att kommunernas *serviceintressen* i nyss angivna avseenden blir tillgodosedda.

6.1. Inledning

6.1.1 Direktiven m. m.

Som framgår av den föregående redovisningen av organisationsbilden förekommer för närvarande en mängd skilda lösningar. Även vid sidan av de varianter som motiveras av den gällande fastighetsbildningslagstiftningen är splittringen betydande. Särskilt besvärande är förhållandena där olika organisationer verkar inom en och samma kommun. Kommunernas skilda organ tvingas därigenom till mera tidskrävande kontakter och hos den enskilde sakägaren skapas villrådighet. Även för länsorganen och för fastighetsbildarna själva kan systemet föranleda oreda och minska rationaliteten i arbetet. Splittringen i organisationen försvårar även på andra sätt strävandena mot mera enhetliga och rationella arbetsmetoder. Samtidigt kan konstateras att det i dagens kostnads-läge och med nu tillgängliga avancerade tekniska hjälpmedel är mera angeläget än tidigare att standardisera arbetsrutinerna även på detta område.

I direktiven för utredningen har framhållits att denna i första hand bör undersöka möjligheterna att åstadkomma en enhetlig fastighetsbildningsorganisation, vari förutom lokala organisationsenheter ingår regionala eller centrala serviceorgan för tekniska och andra arbeten som inte lämpligen bör eller kan utföras lokalt. Därigenom kan organisationen få en så hög grad av rörlighet att den snabbt kan omställas för att möta behovet av insatser inom olika delar av landet. Detta har i direktiven ansetts betydelsefullt med hänsyn till den för uppgiften totala resurs-

förbrukningen i landet. Mot denna bakgrund borde utredningen överväga huruvida verksamheten bör bedrivas under statligt eller kommunalt huvudmannaskap, renodlat eller med viss uppgiftsfördelning. Härvid borde särskilt undersökas möjligheterna att tillgodose kommunernas respektive statens behov av inflytande på fastighetsbildningens organisation. Om ett uppdelat huvudmannaskap behålls måste tillses att klara regler finns för gränsdragningen mellan statens och kommunernas verksamhet på området. Servicebehovet vid sidan av fastighetsbildningsverksamheten borde vidare uppmärksammas liksom gränsdragningen mellan statliga och kommunala organ i fråga om uppgifter i detta sammanhang.

6.1.2 Vissa regionala undersökningar

Uppgifterna för de här aktuella organen och förutsättningarna för skilda organisationslösningar kan väntas i hög grad växla med de lokala förhållandena. Det finns sålunda anledning att anta att betingelserna är annorlunda inom ett inflyttnings- än inom ett utflyttningsområde, att en starkt tätortsinfluerad bygd ställer andra krav än en utpräglad jordbruks- eller skogsbruksbygd och att de rådande fastighetsförhållandena, i varje fall där de är extremt besvärliga, kan behöva påverka ställningstagandena. Utredningen har fått detta bekräftat under sina resor och har därvid mött vitt skilda bedömningar hos kommunala företrädare.

För att få ytterligare lokala synpunkter till grund för ställningstagandena har utredningen under våren 1967 låtit verkställa undersökningar inom tre regioner av landet

med skilda yttre förutsättningar. Undersökningarna har syftat till att ge förslag till organisatoriska lösningar som kunde vara tänkbara under de aktuella förhållandena. I samtliga fall har uppgiften utförts av en chefstjänsteman i den statliga och en i den kommunala fastighetsbildningsorganisationen. De tre undersökta områdena är Stockholms stad och län, Borlänge förutvarande A-region och Sundsvalls A-region. Alla tre grupperna har presenterat två huvudalternativ. Det har emellertid framförts att varianter av alternativen givetvis är tänkbara. Det bör framhållas att avsikten inte varit att grupperna skulle väga de föreslagna alternativen inbördes. I det följande skall de framkomna lösningarna och synpunkterna kort refereras.

Stockholmsgruppen

Undersökningsområdet motsvarade nuvarande Stockholms län med de anpassningar som kommunblocksindelningen kräver.

Utvecklingen beträffande fastighetsbildningsorganens uppgifter bedömdes av gruppen bli relativt lugn och utan några markanta hopp. En geografisk koncentration av insatserna ansågs dock tidvis kunna behövas, främst inom Storstockholmsområdet. Vidare anfördes bl. a. följande.

Bostadsproduktionen kommer att förutsätta en ökad produktionsvolym, främst inom Storstockholm. Utbyggnaden av ytterområdena kommer att fortgå jämsides med fortsatt sanering i de äldre stadskärnorna. Frågan om andelen av småhusbebyggelse kommer givetvis att i hög grad påverka volymen. I fråga om fritidsbebyggelsen kommer en forskjutning att äga rum mellan olika områden i länet, medan den totala omfattningen bedömes bli oförändrad under överskådlig tid. Lagen om gemensamhetsanläggningar kommer att föranleda behov av betydande arbetsinsatser inom denna starkt tätortspräglade region. Vid lagens ikraftträdande förelåg ett uppdämt behov som redan har lett till ett flertal förrättningar. Även på lång sikt kommer emellertid stora insatser på detta område att behövas. Vägfrågorna i tätbebyggelsen kommer också att öka i antal och svårighetsgrad. Omfattningen av förrättningsverksamheten på

detta område påverkas naturligtvis av benägenheten hos kommunerna att svara för underhållet av enskilda vägar.

Gruppens ena alternativ innebär statlig fastighetsbildning och fastighetsregistrering. Mätningväsendet¹ förutsätts däremot vara i princip kommunalt. Det har ej ansetts som en realistisk lösning att staten i detta så starkt storstadsinflyerade område helt svarar härför. Det förutsätts dock att staten skall kunna ha hand om mätningväsendet om en kommun så önskar. Det andra alternativet åter förutsätter att alla tre huvudfunktionerna sköts i kommunal regi. I båda fallen tänker sig gruppen lokala organ för den löpande verksamheten och skisserar indelningen härför. Dessa enheter skall bistås av ett regionalorgan både för specialistmedverkan och i fråga om reservkapacitet. Båda alternativen inrymmer ett statligt organ på länsplanet med länsexpert- och myndighetsuppgifter. Även samordningsuppgifter rörande utbyggnaden av stomnät bör kunna föras hit liksom det statliga överinseendet över verksamheten inom kommunala organ på området.

I det första — det statliga — alternativet tänks en kraftig utbyggnad av det regionala organet. Dess huvuduppgifter skulle bli att vara fastighetsbildningens företrädare på länsplanet, att sköta fastighetsregistreringen inom länet, att ombesörja specialuppgifter som ankommer på fastighetsbildningsorganen inom länet (såsom värdering och planering, fastighetsrationalisering i anslutning till lantbruksnämndens verksamhet m. m.), att handha tillsynen och samordningen för mätningväsendet inom länet, att bistå de lokala fastighetsbildningsorganen inom länet med viss teknisk service och vid behov personal för förrättningsverksamheten samt slutligen att vara ansvarigt för den administrativa samordningen av lokal enheterna.

¹ Här och i det följande används begreppet *mätningväsende* för tekniska och andra aktiviteter som visserligen har samband med fastigheter och fastighetsbildning men som inte direkt ingår i fastighetsbildning. Begreppet får alltså en snävare innebörd än den tidigare tillämpade.

De lokala organen kan i vissa fall behöva kompletteras med filialkontor för att tillgodose behovet av kontinuerlig kontakt med större kommuner, till vilka lokalorgan ej är stationerade.

I det kommunala alternativet blir de lokala verksamhetsområdena i princip mindre än inom det förstnämnda till följd av det mera omfattande uppgiftsfältet. Även vid en sådan lösning finner gruppen att det fallet kan uppkomma att en lokalenhet skall betjäna mer än en kommun. Ett kommunalförbund blir då huvudman för enheten. Utöver det statliga tillsynsorganet på länsnivå erfordras här ett regionkontor för arbetsutjämning och specialistservice med ett kommunalförbund som huvudman. I vissa fall skulle förbundet med fördel kunna anlita Stockholms stads resurser. Sådan samverkan mellan Stockholm och grannkommunerna förekommer redan på åtskilliga områden.

Borlängegruppen

Undersökningsområdet omfattade Borlänge förutvarande A-region eller kommunblocken Borlänge, Leksand, Vansbro, Mockfjärd och Säter.

Allmänt gäller enligt gruppen att fastighetsbildningsverksamheten i regionen influeras synnerligen starkt av de tilltrasslade fastighets- och äganderättsförhållandena. Även på övriga arbetsuppgifter, för vilka de lokala enheterna anlitas, samt på fastighetsregistreringsarbetet inverkar dessa särförhållanden tyngande. Detsamma gäller vidare på mätningväsendets område vid arbetsuppgifter som avser att upprätta grundkartor, översiktskartor och fastighetsförteckningar. ÅUL har visat sig vara ett verksamt instrument när det gällt att komma till rätta med dessa förhållanden. För nödvändiga fortsatta insatser av denna art krävs synnerligen stora resurser under avsevärd tid. Inom regionen är behovet av omreglering i skogsmark mycket stort. Vidare finns i vissa kommuner områden där s. k. särskild rationalisering inom jordbruket bedrivs och där arbetskrävande åtgärder erfordras på fastighetsbildningens område. Nätet av skogsbilvägar

byggs ut i stor omfattning och gruppen räknar med att det under den närmaste tioårsperioden inte blir någon minskning i det behov av insatser som aktualiseras härav. När det gäller verksamheten för bostadsförsörjningen bedömer gruppen att mycket stora insatser blir erforderliga inom de expansiva delarna av regionen. På fritidsbebyggelse- och naturvårdssidan bedöms verksamheten komma att öka, bl. a. med hänsyn till det rådande, mindre goda planeringsläget.

De lokala enheternas verksamhet väntas sammanfattningsvis få ökad omfattning i regionens expansiva delar och för övriga delar av regionen i allt väsentligt bli av oförändrad omfattning. I den starkast urbaniserade delen, som representeras av Borlänge kommunblock, dominerar de arbetsuppgifter som är hänförliga till mätningväsendet medan inom regionens övriga block de till fastighetsbildning hänförliga arbetsuppgifterna är störst.

Arbetsgruppen har lagt fram två förslag, varav ett med statligt och ett med kommunalt huvudmannaskap. I båda alternativen förutsätts att det skall finnas ett antal lokala enheter vilkas arbetsuppgifter består i att svara för regelmässigt förekommande arbeten som hör till fastighetsbildningsväsendet och mätningväsendet. För att handlägga förrättningar av speciell karaktär, såsom omarrondering och äganderättsutredning, och för att bistå de lokala enheterna med service på planerings-, värderings- och mätningsområdena skall finnas en eller flera regionala enheter. Vidare förutsätts att det finns ett statligt länsorgan.

I det statligt inriktade förslaget bedöms kommunerna i viss utsträckning komma att ha hand om uppgifter inom mätningväsendet. Dessa torde då överföras till byggnadskontor och fastighetskontor. I båda alternativen förutsätts att det långsiktiga arbetsunderlaget inom en enhets område skall vara så stort att det möjliggör en rationell verksamhet. Detta leder med hänsyn till såväl nuvarande som föreslagen kommunindelning inom regionen till att samarbetsavtal eller kommunalförbund måste komma till stånd mellan kommuner vid den indel-

ning som gruppen föreslagit för en kommunal lösning. Den regionala enheten bör i detta fall — lämpligen administrerad genom ett kommunalförbund — ha hand om den del av verksamheten som utgörs av omfattande förrättningar och som inte är av så starkt kommunalt intresse.

I ett särskilt yttrande har den kommunalt anställda ledamoten av gruppen anfört vissa ytterligare synpunkter på organisationsfrågan. Enligt hans mening har det statliga alternativet fördelar inom områden av landsbygdskaraktär och nackdelar inom områden av tätortskaraktär, medan förhållandet är det motsatta vid kommunalt huvudmannaskap. Detta leder för hans del till följande avvägning:

Många kommunala åtaganden och aktiviteter såsom bostadsförsörjning, planläggning och plangenomförande åtgärder av rättslig eller teknisk natur är beroende av verksamheten vid stadsingenjörskontoret. Man kan förvänta att den lokala enhet som kommer att verka inom kommunblocket (Borlänge) får arbetsuppgifter av samma karaktär som de som för närvarande handhas av stadsingenjörskontoret och att verksamheten även i det fallet blir integrerad i den kommunala verksamheten i övrigt. Jag är, på anförda skäl, övertygad om att ifrågavarande lokala enhet för att fungera på bästa möjliga sätt bör ha kommunen som huvudman.

Vid bedömning av huvudmannaskapet för den lokala enhet som består av Leksands, Mockfjärds och Vansbro kommunblock är bilden av de statliga och kommunala intressena icke så entydig som i Borlängeenheten. Det kan konstateras att bostadsbyggandet inom enheten är litet och att det pågår rationaliseringsverksamhet inom jord- och skogsbruksområdena. Jag anser i detta fall att enheten bör stå under statligt huvudmannaskap.

Som komplettering till den organisationsbild som framförts i utredningen vill jag anförda, att om annat huvudmannaskap än ett rent kommunalt kommer i fråga för verksamheten så bör i varje fall denna inom tätortsområdena ha kommunen som huvudman. Varje funktionell uppdelning av arbetsuppgifterna på skilda huvudmän anser jag komma att nedsätta organens effektivitet.

Sundsvallsgruppen

Undersökningsområdet omfattade Sundsvalls A-region vilken sammanfaller med landskapet Medelpad.

I fråga om utvecklingen på de områden som påverkar organisationens arbetsuppgifter anför arbetsgruppen bl. a. följande. Man kan vänta sig fortsatt expansion i regionens östra del under överskådlig tid. För den västra delen är prognosen inte lika gynnsam men man kan inte utesluta möjligheten av viss utveckling även där. Under alla förhållanden kommer tätortsutvecklingen i Medelpad säkerligen även i framtiden att medföra omfattande arbeten för den aktuella organisationen och som hittills med tyngdpunkten förlagd till kustdelen. Vad angår jordbruk och skogsbruk saknas det anledning till annat än att räkna med en fortsatt struktur-rationalisering i praktiskt taget hela landskapet. Särskilt betonas det stora behovet av fastighetsreglering i skogsmark. En viss dämpning från år 1966 i efterfrågan på nya fritidshus bedöms som tillfällig. Den fortlöpande koncentrationen till tätorter av landskapets egen befolkning och ett växande inslag av fritidsbyggare utifrån, exempelvis från Stockholmsregionen, kan öka trycket på fritidssidan. Sammanfattningsvis gäller enligt gruppen att man sannolikt totalt sett har att emotse viss kvantitativ ökning av verksamheten i landskapet under den tid som kan överblickas. Skälen härtill får sökas i näringslivets fortlöpande strukturrationalisering och därav föranledd befolkningsomflyttning samt åtskilliga med denna utveckling förknippade samhällsaktiviteter.

Inledningsvis diskuterar arbetsgruppen organisationsfrågan från arbetsorganisatorisk synpunkt utan ställningstaganden i frågan om huvudmannaskapet. Den ojämförligt största bristen i gällande organisation bedöms ligga i de fasta gränserna mellan relativt små verksamhetsområden för lokala enheter. En sådan uppbyggnad är inte ägnad att främja ett rationellt utnyttjande av de samlade resurserna över större områden. Förhållandet tillmäts sådan betydelse att alldeles övervägande skäl anses tala för att man tillskapar en sammanslagen lokal enhet för hela landskapet Medelpad. Detta bör emellertid inte hindra att viss verksamhet, bl. a. sådan där specialiseringskraven är höga, överläts åt en specialenhet som verkar

inom hela länet. Vidare finner gruppen att det vid en sådan lösning bör inrättas ett filialkontor i Ånge.

Denna organisationskiss bedöms därefter under hänsynstagande till huvudmannaskapsfrågan. Gruppens ledamöter kommer där till skilda ställningstaganden. Båda avvisar dock ett helt genomfört statligt eller kommunalt huvudmannaskap.

Den statligt verksamme ledamoten finner att en uppdelning av verksamheten är möjlig att åstadkomma och att en sådan utan tvekan skulle fungera väl. Delningslinjen skulle ligga mellan ett statligt fastighetsbildningsväsende och ett kommunalt mättningsväsende. Härvid förutsätts en organiserad samverkan genom avtal mellan de två organen. En variation efter den enskilda kommunens egna önskemål blir då möjlig. Man kan i ett sådant system också tänka sig att en kommun åtar sig att svara för förberedelsearbetet för fastighetsbildning helt eller delvis fram till beslutsfunktionen. En territoriell uppdelning anses däremot stöta på hinder bl. a. genom att den förutsätter att kommunerna övertar fastighetsbildningsuppgifter i den statliga skogsbruks- och jordbruksrationaliseringen.

Den kommunalt verksamme medlemmen i gruppen anser det angeläget att i första hand större och expansiva tätortskommuner ges möjlighet att själva sköta sitt fastighetsbildnings- och mättningsväsende. För utpräglade landsbygdskommuner föreligger däremot inte samma behov och anledning till kommunalt huvudmannaskap kan inte anses föreligga i sådana kommuner. En delning efter denna linje skulle för Medelpad, mot bakgrunden av ett tänkt sammanförande av Sundsvalls-, Timrå- och Matforsblocken till ett, innebära att ett sådant östligt block utgjorde en enhet med kommunalt huvudmannaskap medan Ångeblocket skulle vara verksamhetsområde för en statlig enhet. Det västra området blir visserligen från arbetsrationell synpunkt i minsta laget men det bör med hänsyn till belägenhet och övriga omständigheter kunna accepteras som underlag för en självständig enhet. Förrättningsverksamheten för jordbruks- och skogs-

bruksrationalisering inom hela landskapet synes lämpligen kunna skötas av ett specialorgan på länsplanet, knutet till länslantmäterikontoret eller annat regionalorgan. Däremot avvisas en funktionell uppdelning av tidigare nämnt slag. Vid samhällsbyggande hänger nämligen fastighetsbildningen och mättningsväsendet intimt samman och de olika arbetsmomenten griper in i varandra på ett sätt som ofta gör det omöjligt att vid ett rationellt arbetssätt skilja de olika momenten åt. Skall dessa därvid utföras av skilda organisationer uppstår mycket svårlösta samordningsproblem som medför avsevärt dubbelarbete och stor tidspillan, framhåller ledamoten.

6.1.3 Arbetsgrupper inom utredningen

I utredningsarbetets senare skede bedömdes det lämpligt att utarbeta något så när kompletta organisationslösningar enligt två huvudalternativ som framkommit vid diskussionerna inom utredningen. Härigenom skulle konsekvenserna av olika typlösningar lättare kunna överblickas. Arbetet kom därför under detta skede att inledningsvis bedrivas i två interna arbetsgrupper. Dessa presenterade sina resultat för utredningen i var sin promemoria. Med tanke på de utarbetade lösningarna benämns grupperna i det följande den statliga respektive den kommunala gruppen. De framlagda förslagen innebär i korthet följande.

Den statliga gruppens promemoria utmynnar i förslag om en riksomfattande organisation med statligt huvudmannaskap för fastighetsbildning och fastighetsregistrering. Mättningsverksamheten åter betraktas som en i huvudsak kommunal uppgift, men det skall åligga den statliga organisationen att där kommun så önskar ombesörja även sådan service. Insatser behövs på tre nivåer, centralt, länsvis och regionalt-lokalt. I det följande tecknas huvuddragen i en sådan organisation, det statliga lantmäteriväsendet.

Lantmäteriväsendet leds av lantmäteristyrelsen, som består av verkschefen och ett antal lekmän. Bland de senare skall finnas

företrädare för kommunerna. Lantmäteristyrelsen är central fastighetsbildnings- och fastighetsregistreringsmyndighet. Centralorganet skall bl. a. tillhandahålla service åt andra delar av organisationen av skilda slag och inom skilda ämnesområden.

Inom varje län skall finnas en överlantmätare med länslantmäterikontor för myndighets-, samordnings- och serviceuppgifter. Överlantmätaren är även lokal fastighetsregistreringsmyndighet.

Riket skall vara indelat i lantmäteriregioner, utgörande verksamhetsområden för fastighetsbildningsmyndigheter. Region kan förutom regionkontor även ha lokala servicekontor, i första hand för tekniska insatser.

Där kommun har mätningorganisation med erforderlig kompetens skall tekniskt och annat beredande arbete beträffande fastighetsbildningsärenden, där kommunen är sakägare eller eljest har betydande intresse, kunna utföras av denna organisation. Sådant arbete skall normalt godtas av fastighetsbildningsmyndigheten såsom dess eget arbete.

Kommun skall kunna påkalla service från lantmäteriet även i frågor som ej har direkt samband med fastighetsbildning. Här inryms bl. a. kontinuerlig kontakt med byggnadsnämnden med möjlighet för fastighetsbildningsmyndigheten att efter kallelse vara företräd vid nämndens sammanträden.

Såväl överlantmätaren som lantmäteriets regionala och lokala chefer skall vara skyldiga att genom fortlöpande kontakter hålla sig informerade om utvecklingen inom kommunerna.

Den kommunala gruppen diskuterar i sin promemoria bl. a. frågan om en funktionell uppdelning av huvudmannaskapet för fastighetsbildningsverksamheten — i en agrarskoglign del och en urban del — men finner en sådan uppdelning vara mindre rationell. Också olika former av en territoriell uppdelning diskuteras. Gruppen finner sig emellertid böra förorda ett enhetligt kommunalt huvudmannaskap. Sålunda skall varje kommun vara huvudman för fastighetsbildning, fastighetsregistrering och mätningväsende inom kommunens hela administrativa om-

råde. Däremot anser arbetsgruppen hinder ej möta mot viss såväl funktionell som territoriell uppdelning av det praktiska handhavandet av uppgifterna.

I fråga om sättet för kommunernas lösande av sina uppgifter på detta område vill gruppen lämna stor frihet åt kommunerna, givetvis inom ramen för de principiella krav som lagstiftningen kommer att innehålla. Vid en kommuns bedömning om den skall inrätta eget organ, samverka med en eller flera andra kommuner eller träffa avtal om tjänster från statlig organisation menar gruppen att kostnaderna för organisationen kommer att tillmätas stor betydelse. Kostnaderna kommer dock att vägas mot serviceaspekterna. Man torde också i bedömningen väga in önskemål om ett likartat organisationsmönster för olika kommunala aktiviteter inom en kommun med hänsyn till det lagarbete varigenom exploateringsprocessen styrs. Genom kommunernas stora valfrihet kan organisationen förmodas få relativt varierande utseende beroende på lokala förhållanden.

Beträffande den lokala organisationen tecknar gruppen två huvudalternativ.

Enligt det första alternativet skall i kommunens huvudort normalt organiseras ett lantmäterikontor, som ingår som en del av kommunens förvaltningsapparat. Till detta kontor skall höra ett arkiv, där nytillkommande lantmäteriakter, beräkningshandlingar, kartor och fastighetsregister förvaras. Chef för kontoret skall vara lantmätare eller person med motsvarande kompetens (fullständigt kontor) eller, där kommunen inte själv önskar ombesörja fastighetsbildning och fastighetsregistrering, en mätningssingenjör (ofullständigt kontor). Kommun med ofullständigt kontor äger att tillförsäkra sig fastighetsbildning och fastighetsregistrering genom avtal med annan kommun eller genom att ingå i kommunalförbund. Kommun som har eget fullständigt kontor, äger att tillförsäkra sig kompletterande tjänster på samma sätt. Antingen kommunen har fullständigt eller ofullständigt kontor kan detta lämpligen dimensioneras för normalbelastning, varvid arbetstoppar, liksom vissa spe-

ciella arbetsuppgifter, klaras genom samverkan kommunerna emellan eller — i fråga om tekniska göromål — genom att konsultbyrå anlitas.

För att tillhandagå kommunerna med kompletterande service på lantmäteriområdet skall för varje län eller för flera närbelägna län organiseras ett kommunalförbund. Kommunalförbundet skall anställa personal för dessa uppgifter, i första hand lantmätare för handläggning av fastighetsbildningsförrättningar men även viss ingenjers- och biträdespersonal för direkt förrättningsförberedelse. Kommunalförbundet bör däremot ej anställa personal för icke forumbundna ärenden utan bör i sådana sammanhang samarbeta med t. ex. det delvis kommunägda företaget K-konsult. I län, där exempelvis residensstaden åtar sig att mot ersättning lämna övriga kommuner de tjänster som eljest skulle ankomma på kommunalförbundet att tillhandahålla, kan kommunalförbundet ersättas med samverkansavtal mellan residensorten och övriga kommuner inom länet.

Fastighetsregistermyndighet skall vara chefen för kommunalt lantmäterikontor, om han är lantmätare, eljest den lantmätare som handhar fastighetsbildningen inom kommunen. Alternativt organiseras en fastighetsregistermyndighet inom kommunalförbundet för alla medlemskommuner, varvid de med fastighetsregistrering sysselsätta lantmätarna enbart utför denna typ av arbete. Fastighetsregistret skall dock alltid förvaras vid kommunens lantmäterikontor, vilket innebär att fastighetsregistermyndigheten enligt det senare alternativet får ambulera. Också i detta sammanhang kan kommunalförbundet ersättas med samverkansavtal.

Även det *andra* alternativet till lokal organisation innebär totalt kommunalt huvudmannaskap. Lösningen förutsätter dock att staten organiserar eller bibehåller vissa förrättningsorganisationer. De kommuner som så önskar kan härvid underlåta att organisera eget lantmäterikontor och i stället avtalsvis anlita statlig organisation. I detta fall förutsätts åtminstone fastighetsbildning och fastighetsregistrering ske i statlig regi. För handhavande av mätningsväsendet kan kon-

sultbyrå anlitas. Kommuner med egna fullständiga eller ofullständiga kontor kan avtalsvis anlita statlig enhet för kompletterande tjänster.

I författning skall anges viss kortaste avtalstid, förslagsvis fem år, för här avsedda avtal mellan stat och kommun. Även uppsägningstiden bör vara lång, åtminstone för uppsägning i slutet av första avtalsperioden. Avtal av denna typ bör omfatta samtliga kommuner i ett kommunblock. De långa avtals- och uppsägningstiderna har ansetts erforderliga för att minska de olägenheter för den statliga organisationen som hastiga förändringar och eventuell splittring av verksamhetsområdet skulle medföra.

Arbetsgruppen konstaterar också att införandet av kommunalt huvudmannaskap för alla landets lokala lantmäteriorgan medför att en rad övergångsproblem, inte minst på *personalsidan*, måste lösas. Problematiken blir i hög grad beroende av det kommunala huvudmannaskapets närmare utformning, hur snabb övergången blir etc.

Det första alternativet skulle innebära, att all lantmåteriverksamhet på det lokala planet vid viss tidpunkt samtidigt för hela landet skulle överföras till kommunal handläggning. Alla kommuner skulle dock inte behöva upprätta ens ofullständiga kontor — samverkan avtalsvis eller genom kommunalförbund skulle vara möjlig. Statlig lantmåteripersonal av storleksordningen 1 500 personer skulle härvid behöva omplaceras i ett sammanhang. Samtidigt skulle ungefär lika många kommunala tjänster med i stort sett samma fördelning på olika personalgrupper och i ungefär samma lönelägen behöva nyinrättas. De flesta statliga tjänstemännen borde sålunda kunna räkna med likvärdiga lönevillkor och arbetsuppgifter vid övergång till kommunal tjänst — ofta dock efter flyttning. Gruppen finner att av rättviseskäl även åtskilliga befintliga kommunala tjänster borde ledigförklaras. Effekten skulle bli att i mycket runda tal 1 500 statligt och 1 000 kommunalt anställda skulle konkurrera om 2 500 tjänster i de nya kommunala organisationerna.

Det andra alternativet innebär en terri-

torieell uppdelning så, att det statliga lantmåteriet även fortsättningsvis skulle hålla en lokal förrättningsorganisation, som dels helt skulle betjäna vissa kommuner, dels biträda andra kommuner med viss verksamhet. I båda fallen skulle det statliga lantmåteriets medverkan regleras genom avtal. Denna organisationsbild borde i åtskilliga hänseenden vara fördelaktig från personal-synpunkt. Det skulle inte bli fråga om någon plötslig avveckling av den statliga förrättningsorganisationen med besvärliga transport- eller friställningsproblem som följd. I den mån kommuner skulle upprätta egna organ i den omfattning att vissa statliga enheter måste dras in, borde detta kunna ske i sådan takt, att övertalig statlig personal på ett någorlunda smidigt sätt kunde sugas upp av den kommunala och enskilda arbetsmarknaden. Rekryteringen på den statliga sidan kunde naturligtvis också behöva begränsas eller inställas. — Om kommunalt anställd lantmåteripersonal ej längre kan beredas sysselsättning vid kommunalt lantmåteriorgan torde vederbörande erbjudas anställning vid annan förvaltning i kommunen.

På *länsnivå* skall enligt gruppens förslag — förutom det kommunalförbund för regionala uppgifter som redan nämnts — överlantmätaren finnas kvar som statlig regional instans för viss myndighetsutövning. Överinseendet över de kommunala lantmåterienheterna föreslås dock liksom hittills förlagt till *centralorganet*, lantmåteristyrelsen, som bör få lekmannainslag. Viss personalförstärkning för rådgivning, metodanvisningar och utvecklingsarbete erfordras här.

6.1.4 Länsförvaltnings- och länsdemokratiutredningarna

Vissa frågor av intresse i här aktuellt sammanhang har behandlats av länsförvaltningsutredningen i dess betänkande »Den statliga länsförvaltningen» (SOU 1967: 20) och av länsdemokratiutredningen i dess betänkande »Förvaltning och folkstyre» (SOU 1968: 47). Statsmakterna har ännu inte tagit ställning till de förslag som lagts fram i dessa sammanhang.

Båda utredningarna har som huvudfrågor tagit upp den översiktliga samhällsplaneringen och dess organisation och båda har funnit att den nuvarande organisationen är splittrad och mindre ändamålsenlig.

Länsförvaltningsutredningen har ansett att målet för en reform av länsförvaltningen bör vara att åstadkomma en aktiv och enhetlig ledning av den översiktliga samhällsplaneringen inom den statliga sektorn och en vidare överblick, samordning och samverkan på detta område. Ansvaret härför inom den statliga länsförvaltningen bör vila på *en* länsmyndighet. Enligt utredningens mening bör de nya gemensamma uppgifterna läggas på länsstyrelsen, vari då skall ingå representanter för länets befolkning. Länsstyrelsen måste därvid upprustas för att kunna fylla dessa uppgifter.

Utredningen har vidare betonat att fristående länsnämnder och länsstyrelseexperter som hittills skall arbeta med samhällsplaneringsfrågorna inom sina fackområden och vid handläggningen i länsstyrelsen framföra sina facksynpunkter. För beredningen av samhällsplaneringsfrågorna och för samarbetet i dessa med de fristående länsmyndigheterna har föreslagits ett för länsförvaltningen gemensamt beredningsorgan, en planeringsberedning.

När det gäller frågan om att sammanföra övriga länsorgan med länsstyrelsen har utredningen ansett detta böra ske där länsmyndighet huvudsakligen har uppgifter inom den översiktliga samhällsplaneringen eller om den eljest har uppgifter med väsentligt samband med länsstyrelsen. Om däremot den fristående länsmyndighetens verksamhet domineras av uppgifter som inte avser översiktlig samhällsplanering eller som väsentligen är av verkställande art i förhållande till länsstyrelsens eller centralt verks beslut, bör myndigheten enligt utredningen förbli fristående.

I fråga om överlantmätaren har länsförvaltningsutredningen funnit att det är uppenbart att en intim samverkan måste ske mellan lantmåterimyndigheterna — överlantmätaren såväl som lantmåteriets distriktsenheter — och planmyndigheterna. Lika klart

har utredningen emellertid funnit det vara att överlantmätarens arbetsuppgifter till väsentlig del faller utanför länsstyrelsens ämbetsområde. Utredningen har därför förordat att överlantmätaren, i vart fall tills vidare, förblir fristående.

Länsdemokratiutredningen har tagit ställning för en vidgad regional självstyrelse, syftande till att vidga folkstyrelsen och öka den regionala förvaltningens effektivitet. Utredningen har härvid funnit att en reform måste ske i huvudsak genom ett överförande av regionala förvaltningsuppgifter i specialreglerad landstingskommunal kompetens.

Rörande samhällsplaneringen har utredningen bl. a. föreslagit att landstingen görs obligatoriskt ansvariga för den översiktliga länsplaneringen. Vidare bör enligt utredningen beslutanderätten i de ärenden, som enligt länsförvaltningsutredningens förslag överförs från de fristående nämnderna till länsstyrelsen, i stället överföras till landstinget. Detta blir likaså fastställelseorgan för ärenden enligt byggnadslagen och därmed sammanhängande lagstiftning, i den mån sådan prövning bedöms nödvändig i framtiden.

Länsdemokratiutredningen har med hänsyn till lantmäteriverksamhetens betydelse för den regionala samhällsplaneringen något diskuterat denna verksamhet i relation till övriga planeringsfunktioner på regional nivå. Därvid har särskilt understrukits det starka samband som råder mellan fastighetsbildning och bebyggelseplanering. Det är vidare enligt utredningen angeläget att lantmäteriteknisk expertis kommer att vara företrädd i den nya planeringsorganisation som föreslås. Denna expertmedverkan i planeringsorganet kan enligt länsdemokratiutredningen tillgodoses om t. ex. en av landstinget anställd lantmätare med regionala arbetsuppgifter svarar för de lantmäteritekniska synpunkterna. Oavsett vilken organisatorisk lösning den sittande utredningen angående lantmäteriväsendet kommer att föreslå, framhåller länsdemokratiutredningen, måste lantmäteritekniska synpunkter på ett effektivt sätt kunna integreras i den översiktliga planeringsverksamheten.

De två utredningarna har sålunda föresla-

git skilda lösningar för den regionala förvaltningen. Vår utredning kommer att i behandlingen av frågan om huvudmannaskapet i fortsättningen av detta kapitel belysa de funktionssamband och de organisatoriska och fastighetsrättsliga förutsättningar som måste utgöra grunden för ett ställningstagande till lantmäteriverksamhetens organiserande. Utredningen vill emellertid redan nu framhålla att den av länsförvaltningsutredningen föreslagna formen för lantmäteriorganens inpassning i den regionala förvaltningen bäst överensstämmer med den vida uppgiftsskara som lantmäteriverksamheten omspannar.

6.1.5 Huvudmannaskapet för vissa andra förvaltningsgrenar

I detta sammanhang kan det vara motiverat att göra vissa jämförelser med hur huvudmannaskapet är ordnat för vissa andra förvaltningsområden av likartad karaktär. Såsom exempel på sådana jämförbara verksamhetsområden kan nämnas polis-, åklagar- och exekutionsväsendet, domstols- och magistratsväsendet samt uppbördsväsendet, vilka numera alla står under statligt huvudmannaskap. I samtliga dessa fall har statsmakterna under relativt sen tid tagit ställning i huvudmannaskapsfrågan.

I propositionen till grund för statsmakternas beslut att från kommunerna till staten överflytta huvudmannaskapet för *polis-, åklagar- och exekutionsväsendet* anförde fördragande statsrådet bl. a. (prop. 1962: 148 sid. 56 f.) att »de mera framträdande bristerna hos vårt polisväsende kan hänföras till dess organisation» och fortsatte: »De nuvarande polisdistrikten är i många fall för små för att man skall kunna skapa effektivt arbetande poliskårer ens för distriktens egna behov, och polispersonalens numerär och utrustning varierar ofta även i distrikt som har tämligen likvärdig arbetsbörda. Till följd av den kommunala anknytningen och den principiella bundenheten till polisdistrikten har det visat sig svårt att etablera en efter moderna krav avpassad gemensam

insats av polispersonal i olika distrikt.» Departementschefen anförde vidare att den kommunalt organiserade polisverksamheten på det hela taget saknade ledning på rikspanet samt att ledningen inom länen inte hade erforderlig fasthet och enhetlighet. Från många håll hade också strukits under att kommunernas kostnader för polisväsendet under senare tid ökat på ett sätt som måste vara ägnat att inge betänkligheter. Departementschefen ansåg vidare att polisdistrikten i regel måste byggas upp av avsevärt större enheter än de dåvarande polisdistrikten. En tillfredsställande lösning syntes kunna åvägabringas i samband med att polisverksamheten förstatligades. Med anledning av att från ett par håll uttalats farhågor för att polisväsendets kommunala förankring skulle kunna äventyras genom en huvudmannaskapsreform understök departementschefen att det självfallet var angeläget att man i ett helt statligt polisväsende upprätthåller kontakterna med de lokala intressena och försöker att bibehålla den känsla av samhörighet mellan allmänhet och polis som dittillsvarande organisationsform skapat.

Beträffande *åklagarverksamheten* framhöll departementschefen i samma proposition att det organisatoriska samband som föreligger mellan polis- och åklagarverksamheten borde medföra att staten skall överta huvudmannaskapet också för verksamheten i städer som dittills haft kommunalt åklagarväsende. Denna reform ansågs angelägen för att man skulle kunna genomföra önskvärda rationaliseringar. För att man skulle få tillfälle att bygga upp en enhetlig och ändamålsenlig organisation av exekutionsverksamheten ansågs det angeläget att även *exekutionsväsendet* förstatligades i den mån det dittills varit en kommunal uppgift.

Huvudmannaskapsreformen i fråga om *domstols- och magistratsväsendet* ägde ett naturligt samband med att polis-, åklagar- och exekutionsväsendet förstatligades. Departementschefen anförde i prop. 1964: 156 (sid. 27) bl. a. att samhällsutvecklingen hade lett till att motiven för städernas särställning på olika områden bortfallit. Detta

gällde även i fråga om rättsvården och departementschefen konstaterade att det »torde vara en allmänt omfattad mening att svaret för rättskipningen principiellt är en uppgift som uteslutande bör ankomma på staten». Vid behandlingen av propositionen i statsutskottet anförde utskottet bl. a. (SU 1964: 163) att det var av väsentlig betydelse »att ett förstatligande av rådhusrätterna skapar förutsättningar att få till stånd en gemensam och enhetlig domarkarriär och därmed större flexibilitet inom domstolsväsendet än vad som nu är fallet».

När det slutligen gäller *uppbördsväsendet* anförde departementschefen i prop. 1964: 157 (sid. 62) bl. a. att för en rationell uppbördsorganisation ett enhetligt huvudmannaskap för uppbördsväsendet är av väsentlig betydelse. Detta accentuerades ytterligare genom statsmakternas beslut att införa automatisk databehandling som hjälpmedel inom folkbokförings- och uppbördsverksamheten. — Riksdagen beslöt i enlighet med propositionen att staten skulle överta huvudmannaskapet för uppbördsväsendet även i de städer som dittills haft egen uppbördsförvaltning.

6.2 Nytt fastighetsrättsligt system

Efter omfattande utredningsarbeten har som nämnts förslag till ny jordabalk och ny fastighetsbildningslag framkommit och lagstiftningsarbetet befinner sig i ett långt framskridet skede. Lagrådet har sålunda slutbehandlat stora delar av det förra och hela det senare förslaget. Den *samordning av regelsystemen* som förslagen innebär kommer att i vissa stycken ge nya förutsättningar för fastighetsbildningsorganens verksamhet. Några synpunkter kommer att anläggas härpå i det följande.

Intill helt nyligen har det förelegat bristande överensstämmelse mellan köpeavtalsrättsverkningar och de normer för fastighetsbildningen som med hänsyn till allmänna intressen uppställts inom fastighetsbildningslagstiftningen. Köp av ett område har sålunda medfört giltigt äganderättsförvärv,

oaktat att området varit sådant att det ej kunnat godkännas såsom fastighet och att fånet ej kunnat lagfaras. Spörsmålet har beaktats i *förslaget till ny jordabalk*. Förslaget innehåller sålunda regler som är avsedda att undanröja den hittillsvarande dualismen mellan de allmänna civilrättsliga och inskrivningsrättsliga reglerna å ena sidan och fastighetsbildningslagstiftningen å andra sidan. Enligt 4 kap. 7 § jordabalksförslaget är köp av visst område av fastighet eller fastighet med undantag av visst område giltigt bara om fastighetsbildning sker i överensstämmelse med köpet genom förrättning som avslutas senast sex månader efter upprättandet av köpehandlingen eller som vid utgången av nämnda tid är sökt under åberopande av köpet eller pågår på grundval av detta. Motsvarande föreslås gälla i fråga om byte och gåva. Förvärv av område av registerfastighet genom bodelning, arvsqifte eller associationsrättsligt fång föreslås över huvud taget inte kunna ske. I en sådan situation måste därför fastighetsbildning ske innan ett förvärv kan komma till stånd.

De nu nämnda reglerna i förslaget till jordabalk har ansetts så angelägna att de tagits upp till separat genomförande. Sålunda har antagits en *lag med vissa bestämmelser om förvärv av område av fastighet* som trätt i kraft den 1 januari 1969. Bestämmelserna innebär som nämnts bl. a. att köp av område blir ogiltigt om inte fastighetsbildning sker i överensstämmelse med köpet. Detta medför att resultatet av fastighetsbildningsmyndighetens prövning av områdesförvärv får större räckvidd än tidigare. Prövning i fastighetsbildningsärendet har hittills i princip inte påverkat fånets giltighet. I det nya systemet blir fånet automatiskt ogiltigt om fastighetsbildningsmyndigheten finner att det ej kan läggas till grund för fastighetsbildning.

Med giltighet fr. o. m. den 1 januari 1969 har riksdagen också antagit *lag om erkännande av privat jorddelning som fastighetsbildning (legaliseringslag)*. Enligt lagen kan privat jorddelning ges verkan som fastighetsbildning även mot delägnares bestridande. Fråga om legalisering behandlas vid förrätt-

ning. Fastighetsbildningsmyndigheten har i sådana fall att pröva frågor om giltigheten av avtal om privat delning av jord och att tolka sådana avtal. Detta innebär en längre gående uppgift av fastighetsrättslig art än vad som tidigare tillagts fastighetsbildningsorganen.

Den nya *fastighetsbildningslagen*, för vilken närmare redogjorts i kapitel 4, beräknas träda i kraft samtidigt som nya jordabalken, eller den 1 januari 1972. Därvid erhålls i motsats till vad som för närvarande gäller en för hela landet enhetlig fastighetsbildningslag. I lagrådsremissen beträffande den nya fastighetsbildningslagen har framhållits (sid. 64) att, genom den utveckling som fastighetsbildningslagstiftningen undergått, den rättsliga prövningen kommit att bli av allt större betydelse vid fastighetsbildning. Samtidigt konstateras att den nya lagstiftningen kommer att medföra att inslagen av rättskipning i fastighetsbildningsförfarandet ytterligare ökar. Den rättstillämpande funktionen blir särskilt påtaglig när det gäller omreglerande fastighetsbildningsåtgärder, dvs. fastighetsreglering enligt lagförslaget. Sålunda kan vid fastighetsreglering — både för landsbygdsförhållanden och i tätorter — uppkomma bl. a. frågor om marköverföring i stor omfattning, oskadlighetsprövning med hänsyn till pant- och nyttjanderättshavare, omfattande värderingsfrågor, nybildning, ändring och upphävande av servitut, tvångsinlösen samt gemensamma arbeten. Vidare skall vid fastighetsbestämning enligt lagförslaget avgöras inte bara frågor om fastighetsgränser utan också andra frågor om fastighetsindelningens beskaffenhet och frågor om beståndet och omfånget av servitut. Även vad nu sagts innebär att fastighetsbildningsorganen får vidgade myndighetsfunktioner inom det fastighetsrättsliga området. Beträffande alla slag av åtgärder gäller vidare enligt lagförslaget att den nuvarande fastställelseprövningen avskaffas, varför fastighetsbildningsmyndighetens avgörande blir gällande om ingen besvärar sig över det.

Det nya system som sålunda håller på att utformas på fastighetsrättens område innebär en konsekvent utbyggnad av sambandet

mellan reglerna i jordabalken och i fastighetsbildningslagen. Fastigheten blir i fortsättningen på ett helt annat sätt än hittills byggsstenen i det system av regler om äganderätt, panträtt och andra rättigheter som jordabalken utgör. Genom bestämmelser i jordabalken och fastighetsbildningslagen sörjer man för att detta samband kan upprätthållas för framtiden. Bestämmelserna i de båda lagkomplexen innebär också att fastighetsbildningsmyndigheten får träffa avgöranden av civilrättslig innebörd — såväl gentemot sakägare som gentemot tredje man — i en avsevärt större utsträckning än hittills. De rättsliga frågorna får härigenom väsentligt ökad betydelse och omfattning i den framtida fastighetsbildningsmyndighetens verksamhet.

Den förändring av förrättningsverksamheten som på så sätt kan förväntas medför att uppgifterna får ökad svårighetsgrad. Därmed följer krav på förbättrad utbildning och på större erfarenhet och rutin hos förrättningsmännen. Utredningen återkommer i nästa avsnitt till en del konsekvenser som följer härav.

Jämsides härmed kan emellertid konstateras att också förändringar i motsatt riktning kan emotses. Ett ledmotiv i arbetet med den nya fastighetsbildningslagstiftningen har sålunda varit att tillskapa enklare, billigare och snabbare förfaranden utan eftersättande av kraven på rättssäkerhet. Det kan också förväntas att de förrättningar som kommer att handläggas med stöd av den nya lagen i ett stort antal fall — förmodligen i flertalet fall — kan genomföras väsentligt enklare än som tidigare varit möjligt. Härtill bidrar också det förhållandet att frekvensen av fall då fastställda planer föreligger till grund för fastighetsbildningsverksamheten successivt kan antas komma att öka. Såsom framgår av direktiven till bygglagutredningen är målsättningen att en allt större del av landet skall täckas med planer som reglerar markanvändning och bebyggelse. Man kan därför förutsätta att fastighetsbildning vid markexploatering för bebyggelse framdeles normalt kommer att grundas på fastställda planer. Vid upprättandet av planerna —

motsvarande dagens stads- och byggnadsplaner samt tomtindelningar — tas i allmänhet definitiv ställning till flertalet av de materiella villkor som ligger till grund för fastighetsbildningen. Förrättningen kommer därvid i de fall marken är i en ägares hand eller då samtliga berörda markägare är ense om hur fastighetsbildningen skall ske att i huvudsak innebära iordningställande av underlaget för registreringen av de nya fastigheterna.

Samtidigt måste dock erinras om att genomförande av planer stundom erbjuder svåra avvägningsproblem mellan skilda markägare. Svåra och enkla ärenden förekommer ofta sammanvävda. Uppbyggnaden av NyaFBL innebär att inom samma myndighetsram såväl enkelhetskravet som rättssäkerhetskravet i behörig utsträckning skall kunna tillgodoses.

6.3 Rättsligt betingade krav på fastighetsbildningsmyndigheten

För närvarande gäller som nämnts i princip skilda regelsystem för fastighetsbildningen på landet och i stad med såväl formella som materiella skillnader dem emellan. Detta förhållande utgör grunden för den rådande organisationsstrukturen. Den nya fastighetsbildningslagen däremot kommer att vara *gemensam för hela riket*. Ett sådant ställningstagande har föranletts bl. a. av bedömningen att »de problem som möter fastighetsbildaren i princip är desamma, oavsett var marken är belägen och oavsett vad den används till» (lagrådsremissen sid. 55). Den nya, för all fastighetsbildning gemensamma lagen blir det viktigaste redskapet för de organ som här är föremål för organisationsöverväganden. Lagreformen får därför långtgående konsekvenser från organisatoriska synpunkter. Tillskapande av en för riket *enhetlig organisation* kan från dessa utgångspunkter ses som ett följdriktigt steg i den fastighetsbildningsreform som håller på att genomföras. En rad ytterligare motiv för en sådan organisation lämnas i det följande.

Först skall emellertid fastighetsbildnings-

myndighetens ställning något beröras. 1954 års fastighetsbildningskommitté fann (SOU 1963: 68, sid. 225), att någon motsvarighet till de förrättningsmän som för närvarande kan förordnas av länsstyrelsen enligt FBLS inte bör finnas i fortsättningen. Förrättningslantmätare bör sålunda enligt kommittén alltid vara anställd i statlig eller kommunal tjänst. Kommitténs ställningstagande har relaterats i lagrådsremissen. Departementschefen har emellertid ansett att det inte var nödvändigt att i det aktuella sammanhanget gå in på dessa eller liknande behörighetsfrågor. Han har dock framhållit (sid. 202) att enligt hans mening måste förrättningslantmätaren vara *anställd i allmän tjänst*. Utredningen är av samma mening och inlägger häri ett krav på att ett anställningsförhållande måste föreligga inte bara i formellt utan också i reellt avseende. Samma innebörd torde ha avsetts även i lagrådsremissen.

Tiden har sålunda ansetts mogen för en gemensam fastighetsbildningslag. Förslag har vidare lagts om övergång till enhetlig kommundyp (prop. 1969: 63). De pågående kommunsammanläggningarna leder till en mera *heterogen struktur inom kommunerna*. Tidigare praktiskt taget renodlade tätortskommuner kommer sålunda att tillföras omfattande landsbygdsområden och kommuner med ingen eller ringa tätortsbefolkning kommer att förenas med städer eller andra tätorter. För närvarande har 128 av rikets 848 kommuner — eller m. a. o. 15 % — enligt 1965 års folk- och bostadsräkning en tätortsbefolkning som uppgår till minst 90 % av respektive kommuners totala folkmängd. Av kommunblocken är däremot enligt samma grunder 26 av 282 eller 9 % att hänföra till denna grupp. Än kraftigare blir förskjutningen i skalans andra ände. Tätortsbefolkningen understiger sålunda 30 % av totalbefolkningen i 242 kommuner (29 %) men i endast 14 kommunblock (5 %). Samtidigt kan konstateras att, såsom avsetts med kommunindelningsreformen, kommunernas ekonomiska bärkraft och deras möjligheter att erbjuda en utbyggd service kommer att öka. De antydda förändringarna i kommunstruk-

turen kommer också att påverka fastighetsbildningsverksamheten. Visserligen blir vissa typer av förrättningar vanliga inom tätorter och andra i glesbygder. Några klara gränser mellan områden, som är olika från dessa utgångspunkter, kan emellertid inte dras. De ändras också snabbt i takt med utvecklingen. Områden av olika slag kommer vidare, som kan utläsas ur de nyss angivna sifferuppgifterna, i ökad omfattning att förekomma inom en och samma kommun.

När det skapas en enhetlig lag är det mycket väsentligt att i den organisation som skall effektuera fastighetsbildningen bygga in förutsättningar för en *enhetlig lagtillämpning*. Förändringarna i kommunstrukturen närmast skärper detta krav. Förslaget till lagtext samt motivuttalandena har i många fall medvetet utformats så, att reglerna skall kunna bli tillämpliga även vid förhållanden som varierar starkt från fall till fall och ändras från tidpunkt till tidpunkt. För mera detaljerade anvisningar blir därför centralt utfärdade tillämpningsföreskrifter nödvändiga i större utsträckning än vad som hittills varit fallet. Även fortbildning, rådgivning av generell natur, fastighetsrättslig service och metoanvisningar blir verkningsfulla medel i detta syfte. Dessa frågor har tagits upp bl. a. av lagrådet i dess yttrande över NyaFBL, där man sedan behovet av anvisningar närmare berörts framhåller: »Den nya lagstiftningen kommer att ställa stora krav på de myndigheter som skall svara för dess tillämpning. Det är angeläget att åtgärder vidtages för att från början få till stånd en så enhetlig praxis som möjligt. Anvisningar av det slag som nyss berörts kan väntas få avsevärd betydelse i det hänseendet. Vidare kommer att behövas formulär- och exempelsamlingar, lämpligen utarbetade av lantmäteristyrelsen, och en omfattande kursverksamhet bland lantmäteriets personal.» För att den ledning som sålunda krävs i dessa frågor skall bli tillräckligt effektiv är en enhetlig och riksomfattande organisation nära nog en förutsättning.

Vikten av aktiva insatser för att åstadkomma en god och enhetlig tillämpning av den nya fastighetsbildningslagen accentueras

särskilt av att denna kommer att ge kraftigt ökade tvångsmöjligheter när det gäller att genomföra en fastighetsbildningsåtgärd. Även det förhållandet att fastighetsrättsliga frågor av vissa typer, vilka hittills avgjorts av domstol, i stället kommer att prövas vid förrättning enligt fastighetsbildningslagen verkar i samma riktning. Den härigenom i många fall starkt ökade svårighetsgraden kommer att göra sig gällande såväl vid verksamheten på landsbygden som vid arbetet i tätorterna.

För alla slag av åtgärder gäller dessutom enligt lagförslaget att den nuvarande fastställelseprövningen avskaffas, varför förrättningsmannens avgörande blir direkt gällande om ingen besvärar sig över det. Detta understryker — liksom lagens karaktär över huvud taget — det angelägna i att ställa höga krav på *förrättningslantmätarnas kompetens*. Härom anför departementschefen i lagrådsremissen bl. a. följande (sid. 202): »För egen del vill jag framhålla att den starkt judiciella karaktären hos många förrättningsavgöranden ställer höga krav på insikter i flera juridiska ämnen. En förbättrad utbildning i juridiska ämnen är därför inte bara ett önskemål utan en förutsättning för att den nya lagen skall kunna tillämpas på avsett sätt.» Även lagrådet har kraftigt framhållit de skärpta kraven på förrättningslantmätarna.

Kravet på ökad utbildning i bl. a. de rättsliga ämnena för de blivande förrättningsmännen har beaktats vid den pågående omläggningen av utbildningen inom lantmåterisektionen vid tekniska högskolan i Stockholm. En sådan ökad utbildning i de rättsliga ämnena tillgodoses genom specialisering efter en grundläggande gemensam utbildning. För de blivande förrättningslantmätarna torde inom såväl land som stad en tämligen bred utbildning böra komma i fråga med någon förskjutning mot de rättsliga ämnena. Denna utbildning bör ge kompetens förutom för förrättningsverksamhet också för bl. a. mera allmänt förekommande mättekniska uppgifter. För den mera avancerade mättekniska verksamheten däremot torde en utbildning som är speciellt inriktad mot de mättekniska ämnena komma att bli

särskilt lämpad. De organisatoriska konsekvenserna härav blir i stort sett desamma för landsbygds- och tätortsförhållanden. — I sammanhanget pekar såväl departementschefen som lagrådet också på behovet av en vidareutbildning för de redan yrkesverksamma lantmätarna.

Frågan om kompetens för olika uppgifter kan emellertid inte reduceras till endast en utbildningsfråga. Både rättssäkerheten och smidigheten i fastighetsbildningen hänger sålunda också samman med omfattningen och karaktären av tidigare erfarenheter och detta förhållande kommer ytterligare att framhåvas av en ny fastighetsbildningslag. Tillämpningen av denna kommer som nämnts att i ökad utsträckning innebära kvalificerade rättsliga avgöranden. Vidare ger lagen stor metodmässig frihet i förrättningshandläggningen — den innehåller sålunda i motsats till den nu gällande fastighetsbildningslagstiftningen få bindande regler i detta avseende. En god lagtillämpning — och häri inbegrips krav såväl på hög kvalitet hos resultatet som på ett ändamålsenligt förfarande — kommer sålunda att i hög grad vara avhängig av förrättningslantmätarnas *erfarenhet och rutin*. Detta talar för att fastighetsbildningsmyndigheterna ges ett tillräckligt stort underlag av förrättningar. Men även den enskilde förrättningslantmätaren bör få en vid erfarenhet rörande de rättsliga frågor som aktualiseras i fastighetsbildningsarbetet.

Båda dessa resultat kan lättast uppnås inom en riksomfattande organisation. Genom den specialisering som en sådan möjliggör kan de egentliga fastighetsbildningsuppgifterna koncentreras till organ med huvudsaklig uppgift att svara för dessa och med möjlighet att för specialistinsatser inom skilda områden påräkna assistans från andra delar av organisationen. En sådan specialisering ligger helt i linje med den tidigare nämnda uppbyggnaden av lantmätarutbildningen, vilken blivit nödvändig till följd av praktikens krav. Samtidigt kan tjänstemännen, främst under den inledande tjänstgöringen, beredas tillfälle till en så omväxlande och allsidig tjänstgöring under ett och samma anställ-

ningsförhållande att den erforderliga erfarenheten och överblicken förvärras. Så sker för närvarande inom lantmäteriet.

Som framhållits tidigare uppträder i fastighetsbildningsprocessen ett stort antal skilda intressen, enskilda och allmänna, som ofta i större eller mindre utsträckning konkurrerar med varandra. Vidare innebär förrättningsformen att fastighetsbildningsmyndigheten själv medverkar till att erforderligt utredningsmaterial föreligger till grund för beslutet, att förrättningslantmätaren som förhandlings- och förlikningsledare söker åstadkomma en sammanjämkning mellan eventuellt motstridiga intressen och att beslutet baseras på en slutlig avvägning mellan dessa. Ett sådant förfarande måste bygga på en tilltro till myndighetens *opartiskhet*. Fastighetsbildningsmyndigheten måste sålunda vara och även framstå som självständig gentemot såväl enskilda som allmänna intressen. Krav härpå måste givetvis uppställas även om en sakägare genom besvär kan få ett förrättningsavgörande prövat i judiciell ordning. Det får sålunda anses vara ett ofrånkomligt krav att tjänsteman inte har sådan anställningsform eller utövar sådan verksamhet som kan rubba förtroendet till hans oväld i tjänsteutövningen (jämför 13 § stats-tjänstemannalagen). Detta förutsätter bl. a. en klar gränsdragning mellan å ena sidan myndigheten och å andra sidan vissa administrativa samhällsorgan, bl. a. byggnadsnämnden, något som också uttalats i lagrådsremissen (sid. 217). Kravet på opartiskhet leder vidare till viss begränsning av uppgiftsområdet. Det måste sålunda exempelvis anses uteslutet att förrättningslantmätaren som partsföreträdare kan medverka i det egentliga förhandlingsskedet vid markförvärv.

Vid en fastighetsbildningsförrättning kan såväl staten som kommunen, liksom enskilda, förekomma som sakägare. Det har därför hävdats att det ur den senast berörda aspekten inte finns anledning att preferera en typ av huvudmannaskap framför ett annat. I ett stort antal fall förekommer emellertid vid fastighetsbildning i större eller mindre utsträckning motstridiga intressen.

Sådana frågor kommer vid en ny fastighetsbildningslag att i ökad omfattning avgöras vid förrättning. Därtill kommer att fastighetsbildning enligt denna lag i ett ökat antal fall kommer att innehålla tvångsåtgärder, ibland av expropriativ karaktär. I dessa senare situationer är givetvis kravet på opartiskhet oeftergivligt. Sådana tvångsmedel kommer att i stor omfattning användas vid genomförande av bebyggelseplaner och även vid sanering av fastighetsindelningen inför en exploatering och kommer fördenskillt att få stor betydelse för kommunerna vid förverkligandet av deras om- och nybyggnadsprogram. Liknande åtgärder kan aktualiseras av statliga, fastighetsförvaltande organ. Här må även erinras om den rätt att begära insatser av samma art som tillkommer väghållare och innehavare av järnvägsmark — dvs. bl. a. vägverket och vissa kommuner respektive statens järnvägar — för att i speciella situationer minska intrånget av väghållningen och järnvägsdriften. De av kommuner aktualiserade ingreppen av sådan tvångskaraktär kommer emellertid att bli långt vanligare än de där statliga intressenter berörs.

Tidigare har slagits fast att fastighetsbildningsmyndigheten måste ha en helt opartisk ställning. Otvivelaktigt kan detta krav formellt uppfyllas såväl vid statligt som kommunalt huvudmannaskap. Men det är också utomordentligt angeläget för den enskilde sakägarens tilltro till myndigheten att denna även uppfattas som helt obunden. Utredningen finner att en statlig organisation bäst tillgodoser kravet på opartiskhet.

6.4 Nytt fastighetsregister

Fastighetsregistreringen utgör slutsteget i individualiseringen av fastighetsbeståndet i landet. Entydighet i detta avseende är en förutsättning för trygghet vid såväl överlåtelse som disposition av fast egendom, ett förhållande som kommer att ytterligare understrykas av reglerna i en ny jordabalk och i en ny fastighetsbildningslag. En väl fungerande fastighetsredovisning kan sålunda, liksom den härpå byggande inskrivningen av

äganderätter och andra rättigheter avseende den fasta egendomen, ses som en nödvändig service från samhället. I likhet med fastighetsbildningskommittén (SOU 1963: 68, sid. 794) finner utredningen uppenbart att fastighetsredovisningen i princip skall vara en *statlig angelägenhet*. I sammanhanget är också av intresse att de register, med vilka fastighetsregistret närmast hänger ihop, är statliga. Ur denna krets må främst nämnas inskrivnings-, folkbokförings- och uppbördsregistren.

Fastighetsregistreringen kommer enligt förslaget till ny fastighetsbildningslag att innebära *slutfasen i fastighetsbildningen*. Genom registreringen blir sålunda den beslutade ändringen gällande. Registermyndigheten ges rätt att föra talan mot förrättningsavgörandena till rättelse av fel som hindrar en registrering eller som äventyrar fastighetsredovisningens tillförlitlighet. Härmed åsyftas dock ingen granskning med åtföljande ansvar för registermyndigheten för förrättingarnas riktighet. Ehuru fastighetsbildnings- och fastighetsregistreringsfunktionerna inte bör förenas hos samma person är de så samhöriga att de uppenbart bör inrymmas inom samma organisatoriska ram.

Omläggningen av fastighetsregistreringen till ett *nytt registersystem* enligt de av riksdagen våren 1968 beslutade riktlinjerna har organisatorisk betydelse i skilda avseenden. Det nya fastighetsregistret kommer, som tidigare beskrivits, att i väsentligt större utsträckning än de nuvarande ha karaktären av ett allmänt *informationsregister* rörande fastigheterna och en integration med andra register i samhället skall göra det möjligt att tillhandahålla en vidsträckt samhällsinformation. Detta kommer att bli mycket betydelsefullt för verksamhetsgrenar av vitt skilda typer i samhället. Datainformationen, inte minst koordinatangivningen, blir sålunda av stort värde för den fysiska och ekonomiska planering som bedrivs av allmänna organ inom kommunerna, på länsplanet och på riksnivå och den kommer med all sannolikhet att bli mycket utnyttjad av handeln och andra grenar av näringslivet. Ett informationssystem av denna typ kräver ett långt-

gående centralt inflytande och medger endast obetydliga lokala variationer.

Användningen av ADB för behandlingen av material i samband med registrering och uthämtande av information ger nya möjligheter av intresse i organisations-sammanhang. Olika tekniska lösningar kan här tänkas. Gemensamt för dem alla är att de medger ett automatiskt och snabbt verkande system för att tillhandahålla aktuella verbala och numeriska registeruppgifter. För aktuell information från registerkartan torde tills vidare konventionella kopieringsmetoder få utnyttjas. Behovet av en ständigt ajourhållen registerkarta torde vara mycket varierande och är mest uttalat inom områden med snabb utveckling. Inom andra områden åter kan intervallen göras längre.

Med de snabba och billiga kopieringsmetoder som numera står till buds torde de behov av aktuell kartinformation som föreligger i samband med markexploatering o. dyl. kunna tillgodoses på ett fullt godtagbart sätt. I och för sig är en digitalisering av registerkartorna — dvs. en överföring av kartinnehållet till en numerisk modell — tekniskt möjlig men metoden har ännu inte anpassats för praktiskt bruk. Även andra former för snabb överföring av kartinformation kan tänkas. När en sådan metod kommer till användning kan registerkartorna tillhandahållas på motsvarande sätt som andra delar av registret.

Registerarkivet kan ses som ett komplement till registret. Det innehåller de förrättningsakter som är normerande för den gällande fastighetsindelningen. Även om det nya fastighetsregistret kommer att innehålla väsentligt fler uppgifter än de nuvarande kommer det ständigt att finnas behov av att gå tillbaka till det grundläggande aktmaterialet. Behov av tillgång till registerarkivet föreligger såväl på länsnivå som på lokal nivå. En dubbling av viss del av arkivmaterialet, exempelvis genom mikrofoto-grafering, torde sålunda bli erforderlig oavsett vilken organisationslösning som väljs. Från flera användningssynpunkter men främst med tanke på kraven och möjligheterna att åstadkomma en god *arkivvård* är relativt stora

arkiv klart att föredra. Härvid bör särskilt uppmärksammas att den stora mängden kartor i dessa arkiv ställer speciella krav på tillsyn, vård och underhåll.

6.5 Kommunala och statliga intresseområden

Uppgiftsfältet för fastighetsbildnings- och mätningsorganen omspannar såväl sådana områden där kommunernas intressen är mest framträdande som sådana sektorer där statens intressen överväger. En sträng avgränsning är emellertid inte möjlig.

Till uppgifterna med *kommunal anknytning* hör de insatser som hänger samman med kommunernas ansvar inom mark-, planerings- och bostadsbyggnadssektorerna. Mark som skall exploateras för bostadsbyggande eller liknande ändamål bör i ett tidigt skede beredas härför i avseende på fastighetsindelningen. Genom fastighetsbildningsåtgärder underlättas på så sätt det senare plangenomförandet. I detaljplaneringen bör fastighetsbildaren medverka med sitt kunnande i fråga om planekonomi och plangenomförande. I processen krävs ofta tekniska åtgärder av utstakningskaraktär för att planlinjerna skall kunna anpassas till de rådande förhållandena på marken på bästa sätt. Också fastighetstekniska undersökningar samt bedömningar av markvärden, sakrättsliga förhållanden och förutsättningar för fastighetssamverkan är i ökad utsträckning angelägna bidrag från fastighetsbildarens sida i planarbetet. Vid den slutliga exploateringen behövs fastighetsbildning och i åtskilliga fall förrättningar för skilda former av fastighetssamverkan, utstakning för tekniska anläggningar, upprättande av nybyggnadskartor samt utsättning och kontroll av byggnader. Dessa moment nämns endast som en exemplifiering.

Kraven på samordning och samverkan med skilda kommunala organ är här odiskutabelt betydande. Hur organisationen än utformas måste de krav som kan ställas på den med hänsyn till verksamhetens samband med exploatering och byggande tillgodoses.

Inom utredningen har som *en* mening hävdats att de nämnda kraven är så starka

att de kan uppfyllas bara i en kommunal organisation, direkt integrerad i kommunens förvaltning. Man har därvid bl. a. hänvisat till en undersökning om förekomsten av kontakter mellan å ena sidan ett antal stadsingenjörskontor och å andra sidan skilda myndigheter och organ, vilken verkställdes inom utredningen. Undersökningen avsåg 22 städer och omfattade två veckor. Vid redovisningen skildes mellan lokala, regionala och centrala kontakter. Det genomsnittliga antalet kontakter per vecka enligt undersökningen redovisas i följande tabell.

Kommunens invånarantal	Antalet veckokontakter per kommun		
	lokalt	regionalt	centralt
10— 20 000	33	3	0
20— 40 000	87	6	2
40—100 000	111	14	1

Samtidigt undersöktes i vilken utsträckning stadsingenjörerna bevisar periodiska sammanträden inom kommunerna. Den årliga frekvensen för de tre storleksgrupperna var i genomsnitt respektive 97, 117 och 83 sammanträden.

Som tidigare redovisats utgörs insatserna i dessa sammanhang till mycket betydande del av tekniska åtgärder som inte ingår i fastighetsbildningen och det är också när det gäller sådana insatser tidskraven gör sig mest gällande. Det är uppenbart att en stor del av de i undersökningen redovisade kontakterna är av sådan art. Beroende av hur stadens förvaltning är uppbyggd utförs dessa uppgifter ibland av stadsingenjörskontoret, ibland av fastighetskontoret eller annan teknisk förvaltning. Beträffande denna del av verksamheten, mätningsväsendet, har emellertid inte inom utredningen ifrågasatts att kommunen inte skall få lösa organisationsfrågan individuellt. I varje fall för de större och medelstora kommunerna torde mätningsväsendet också regelmässigt komma att handhas av kommunalt organ.

Beträffande det samband som råder mellan mätningsväsendet och fastighetsbildningen och de konsekvenser som följer härav har skilda åsikter kommit till uttryck inom utredningen.

Enligt en bedömning är det inte möjligt att skilja uppgifterna inom mätningsväsendet från fastighetsbildningen och fastighetsregistreringen. En sådan uppdelning skulle, anses det, leda till svåra samordningsproblem och risk för dubbelarbete genom det samspel som måste råda mellan fastighetsbildning och exempelvis stommätning och skilda utstakningsarbeten i planerings-sammanhang. Häremot har emellertid hävdats att detta samband delvis är av kvalitetskaraktär — bestämda krav måste sålunda vara uppfyllda i fråga om t. ex. en stommätningens kvalitet — och att det till denna del kan tillgodoses genom generella noggrannhetsföreskrifter. Vidare är sambandet till återstående del inte mera påtagligt eller komplicerat än vad som gäller för många andra inslag i dagens samhällsbyggnadsprocess och behovet av samordning kan tillgodoses genom en samverkan mellan olika organ på samma sätt som i dessa.

Enligt utredningens uppfattning är det inte nödvändigt att uppgifterna inom mätningsväsendet organisatoriskt sammanvävs med fastighetsbildningsuppgifterna. Med tanke på det innehåll som kan ges åt mätningsväsendet kan det t. o. m. vara en fördel för en kommun att skilja detta från fastighetsbildningen. Som tidigare betonats måste den senare ombesörjas av ett organ som är helt fristående från exempelvis kommunens markpolitiska strävanden. En kommun behöver emellertid lantmätarexpertis inom ett vidsträckt fält från fastighetsrätt och fastighetsvärdering i samband med markförvärv till planerings- och mätningsteknik vid exploatering och byggande. En samling av denna expertis direkt under kommunens styrelse, vilken är det ytterst ansvariga organet för bl. a. markpolitiken, torde ofta vara fördelaktig. I första hand måste detta gälla för kommuner som visserligen kan skaffa egen expertis på dessa områden men som är för små för en uppdelning av funktionerna. Även för större kommuner kan emellertid en koncentration av denna expertis visa sig gynnsam.

Fastighetsbildning förutsätter ett nära samband mellan fastighetsbildaren och skilda

organ, såväl på lokal nivå som på länsplanet. Detta är fallet enligt både nuvarande och föreslagen lagstiftning och behovet av samråd med byggnadsnämnd och berörda länsorgan har framhävts i lagrådsremissen om ny fastighetsbildningslag (bl. a. sid. 56 ff.). Fastighetsbildaren måste vidare hålla sig väl underrättad om kommunens utvecklings- och utbyggnadsplaner för att kunna lämna önskad medverkan i rätt tid. Han bör också, som understrukits i det föregående, aktivt medverka i planeringsprocessen.

En mycket betydande del av fastighetsbildningen inom den urbana samhällssektorn avser exploatering av detaljplanerade byggnadsområden. Även här kan grannlaga och svårbemästrade fastighetsbildningsproblem uppkomma men genom en förutseende utbyggnadsplanering bör dessa i stor utsträckning kunna lösas i ett tidigt skede. Det avslutande bildandet av byggbara fastigheter innebär då, som konstaterats i det föregående, närmast iordningställande av ett registreringsunderlag. Det tidskrävande momentet i denna rättsliga procedur blir här av rent teknisk karaktär och det torde inte föreligga vare sig principiella eller praktiska hinder mot att tekniska och rättsliga moment i ett fastighetsbildningsärende utförs inom skilda organisationer, givetvis i nära samverkan dem emellan. Om de med fastighetsbildningen sammanhängande tekniska arbetena sålunda utförs av annat organ än fastighetsbildningsmyndigheten kan arbetsinsatsen från denna i ett fall som det angivna reduceras till ett minimum.

Föredragande departementschefen har uppmärksammat denna fråga i lagrådsremissen till ny fastighetsbildningslag. Sedan han konstaterat att ansvaret för det tekniska arbetet i fastighetsbildningen alltid ytterst måste ankomma på fastighetsbildningsmyndigheten fortsätter han (sid. 201): »Oavsett hur huvudmannaskapet för fastighetsbildningsväsendet kommer att anordnas, torde en viss samverkan mellan stat och kommun i fråga om fastighetsbildningsverksamheten bli nödvändig. En sådan samverkan blir särskilt angelägen beträffande de tekniska arbetena.

I den mån staten skall svara för verksamheten är den givetvis skyldig att hålla teknisk personal i full utsträckning. Detta bör emellertid inte hindra att om det tekniska och beredande arbetet utförts av kommunalt anställd personal, som har behövlig kompetens för uppgiften, arbetet bör godtas av den statliga fastighetsbildningsmyndigheten.»

Frågan har berörts av departementschefen även i ett uttalande i anslutning till den föreslagna 4 kap. 25 §, i vilket det inledningsvis slås fast att fastighetsbildningsmyndigheten har att sörja för en fullständig utredning i ett fastighetsbildningsärende. »Detta utesluter givetvis inte», säger departementschefen (sid. 270), »att utredningsarbetet kan i viss utsträckning ha vidtagits redan innan fastighetsbildningsärendet anhängiggjorts hos myndigheten». Han fortsätter: »Särskilt i sådana fall som gäller fastighetsbildning inom exploateringsområden kan t. ex. genom kommunens försorg mycket av utredningsarbetet vara förberett. Myndighetens arbete kommer då närmast att bli en formell kontroll och granskning av arbetet, vilket gör att fastighetsbildningsproceduren kan ske mycket snabbt.»

Genom en samverkan av här antytt slag kan såväl tidskravet som övriga samordningskrav tillgodoses vid en statlig fastighetsbildningsorganisation på ett sätt som erbjuder kommunerna erforderliga garantier. Utredningen återkommer senare i betänkandet med detaljerade förslag för att skapa sådana garantier.

Om sålunda viss del av uppgiftsfältet har kommunal anknytning är andra områden som kräver fastighetsbildningsinsatser av övervägande *statlig natur*. Främst må nämnas jordbruket och skogsbruket.

Den kommunala arbetsgruppen inom utredningen (jämför sid. 87) har starkt framhållit kommunala anknytningar till jord- och skogsbrukets område. Gruppen anför sålunda:

Det ökande kommunala intresset och ansvaret för den totala markanvändningen gör det angeläget att konkreta kommunalekonomiska och planpolitiska bedömningar och målsättningar kan infiltreras i lantbruksnämndernas

beslut. Detta skulle kunna ske på ett osökt sätt genom medverkan från kommunala fastighetsbildningsorganisationer, vilka är förtroga med inte bara de stora dragen utan även nyanseringarna i den kommunala lokaliserings- och markpolitiken. I detta sammanhang kan man inte heller underlåta att ta hänsyn till den sekundära betydelse för friluftsliv samt natur- och miljövård som den agrara markanvändningen har. Härvidlag har det allmänna ett stort ansvar. En rimlig fördelning mellan stat och kommun av detta ansvar är ofrånkomlig. Den kommunala uppgiften torde i betydande omfattning innefattas i behovsbedömningar och medverkan vid planläggning samt åtgärder för genomförande av konkreta projekt. Uppenbarligen kan fastighetsbildningsorganisationen betjäna den kommunala verksamheten genom insatser i dessa sammanhang.

De specifikt statliga intressena för rationaliseringsverksamheten inom jord- och skogsbruk torde kunna beaktas och bevakas i lika mån ifall fastighetsbildningen är under kommunalt eller statligt huvudmannaskap. Detta resonemang bygger på förutsättningen att de kommunala enheterna organiseras med full kompetens även för den agrara fastighetsbildningsverksamheten. Detta kan ske bl. a. genom specialistkollektiv under kommunalt huvudmannaskap. För att trygga en tillfredsställande resurstillgång i detta avseende kan man tänka sig att företrädare för det statliga agrara rationaliseringsintresset utrustas med befogenhet att i akuta situationer påkalla förstärkningar av den kommunala organisationen.

Åtgärderna på det aktuella området måste emellertid baseras på de av statsmakterna antagna politiska riktlinjerna vilka, som erfarenheten visat, ibland kan vara delvis motsatta den enskilda kommunens inställning. I och med att den statliga politiken på dessa områden även innebär en betydande ekonomisk medverkan i näringsgrenarnas rationalisering kan staten inte undvara ett fast grepp över insatserna, vare sig dessa sker under engagemang av lantbruksnämnden eller spontant på fastighetsägares önskan.

Det relativt nyligen fattade beslutet om en ny lantbruksorganisation syftade till en effektivisering av insatserna för att rationalisera lantbruksföretagen. Lösningen förutsätter bl. a. en intim samverkan mellan rationaliseringsorganet och fastighetsbildarna. Behovet härav torde bli än mera framträdande vid tillämpningen av en ny fastighetsbild-

ningslag med dess vidgade möjligheter att genomföra vittsyftande lösningar och att inom fastighetsregleringens ram verkställa erforderliga tekniska fullföljsåtgärder.

Frågan om fastighetsbildarens ställning i förhållande till ett rationaliseringsorgan för jord- och skogsbruket har varit föremål för ingående överväganden inom 1960 års jordbruksutredning (SOU 1964: 55). Utredningen diskuterade därvid även ett alternativ som innebar ett skiljande av lantmäteriets verksamhet inom jordbruks- och skogsbrukssektorn från dess övriga verksamhet. Under åberopande bl. a. av den nära sambörigheten mellan dessa uppgifter samt av en ändamålsenlig disposition av fastighetsbildningsresurserna avvisade utredningen emellertid detta alternativ och förordade en lösning som innebar en sammanhållen fastighetsbildning. Detta utredningens ställningstagande har senare accepterats av statsmakterna (prop. 1965: 100, JoU 17). 1965 års lantbruksorganisationsutredning har i sitt arbete utgått från det sålunda av statsmakterna beslutade läget. Några förhållanden som föranleder avsteg från de av statsmakterna nyligen fattade besluten beträffande denna organisation föreligger inte.

Av betydelse i organisationssammanhang är vidare det förhållandet att projekten ibland berör mer än en kommun. Genom att insatserna, såsom förutsatts vid riksdagens beslut år 1967 om riktlinjer för jordbrukspolitiken, i större utsträckning än tidigare måste koncentreras till stora projekt blir det nödvändigt att för ett visst ärende samla större resurser vilka senare måste flyttas över till nya projekt, ofta inom ett helt annat område. En betydande elasticitet i resursdispositionen erfordras därför. Behovet av specialistmedverkan får också betydelse i sammanhanget.

De krav på organisationen som betingas av de anförda förhållandena rörande jordbruket och skogsbruket kan inte godtagbart tillgodoses annat än i en statlig, riksomfattande organisation.

Även i andra avseenden berör verksamheten i ett sammanhang flera kommuner, ibland hela regioner. Som exempel kan

nämnas sådan översiktlig planering för fritidsändamål som är en direkt förutsättning för fastighetsbildning för detta ändamål. Detta framgår bl. a. av lantmäteristyrelsens meddelande nr 2: 1968, betitlat »Planmässig bakgrund vid fastighetsbildning för fritidsändamål», vilket något refererats i ett föregående kapitel (sid. 39). Det har under senare år varit nödvändigt att lantmäteriet i betydande omfattning engagerat sig i sådan planläggning.

Även inom naturvårdssektorn har det statliga lantmäteriet under senare år kommit att — främst på begäran av länsstyrelserna — aktivt medverka. Detta har bl. a. avsett arbetet med översiktlig planering i anslutning till den bebyggelseplanering som lantmäteriets organisationsenheter utför samt vidare förhandlingar och värderingar i samband med genomförande av skilda projekt. Även i fortsättningen torde stort behov föreligga av en statlig organisation för dessa uppgifter.

Exempel på andra projekt av statlig natur som i ett sammanhang kan beröra flera kommuner är medverkan i planering av allmänna vägar. Här gäller det ofta att studera skilda alternativ i fråga om sträckning för att i möjligaste mån undvika skadeverklningar och att föreslå åtgärder för att genom ändringar i fastighetsindelningen undanröja eller minska sådana skador. Också åtgärder berörande det enskilda vägnätet är ofta av interkommunal natur.

6.6 Territoriell eller funktionell uppdelning av huvudmannaskapet för fastighetsbildning

I föregående avsnitt har något diskuterats möjligheten att göra en uppdelning mellan fastighetsbildning och mätningssväsande, varvid utredningen funnit en sådan möjlig. I detta avsnitt skall behandlas frågan om en uppdelning av huvudmannaskapet för fastighetsbildning i territoriellt eller funktionellt avseende.

En viss skillnad finns otvivelaktigt mellan fastighetsbildningsuppgifterna inom olika typer av områden, såsom antytts i det föregående. Problemen och medlen blir ofta anorlunda i en tätort än inom ett landsbygds-

område. Än mera uttalad blir skillnaden mellan insatser för jord- och skogsbruket och åtgärder inom bebyggelseplaner. Det skulle mot denna bakgrund kunna synas möjligt och lämpligt att lösa organisationsfrågan principiellt olika för olika typer av områden eller för olika ändamål.

En territoriell uppdelning måste baseras på distinkta gränser, något som också framhållits i direktiven för utredningen. Detta är särskilt angeläget av publicitetshänsyn. Allmänheten och offentliga organ skall sålunda utan svårighet kunna finna rätt myndighet. Detta innebär att en delning av kommun (kommunblock) över huvud taget måste anses olämplig. Inom en kommun skulle en gränsdragningsplan annars i och för sig kunna tänkas mellan områden som planlagts enligt byggnadslagen och andra områden. En sådan gräns skulle emellertid undergå mycket snabba förändringar med därav följande olägenheter. Som påpekats i ett tidigare sammanhang sker vidare en inte ringa del av fastighetsbildningen för urbana ändamål med stöd av ännu inte fastställda detaljplane-förslag och en gräns mellan skilda organs verksamhetsområden skulle här te sig orationell och omotiverad. Varje annan grund för territoriell uppdelning av en kommun i här aktuellt avseende torde bli i hög grad diskutabel och skulle kräva en för ändamålet särskilt konstruerad gräns.

En annan väg kan vara att skilja mellan olika kommuner, varvid gränserna för verksamhetsområdena kommer att sammanfalla med kommungränser. Historiskt sett har i princip kommuntypen varit avgörande så att städer haft egen förvaltning för bl. a. fastighetsbildning. Skillnaden mellan städers och andra kommuners behov och möjligheter försvagas emellertid allt mera. En sådan delningsgrund kommer dessutom att omöjliggöras genom det väntade beslutet om enhetlig kommuntyp. Inom utredningen har också diskuterats en uppdelning efter kommunernas folkmängd, så att kommuner över ett visst befolkningstal skulle ha egna fastighetsbildningsorgan, medan verksamheten i övriga kommuner skulle handhas av en statlig organisation. Även i detta fall saknar

delningsgrunden emellertid saklig motivering. Verksamhetens art sammanhänger sålunda mera med exempelvis en kommuns struktur och utvecklingstakt än med invånarantalet. Slutligen har även ifrågasatts möjlighet för kommunerna att själva ombesörja fastighetsbildningen om de så önskar, varvid staten skulle vara skyldig att svara för uppgiften i övriga fall.

Mot en territoriell uppdelning, särskilt enligt någon av de senare modellerna, talar starka organisatoriska skäl. Den bygger på förutsättningen att det finns en statlig organisation för de områden som inte täcks av kommunala fastighetsbildningsorganisationer. Det ligger emellertid i konstruktionen att dessa restområden inte avgränsas med tanke på att de skall utgöra lämpliga underlag för organisationsenheter. Tvärtom torde de komma att utgöras av spridda kommuner med genomsnittligt litet arbetsunderlag. Detta föranleder självfallet svårigheter att hålla en statlig organisation med möjligheter att ge dessa områden en god service. En uppdelning av denna art leder sålunda otvivelaktigt till försämrade villkor för de svagare glesbygdskommunerna. Denna försämring torde bl. a. innebära en uttunnad »sidoservice» av den typ en statlig fastighetsbildningsorganisation kan lämna och som är speciellt värdefull för kommuner utan egen expertis inom dessa områden. Tendensen kan väntas göra sig särskilt starkt gällande för områden inom södra och mellersta Sverige, där de mera utvecklingskraftiga kommunerna dominerar. Visserligen kan sägas att det i den nuvarande organisationen varit möjligt att bygga på en uppdelning av liknande art som den här diskuterade, men förhållandena blir radikalt annorlunda i ett läge med färre och större kommuner. Redan de hittills genomförda kommunsammanslagningarna har visat detta.

Även om en lösning med territoriell uppdelning — valfri eller inte valfri — måste kompletteras med bestämda övergångsregler för att minska de negativa organisatoriska effekterna av en kommuns övergång från en organisationstyp till en annan, kommer sådana effekter inte att kunna undvikas. Om

det vid en uppdelad lösning blir vanligare med övergångar till kommunal lösning än i motsatt riktning kommer detta dessutom med stor sannolikhet att försämra den statliga organisationen på så sätt att det blir mycket svårt att bibehålla och rekrytera god personal till en successivt krympande organisation. En sådan utveckling åstadkommer ytterligare men för de kommuner som inte förmår eller som eljest inte finner det ändamålsenligt att bygga upp en egen förvaltning för uppgifterna.

Möjligheterna till en *funktionell delning* av huvudmannaskapet för fastighetsbildning i agrar och urban verksamhet har också övervägts.

Ett par av de faktorer som vid omorganisationen av lantmäteriet år 1960 ansågs tala för att viss verksamhet för jordbrukets och skogsbrukets rationalisering borde ha om hand av särskilda specialenheter var möjligheten till specialisering och de förbättrade förutsättningarna att få större objekt genomförda snabbt. Samma skäl skulle nu möjligen kunna anföras för en funktionell delning av fastighetsbildnings- och mättningsverksamheten mellan å ena sidan jordbruks- och skogsbruksärenden och å andra sidan tätorts- och bebyggelsefrågor.

Det är uppenbart att den med jordbruks- och skogsbruksfrågor sysselsatte fastighetsbildaren måste ha specialkunskaper i åtskilliga ämnen som ej krävs för arbete med övrig samhällsbyggnadsverksamhet. Han måste sålunda vara väl insatt i den aktuella jordbruks- och skogsbrukspolitiken och dess tillämpning och känna till de tekniska och ekonomiska förutsättningarna för jordbruks- och skogsproduktion samt behärska de problem som uppkommer vid genomförande av de ofta stora och komplicerade rationaliseringsföretag som erfordras inom näringarna. Med detta är emellertid inte sagt att det ändå inte kan vara fördelaktigt att, som fallet är i den nuvarande organisationen på området, för mera avancerade delåtgärder utnyttja specialistservice från exempelvis ett centralorgan. Åtskilliga värderings- och planeringsmoment är tvärtom klart av den art att sådan hjälp bör anlitas. Karaktären av den

mätningstekniska service som erfordras skiljer sig däremot mindre från vad som krävs för övrig fastighetsbildning.

Vid lantmäteriets omorganisation år 1960 drogs bl. a. utifrån sådana synpunkter slutsatsen att särskilda specialenheter skulle inrättas. Dessa skulle emellertid ingå i lantmäterioorganisationen. Det var alltså då fråga om enbart en partiell uppdelning. En stor del av lantmäteriets insatser för jordbrukets och skogsbrukets rationalisering och huvudparten av de mera genomgripande åtgärderna på detta område sker genom sådana specialenheter. Även lantmäteridistriktet svarar emellertid för en betydande del av denna verksamhet, inte bara inom de län där specialenheten saknas. Distriktslantmätarna verkar sålunda bl. a. som rådgivare och initiativtagare till fastighetsregleringar. De handlägger även ärenden som ej är mer omfattande än att de kan passa in i distriktsarbetets rytm.

Ett par exempel må anföras till belysning av det senast sagda. Inom stora delar av landet är det vanligt i samband med nedläggning av jordbruk att brukningscentrum avskiljes för permanent bosättning eller som fritidsbostad medan produktionsarealerna omdisponeras. Detta kan ske i brukarens egen regi, under medverkan från lantbruksnämnden eller sedan nämnden förvärvat fastigheten för arealförstärkning av en eller flera brukningsenheter inom en trakt. Behovet av kontakt med andra samhällsbyggnadsfrågor kan i sådana fall leda till att ärendet lämpligen bör handläggas inom distriktsenhetens ram. Där mera genomgripande omarronderingar blir aktuella torde däremot en specialenhet normalt kopplas in. En liknande kombination av skilda intressen uppträder ofta i samband med utbyggnaden av det enskilda vägnätet och vid andra förrättningsenligt EVL. Å andra sidan kommer de specialenheter som här har nämnts i stor utsträckning i kontakt med direkta tätortsproblem. De berörda områdena omfattar sålunda ofta såväl jordbruksjord och skogsmark som relativt betydande och växande tätorter.

Vid en total separation blir förhållandena emellertid mera komplicerade. Betydande

svårigheter uppkommer sålunda när det gäller att avgränsa arbetsuppgifterna. Därtill kommer att en förrättning, som primärt har ett ändamål, sekundärt också kan beröra andra intressen. Så måste exempelvis vid flertalet avstyckningar utanför fastställd detaljplan konsekvenserna för jordbruket bedömas.

Vad som anförts här visar att en funktionell delning av arbetsuppgifterna efter den angivna grunden skulle bli synnerligen svår att tillämpa i praktiken. Sakägarna skulle förorsakas svårigheter och en delning skulle te sig oredig även för de inom skilda ändamålsområden arbetande fastighetsbildningsorganen. En organisation med *generell kompetens* måste därför väljas. Att det i vissa fall ändamålsinriktade specialistbehovet kanske måste tillgodoses på olika sätt strider ej mot denna princip.

De fördelar som framhållits följa med en funktionell delning kan i väsentlig mån tillgodoses även vid en enhetlig organisation. Lantmäteriets nuvarande arbete inom distrikt och specialenheter ger belägg för detta. Där emot synes det inte möjligt att vid en delning på ett enkelt sätt råda bot för de påtalade svårigheterna. Tanken på att förlägga ärenden för jordbruks- och skogsbruksändamål respektive tätorts- och bebyggelseärenden till skilda organisationer bör därför förkastas. Som tidigare erinrats om har den nyligen beslutade organisationsöversynen på rationaliseringsområdet till denna del baserats på samma bedömning.

6.7 Allmänorganisatoriska frågor

Vid bedömningen av den föreliggande organisationsfrågan måste också beaktas det stora värde som ligger i att staten har tillgång till en organisation inom marksektorn med central, regional och lokal förankring. Genom inventering kan underlagsdata härigenom snabbt samlas in rörande skilda markanvändningsproblem och även för centrala planeringsaktiviteter. För undersökningar om fastighetsmarknaden till ledning vid värdering för skilda ändamål inom samhällsbyggandet, exempelvis vid expropriation och naturvårdsåtgärder, ger en samordnad men

rikt förgrenad organisation stora möjligheter. En sådan underlättar också ett rationellt plangenomförande. Staten har i det nuvarande lantmäteriet en sådan organisation och torde för framtiden inte kunna undvara en sådan.

I sammanhanget måste vidare uppmärksammas de ökade möjligheter till en rationell och slagkraftig organisation som *programbudgeteringen* inom statsförvaltningen i framtiden kommer att ge. Med denna följer en ökad smidighet och bättre förutsättningar för en uppföljning och kontroll av verksamheten. Systemet torde bl. a. ge möjlighet att genom temporärt ökade resursinsatser snabbt tillgodose uppkommande behov exempelvis i samband med markexploatering och bostadsbyggande.

Vid en enhetlig lösning kan betydande organisatoriska fördelar vinnas i jämförelse med en på flera huvudmän splittrad organisation. I det föregående har behovet av *service- och specialistorgan* kraftigt understrukits. Detta behov, vilket kommer att öka, kan knappast tillgodoses på ett ändamålsenligt sätt annat än inom en enhetlig, statlig organisation. Vid en kommunal lösning torde man få tillgodose detta behov i första hand genom enheter för länen, administrerade genom kommunalförbund eller av någon kommun i avtalsamverkan med övriga. Sådana anordningar blir emellertid mera tungrodda. Det torde också rent praktiskt vara svårt att härigenom uppnå den vidare integration som är nödvändig för en effektiv verksamhet.

I valet mellan ett statligt och ett kommunalt organisationsalternativ måste också beaktas de praktiska möjligheterna att få till stånd organisationsenheter som från arbetsorganisatoriska och liknande synpunkter har *acceptabel storlek*. Ett relativt stort arbetsunderlag inom fastighetsbildningsområdet erfordras vidare för att möjliggöra den erfarenhet och rutin hos fastighetsbildningsmyndigheten som enligt vad som tidigare konstaterats är en förutsättning för en rättsäker och smidig lagtillämpning. Kommunblocken har oftast en låg frekvens av förrättningar. Medianvärdet av antalet år 1968

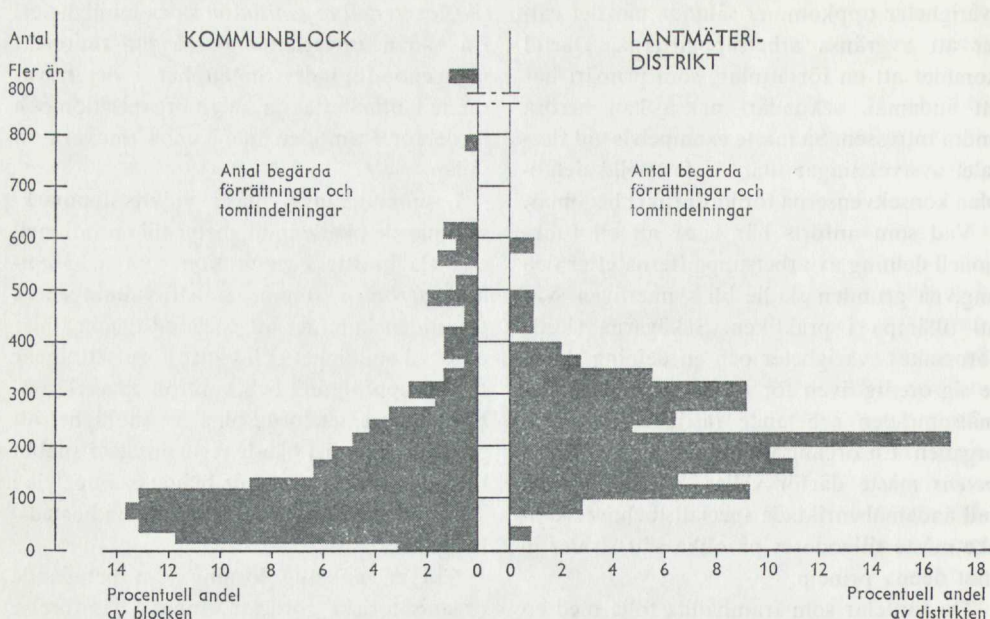

Diagram 6. Ärendefrekvensen av förrättningar och tomtindelningar år 1968 i kommunblocken och lantmäteridistriktet.

begärda förrättningar och tomtindelningar inom kommunblocken var sålunda 119 ärenden. Av de 110 lantmäteridistriktet hade endast 10, eller 9 %, färre inkomna ärenden av detta slag. Medianvärdet för distriktet var 215 ärenden, vilket antal underskreds i 214 kommunblock (76 %). Förhållandet var i huvudsak detsamma år 1966, det ytterligare år som undersökts av utredningen. — Ärendefrekvensen i kommunblocken det förstnämnda året redovisas i diagram 6. Som en jämförelse visas fördelningen för lantmäteridistriktet.

Samtidigt har erfarenheten visat att vissa lantmäteridistrikt — trots att de sålunda normalt är klart större än vad som svarar mot det arbetsunderlag som kommunblocken ger — är alltför små. Det är med hänsyn härtill utredningens bestämda uppfattning att enheternas storlek måste ökas väsentligt i ett stort antal fall om ett rationellt fastighetsbildningsväsende skall kunna åstadkommas. Härav kan dras den slutsatsen att vid ett kommunalt alternativ samverkansformer innefattande inte bara flera av de nuvarande kommunerna utan även flera

kommunblock kommer att bli absolut nödvändiga i ett mycket stort antal fall om arbetsorganisatoriskt sett godtagbara förhållanden skall kunna ernås. Med hänsyn till verksamhetens natur torde det vara uppenbart att stora svårigheter föreligger att etablera sådan samverkan.

6.8 Genomförandefrågor

Även om problemen i samband med en övergång till ett nytt organisatoriskt system inte kan få vara avgörande vid valet av lösning torde betydande hänsyn ändå böra tas till dessa.

Oberoende av vilken organisationsform som väljs i övrigt kan man utgå från att de större kommunerna kommer att svara för mättningsväsendet genom egna organ. Med hänsyn till verksamhetens omfattning blir det då främst fastighetsbildningsuppgifterna som tilldrar sig intresset i ett resonemang omkring övergångsfrågorna. Inom det statliga lantmäteriet motsvarar ifrågasvarande uppgifter minst 75 % av hela arbetsmängden. Enligt den tidigare (sid. 48) omnämnda undersökningen vid ett antal stadsingenjörs-

kontor utgör motsvarande andel vid dessa 12 %. Även om vissa i det tidigare sammanhanget påtalade olikheter i redovisningen beaktas är andelen av en klart lägre storleksordning än inom lantmäteriet. Härav framgår tydligt att den helt övervägande delen av fastighetsbildningsverksamheten handhas av det statliga lantmäteriet.

De angivna siffrorna ger direkt vid handen att ett kommunalt organisationsalternativ i fråga om fastighetsbildningen förorsakar genomförandeproblem av en helt annan svårighetsgrad och omfattning än ett statligt. Vid ett statligt alternativ kommer redan befintliga, rationellt fungerande organ att utgöra kärnan i en organisation med arbetsuppgifter av till sin natur oförändrat slag och med en omfattning som visserligen utökats men där förändringarna dock är måttliga relativt sett. Vid ett kommunalt alternativ däremot kommer de befintliga mättningsorganisationerna att tillföras arbetsuppgifter av för dessa enheter delvis helt ny art. Dessutom kommer i detta fall den till de ursprungliga kommunala enheterna knutna, med fastighetsbildning sysselsatta personalen att utgöra endast en tämligen begränsad andel av den utvidgade organisationens personal. Att konsekvenserna härav torde kunna bli ytterst besvärande i ett övergångsskede torde vara uppenbart. Vid en lösning där övergången mellan det gamla och det nya systemet sker successivt under en längre period — en sådan har också ifrågasatts — blir de här nämnda anpassningssvårigheterna utan tvivel mindre. I gengäld uppträder då på den statliga sidan de nackdelar som enligt vad förut sagts är förenade med en organisation under successiv avveckling.

Också i andra avseenden kommer genomförandet av den nya organisationen att bli mindre komplicerat vid en statlig lösning än vid en med kommunerna som huvudmän. Den nya kommunindelningen kan inte väntas fullständigt genomförd förrän vid utgången av år 1973 (jämför SFS 1969: 156). Vid tidpunkten för ikraftträdandet av en ny organisation kan det därför ännu väntas finnas ett antal små kommuner. Dessa torde inte för en övergångstid böra eller kunna

skaffa sig egna fastighetsbildningsorgan. I varje fall för dessa men också för ett betydande antal färdigbildade »blockkommuner» kommer sålunda vid en kommunal lösning att krävas komplicerade samverkanssystem. Om en statlig organisation skall ha hand om fastighetsbildning och fastighetsregistrering erfordras däremot från kommunerna endast ett ställningstagande till önskad lösning beträffande de tekniska mättningsuppgifterna.

En omorganisation av detta slag medför oundvikligt påfrestningar för personalen i form av omplaceringar och byte av tjänst och bostadsort. Ett kommunalt övertagande av verksamhetsområdet skulle leda till sådana omställningar för hela personalen i det statliga lantmäteriets förrättningsorganisation samt för delar av personalen vid länslantmäterikontoren och lantmäteristyrelsen. Om staten genomgående skall svara för fastighetsbildning och fastighetsregistrering blir konsekvenserna i personalhänseende mindre genomgripande. Man har sålunda anledning utgå från att flertalet kommuner som nu har egna organisationer inom området och i varje fall de som har någorlunda stor personal kommer att bibehålla dessa enheter — eventuellt samordnade med andra förvaltningsenheter — för uppgifter inom mättningsväsendet. Huvudparten av den kommunalt anställda personalen kommer då att beröras förhållandevis litet.

6.9 Ställningstagande rörande huvudmannaskapet

Utredningens ställningstagande grundar sig huvudsakligen på följande, i det föregående motiverade uppfattningar.

En för riket enhetlig organisation kan ses som en naturlig följd av den kommande, för all fastighetsbildning gemensamma lagen. En enhetlig lag kräver en organisation som har förutsättningar att sörja för en enhetlig lagtillämpning. Detta åstadkommes bäst genom en riksomfattande, vertikalt integrerad organisation. Fastighetsbildningsförrättningen innebär en prövning och sammanvägning av allmänna och enskilda intressen. Nya FBL innehåller nya långtgående medel att

ändra fastighetsindelningen och fastighetsbildningsmyndighetens ställningstaganden får konsekvenser likartade med domstolsavgöranden. Höga krav måste därför ställas på förrättningslantmätarnas kompetens. Kvaliteten i förrättningsavgörandena kommer att i hög grad vara avhängig av förrättningslantmätarnas utbildning, erfarenhet och rutin. Specialisering är numera nödvändig och kräver arbetsunderlag av stor omfattning. Fastighetsbildningsprocessen ställer höga krav på rättssäkerhet och opartiskhet. Dessa kan bäst tillgodoses i en statlig organisation. Den nya organisationen måste oberoende av ärendetyp ges generell kompetens i fråga om den rättsliga fastighetsbildningen både i stad och på landsbygden.

Vissa ändamål inom markanvändningen, som kräver fastighetsbildningsinsatser, har kommunal anknytning. Den medverkan i och anpassning till den kommunala verksamheten som motiveras härav kan, som närmare kommer att visas i senare avsnitt, genom rimlig samverkan tillgodoses även i en statlig organisation. Andra ändamål åter (bl. a. inom jordbrukets och skogsbrukets område) är av klart statlig natur. Staten kan inte undvara ett fast grepp över insatserna på dessa områden. Inom fritids- och naturvårdssektorn krävs betydande insatser från lantmäterioorganisationens sida bl. a. för översiktlig planering, i många fall över kommungränser, och för plangenomförande (inkluderande fastighetsvärdering med motstridiga partsintressen).

Fastighetsregistreringen är en statlig angelägenhet. Fastighetsregistermyndigheten måste vara självständig gentemot fastighetsbildningsmyndigheten men inordnad i samma organisation som denna. Det nya fastighetsregistret, som i större utsträckning än det nuvarande ger fastighetsinformation för planering av vitt skilda typer och för skilda nivåer, förutsätter en centralt och länsvis uppbyggd organisation.

Strukturrationaliseringen inom framför allt skogsbruket och jordbruket med stora projekt av regional omfattning, av engångskaraktär och med stora specialistkrav kan praktiskt handhas endast av en integrerad

riksorganisation. Särskilda krav på organisationens förmåga att snabbt tillhandahålla tjänster ställs där dess insatser ingår som ett led i en större åtgärdskedja, såsom i samband med exploatering och bostadsbyggande och vid jord- och skogsbrukets rationalisering. Den elasticitet i resursdispositionen och den tillgång till service- och specialistorgan som till följd härav är viktiga förutsättningar för en effektiv verksamhet tillgodoses bäst i en hela riket omspannande, samordnad organisation.

Såväl fastighetsbildning som fastighetsregistrering kräver för en effektiv verksamhet — bl. a. för att rationella hjälpmedel skall kunna utnyttjas och en nödvändig specialisering komma till stånd — organisationsenheter med väsentligt större arbetsunderlag än det som flertalet kommunblock lämnar. För vissa åtgärder, främst sådana av mätningskaraktär i anslutning till bostadsbyggande och skilda kommunaltekniska arbeten, ställs krav på en god lokal anknytning. Båda dessa krav kan praktiskt inte tillgodoses samtidigt på ett godtagbart sätt annat än genom en integrerad organisation i flera nivåer.

Den helt övervägande delen av fastighetsbildningsverksamheten handhas i dag av det statliga lantmäteriet. Ett statligt organisationsalternativ kan enkelt genomföras, eftersom redan befintliga, rationellt fungerande organ härvid kommer att utgöra kärnan i organisationen.

De motiv och ståndpunktstaganden för ett statligt huvudmannaskap, som beträffande vissa andra förvaltningsgrenar redovisats i ett föregående avsnitt (sid. 91) och som varit vägledande för statsmakernas beslut, är i betydande utsträckning tillämpliga även vid ett ställningstagande i den nu aktuella organisationsfrågan. Detta gäller såväl de principiella skäl som anförts som de praktiskt-organisatoriska. Justitieministerns uttalande att ansvaret för rättskipningen principiellt är en uppgift som uteslutande bör ankomma på staten synes sålunda vara tillämpligt också på fastighetsbildningsmyndigheten, vars judiciellt verkande beslut blir gällande i samtliga de fall då de inte förs

vidare till fastighetsdomstol eller högre instans. Vad föredragande departementscheferna anfört om praktiska fördelar genom att större och mera rationellt verkande enheter blir möjliga samt genom att en ledning på riksplanet och inom länen med erforderlig fasthet och enhetlighet kan uppnås synes fullt ut gälla också den nu aktuella organisationsreformen. Det sagda gäller även uttalandena beträffande sådan teknisk verksamhet, exempelvis automatisk databehandling, som av arbetsekonomiska skäl måste bedrivas centralt.

Vissa ledamöter inom utredningen har ansett att huvudmannaskapet för fastighetsbildning, fastighetsregistrering och mätningsväsende bör vara kommunalt, helt eller delvis. Mot en sådan kommunal lösning kan enligt utredningens mening väsentliga erinringar anföras i såväl principiella som praktiskt-organisatoriska hänseenden.

Här må erinras om vad som i det föregående sagts om bl. a. kraven på enhetlig lagtillämpning och opartiskhet och om de organisatoriska konsekvenserna av dessa. Vid en kommunal lösning tillgodoses inte dessa krav. Inte heller tillgodoses statens behov av ett organ inom markanvändningsfältet som kan medverka till ett uppfyllande av de mål som samhället uppställt inom mark- och näringspolitik. Det sagda gäller särskilt statens engagemang i lantbruksnäringarnas rationalisering.

Från organisatorisk synpunkt medför en kommunal lösning mycket betydande svårigheter och nackdelar. Först vid en sammanhållen organisation kan specialister och avancerade tekniska hjälpmedel ändamålsenligt och smidigt ställas till linjeenheternas disposition. En kommunal lösning leder vidare till ett stort antal små och orationella enheter, något som skulle innebära ett mindre gott utnyttjande av samhällets resurser för ändamålet. Till belysning härav må nämnas att en studie rörande tre län av hur den kommunala arbetsgruppens förslag kunde väntas bli tillämpat visade att de lokala enheterna i drygt hälften av fallen finge endast en högskoleutbildad arbetskraft. Även vid enheter av denna ringa storlek skulle emel-

lertid erfordras samverkan mellan kommuner, genom kommunalförbund eller avtal, av sådan omfattning att den knappast torde kunna åstadkommas utan tvångslagstiftning. Särskilt för mindre kommuner och för kommuner inom glesbygdsområden skulle en kommunal lösning få synnerligen ogynnsamma konsekvenser, inte minst genom den ekonomiska börda som skulle läggas på dem. Slutligen må erinras om att en kommunal lösning skulle medföra synnerligen besvärliga problem vid själva genomförandet.

Med stöd av det anförda kommer utredningen fram till följande *principiella ställningstagande* i organisationsfrågan.

Arbetsuppgifter av rättslig karaktär, i första hand fastighetsbildning, fastighetsbestämning och fastighetsregistrering samt förrättningsverksamhet för fastighetssamverkan, bör handhas av ett *riksomfattande, statligt lantmäteriorgan*. Detta stämmer också överens med utredningsdirektivens förstahandsönskemål om en enhetlig fastighetsbildningsorganisation. Mättningsverksamhet, knuten till markexploatering och bostadsbyggande men utan direkt samband med fastighetsbildning, är i princip en kommunal uppgift. Avvikelse från den arbetsfördelning mellan statliga och kommunala organ som betingas av denna principiella uppdelning kan emellertid förekomma. Sålunda kan kommunerna om de så önskar och det i övrigt befinns praktiskt svara för mätningsverksamhet ingående i förrättningar och annan förberedningsverksamhet. Å andra sidan skall det statliga lantmäteriorganet åt kommuner som så önskar ge service i mättekniska frågor utan anknytning till förrättningsverksamheten.

En sådan organisationslösning innebär goda möjligheter att tillgodose skiftande behov, sammanhängande med variationer i kommunernas struktur. Erfarenheten visar att särskilt för mindre kommuner en omfattande medverkan från lantmäteriorganet beträffande teknisk service ofta kommer att visa sig förmånlig, inte minst från ekonomisk synpunkt. De större kommuner som redan har egna resurser inom området torde däremot i stor omfattning komma att själva vilja svara för mätningsuppgifterna.

I föregående kapitel har utredningen tagit ställning för ett riksomfattande och integrerat statligt fastighetsbildnings- och fastighetsregistreringsorgan med möjlighet till varierande lösningar i fråga om utförandet av de mätningssuppgifter, som ej ingår som led i fastighetsbildningen, allt efter de enskilda kommunernas önskan. Kommunerna ges möjlighet att svara för förberedande verksamhet av mätning- och annan karaktär, ingående i förrättningar.

7.1 Fastighetsbildningens organisatoriska krav

En av huvuduppgifterna för detta statliga lantmäteriorgan blir att utföra förrättningar enligt gällande lagstiftning om fastighetsbildning, fastighetsbestämning och skilda former för fastighetssamverkan. Här för fordras enheter med goda lokala kontakter och god lokalkännedom. Utredningen återkommer i kapitel 10 närmare till frågan hur en sådan lokal anknytning skall ernås.

Uppbyggnaden av lantmäteriorganet kommer att i väsentliga avseenden bestämmas av den föreslagna fastighetsbildningslagen. Liksom de gällande lagsystemen förutsätter denna viss uppgiftsfördelning mellan skilda delar av organisationen. Detta får främst inverkan på relationerna mellan å ena sidan fastighetsbildningsmyndigheten och å andra sidan överlantmätaren såsom den som i första hand har att ombesörja det allmännas efterbevakning av fastighetsbildningsbesluten. Frågan har berörts i föregående kapitel. Från central nivå behövs bl. a. lednings-, anvisnings- och rådgivningsinsatser.

Även andra synpunkter påverkar i hög

grad frågan. Sålunda måste expertkretsen på länsplanet inrymma också fastighetsbildningsexpertis. Sådan expertis erfordras i egentliga fastighetsbildningsärenden och över huvud taget när det gäller frågor som rör fastighetsförhållanden. Markanvändnings-, lokaliserings- och planläggningsfrågor kräver också sådan medverkan. I beslutet om lantbruksorganisationen har som nämnts en medverkan av ännu intimare art byggts in. Tillämpningen av naturvårdslagen kan väntas komma att kräva allt större insatser av fastighets- och värderingsexpertis. För att kunna göra en aktiv och initierad insats måste expertorganet kunna repliera på en organisation med lokal detaljkännedom och tillräcklig servicekapacitet.

7.2 Fastighetsregistreringens organisatoriska krav

Fastighetsregistreringen blir en annan av huvuduppgifterna för den aktuella organisationen. Av intresse i organisationsssammanhang är här såväl att fastighetsregistreringen enligt NyaFBL kommer att utgöra slutfasen i fastighetsbildningen som att det nya fastighetsregistret kommer att innehålla både rent rättsliga data och allmänt informativa uppgifter.

Som tidigare konstaterats är fastighetsregistreringen en statlig funktion. Den utgör sålunda i många sammanhang den rättsliga grunden för möjligheterna att förfoga över den fasta egendomen, ett förhållande som kommer att ytterligare understrykas av reglerna i en ny jordabalk och en ny fastighetsbildningslag.

Fastighetsregistreringen kräver en *central ledning* för tillsyn, vissa beslutsfunktioner

och frågor sammanhängande med den tekniska behandlingen av registret samt för utveckling, främst när det gäller registrets användning i samhällsplaneringen. Dessa uppgifter är för närvarande delade mellan lantmäteristyrelsen och centralnämnden för fastighetsdata. Nämndens uppgifter hänger nära samman med styrelsens i avseende på såväl den formella fastighetsregistreringen som det nya registrets vidgade användning i samhällsplaneringen. En direkt *samordning av de båda organen* är därför rationell och bedöms tidsmässigt naturlig då nämndens utrednings- och försöksperiod i stort torde vara avslutad när en ny organisation av lantmäteriet kan träda i kraft.

I samband med registreringen eftersträvas viss *kontroll* av förrättningsresultatet. Detta har i NyaFBL tagit sig uttryck i en föreslagen rätt för registermyndigheten att i vissa fall föra talan mot förrättningsbeslut. Denna rätt syftar visserligen endast till att rätta fel som utgör hinder för registrering eller som äventyrar fastighetsredovisningens tillförlitlighet och innebär inte något ansvar för förrättningens riktighet i och för sig. Sambandet mellan fastighetsbildning och fastighetsregistrering är högst påtagligt och bör föranleda en motsvarande organisatorisk sammanknypning. Önskemålet om en med registreringen förbunden kontroll talar emellertid för att de båda funktionerna bör *förläggas till skilda organisationsdelar*.

Vid registreringen och vid användningen av registret är tillgång till de grundläggande arkivakterna oundgängligen nödvändig. Dessa akter utgör urkunderna till registret och innehåller dessutom mera fullständiga uppgifter om fastigheterna och fastighetsindelningen. En organisatorisk och lokalmässig *samordning av fastighetsregistret och registerarkivet* är därför ofrånkomlig.

För att registreringsfunktionen skall kunna ombesörjas effektivt krävs, liksom fallet är för andra delar av den föreslagna organisationen, att den ger ett *tillräckligt arbetsunderlag*. Först härigenom kan erforderlig kunskap, erfarenhet och rutin uppnås hos personalen.

Med hänsyn till att arkivmaterialet utgörs av akter med karaktär av rättsliga urkunder måste stränga krav upprätthållas i fråga om *arkivering och arkivvård*. Sålunda föreligger rigorösa krav beträffande brandsäkerhet, luftfuktighet och temperatur. Dessa kan tillgodoses endast vid relativt stora arkiv. Av särskild betydelse är vidare att den mycket stora mängden av kartor nödvändiggör kvalificerad arkivvård i form av kartvård och kartkonservering (kartlagning). Det kan konstateras att det nuvarande registerarkivmaterialet till helt övervägande del finns hos överlantmätarna och att det inom lantmäteriet, såväl centralt som inom länen, finns kartlagingspersonal.

Tillgång till det skrivna registret, registerkartan och arkivakterna eller kopior härav är av stor betydelse för en rad olika myndigheter. Särskilt må därvid nämnas skilda kommunala organ samt fastighetsbildningsmyndigheten.

Som berörts i det föregående och som närmare kommer att utvecklas i det följande erfordras för en rad uppgifter lantmäterienheter med länen som arbetsområden, motsvarande de nuvarande länslantmäterikontoren. Det blir då lämpligt att förlägga registerfunktionen hit. Frågan är då hur, vid en sådan lösning, kommunernas berättigade krav på tillgång till registermaterialet kan tillgodoses. Vad först gäller *det skrivna registret* kan konstateras att detta kommer att föras med ADB-hjälpmedel. Det kan härigenom mångfaldigas på ett enkelt och billigt sätt och ständigt aktuella exemplar av denna registerdel kan finnas hos alla som har behov av och önskar detta. Behovet av en ajourhållen *registerkarta* torde som nämnts vara mycket varierande och är mest uttalat inom områden med snabb utveckling. Inom andra områden åter kan längre revideringsperioder vara tillfyllest. Moderna kopieringsmetoder ger goda tekniska möjligheter till en efter behovet anpassad aktualisering av registerkartan. I det föregående har nämnts att registret kan komma att föras utan papper och att information ur registret kan komma att ske genom ett terminalsystem samt att det är tek-

niskt möjligt att presentera även registerkartan på sådant sätt. Vid ett sådant system kan aktuell information givetvis tillhandahållas utan omgång.

Behovet av tillgång till *arkivakter* kan beträffande nytillkomna akter tillgodoses genom att fastighetsbildningsmyndigheten åläggs att till kommunen utlämna kopia av förrättningskartor med tillhörande beskrivningar. Även beträffande det äldre arkivmaterialet ger moderna kopieringsmetoder goda möjligheter. Så kan exempelvis kommunerna förvärva en kopia av det material som framkommer vid den pågående mikrofotoferingen av länslantmäterikontorens arkiv.

För handläggningen av en lantmäteriförrättning måste fastighetsbildaren i större eller mindre grad ha kännedom om innehållet i äldre förrättningsakter. Uppbyggnaden av organisationen för det nya fastighetsregistret resulterar som förut nämnts bl. a. i registerarkiv, placerade vid länslantmäterikontoren. Det studium av arkivakterna som ofta måste ingå som ett led i förrättningshandläggningen kan många gånger med fördel anförtros åt särskilt utbildad personal med placering vid dessa kontor. Sådan *arkivservice* har sedan flera år prövats inom lantmäteriet och erfarenheterna härav är goda.

Det nya koordinatanknutna fastighetsregistret kommer att ge nya och successivt ökande möjligheter att tillföra bl. a. samhällsplaneringen viktiga informationer. Fastighetsdata jämförliga med dem som ingår i de hittillsvarande registren kommer genom *informationservice* att kunna tillhandahållas jämsides med ett stort antal andra för planeringen väsentliga fakta. Dit hör bebyggelse, värdefaktorer, begränsade sakrätter m. m. Genom fastighetsregistrets samkörning med befolkningsregistret fås vidare möjlighet till studier av den demografiska strukturen i önskade geografiska områden.

7.3 Den nya teknikens organisatoriska krav

Till grund för och i samband med de direkta fastighetsrättsliga avgörandena inom

förrättningens ram uppkommer i varierande omfattning bl. a. mättnings- och beräknings-tekniska frågor, plan- och värderingsfrågor och fastighetstekniska frågor. Till en del löses dessa problem lämpligen inom den lokalt anknutna enheten. Till annan del är emellertid uppgifterna som redan antytts av sådan art att de med större fördel inte minst arbetsekonomiskt verkställs inom enheter med andra uppgifter och annan inriktning än det lokala organets, men i nära samverkan med detta. Motiven härtill är främst specialistbehoven och kraven på lämplig utrustning. I det följande skall nämnas några arbetsuppgifter där sådana villkor i särskilt hög grad uppträder.

Tidigare har anförts att på *det geodetiska området* behovet av samordning av stommäten är stort och att ofta flera kommunblock berörs. Planeringen och utförandet av stommättningsarbeten kan ofta lämpligen i större eller mindre utsträckning utföras av annan enhet inom organisationen än den lokalt anknutna.

Instrumentutrustning och metoder i det geodetiska fältarbetet har under kort tid förändrats i hög grad. I första hand avses här elektroniska och elektrooptiska instrument för distansmätning, vilka numera är användbara även inom mätområden som innesluter normala polygontågs- och detaljmättningsdistanser. Man måste emellertid utgå från att denna instrumentutrustning kommer att vara dyr jämförd med de traditionella typerna av fältinstrument och att den därför kräver ett större uppgiftsunderlag. Även när det gäller andra typer av avancerade geodetiska instrument och system för fältbruk kommer liknande förhållanden att uppstå.

En mycket stor del av den storskaliga kartläggningen sker som tidigare framhållits med *fotogrammetriska metoder*. Härigenom har betydande delar av de arbetskrävande fältarbetena kunnat ersättas av arbete i stationära instrument. Med dessa metoder följer också ett minskat beroende av årstider och väderlek.

På detta sätt framställs numera nära nog samtliga kartor till grund för detaljplane-

ring enligt byggnadslagen. Också den överiktliga planeringens kartunderlag utgörs ofta av fotogrammetriska produkter. De stora fastighetsregleringarna har även fotogrammetriskt dataunderlag i största utsträckning. Det har vidare blivit allt mera vanligt att med fotogrammetriska metoder skaffa erforderliga kartor för övrig fastighetsreglering och för projektering av enskilda vägar, främst i skogsmark. Även för naturvårdsplanering och därvid inte minst för täktplaneringen används ofta fotogrammetriskt framställt grundmaterial.

För den fotogrammetriska bearbetningen krävs fasta och kostnadskrävande instrument med hög kapacitet. En stark koncentration måste därför förutsättas. Det kan i sammanhanget nämnas att inget stadsingenjörskontor för närvarande har något sådant instrument och att lantmäteriets utrustning på detta område är koncentrerad dels till verksstyrelsens mätningstekniska avdelning, dels till ett länslantmäterikontor.

I den tidigare beskrivningen har de möjligheter och användningsområden som *flygbildtekniken* ger något antytt. Det bör understrykas att det här är fråga om ett område där den tekniska utvecklingen lovar stora rationaliseringsvinster. Inom lantmäteristyrelsens mätningstekniska avdelning sker sålunda en tillämpad forskning som avser flygbildteknikens ökade utnyttjande i skogliga moment av fastighetsrationaliseringsprocessen. Också datainhämtandet för planering — detaljmässig och översiktlig — kan förväntas bli underlättat genom utvecklingsarbetet på området. Bl. a. kan det nya fastighetsregistrets dataunderlag, och därmed även exempelvis riksplaneringens, berikas med flygbildteknikens hjälp.

Automatisk databehandling framstår som ett viktigt komplement till de nämnda tekniska framstegen inom geodesi och fotogrammetri. Användbarheten inskränker sig emellertid självfallet inte till dessa sektorer. Metodiken har allt mera börjat utnyttjas i alla sammanhang där stora datamängder skall bearbetas.

Stora delar av de geodetiska beräkningarna inom lantmäteriverksamheten utförs

numera med hjälp av ADB. Beräkningsprogrammen är formulerade så att resultatet levereras på ett lättillgängligt sätt; i något fall har automatiken drivits så långt att maskinen framställer beskrivningar, färdiga att fogas till förrättningsakten. Möjligheter finns också att låta en datamaskin arbeta synkront med en automatisk ortogonalkoordinatograf. Denna kan då ur de av datamaskinen beräknade värdena konstruera kartbilden och därvid även ange siffror och olika karttecken. Lantmäteristyrelsen har i tillgänglig utrustning (datamaskin och automatisk koordinatograf) och i utarbetade bearbetningsprogram förutsättningar att ge en vidsträckt service utöver vad som dagens statliga fastighetsbildningsorganisation kräver.

Även i andra sammanhang är ADB-tekniken värdefull. Den utnyttjas sålunda sedan åtskilliga år för skilda moment vid fastighetsregleringar, bl. a. för *värderings- och likvidberäkningar*, och den avses att utnyttjas för *fastighetsregistrets förande*. Organisations- och programarbetet har inom sistnämnda område inletts gemensamt av centralnämnden för fastighetsdata och lantmäteristyrelsen.

Här kan erinras om den studie som centralnämnden för fastighetsdata för närvarande bedriver inom Uppsala län, vari bl. a. möjligheterna skall utprovas att övergå till en avancerad data- och terminalmetodik med helt papperslösa register.

I detta sammanhang kan också nämnas att ADB-tekniken måste användas för skilda administrativa rutiner, såsom vid ekonomiska analyser, kostnadsuppföljning, löneuträkning och statistik av skilda slag.

Olika typer av problem kan kräva eller kan enklast lösas med hjälp av olika maskinsystem. Anläggningarna måste arbeta med hela riket som bas. Även om flera anläggningar utnyttjas för fastighetsbildningsorganisationens totala behov bör systempersonalen hållas samlad centralt. Vinsten med att ej splittra denna synes uppenbar.

Leverans av data till maskincentralen kommer framdeles att i största utsträckning ske via telex eller genom snabbare tele-

tekniska förbindelser. Härigenom kan förberedelse- och stansningsarbetet flyttas ut i organisationen.

I fråga om *kartframställning* har instrumentutvecklingen tidigare antytt och automatiska koordinatografer har omnämnts. Ett flertal typer av sådana programstyrda instrument finns för närvarande och utgör ett naturligt led i rationaliseringen av denna del av verksamheten.

Nya material och ny teknik för kartredo- visning har likaså i hög grad ändrat förut- sättningarna för kartframställning, mest där tryckning kommer i fråga men även vid andra former för mångfaldigande. Kartor med behov av tät revidering ställer i detta avseende särskilda krav. Kartan i fastig- hetsbildning och därmed besläktade sam- manhang kommer i framtiden otvivelaktigt att spela en mer betydande roll än hittills i allmänt metodikhänseende. Det är därför angeläget att dessa frågor ägnas uppmärks- amhet. Centralt bör bedrivas utvecklings- arbete rörande såväl metodik som använd- ning av nya material och ny utrustning. Det torde dock utan tvekan finnas anledning att regionalt ha viss kapacitet utbyggd för att utföra sådana kartografiska arbetsmoment som här åsyftas. Även illustrationstekniska aspekter bör anläggas.

För närvarande utnyttjas för reproduktion dels enkel utrustning, anpassad för det lilla kontorets bruk, dels mera avancerad apparatur — även kapacitets- och kostnads- mässigt — i den egna organisationens regi eller genom att smärre utomstående organ anlitas, dels ock utrustning som endast finns i industriell skala (för tryckförfarande m. m.). En liknande fördelningsmöjlighet måste bestå.

I förrättningarna ingår, såsom tidigare nämnts, ofta i betydande utsträckning *plan- och värderingsfrågor*. I allmänhet bör detta planeringsarbete ske inom ramen för eller i anslutning till fastighetsbildningsverksam- heten. Även från fastighetsbildningen fri- stående planarbete måste emellertid ofta förekomma. I en region där för sådan plan- läggning under viss tid krävs koncentrerade insatser kan det vara fördelaktigt att ha ett

för hela regionen arbetande specialorgan för dessa uppgifter.

För vissa markanvändningsfrågor, exem- pelvis naturvården (tillämpningen av natur- vårdslagen) och det rörliga friluftslivet, er- fordras ofta regionala bedömningar. Här kommer fastighetsbildningsorganet med sin lokalkännedom och allmänna inriktning na- turligt in i bilden. De härmed sammanhäng- ande uppgifterna är av den omfattning och art att de med fördel bör kunna uppdras åt ett regionalt specialorgan som det som nyss nämnts.

Efterfrågan av opartiska värderingsmän har medfört att fastighetsbildare i icke obe- tydlig omfattning engagerats för värderings- uppgifter, som expropriationstekniker men också som fristående värderingsmän. Då fast- tighetsbildning även inrymmer värderings- frågor är denna sammankoppling naturlig. Värderingsproblemens omfattning kvantita- tivt och kvalitativt kan väntas öka vid ett genomförande av en ny fastighetsbildnings- lag samt i takt med att lagen om gemen- samhetsanläggningar vinner ökad tillämp- ning. Det bör därför ses som naturligt att det centrala fastighetsbildningsorganet be- driver utvecklingsarbete på detta område och att — där uppgifternas omfattning så motiverar — specialister för större regio- ner medverkar i konkreta ärenden.

Som en speciell gren framstår skogsvärde- ring. Inom detta område har under senare år skett en betydande utveckling. Detta gäl- ler såväl fältarbetet med den för värderingen grundläggande skogsuppskattningen som de egentliga värderingsberäkningarna. De sist- nämnda är som nämnts helt anpassade för ADB-teknik och en anknytning till ett centralt organ torde vara nödvändig. Ut- vecklingsarbetet bör dessutom givetvis fort- sättas.

Som sålunda visats kan åtskilliga del- moment i verksamheten med fördel utföras inom organisationsdelar med relativt *stora verksamhetsområden*, i vissa fall länen, i andra fall åter hela riket. Beträffande vissa insatser kan rentav sägas att de med hänsyn till sin natur inte lämpar sig för lokal be- handling.

7.4 Organisationsnivåer

Den nuvarande lantmäteriorganisationen arbetar i princip på tre nivåer. Vad som anförts leder fram till slutsatsen att en liknande konstruktion är ändamålsenlig även för en ny organisation. Centralt behövs ett ledningsorgan, *lantmäteristyrelsen med centralförvaltningen*. För den närmare ledningen inom ett län, för den nämnda efterbevakningen i avseende på det allmänna intressen och för medverkan i arbetet på länsplanet erfordras en lantmäterienhet med länet som arbetsområde, *ett länslantmäterikontor*. Hit bör även fastighetsregistermyndigheten förläggas. De huvudsakliga kundkontakterna och utförandet av begärda förrättningar och andra ärenden slutligen kräver organ med lokal anknytning. Speciellt för snabba tekniska insatser erfordras, där kommunerna önskar en vidsträckt medverkan, en mycket spridd lokalisering. Vi får då ett system av *lantmäteriregioner med regionala och lokala lantmäterikontor*.

— I en av *departementsutredningen* avgiven promemoria, vilken av Kungl. Maj:t för beaktande överlämnats till oss, har behandlats frågan om befogenheten att besluta i ärenden om behörighet i vissa fall för mättningsman i stad. Som närmare redovisats i promemorian och även tidigare i detta betänkande (se främst sid. 53 ff.) innehåller skilda lagar inom det här aktuella området dispensmöjligheter och krav på bemyndiganden för förrättningsmän, beträffande vilka beslutsrätten tillkommer Kungl. Maj:t. Här må erinras om möjligheten till dispens från de i FBLS stadgade kraven för behörighet som mättningsman i stad och om de särskilda bemyndiganden som i vissa fall krävs för handläggning av förrättningar enligt FBLS och 1948 års lag. Departementsutredningen har förordat en omläggning så att beslutsrätten i första instans ankommer på lantmäteristyrelsen.

Vad departementsutredningen anført — bl. a. i fråga om den praktiska tillämpningen av de aktuella bestämmelserna — liksom utvecklingen inom andra områden med liknande regler talar i och för sig för en sådan

överflyttning av beslutsrätten som den föreslagna. Vid en ny fastighetsbildningslag och vid en ny organisation som den i det föregående skisserade, där fastighetsbildningsmyndigheten förläggs till en organisation med generell kompetens inom fastighetsbildningsområdet, erfordras emellertid inga regler av nuvarande karaktär. Det i promemorian framförda förslaget saknar därför i detta läge aktualitet. —

Effektiviteten hos den totala organisationen påverkas på ett avgörande sätt av hur de olika organisationsdelarna sammanfogas. I första hand är här frågorna om organisationens *elasticitet* och om *integration* av verksamheten av intresse.

Den stora organisationen medger en betydande *rörlighet* och *smidighet* i resursutnyttjandet. Personal kan sålunda tillfälligt eller beständigt överflyttas till område med hög arbetsbelastning utan att anställningsförhållandena påverkas. En motsvarande omflyttning kan givetvis ske på utrustningsidan. Besluten om sådan omflyttning bör i princip kunna fattas så långt ut i organisationen som omfördelningens karaktär medger.

Såsom betonats i den tidigare framställningen är de problem som uppkommer i verksamheten mycket komplexa. Den enskilda, regionalt eller lokalt verkande enheten kan inte rimligen inrymma allt det specialiserade kunnande och den tekniska utrustning som behöver tas i anspråk. Genom en vittgående *samverkan inom organisationen* kan detta behov emellertid tillgodoses på sätt som antytts i det föregående.

Utredningen kommer sålunda fram till en *treddad, vertikalt integrerad, statlig fastighetsbildningsorganisation*.

8.1 Huvudfunktioner

I den riksomfattande organisation som föreslås av utredningen omfattar det centrala organet lantmäteristyrelsen jämte centralförvaltningen. De uppgifter som kommer att åvila detta organ kan på principiella grunder hänföras till skilda huvudfunktioner. Härvid skall först nämnas en i egentlig mening *styrande funktion* som naturligt faller på det centrala ledningsorganet. Härutöver tillkommer en *servicefunktion*, i det att centralorganet direkt måste medverka i den löpande produktionen inom verket genom att lämna service på skilda områden till andra delar av organisationen. Slutligen kan nämnas en *myndighetsfunktion* eftersom styrelsen kommer att ha självständiga myndighetsuppgifter. Det bör betonas att vad som här sagts om centralorganets funktioner i princip inte innebär någon ändring i förhållande till nuläget. Vissa förändringar i de praktiska uppgifterna kommer visserligen att ske, men dessa påverkar inte de primära resonemangen.

Den förstnämnda, styrande funktionen består av ett flertal komponenter. *Målinriktningen* av verksamheten är en av dessa. De av statsmakterna angivna målen måste sålunda konkretiseras. Budgetplanering och generellt verkande prioriteringsföreskrifter och information om sådana frågor blir viktiga hjälpmedel i detta arbete. *Utvecklingsarbete* utgör ett mycket angeläget inslag. Genom intensiva insatser inom verkets ämnesområden måste nya metoder frambringas som kan medverka till såväl ökad rätts-säkerhet som höjd produktivitet. Detta arbete bedrivs lämpligen ofta i nära kontakt

med forskningen. Ett centralt inslag i *rådgivningen* blir att föra ut resultaten av utvecklingsarbetet så att de kommer till praktisk användning så snart som möjligt. Rådgivningsverksamheten kommer emellertid att sträcka sig över verkets hela arbetsfält från lagtillämpnings- och andra fackområdesfrågor till administrativa spörsmål av exempelvis personalvårdskaraktär. Den kommer att avse generella frågor och aktuella, konkreta ärenden och ske genom skriftliga råd och anvisningar, annan skriftlig information, fortbildningskurser, konferenser och direkta personliga kontakter samt i samband med inspektioner. Denna rådgivning och information blir av den största betydelse för en effektiv *samordning* av verksamheten. I sammanhanget vill utredningen särskilt betona dokumentationsfrågans vikt. En med angränsande ämnesområden samordnad *dokumentation och litteraturservice* måste i dagens strida informationsflöde ses som en angelägenhet av hög rang, där centralorganet har en naturlig uppgift.

Även mera direkt *administrativa åtgärder* skall ge bidrag till en totalt sett så god måluppfyllelse som möjligt. Resursfördelningen utgör en sida härav. Även om denna delvis kan och bör decentraliseras — en betydande omfördelning av personella och materiella resurser inom ett län bör sålunda kunna ske genom beslut på länsplanet — är det ofrånkomligt att styrelsen måste ha de stora avgörandena i sin hand. Hit hör naturligen fördelningen mellan länen, men även exempelvis beslut om etablering respektive nedläggande av kontor. Frågan om resursanvändningen utgör en annan sida av

styrningen. Allmänt arbetsorganisatoriska frågor kommer här in i bilden, såsom fördelning av arbetsuppgifter mellan skilda personalkategorier och metoder för handläggning av skilda ärendetyper.

Verksamhetens resultat måste sättas i relation till insatt kapacitet. Här utgör programbudgeteringen ett instrument som ger väsentligt bättre möjligheter än de tidigare tillgängliga att följa resultatutvecklingen.

Ändamålet med programbudgetering är att på bästa sätt uppfylla de uppställda målen. Såsom medel utnyttjas därvid en förbättrad planering, styrning och uppföljning av statsverksamheten på olika nivåer inom förvaltningen för att därmed nå ökad effektivitet. Med effektivitet avses härvid att en myndighets tjänster (prestationer) framställs till lägsta möjliga kostnad och att detta sker med hänsyn till myndighetens mål. Programbudgetsystemet har tre viktiga inslag. De är kostnadsredovisning, prestationsmätning och budgetering. Av kostnadsredovisningen skall framgå hur kostnaderna fördelar sig på olika verksamhetsprogram, på olika ansvarsområden inom myndigheten och på prestationerna. Budgeteringssystemet är utformat för styrning av myndighetens verksamhet. Det innebär bl. a. att för varje ansvarsområde inom myndigheten skall ske en planering av de arbetsuppgifter som skall utföras och en beräkning av kostnaderna för de olika verksamhetsprogrammen. Budgeteringen skall alltså byggas upp från lägsta nivå inom myndigheten.

Sedan ett par år har försöksverksamhet med programbudgetering ägt rum vid ett tjugotal statliga myndigheter, däribland lantmäteriet. Efter beslut av Kungl. Maj:t har lantmäteriets anslagsframställning för budgetåret 1970/71 ingetts i programbudgetform. Programbudgetsystemet kommer sålunda att införas i hela lantmäteriväsendet fr. o. m. den 1 juli 1970.

Övergången till programbudgetsystem innebär att lantmäteriorganisationens rörelsefrihet ökar i vissa avseenden. Anslag kommer sålunda att beviljas för vissa verksamhetsprogram. Lantmäterimyndigheten kan

sedan själv avgöra fördelningen på personal och material och får således möjlighet att själv välja medlen för att uppnå ett visst mål. Programbudgetsystemet medför också att lantmäteristyrelsen får tillgång till ett väsentligt bättre beslutsunderlag än det nuvarande då det gäller att avgöra frågor angående resursfördelningen inom organisationen. Vid tillämpning av ett programbudgetsystem kan man vidare utgå från att statsmakterna medger myndigheterna att själva besluta om ökning av resurserna i den mån kostnaderna härför täcks genom inkomster i verksamheten. Systemet torde på så sätt bl. a. ge möjlighet att genom temporärt ökade resursinsatser snabbt tillgodose uppkommande behov exempelvis i samband med markexploatering och bostadsbyggande.

Som konstaterats tidigare måste vissa delmoment i den av de regionala och lokala lantmäterikontoren bedrivna produktionen utföras inom större serviceenheter. En del av dessa uppgifter måste ombesörjas av organ som betjänar hela riket och dessa bör ingå i centralorganet. Detta skall sålunda lämna egentlig *produktionservice*. Denna kommer främst att omfatta beräkning med hjälp av ADB, fotogrammetrisk kartläggning, automatisk kartering, bildtolkning, skogsvärdering och i viss mån annan värdering samt vissa typer av planeringar. Sådana uppgifter utförs redan nu inom lantmäteristyrelsen — så sker exempelvis inemot 80 % av lantmäteriets mättekniska beräkningsarbete inom styrelsens datacentral och praktiskt taget all skogsvärdering inom lantmäteriet utförs under medverkan från styrelsen. En ytterligare utökning och vidgning av den centrala produktions servicen till nya områden pågår. Ett exempel härpå utgör det automatiska karteringsinstrument, som är anknutet till styrelsens datamaskin. Härigenom kommer också karteringsarbetet att i stor utsträckning centraliseras. Detta medför en väsentlig effektivisering av arbetet samtidigt som de lokala enheterna avlastas. Även rådgivningen i aktuella ärenden får närmast karaktären av serviceinsatser och gränsen blir här flytande. Den till

styrelsen knutna produktionskapaciteten blir givetvis också av den största betydelse för möjligheterna att bedriva utvecklingsarbetet. Erfarenhetsmässigt är sålunda åtskilliga fördelar förbundna med att detta bedrivs i direkt samband med produktionen och i kontakt med de praktiska problem som uppkommer däri.

Lantmäteristyrelsen kommer också liksom hittills att ha ett stort antal *myndighetsuppgifter* i egentlig bemärkelse. Lagar och författningar på fastighetsbildningens och fastighetsregistreringens område måste i allmänhet kompletteras med tillämpningsföreskrifter. Det kommer att åvila styrelsen att utfärda sådana, ibland i samråd med andra centrala myndigheter. Den nya fastighetsbildningslagen med dess mera allmänt hållna utformning kommer att medföra en mycket kraftig ansvällning av uppgifter av detta slag fr. o. m. första hälften av 1970-talet. Styrelsen måste också liksom hittills ta initiativ till ny eller ändrad lagstiftning inom ämbetsområdet. Dessa uppgifter berör även mätningssektorn. Beslutsfunktioner i fråga om fastighetsregistrering enligt det nya registret (jämför registeruppläggningskungörelsen) och, övergångsvis, enligt de äldre registren är andra myndighetsuppgifter. Lantmäteristyrelsen kommer vidare även framdeles att vara remissorgan för domstolar i frågor om fastighetsindelning och fastighetsbildning och för administrativa myndigheter i skilda ärenden med anknytning till dessa områden. Verkets arbete samordnas på central nivå med insatser och initiativ inom andra samhällsområden. Styrelsen måste därför hålla kontakt och samarbeta med bl. a. bostadsstyrelsen, kartverket, lantbruksstyrelsen, naturvårdsverket, planverket, skogsstyrelsen och vägverket.

I sammanhanget skall också nämnas att riksrevisionsverket beslutat att lantmäteristyrelsen skall vara redovisningscentral i den nya statliga redovisningsorganisationen och att styrelsen fungerar som sådan alltsedan den 1 juli 1969. Detta torde medföra att styrelsen får vissa revisions- och kameratealfunktioner även rörande andra statliga organ.

8.2 Ämnesfunktioner

För ett ställningstagande till centralförvaltningens organisation är det nödvändigt med en fördelning av uppgifterna ur mera konkreta aspekter, i *ämnesfunktioner*. Det kan då konstateras att centralorganet kommer att ha bl. a. en *administrativ funktion*. Härmed avses verkets kontakt med exempelvis budgetmässiga och personalorganisatoriska frågor. *Registerfunktionen* kommer, som visats i det föregående, i ett nytt fastighetsregistersystem att få ett högst väsentligt vidgat innehåll genom registrets nya roll som mångsidig informationsgivare. På centralorganet kommer också liksom hittills att ligga en *fastighetsrättslig funktion* varvid åsyftas den ställning verket kommer att inta som remissorgan åt högsta domstolen och andra domstolar och administrativa myndigheter i frågor rörande beskaffenheten av den gällande fastighetsindelningen.

Med organets *fastighetsbildningsfunktion* avses den verksamhet som aktualiseras i för fastighetsbildningsförfarandet generella spörsmål. Här bör erinras om att betydande insatser kommer att krävas inom detta område. I anslutning till genomförandet av en ny fastighetsbildningslag erfordras ett omfattande utvecklingsarbete. Frågornas art gör det inte möjligt att i lagstiftningen förutse och reglera olika i praktiken uppkommande fall. Motsvarande gäller också för annan lagstiftning.

Tidigare har konstaterats att fastighetsbildningsfrågorna, trots att de gemensamma dragen överväger, i flera hänseenden har olika karaktär inom tätorts- och glesbygdsområden. Inom båda typerna av områden kommer plangenomförandefrågorna i förgrunden. Den tekniska och strukturella utvecklingen inom jord- och skogsbruket, urbaniseringen och utvecklingen inom den moderna stadsbyggnadstekniken ställer sålunda nya krav på planering och genomförande. En aktiv och konstruktiv medverkan från centralorganet har redan visat sig nödvändig. Som exempel härpå kan erinras om styrelsens tidigare nämnda utredningar om arrondering i skogsmark och om planmässigt underlag för fastighetsbildning.

Inom det fastighetstekniska området måste centralorganet liksom hittills lämna service till de lokala myndigheterna i frågor som kräver speciell sakkunskap eller tillgång till särskilda hjälpmedel. Denna verksamhet har under senare år ökat i omfattning och utvecklats till ett självklart och ofta nödvändigt element vid arbetet med jord- och skogsbrukets rationalisering. Inte minst betydelsefull är därvid behandlingen av de värderingsproblem som uppkommer i samband med de skogliga omarronderingarna. En fortsatt utveckling i samma riktning är att vänta.

Värderingsfrågorna, som sedan gammalt intagit en central plats vid fastighetsbildning på rena landsbygden, har numera fått en ökad betydelse även inom tätbebyggelseområdena. Denna utveckling kommer att accentueras såväl av den nya fastighetsbildningslagen och lagen om gemensamhetsanläggningar som av de intensifierade insatserna på naturvårdens och miljövårdens områden. Dessa kommer att föranleda uppgifter av stor räckvidd.

Centralorganets insatser på plangenomförande- och värderingsområdena måste där avse både jord- och skogsbrukssektorn och den urbant betingade verksamheten, om de lokala enheterna väl skall kunna fullgöra sina uppgifter. Lantmäteriets medverkan i arbetena på båda dessa områden har begärts från många håll, och det är nödvändigt att till ledning för verksamheten tillsammans med andra berörda myndigheter och organ utarbeta riktlinjer och metodik. De båda ämnesområdenas omfattning och olikartade natur gör att man här kan urskilja dels en *fastighetsteknisk funktion* dels en *plan- och värderingsfunktion*.

En betydande del av verkets arbete blir av mät- och kartteknisk art. Tekniska frågor av detta slag har därför en given plats i centralorganet. Inte minst den snabba tekniska utvecklingen gör det ofrånkomligt att styrelsen har en *mätteknisk funktion*. De mättekniska uppgifterna är såväl av myndighetsnatur som servicebetonade.

Som exempel på de förstnämnda kan anges frågor om föreskrifter rörande nog-

grannhet och utförande i samband med mät- och kartarbeten. Sådana förutsätts bl. a. i fastighetsbildnings- och byggnadslagstiftningarna. Under senare år har stornäts- och kartläggningsfrågorna krävt ökad uppmärksamhet, bl. a. till följd av urbaniseringen och de fortgående kommunsammanslagningarna. Markexploatering för bebyggelse samt statliga eller interkommunala anläggningsarbeten av olika slag såsom väganläggningar, vatten- och avloppsanläggningar etc. ställer helt andra krav än tidigare på enhetlighet i fråga om stornät och kartmaterial inom närliggande kommuner eller konglomerat av kommuner, t. ex. kommunblock eller sammanslutningar av kommunblock. Det föreligger sålunda behov av att samordna de befintliga stornäten och de grundläggande kartverken. Stornäten har tidigare ej sällan — även beträffande varandra relativt närbelägna samhällen och områden — varit beräknade i skilda system eller stundom så lösligt anknutna till ett och samma system, att de även i det senare fallet måste betraktas såsom belägna i olika system. Behovet på detta område har som nämnts på senare tid lett till en betydande verksamhet från lantmäteristyrelsens sida. I allmänhet efter initiativ från enskild kommun planlägger styrelsen sålunda — för naturligt avgränsade regioner — stornät som är avpassade för de berörda kommunernas och fastighetsbildningens behov. Sådana insatser kommer att bli nödvändiga även framgent. Till kretsen av myndighetsuppgifter inom den tekniska sektorn hör också utvecklingsarbete, och behovet härav är högst påtagligt.

Liksom för vissa av de tidigare behandlade styrelsefunktionerna föreligger också på det mättekniska området behov av central service genom rådgivning, kursverksamhet o. dyl. I det föregående har betonats att centralorganet också måste kunna tillhandahålla ren produktionservice inom skilda områden, bl. a. i fråga om beräkning, kartläggning, kartering och bildtolkning.

8.3 Organisation

Sammanfattningsvis kan *den nuvarande organisationsbilden* tecknas på följande sätt. Lantmäteristyrelsen är organiserad i en administrativ byrå, en landsbygds-, en stads- och en utredningsbyrå samt en mätningsteknisk avdelning. Sedan den 1 juli 1968 finns vidare en utvecklingsenhet för uppgifter som hänger samman med genomförandet av ett nytt fastighetsregister (till de delar detta åligger styrelsen) samt av en ny fastighetsbildningslag. Det arbete för en fastighetsregisterreform som tidigare bedrivits av fastighetsregisterutredningen fortsätter sedan den 1 juli 1968 genom centralnämnden för fastighetsdata. Nämnden skall vidare genomföra reformen i den mån detta ej ankommer på lantmäteriväsendet samt i samråd med lantmäteristyrelsen till Kungl. Maj:t avge förslag till de författningar som behövs. Lantmäteristyrelsen har som tidigare nämnts direkt kontakt med nämndens arbete genom att tekniske direktören i styrelsen är nämndens ordförande och chef och genom att en av styrelsens högre tjänstemän och en överlantmätare är ledamot respektive expert i nämnden. Viss personalgemenskap förekommer vidare.

Lantmäteriets karaktär av ett allmänt serviceorgan på fastighetsbildnings-, fastighetsregistrerings- och mätningsområdena gör det angeläget med intima kontakter med de skilda kundkretsarna. Härvid uttalade behov och redovisade aktuella utvecklingslinjer förbättrar möjligheterna att ge servicen lämplig inriktning, att uppskatta den totala resursåtgången och att åstadkomma en optimal resursdisposition. Detta talar för att verket erhåller en *styrelse med lekmannainslag*. I denna bör bl. a. kommunerna och landsbygdsnäringsarna vara företrädade. *Verkschefen* bör vara ordförande i styrelsen och denna bör lämpligen bestå av *fyra andra ledamöter*, vilka utses av Kungl. Maj:t.

Verksamheten i avseende på de skilda ämnesfunktionerna bör hållas samlad i avdelningar, varvid flera funktioner kan sammanföras inom en avdelning. Avdelningarna får sedan i sin tur indelas i ett fåtal by-

rår eller motsvarande enheter med underavdelningar i form av sektioner. Vid en sådan principiell lösning medges en långtgående delegering av beslutanderätten. De personer som leder verksamheten kan med kraft ägna sig åt detta och inte onödigtvis betungas med löpande ärenden, som huvudsakligen avser tillämpning av redan uppdragna riktlinjer. En organisation med denna uppbyggnad torde också ge stora möjligheter att knyta kvalificerad personal till verksamheten och att behålla denna personal.

Arbetsuppgifterna kan uppdelas i fyra avdelningar enligt det följande. Det bör inledningsvis framhållas att en *stark integration* såväl inom som mellan avdelningarna är mycket väsentlig. Detta gör sig särskilt gällande i utvecklings- och anvisningsarbetet, vilket kommer att utgöra dominerande inslag i centralorganets verksamhet.

Avdelningen för fastighetsbildning skall inrymma centralorganets verksamhet inom fastighetsindelings- och fastighetsbildningsområdena. Ärenden rörande fastighetsindelningens beskaffenhet och allmänna frågor av lagtillämpnings- och metodikkaraktär beträffande fastighetsbildningslagstiftningen och liknande lagar som tillämpas i lantmäteriverksamheten skall därvid handläggas inom *fastighetsrättsliga byrån*. Dess uppgifter kommer främst att omfatta domstolsremisser samt en mycket betydande anvisnings- och informationsverksamhet. Det centrala kartarkivet skall sortera under byrån. Den urbana inriktade fastighetsbildningen skall ha *plan- och värderingsbyrån* som närmaste företrädare. Planfrågor, främst översiktliga sådana, plangenomförande frågor med lagtillämpning och metodik samt värderingsfrågor blir de viktigaste inslagen i byråns uppgifter. Arbetet bör i betydande utsträckning även få karaktären av en service direkt till kommunerna. *Fastighetstekniska byrån* skall svara för jord- och skogsbrukssidan inom verket. Lagtillämpning och metodik som speciellt anknyter till dessa områden blir uppgifter för byrån liksom struktur- och värderingsfrågor,

de sistnämnda främst med skoglig inriktning.

Avdelningen för fastighetsinformation skall svara för frågor om fastighetsregistrets innehåll och uppläggning, om fastighetsregistrering samt om fastighetsregistrets användning, bl. a. i samhällsplaneringen. Uppgifterna handhas nu dels av lantmäteristyrelsen, dels av centralnämnden för fastighetsdata. Till följd av att dessa organs uppgifter hänger mycket nära samman har utredningen i kapitel 7 föreslagit att de slås samman. Avdelningens uppgifter kommer därvid att inrymma såväl styrelsens som nämndens nuvarande uppgifter inom ämnesområdet. *Registerbyrån* skall då ha hand om myndighetsutövningen, dvs. tillämpningen av registeruppläggningskungörelsen och äldre registreringsföreskrifter. Här inryms bl. a. vissa direkta beslutsfunktioner. *Byrån för fastighetsdata* blir däremot inriktad mot den mera mångsidiga information som det nya fastighetsregistret kommer att lämna. Utveckling av registret i fråga om innehåll och användningsmöjligheter för skilda planeringsändamål blir huvuduppgifter för byrån. Den egentliga fastighetsdataservicen bör tillhandahållas genom en särskild *produktionsenhet* inom avdelningen, till vilken även den automatiska registerbehandlingen bör förläggas.

Tekniska avdelningen skall svara för myndighetsuppgifter och utveckling samt produktion inom det tekniska området. En kraftigt ökad satsning är här motiverad med hänsyn till att en betydande del av lantmäteriverksamheten är av teknisk natur. Nya tekniska lösningar ger kontinuerligt ändrade förutsättningar för den omfattande tekniska verksamheten. Servicen till kommunerna på det tekniska området blir mycket betydelsefull. De båda förstnämnda ärendetyperna faller främst inom avdelningens byråer. *Mättekniska byrån* får hand om tillämpningen av geodesi, fotogrammetri och beräkningsteknik inom lantmäteriverksamheten och uppgifterna kommer att omfatta standard- och noggrannhetsfrågor, instrumentuppföljning och anpassning av de tekniska metoderna med hänsyn härtill och till

insatsernas art. Motsvarande uppgifter inom de kart- och reproduktionstekniska områdena, även avseende det nya fastighetsregistret, ankommer på *kartbyrån*. Denna byrå svarar sålunda för den kartografiska verksamheten. Även kartlagningsfrågorna förs hit. ADB kommer att användas i stor utsträckning i lantmäteriverksamheten. Bland användningsområdena kan här nämnas geodetiska beräkningar och i direkt kombination därmed utskrift av förrättningshandlingar och kartering, fastighetsregistrering och fastighetsinformation, skogsvärdering samt administrativa rutiner. Det synes rationellt att samla system- och programarbetet för hela ADB-sidan i en *ADB-enhet* inom tekniska avdelningen. Självfallet måste de berörda fackområdena vara företrädda i systemgrupperna. Produktionen inom avdelningen koncentreras inom en särskild produktionsenhet, en *teknisk central*. Denna central skall vara utrustad för att utföra stommätningssupdrag, fotogrammetriska bearbetningar samt beräkningar (av mätningsteknisk, fastighetsteknisk och administrativ art) och karteringar med ADB. Den skall kunna åta sig att utföra kontroller av instrument och mätredskap, bl. a. som leveranskontroller. En instrumentbank för utlåning av vissa, sporadiskt använda och kostnadskrävande fältinstrument bör finnas vid centralen.

Administrativa avdelningen skall svara för allmänt administrativa frågor, budgetplanering, förvaltningsrevision samt frågor om personal och ekonomi. *Ekonomibyrå* har hand om budgeteringsfrågor och kamerala ärenden såsom angående uppbörd, löner och upphandling. Härunder bör sortera ett centralt förråd av instrument, övrig fält- och kontorsutrustning och viss förbrukningsmateriel. Styrelsens uppgift som redovisningscentral bör närmast knytas till en enhet inom byrån och denna bör också svara för kostnads- och budgetuppföljning. *Administrativa byrån* handlägger allmänt administrativa frågor, bl. a. remisser av mera allmän karaktär, personalfrågor inklusive personalvård samt organisatoriska frågor såsom förvaltningsrevision och resursplane-

ring, fortbildning och kontors- och administrativ rationalisering.

Den direkta ledningen av verkets arbete utövas av verkschefen. Denne kommer att tillsammans med avdelningscheferna fungera närmast som en direktionsstyrelse. Behovet av lantmäterinsatser växlar allt efter utvecklingen i samhället. För en smidig anpassning av verksamheten till uppkommande behov erfordras ett särskilt utredningsorgan för långsiktig verksamhetsplanering, för samordningsuppgifter och för information. Denna funktion berör alla organisationsgrenar och bör därför ses som en *stabsfunktion*, ett instrument till verkschefens förfogande. Självfallet krävs i detta arbete en nära kontakt med de skilda enheterna inom centralförvaltningen. Genomförandet av en ny fastighetsbildningslag kommer att bli en mycket dominerande uppgift för den nya organisationen under några år. Arbetet härmed kommer att kräva stora insatser av hela centralorganet. För ledningen av detta projekt krävs ett tillfälligt stabsorgan i form av en *utvecklingsenhet*.

Inom flera av centralorganets verksamhetsområden finns ett stort behov av kontakter med olika grenar av samhället och näringslivet. Detta behov kan endast i mycket begränsad utsträckning bli tillgodosett genom lekmannainslaget i styrelsen, vilket har en vidare syftning med avseende på verkets inriktning och verksamhet. För att trygga den expertsamverkan på skilda områden som erfordras bör därför företrädare för olika kunskaps- och erfarenhetsområden anknytas till styrelsen genom särskilda råd. Dessa bör sålunda ha karaktären av *rådgi-vande sakkunnigorgan*.

Det nya fastighetsregistret kommer, som tidigare framhållits, att kunna ge mångsidig information till nytta i vitt skilda planeringssituationer, delvis i direkt integration med andra informationsregister. Frågan om registrets innehåll och utnyttjande berör därför många grenar av samhället. En successiv utvidgning av det område där material från det nya fastighetsregistret kommer till användning kan väntas. Ett *råd för*

fastighetsinformation kan här fungera som impulsgivare. Genom rådets förgrenade anknytning till skilda verksamhetsfält kan också idéer och önskemål om nya användningsområden smidigt kanaliseras.

Fastighetsvärderingsfrågor uppkommer i stor utsträckning i samband med fastighetsbildning och plangenomförande. Detta gäller i urbana och agrara sammanhang och inom naturvårdssektorn. Bland andra, liknande värderingssituationer må nämnas expropriation och fastighetstaxering. De uppkommande problemen vid den praktiska tillämpningen av de teoretiska grunderna innehåller många gemensamma inslag, bl. a. i systematiskt och terminologiskt avseende men även rörande exempelvis det statistiska underlaget för värdering. För en vid samordning och utveckling på området föreslås ett *råd för fastighetsvärdering*.

Ett tredje uppgiftsområde där lantmäterioorganisationen har en central ställning bland en större krets av berörda myndigheter är fastighetstekniken. I det utvecklade samhället spelar, som förut framhållits, det effektiva markutnyttjandet en stor roll. Detta berör de areella näringarna, skogsbruket och jordbruket, men också tätortsutnyttjandet. Under det senaste decenniet har fastighetstekniken fått ett vetenskapligt förankrat underlag i en utsträckning som medger stora praktiska vinster vid ett fullt utnyttjande av de gjorda rönen. För att ett sådant utnyttjande skall bli optimalt fordras nära och tidig kontakt mellan de myndigheter som verkar inom mark-, jordbruks-, skogsbruks- och planpolitik samt fastighetsbildning. Utredningen föreslår att ett *råd för fastighetsteknik* knyts till lantmäteristyrelsen. I rådet bör företrädare för övriga berörda verk och för forskningen på området ingå.

Inom samtliga här berörda områden finns redan grupper av liknande art och motsvarande sammansättning för kontinuerliga eller mera sporadiska insatser. Förslaget om inrättande av råd innebär sålunda i stort endast ett konfirmerande av ett redan tillämpat arbetssätt. En ordnad grupp-

9.1 Uppgifter

Länsorganet skall enligt förslaget svara för den närmare ledningen av lantmåteriverksamheten inom länet. Likaså skall det ha hand om vissa *myndighetsuppgifter*, bland vilka främst märks efterbevakningen av fastighetsbildningsbesluten i avseende på det allmännas intressen, medverkan i arbetet på länsplanet och i domstolarna samt fastighetsregistreringen. Dessa funktioner skall i princip åvila chefen för länsorganet, överlantmätaren. Vidare skall länsorganet lämna *service*, såväl åt lantmåteriets övriga delar inom länet som åt länsstyrelsen, kommuner och sakägare. I princip är dessa eller motsvarande uppgifter redan knutna till överlantmätaren, men vissa förändringar följer med ny lagstiftning och i detta förslag förutsätts vidare för överlantmätaren en mera aktiv roll än hittills inom organisationen.

Ledningen av verksamheten blir av mycket stor betydelse för möjligheterna att uppfylla de av statsmakterna uppställda och av verksstyrelsen preciserade och konkretiserade målen. Härvid måste överlantmätaren äga ta initiativ till och medverka i förberedande planeringar och andra åtgärder för en ändamålsenlig fastighetsindelning. Han måste vidare äga bestämma i vilken ordning ärenden skall handläggas, särskilt med hänsyn till angelägna investeringsobjekt i samhällsbyggandet eller till verksamheten i fråga om jordbrukets och skogsbrukets rationalisering. Samordningen av lantmåteriverksamheten med de åtgärder som planläggs på angränsande områden och som utförs av andra myndigheter och or-

gan är likaså en viktig ledningsuppgift för överlantmätaren.

Måluppfyllelsen kan, som antytts här, inte mätas enbart i antalet handlagda förrättningar och andra ärenden. Åtskilliga andra aspekter är av betydelse. Kontakterna med allmänheten och de servicesökande organen för rådgivning och initierande insatser är sålunda mycket väsentliga i en verksamhet som i så hög grad som denna hänger samman med andra aktiviteter i samhället. En *positiv serviceanda* måste därför prägla organisationen. Leveranstiderna är också ofta uttryck för hur målet kunnat uppfyllas. Berättigade krav i detta avseende kan tillgodoses bl. a. genom *rörlig resursdisposition* och genom *prioritering*, exempelvis av nyss anförd art. Genom *fortlöpande kontakter* med allmänheten samt med servicesökande och andra organ i samhällsbyggandet kan en långsiktig arbetsplanering åstadkommas som också den underlättar ett uppfyllande av tidskraven. Även om dessa aspekter i första hand måste beaktas i det egentliga produktionsledet är frågorna synnerligen väsentliga för överlantmätaren och kräver engagemang och insatser både internt och externt.

Programbudgeteringen kommer att vara ett verksamt medel att nå de uppställda målen. I ett programbudgetsystem kommer länet att utgöra en mycket viktig ansvarsnivå. Visserligen bör i ett sådant system gälla att budgeteringen och därmed ansvaret förs så långt ut i organisationen som möjligt, dvs. till den yttersta nivå där det ännu finns tjänstemän med sådana befogenheter att de väsentligt kan påverka det ekonomiska resultatet. Detta torde leda till att

lantmåteriregionerna blir den yttersta budgeterings- och ansvarsnivån. Bl. a. med hänsyn till att produktionen till stor del grundas på ansökningar och oförutsedda fluktuationer därför kan uppkomma torde emellertid relativt stora avvikelser mellan planerad produktion och verkligt resultat få accepteras för den enskilda regionen. Budgetering och budgetuppföljning på denna nivå har ändå stort värde. För länet kan prognoserna däremot bli betydligt säkrare. Verksamhetsplaneringen kan här bli mera tillförlitlig i avseende på såväl arbetsmängd som resursbehov och, inte minst viktigt, personalsammansättning. Ett mellanled i budgeteringssystemet på denna nivå måste utgöra en avsevärd styrka och hjälp för centralorganet i verksamhetsplaneringen.

Överlantmätaren får härigenom ett administrativt ansvar för lantmåteriverksamheten i länet. Han måste samtidigt erhålla däremot svarande befogenheter när det gäller att åstadkomma den avsedda måluppfyllelsen inom länet. Temporära omflyttningar skall sålunda kunna beslutas av överlantmätaren. I praktiken är förhållandet i det närmaste redan sådant, även om formellt beslut erfordras från lantmåteristyrelsen. Även varaktiga omplaceringar inom länet som föranleder byte av kansliort för en tjänsteman måste många gånger företas för att ett optimalt arbetsresultat skall uppnås. Det rimmar enligt utredningens mening väl med det ansvar för lantmåteriets funktion i länet som bör åläggas överlantmätaren att denne ges beslutsrätt också i sådana frågor. Självfallet måste då förutsättas sådana kontakter med centralorganet att enhetliga linjer i erforderlig utsträckning tillämpas inom verket. Kontakter i omvänd riktning erfordras även, där centralorganet skall besluta, exempelvis vid omfördelning mellan skilda län. Överlantmätaren bör sålunda ges möjlighet att i huvudsak fritt disponera över länets lantmåteriresurser. Vid tillämpning av ett programbudgetsystem kan man som nämnts utgå från att statsmakterna medger myndigheten att själv besluta om ökning av resurserna i den mån kostnaderna härför täcks genom inkomster

i verksamheten. Sådana befogenheter ger överlantmätaren väsentligt ökade möjligheter att verka aktivt till fromma inte minst för en snabb kommunal service.

En annan viktig fråga som i hög grad påverkar arbetsresultatet är *arbetsmetoderna*. Som framgår av vad som anförts rörande centralorganets uppgifter bör stor uppmärksamhet ägnas åt arbetsorganisatoriska frågor och metodspörsmål. För att det på centralt håll bedrivna arbetet i dessa avseenden skall få avsedd effekt och administrativt underlättas bör överlantmätaren medverka aktivt häri. Han bör fungera som förmedlare av erfarenheter och impulser mellan styrelsen och de lokalt anknutna enheterna. Därvid gäller det ofta att anpassa centrala direktiv och rekommendationer till de lokala förhållandena. Strävan bör bl. a. vara att uppnå någorlunda enhetliga arbetsformer, i första hand inom länet, och att få till stånd ett sådant utnyttjande av skilda serviceorgan inom organisationen att de lokala enheternas kapacitet så långt möjligt kan sättas in på de delar av uppgifterna som kräver lokal behandling. Även arbetsfördelningen mellan skilda personalkategorier måste därvid uppmärksammas. Överlantmätaren skall sålunda kunna direkt gripa in i frågor om arbetsmetodik. Han får däremot inte ingripa i beslutsfattandet i fastighetsbildningen. Den ställning som en fastighetsbildningsmyndighet tar i ett konkret ärende kan väl vara grundat på samråd med såväl överlantmätaren som andra myndigheter — och ett sådant samråd förutsätts i NyaFBL i inte ringa utsträckning — men beslutet måste fattas av fastighetsbildningsmyndigheten själv.

Vad gäller de *myndighetsuppgifter* som ankommer på överlantmätaren innebär NyaFBL, som den i kapitel 4 införda redogörelsen visar, bl. a. att en *efterbevakning av de allmänna intressena* i fastighetsbildningen skall ske. Denna efterbevakning skall i första hand ankomma på överlantmätaren. — Inom område med stadsplan eller med byggnadsplan, om åtgärden berör endast mark som enligt planen är avsedd för annat än jordbruksändamål, skall denna

efterbevakning dock ske genom byggnadsnämnden. — Om överlantmätaren finner att tillstånds- eller fastighetsbildningsbeslut strider mot sådan bestämmelse i lagen som är meddelad för att tillgodose allmänt intresse och om han anser det vara av väsentlig betydelse från allmän synpunkt att beslutet inte blir gällande, äger han sålunda bringa saken under fastighetsdomstolens prövning. Överlantmätaren skall här samarbeta med de specialmyndigheter som berörs av varje särskild förrättning och hålla dessa underrättade om frågor som är av betydelse för deras ämbetsutövning. Dessa myndigheter har i första hand att vända sig till överlantmätaren när en förrättning från deras synpunkt inte kan godtas varefter denne på eget ansvar prövar om han anser fullföljd påkallad. Länsstyrelsen och lantbruksnämnden erhåller dessutom självständig rätt att fullfölja talan till förmån för allmänna intressen. Det betonas emellertid i lagrådsremissen att det normala bör vara att överlantmätaren för det allmännas talan.

Medverkan i arbetet på länsplanet av en företrädare för fastighetsbildningen är oundgängligen nödvändig. Det är dessutom en dubbelriktad funktion som avser att betjäna både länsmyndigheterna och fastighetsbildningsorganen. Dessa kontakter på länsplanet spänner över stora delar av samhällslivet. De syftar bl. a. till självständig initierande och rådgivande verksamhet och till insatser i fråga om förberedande planeringar och andra åtgärder för en ändamålsenlig fastighetsindelning. För att överlantmätarens medverkan skall kunna bli effektiv och berikande måste han ha tillgång till en slagkraftig lokal organisation.

I sin befattning med lokaliserings-, plan-, bebyggelse- och naturvårdsfrågorna har länsstyrelsen behov av expertis på de fastighetsrättsliga, fastighetstekniska och fastighetsekonomiska områdena. Såsom sådan bör fastighetsbildningens företrädare inom länet, överlantmätaren, fungera. I nuvarande länsorganisation sker en stor del av kontakterna med länsstyrelsen och de övriga länsmyndigheterna och länsexperterna i särskilda, formellt eller informellt arrange-

rade grupper. Bland dessa märks planeringsrådet, naturvårdsrådet och länsrådet. För den löpande verksamheten hos länsstyrelsen och länsorganen erfordras vidare ofta separata överläggningar och ibland formella remisser. De organ ur kretsen kring länsstyrelsen som överlantmätaren har anledning att ha kontakt med inom det här angivna ämnesområdet är främst länsarbetsnämnden, länsarkitekten, länsbostadsnämnden, länsingenjören och vägförvaltningen.

I arbetet med jord- och skogsbrukets rationalisering har fastighetsindelningsfrågorna kommit att inta en framskjuten plats, då en ändamålsenlig arrondering ofta är en förutsättning för goda lösningar beträffande egendomarnas inre struktur och drifts- och samverkansformer. En samverkan mellan lantbruksnämnden och fastighetsbildaren är därför självklar, inte bara i genomförandeskedet utan också på planeringsstadiet. Jordbruks- och skogsbruksfrågorna kan inte heller ses isolerade utan ett samspel måste åstadkommas med samhällsbyggnadsprocessen i stort. Denna kontaktfråga har, som tidigare nämnts, genom beslut av 1965 års riksdag angående ändrad organisation av rationaliseringsverksamheten på jordbrukets och trädgårdsnäringens områden lösts så att överlantmätaren bl. a. har till uppgift att samordna rationaliseringsorganets planeringsarbete med den allmänna samhällsplaneringen. Överlantmätaren, länsjägmästaren och länsarbetsdirektören äger rätt att närvara vid lantbruksnämndens behandling av ärenden som rör vederbörandes verksamhetsområde. I nämndens strukturdelegation ingår bl. a. överlantmätaren som ledamot. Dessa principbeslut har fullföljts genom riksdagens beslut om de nya lantbruksnämndernas organisation. På skogssidan uppträder behov av kontakt även med skogsvårdsstyrelsen. Av betydelse är vidare kontakter med företrädare för jordbrukets och skogsbrukets fackliga och ekonomiska föreningsrörelser.

Såväl länsstyrelsen som länsorganen har i ett stort antal isolerade fall anledning att ta kontakt med fastighetsbildningsorganisationen i fastighetsrättsliga spörsmål. Det nya

fastighetsregistrets vidgade innehåll med mångsidig samhällsinformation kan dessutom väntas medföra kontakter av delvis annan art än de nuvarande registren för-änlett.

Vad här anförts understryker det nära sambandet mellan överlantmätarens arbete och övrig verksamhet på länsplanet. I samband med 1960 års omorganisation av lantmäteriet framhöll också föredragande departementschefen att det var angeläget att lantmäteriverksamheten samordnades med de åtgärder som på angränsande områden vidtas av andra länsorgan (prop. 1960: 74, sid. 117). Den valda organisationslösningen med länets lantmäteriorgan ingående i en i tre nivåer uppbyggd och samordnad organisation ger möjlighet till kvalificerad medverkan från lantmäteriets sida i detta arbete.

Även *domstolsmedverkan* blir ett viktigt uppgiftsområde för överlantmätaren. I NyaFBL föreskrivs skyldighet för fastighetsdomstolen att, om det erfordras för målets beredande eller avgörande, förordna att yttrande skall inhämtas från bl. a. överlantmätaren. Detta kommer delvis att vara ett utflöde av överlantmätarens efterbevakningsroll men får delvis en självständig karaktär. Yttranden till fastighetsdomstol och till andra domstolar i frågor om innebörden av den gällande fastighetsindelningen torde liksom hittills bli vanliga. Också i mål av annan karaktär torde överlantmätarens sakkunskap komma att utnyttjas.

Uppgiften att svara för *fastighetsregistreringen* kommer att innebära registrering, arkivering och vård av grundmaterialet till registret samt service i avseende på registret och arkivet. Registreringen utgör enligt NyaFBL slutfasen i fastighetsbildningen. Registreringsbeslutet meddelas av registreringsföraren. Enligt utredningens förslag kommer denna funktion, som redan nu är av statlig natur, att i sin helhet handhas av överlantmätaren. Den efterföljande behandlingen av registreringsmaterialet sker däremot i fråga om registrets textdel i en central ADB-anläggning, genom vilken även information om registreringarna lämnas till de myndigheter och andra som har intresse

av uppgiften. Registerkartorna åter måste, i varje fall tills vidare, ajourföras i konventionella former hos överlantmätaren, som också har att svara för motsvarande information i fråga om dessa. — I framtiden kan emellertid även kartinformationen komma att tillhandahållas i mera avancerade former. — I anslutning till registreringen avses i NyaFBL viss kontroll av förrättningsmaterialet skola ske, även om kontrollen förutsätts få en relativt begränsad omfattning och ej skall syfta till en kvalitetsgaranti.

Förrättningsakterna utgör underlaget för registreringen och innehåller dessutom merendels en rikare information än som kan inflyta i registret. Detta gör att arkivakterna har karaktären av rättsurkunder och som sådana är oersättliga. Arkivvård, syftande till minskat slitage och vid behov reparation, blir därför ett viktigt inslag. Informationsservicen har omnämnts redan i det föregående. Sådan service efterfrågas i stor utsträckning av statliga och kommunala myndigheter, av kreditinrättningar och av allmänheten.

Länslantmäterikontoret skall också ge *service* i skilda hänseenden. Denna kan ta sig uttryck i egentlig produktionsservice till de regionala och lokala lantmäterikontoren. Till viss del kommer länsorganet, i huvudsak inom samma ämnesområden, dessutom att lämna service direkt till utomstående myndigheter och organ och till allmänheten.

I kapitel 7 har framhållits att det i samband med de direkta förrättningsrättsliga avgörandena inom förrättningsens ram i varierande omfattning förekommer bl. a. mättnings- och beräkningstekniska frågor, plan- och värderingsfrågor och fastighetstekniska frågor. Till en del handläggs dessa frågor lämpligen inom den lokalt anknutna enheten under det att uppgifterna till annan del är av sådan art att de med större fördel, inte minst arbetsekonomiskt, verkställs inom enheter med andra uppgifter och annan inriktning än det lokala organets men i nära samverkan med detta. Såsom arbetsuppgifter för vilka detta behov i särskild grad

föreligger har bl. a. angivits uppgifter inom de geodetiska och fotogrammetriska områdena, flygbildtekniken, den automatiska databehandlingen och kartframställningen. I åtskilliga län torde behovet av biträde åt de lokala enheterna i fråga om *uppgifter av mät- och kartteknisk natur* ha sådan omfattning att det från arbetsorganisatorisk synpunkt är erforderligt med en särskild enhet inom länslantmäterikontoret — en teknisk sektion. Antalet fall i vilka sådana sektioner inrättas torde få bli beroende av i vilken utsträckning kommunerna kommer att anlita lantmäteriorganen för sin tekniska verksamhet.

Även på *planerings- och värderingssidan* och inom *jord- och skogsbrukssektorn* finns såväl internt som i samband med överlantmätarens medverkan hos länsstyrelsen och andra myndigheter behov av konkreta serviceinsatser. Här må erinras om den verksamhet för översiktliga utredningar i såväl tätorts- som jord- och skogsbrukssammanhang som redan förekommer. Olika typer av värderingsuppdrag kan väntas bli mera frekventa än hittills, främst i anslutning till tillämpningen av naturvårdslagen. Även gentemot kommunerna torde sådana uppgifter komma att bli vanligare. I den mån uppdragen är av annat än rent värderingsteknisk karaktär kan de av jävsskäl inte lösas av de lokalt anknutna organen vilka fullgör funktionen som fastighetsbildningsmyndighet. Uppgifterna bör då utföras inom länslantmäterikontorets ram.

Fastighetsrättsliga utredningar och annan *arkivservice* är av betydelse för fastighetsbildaren i dennes förrättningsarbete. Åtskilliga andra myndigheter och organ behöver också i olika sammanhang upplysningar av liknande art. Även allmänheten har många anledningar att göra eller beställa undersökningar rörande skilda fastighetsförhållanden. Bl. a. har fiskefrågorna med det ökade friluftslivet tilldragit sig ett växande intresse. Genom en organiserad arkivservice skall upplysningar kunna lämnas om förrättningsakters innehåll. Härigenom avlastas även förrättningsenheterna det ofta tyngande arbetet med separata utredningar som

begärs av myndigheter och markägare. Detta system har sedan flera år prövats inom lantmäteriet och erfarenheterna härav är goda.

En lokalt anknuten enhet bör ej dimensioneras så i fråga om personal och utrustning att dess resurser räcker även för toppbelastningar. Ändå måste rimliga krav på *insatsberedskap* kunna tillgodoses. Betydande hjälp härtill erbjuds genom den integration som föreslagits i det föregående. Ibland kan det emellertid uppkomma behov av tillfälliga hjälpinsatser som ej är av specialistkaraktär och för vilka det inte krävs dyrbar specialutrustning. En förstärkning av enheten under begränsad tid med viss personal och utrustning kan i ett sådant läge visa sig mycket verkningsfull. Koncentrerade insatser av denna typ torde bäst lämpa sig för arbetsuppgifter där de tekniska inslagen dominerar, exempelvis fastighetsbildning i samband med exploatering av stora detaljplaneområden eller omfattande utstakningar och utsättningar.

Den organisatoriska anordningen för att möjliggöra denna reservstyrka kan utformas på olika sätt. Sannolikt är det inte heller lämpligt att vara bunden vid en enda lösning. Inom län där utvecklingen sker i hetsigt tempo kan det sålunda finnas underlag för en eller ett par »rörliga grupper», stationerade vid en länscentral. Inom områden där verksamheten normalt företer ett lugnare förlopp kan det däremot vara mera ändamålsenligt att behovet av en tillfällig förstärkning tillgodoses genom omdisponering av personal inom länet.

Redan i inledningen har lämnats en karaktäristik av överlantmätarens uppgifter. Statsmakternas syn på dessa uppgifter framgår bl. a. av departementschefens uttalande i anslutning till 1960 års omorganisation av lantmäteriet. Han framhåller därvid bl. a. följande (prop. 1960: 74, sid. 116—117): »Under senare år har överlantmätarnas samordnande och ledande funktioner inom lantmåteriverksamheten i länen ävensom deras uppgifter som företrädare för fastighetsbildningssynpunkterna inom länsförvaltningen alltmer trätt i förgrunden. Vid sidan

härav har en viss förskjutning av länslantmäterikontorens uppgifter skett såtillvida att en större del därav numera avser biträde åt förrättningsorganisationerna. En fortsatt utveckling av länslantmäterikontorens och särskilt överlantmätarnas arbetsuppgifter efter de nyss antydda linjerna är enligt min mening att förvänta.» Utredningen anser att utvecklingen fortsatt i angiven riktning och betraktar länsorganet som ett betydelsefullt lednings- och serviceorgan åt de lokala lantmäterienheterna.

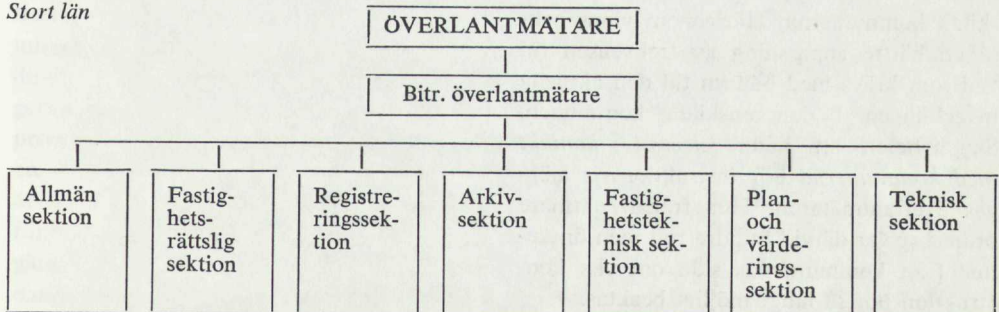
9.2 Organisation

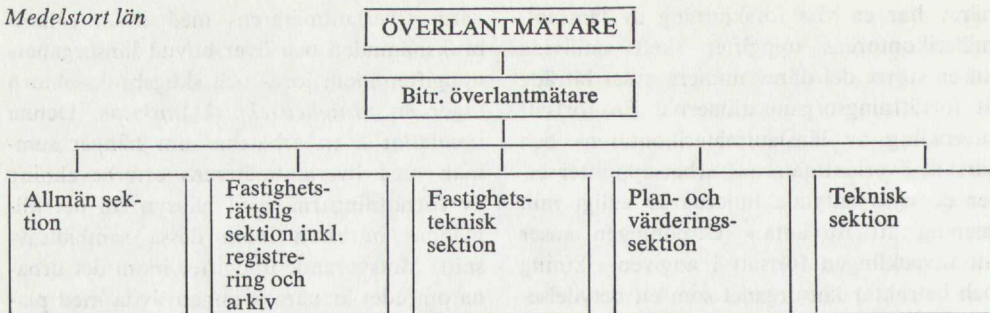
Uppgifterna för länslantmäterikontoret faller sålunda inom ett flertal ämnesområden. Ledningen av lantmäteriverksamheten inom länet, innefattande bl. a. frågor om resurstilldelning och resursdisposition samt prioritering av olika ärendetyper, kan sammanfattas i begreppet *ledningsfunktion*. Frågor om innebörden av den gällande fastighetsindelningen aktualiseras vid fastighetsbildningsmyndigheternas förrättningshandläggning liksom vid remisser och förfrågningar från domstolar, administrativa myndigheter och allmänheten. Man kan här tala om en *fastighetsrättslig funktion*. Uppgifterna med uppläggande och förande av fastighetsregister och i viss mån med registrets användning kan sammanföras i en *registreringsfunktion*. Som ett självständigt komplement till båda dessa framstår *arkivfunktionen* med arkivering, tillhandahållande av arkivakter för besökares eget studium och arkiv-

vård. Överlantmätarens medverkan i lantbruksnämnden och över huvud länsorganets uppgifter inom jord- och skogsbrukssektorn utgör en *fastighetsteknisk funktion*. Denna innefattar även arbetena som hänger samman med överlantmätarens efterbevakning av förrättningarna med hänsyn till det allmännas intressen inom dessa samhällsavsnitt. Motsvarande uppgifter inom det urbana området är nära sammanvävda med planerings- och värderingsfrågor och man kan sammanfatta dem i en *plan- och värderingsfunktion*. Serviceinsatserna inom främst de geodetiska och kartografiska sektorerna och i ADB-sammanhang bildar en *teknisk funktion*.

Uppgiftsområdenas vidd gör det erforderligt att överlantmätaren biträds av minst en kvalificerad lantmätare med i princip samma ställning som den nuvarande biträdande överlantmätaren. Arbetet i övrigt inom länslantmäterikontoret torde lämpligen böra bedrivas inom sektioner med uppgifter inom en eller flera av de nämnda funktionerna. Uppgiftsfördelningen kan härvid självfallet drivas längre där den totala volymen är större. Likaledes kan variationer i uppbyggnaden motiveras av de lokala betingelserna inom olika ämnesområden. Där det i ett län saknas underlag för viss specialfunktion får länsorganet för biträde i sådant avseende vända sig till ett grannlän. Följande organisationskisser illustrerar hur indelningen kan göras inom stora och medelstora län. För de minsta länen torde det saknas anledning att över huvud taget tala om egentlig sektionsindelning.

Stort län

Som skall visas i ett följande kapitel kan det normalt vara lämpligt att den fastighets-tekniska sektionen, liksom tillämpas för närvarande, förestås av chefen för en med länet som arbetsområde verkande specialenhet för jord- och skogsbruksrationalisering. Detta ger den tyngd åt överlantmätarens engagemang i dessa frågor som bedömts så väsentlig vid uppbyggnaden av lantbruksnämnden.

Där det befinnas ändamålsenligt att ha en sammanhållen reservstyrka för temporära insatser inom olika delar av länet bör denna vara knuten till den tekniska sektionen.

I uppgiftsavsnittet har understrukits att överlantmätaren för ledningen av verksamheten måste hålla sig väl orienterad om utvecklingen inom länet. Kontakterna med inte minst kommunerna är därvid av den största betydelse. Det skulle kunna ifrågasättas att skapa ett kontaktforum i detta syfte med representanter för kommunerna. Ett sådant organ torde emellertid antingen bli för otympligt för den funktion det skulle uppbära eller också innebära en alltför uttunnad representativitet. Det synes därför mera ändamålsenligt att överlantmätaren informellt håller löpande kontakter med de skilda kommunerna. Härigenom vinnns också en bättre anpassning av frekvensen till vad som krävs med hänsyn till den aktuella utvecklingen i den enskilda kommunen. Skyldigheten att hålla *successiv kontakt med kommunerna* bör instruktionsvis åläggas överlantmätaren. Hur frågan närmare ordnas spelar därvid mindre roll men önskemål från kommunernas sida om viss konstruktion bör så långt möjligt beaktas.

Samverkan med kommunförbundets länsavdelning blir likaledes av stor betydelse i syftet att uppnå en ömsesidig förbindelse mellan kommunerna och länets lantmäteriorganisation. Bl. a. länsavdelningens kursverksamhet är i sammanhanget av intresse. Kommunrepresentanter bör vidare beredas tillfälle att närvara vid informationskonferenser för lantmäteripersonalen i aktuella frågor.

10.1 Uppgifter

För central- och länsorganen gäller såsom framgått av de föregående kapitlen att de i huvudsak har ledande uppgifter och myndighetsfunktioner samt att de lämnar viss service åt det tredje organisationsledet, men att de därjämte i någon utsträckning också svarar för viss primär produktion. Den helt övervägande delen av den till sakägarna och kommunerna riktade produktionen kommer emellertid att ske i det återstående organisationsledet. En mycket god lokal anknytning är, som skall visas i ett följande avsnitt, nödvändig för detta, både med tanke på kontakterna med sakägare och lokala myndigheter och organ och med hänsyn till behovet av snabba serviceinsatser. Trots den stora och ökade betydelse som de centrala och länslokaliserade delarna kommer att få i en ny organisation blir med hänsyn till uppgifternas art och omfattning det tredje ledet *organisationens kärna*.

I verkets arbete i samhällsbyggandet är det för en god måloppfyllelse nödvändigt med insatser av *informativ, rådgivande och initierande art*. Utvecklingen inom skilda sektorer av samhället måste därför följas med uppmärksamhet. Behovet av information och rådgivning gör sig gällande inte minst på lokal nivå, och lantmäteriet måste direkt initiera åtgärder som kan underlätta genomförandet av planerade eller pågående projekt inom andra områden eller främja en ändamålsenlig fastighetsindelning. Det är ofta fastighetsbildaren som i sitt arbete först konfronteras med behovet av planåtgärder inom en trakt. Tidiga initiativ i sådana frågor kan verksamt bidra till ett förut-

seende planarbete och ett smidigt plange-nomförande. Nära sammanhängande med vad som berörs här är kravet på en god samordning av fastighetsbildningen med verksamheten inom myndigheter och organ på angränsande områden.

På den kommunala sidan gör sig de ömsesidiga kontaktbehoven gällande både i fråga om kommunen i dess egenskap av samhällsorgan och i fråga om kommunen som markägare. Dessa båda funktioner är principiellt av olika natur. I detta sammanhang är det utflödena av samhällsfunktionen som skall behandlas. Som markägare skiljer sig kommunen nämligen inte från andra i denna kategori på annat sätt än att ändamålet med en viss åtgärd mycket ofta föranleder prioriterad handläggningstur.

Kommunerna har många gånger behov av att i sina planarbeten och vid de bedömningar som ligger till grund för bostadsbyggnadsprogrammen få medverkan från expertis hos fastighetsbildningsorganen inom bl. a. fastighetsrätt och fastighetsbildning. Särskilt blir detta fallet där det inte finns fastighetskontor. Åtskilliga kommuner torde också under den tid som nu kan överblickas ha sådan struktur och storlek att det ej är ekonomiskt försvarligt att inrätta egna sådana organ under förutsättning att service av angiven art bekvämt och billigt kan fås på annat sätt. Fastighetsbildaren får vid ett engagemang av denna karaktär goda möjligheter att hålla sig orienterad om i tiden näraliggande projekt och därigenom förbereda en snabb exploatering. Stomnäs- och kartfrågor kan sålunda lösas, beredande åtgärder för fastighetssanering kan tidigt vidtas och erforderliga fastighetsbild-

ningsåtgärder initieras. För den löpande fastighetsbildningsverksamheten krävs också tid efter annan översiktliga bedömanden och dessa aktualiserar samverkan med kommunala organ. De här berörda kontakterna avser främst kommunens styrelse och byggnadsnämnd men även exempelvis stadsarkitektkontor och planberedning. Även då fastighetskontor finns kan fastighetsbildaren få uppgifter från kommunen av här angivet slag. Som ett viktigt samrådsorgan tillkommer givetvis då fastighetskontoret.

Även inom jordbruks- och skogsbrukssektorerna föreligger behov av aktiva insatser från fastighetsbildarens sida. Information och rådgivning om de medel varmed fastighetsbildaren kan underlätta och medverka till rationaliseringen inom dessa områden bidrar till ett bättre uppfyllande av målet, en ändamålsenlig fastighetsindelning och effektivare lantbruksföretag. Samverkan och samordning med lantbruksnämndens insatser är självfallet nödvändig. Som tidigare anförts har överlantmätaren i dessa avseenden viktiga funktioner. För att kunna fullgöra dessa måste han ha tillgång till lokalt verkande organ. Dessa har emellertid också självständiga funktioner i angivna hänseenden. Sålunda måste det vara värdefullt för lantbruksorganet att kunna använda sig av de uppslag som fastighetsbildaren erhåller i sitt löpande arbete liksom av lantmäteriets kännedom om rationaliseringsmogna projekt. Också på exempelvis naturvårdens område är liknande aktivitet nödvändig.

Huvuduppgiften för de regionala och lokala lantmäteriorganen blir att genom konkreta insatser i aktuella ärenden åstadkomma en med hänsyn till markanvändningen ändamålsenlig fastighetsindelning. Detta sker främst genom *förrättningshandläggning* med tillämpning av gällande lagar. Här avses i första hand förrättningar enligt den nya fastighetsbildningslagen samt enligt legaliseringslagen och ensittarlagen. Funktionen som *fastighetsbildningsmyndighet* skall således inrymmas i dessa organ. Bland närbesläktade uppgifter må särskilt nämnas förrättningar för fastighetssamverkan samt

äganderättsutredning.

Förutsättningarna att ändamålsenligt använda fastigheterna blir många gånger beroende av möjligheterna till samordning mellan grannfastigheter. *Fastighetssamverkan* har fått kraftigt ökad betydelse under senare år, såväl för tätortssidan genom delvis nya former för bebyggande som för de arealbundna näringarna genom ökade krav på rationalitet. För att närmare reglera förhållandena fastigheterna emellan erfordras ofta förrättningsinsatser, främst enligt LGA och EVL. Fastighetsbildningsorganet måste självfallet i stor omfattning även härigenom medverka till en ändamålsenlig markanvändning.

Många områden av landet företer stora oreda beträffande äganderätten till fast egendom. Genom ÄUL har möjligheter skapats att genom ett förrättningsförfarande, *äganderättsutredning*, bringa ordning häri. Av förarbetena till lagen framgår att förrättningsmän i betydande omfattning torde böra sökas bland fastighetsbildarna. Med enstaka undantag har också det statliga lantmäteriet tillhandahållit förrättningsmän och det är sannolikt att detta förhållande kommer att bestå.

Tillgången på detaljplaneförfattare, i varje fall för mindre tätorter och för fritidsområden, är fortfarande knapp. Planläget vid fastighetsbildning, vilket klart illustrerar detta förhållande, har närmare belysts i kapitel 2 (sid. 25 och 29). Mot denna bakgrund kan lantmäteriets medverkan i denna *planläggning* inte undvaras. Planeringen hör också naturligt samman med fastighetsbildning och andra lantmäteriansatser. Den underlättar fastighetsbildningen och är ofta en nödvändig förutsättning för ett rationellt arbetssätt. Insatser av detta slag kommer sålunda enheterna till godo i en inte oväsentlig omfattning vid det övriga arbetet. Detta gäller såväl översiktlig planläggning som detaljplanering. Tomtindelning blir enligt NyaFBL ett rent detaljplaneinstitut. Vid tomtindelning aktualiseras plangenomförandeaspekter av stor planekonomisk räckvidd och fastighetsbildarens fastighetsekonomiska kunnande och hans kän-

nedom om de möjligheter som LGA ger blir värdefulla. En konsekvens härav blir att fastighetsbildningsorganen skall lämna sin medverkan för sådana arbeten. I vissa fall kan det vara lämpligt, såsom anförts vid behandlingen av länsorganet, att den lokalt anknutna enheten härvid får understöd av specialorgan inom länet. Den ömsesidiga nyttan av ett biträde från fastighetsbildaren i kommunernas planarbeten över huvud taget har nyss berörts.

För fastighetsbildningen liksom för en mängd andra aktiviteter i samhällsbyggnadsprocessen är tillgången till ett ändamålsenligt *stomnät* och till en *grundläggande karta* av mycket stor betydelse. Uppgiften att framställa ett sådant mättningsunderlag hänger naturligt samman med fastighetsbildningsorganets övriga verksamhet och det bör ges möjligheter att medverka häri. Detta är särskilt betydelsefullt för kommuner i glesbygdsregioner, där annan expertis av detta slag ej finns lätt tillgänglig. Även i områden av annan karaktär har det emellertid visat sig värdefullt att lantmäteriet utför ärenden av dessa typer.

Andra mättningsuppgifter som aktualiseras av och ingår i bebyggelse- och planeringsprocessen skall likaledes kunna utföras av lantmäteriorganet, om kommunen önskar dess medverkan. Så sker för närvarande på många håll. Här må särskilt nämnas upprättande av nybyggnadskarta till grund för ansökan om byggnadslov och de utsättningar och kontroller som byggnadsnämnden har att ombesörja i vissa fall. Även exempelvis provstakningar i samband med detaljplanering och utstakningar för kommunaltekniska anläggningar avses här.

Utöver vad som tidigare nämnts skall det lokalanknutna lantmäteriorganet tillhandahålla en *allmän service* i frågor som anknyter till dess verksamhet, exempelvis i form av upplysning och rådgivning, intyg i samband med markförvärv, värdeintyg för lagfart, arealintyg, avskrifter och kopior av arkivakter. Det skall också ha skyldighet att upprätta bl. a. sådana karta som erfordras för expropriation av del av fastighet.

10.2 Organisatoriska huvudlinjer

10.2.1 Samarbetet mellan statliga fastighetsbildningsorgan och kommunala mättningsorgan

Allmänt

I kapitel 6 har utredningen tagit ställning för ett statligt lantmäteriorgan som skall ha hand om i första hand fastighetsbildning, fastighetsbestämning och fastighetsregistrering samt förrättningsverksamhet för fastighetssamverkan. Mättningsverksamhet, knuten till markexploatering och bostadsbyggande men utan direkt samband med fastighetsbildning, är enligt ställningstagandet i princip en kommunal uppgift, men det skall åligga den statliga organisationen att åt kommuner som så önskar lämna även sådan service. — Till samma kategori är att hänföra tomtindelning i dess nya, icke fastighetsbildande form. — Kommuner med egna kvalificerade mättningsorgan kan å andra sidan om de så önskar och det i övrigt befinns praktiskt svara för mättningsverksamhet ingående i förrättningar liksom annan förberedande verksamhet.

Beroende på graden av tekniska insatser blir därvid kraven på den kommunala tekniska enhetens kompetens något olika. För en mera fullödlig service torde högskolekompetens naturligen krävas för enhetschef. I det enskilda fallet bör lantmäteristyrelsen ange de närmare kompetenskraven.

Angelägenheten för en kommun att genom ett eget organ ombesörja utredningsarbete ingående i förrättningar är mest framträdande i exploateringsområden. Effekten av en sådan insats är här också störst. Medverkan av principiellt samma art kan emellertid förekomma även i fastighetsbildningsärenden av andra typer. Som en närmare illustration till detta skall i det följande från denna utgångspunkt beskrivas några typfall. Som sådana har tagits upp vad som här benämns exploateringsfallet, saneringsfallet, glesbebyggelsefallet och rationaliseringsfallet. Med *exploateringsfallet* avses de

åtgärder som syftar till att från en för exploatering beredd mark tillskapa fastigheter för bebyggelse. *Saneringsfallet* betecknar den följd av åtgärder som erfordras för att tillskapa ett lämpligt utgångsläge i fastighetsrättsligt och äganderättsligt hänseende för markens avsedda användning för exploatering eller dylikt. *Glesbebyggelsefallet* åter syftar på de vanligt förekommande fastighetsbildningarna för såväl helårs- som fritidsbosättning inom glest bebyggda områden. Hit hänförs också de fall då fastighetsbildningen avser tätbebyggelse som ej reglerats genom plan. *Rationaliseringsfallet* slutligen avser medverkan i jordbrukets och skogsbrukets rationalisering. Som en särskild grupp av insatser framstår dessutom vissa förrättningar med mera rättsligt betonat innehåll, såsom gränsbestämning och äganderättsutredning. Här representeras dessa av *fastighetsbestämningfallet*.

Det bör understrykas att de långtgående möjligheter till tekniska insatser som i det följande förutsätts tillkomma kommunalt tekniskt organ med erforderlig kompetens i många fall inte torde komma att utnyttjas. Den statliga lantmäteriorganisationen skall nämligen såsom angivits i det föregående alltid vara skyldig att lämna kommunerna också dylik mätteknisk service.

Exploateringsfallet

Förutsättningar: En fastighet befinner sig i kommunens hand och skall exploateras för bebyggelse.

Åtgärdskedjan i det rena exploateringsfallet kan från de synpunkter som här är av intresse sägas inledas med arbeten för att skapa det tekniska och planmässiga underlaget för markanvändningen och fastighetsbildningen. Efter stommätning och grundkartläggning vidtar detaljplanearbete med tekniska åtgärder i form av fastighetsutredning och i många fall utstakning av planlinjer för anpassning till terrängen. Eventuellt följer tomtindelning för en detaljerad reglering av markanvändningen. De hittills nämnda åtgärderna kan helt utföras

i kommunal regi. Det är emellertid önskvärt att fastighetsbildningsmyndighetens synpunkter kan komma till uttryck redan vid planeringen.

Som ett första inslag i den egentliga fastighetsbildningen framstår utstakning, markering och inmätning av den nya fastighetsindelningen i enlighet med planen och presentationen av denna på en förrättningskarta, vilka åtgärder baseras på de föregående stom- och detaljmätningarna. Även dessa arbeten kan utföras av den kommunala organisationen och de kan för att ett snabbt resultat skall uppnås ofta företas redan under slutfasen av planeringen. Det tekniska utförandet styrs av centrala föreskrifter och fastighetsbildningsmyndigheten har inga andra krav än att dessa föreskrifter följs. Skulle i något fall tveksamhet uppkomma exempelvis vid plantolkning i samband med utstakning bör givetvis erforderligt samråd ske med fastighetsbildningsmyndigheten. På grundval av det föreliggande materialet, vilket överlämnas till fastighetsbildningsmyndigheten, gör denna sin prövning vilken i det fall gällande planer följts direkt leder till ett fastighetsbildningsbeslut. Förrättningen kan i normalfallet handläggas utan sammanträde varvid hela proceduren närmar sig ett registreringsförfarande. I alla de fall då fastighetsbildningsbeslutet godkänts av kommunen såsom markägare och av byggnadsnämnden såsom bevakare av allmänintressena kan nämligen registrering ske omgående hos registermyndigheten.

Fastigheterna behöver ofta kompletteras med olika former av samverkan. Detta kan ske genom avtal eller genom förrättningar enligt LGA och EVL. Väljs förrättningsformen torde ofta fastighetsbildningsmyndighetens erfarenhet av förrättningsarbete komma att utnyttjas. Väljs åter avtalsvägen, vilket även framgent torde bli vanligt i åtskilliga kommuner, faller uppgiften lämpligen på kommunalt organ, i allmänhet fastighetskontor eller mätningkontor. Inslagen i fortsättningen av processen, såsom upprättande av nybyggnadskartor, utsättning och kontroller för nybyggnad samt utstakning för kommunaltekniska arbeten kan ut-

föras av den kommunala organisationen.

Vad som erfordras i fråga om statlig medverkan i denna kedja är sålunda i huvudsak endast prövning av fastighetsbildningsfrågan, meddelande av fastighetsbildningsbeslut samt fastighetsregistrering jämte i förekommande fall förrättningsverksamhet för fastighetssamverkan.

Saneringsfallet

Förutsättningar: Ett område skall underkastas en förändrad markanvändning för bebyggelse. Den rådande fastighetsindelningen hindrar det avsedda nyttjandet.

Detta typfall får olika karaktär beroende på om kommunen med hänsyn till höga mark- och byggnadsvärden eller av andra skäl tillgriper expropriationsförfarande för saneringens genomförande eller om omvandlingen sker helt genom tillämpning av reglerna för fastighetsbildning. Med expropriation kan i detta hänseende jämföras avtal som kommit till stånd under expropriationshot.

I den förstnämnda situationen kommer åtgärder som erfordras för expropriations- och planeringsförfarandena att utföras genom kommunen. Häri innefattas bl. a. framställning av underlag i form av kartor och fastighetsrättsliga, tekniska och värderingsmässiga utredningar. Sedan det tekniska underlaget för fastighetsbildningen — förrättningskarta och erforderliga utredningar — överlämnats till fastighetsbildningsmyndigheten kan dess del av förrättningen, nämligen prövning och meddelande av fastighetsbildningsbeslut, ske och förutsättningarna är här i huvudsak likartade med dem som gäller i exploateringsfallet. I fråga om registrering gäller samma villkor som i sistnämnda fall.

Inom områden där tillämpning av expropriationslagen ej aktualiseras blir behandlingen i väsentliga stycken annorlunda. Flera markägare är här ofta berörda och det aktuella området kan genomkorsas av samfällda vägar och besväras av servitut. För att bereda fastighetsindelningen för det

tillänkta utnyttjandet kommer fastighetsbildningsreglerna till användning, eventuellt efter tomtindelning. Fastighetsbildningsåtgärderna bör sättas in så snart vissa grunddrag i planeringen är klara, i avsikt att underlätta den senare, slutliga fastighetsbildningen som skall kunna ske direkt när detaljplanen fastställts.

Till grund för fastighetsbildningen krävs även här en förrättningskarta, byggd på förefintligt stornät och verkställd detaljkartläggning. Dessutom erfordras en fastighets- och äganderättslig utredning som också klarlägger förekomsten av servitut och nyttjanderätter samt inteckningsförhållanden. Dessa åtgärder kan utföras av den kommunala organisationen. Fastighetsbildningsmyndigheten undersöker därefter möjligheterna att ordna upp fastighetsindelingsförhållandena, varvid i första hand institutet fastighetsreglering med dess marköverföringsregler torde komma till användning. Handläggningen kommer normalt att kräva sammanträde. Det blir här i stor utsträckning fråga om en avvägning mellan skilda intressen och även bevakning av tredje mans intressen. När fastighetsbildningsbeslutet har meddelats eller så snart det är tydligt att den avsedda ändringen kan genomföras fullföljs fältarbetena och kompletteras förrättningskartan i avseende på de nytillkomna gränserna. Detta kan utföras av kommunens organ. Efter godkänt eller lagakraftvunnet fastighetsbildningsbeslut sker registrering av registermyndigheten. I många fall torde det vara lämpligt att i ett sammanhang tillskapa den definitiva fastighetsindelningen. Denna del av förrättningen blir då principiellt av den typ som avsågs i exploateringsfallet.

I fråga om efterföljande åtgärder avseende fastighetssamverkan liksom avseende tekniska insatser i byggnadslovs- och andra sammanhang gäller i båda typerna av fastighetssanering motsvarande som omnämnts under exploateringsfallet.

De båda saneringsformerna förekommer för närvarande vid sidan av varandra. Så kan även väntas bli fallet i fortsättningen. Vissa förändringar är dock sannolika,

främst på grund av den nya fastighetsbildningslagstiftningen med dess möjligheter till marköverföring och tomtodelsinlösen.

Glesbebyggelsefallet

Förutsättningar: En fastighet skall bildas för permanent- eller fritidsbebyggelse inom område där glesbebyggelseförhållanden råder.

Här är det fråga om fastighetsbildning inom utpräglade landsbygdsområden och denna berör normalt enskilda sakägare. Med den i förutsättningarna angivna situationen kan jämföras det fall att oreglerad tätbebyggelse uppkommit eller kan väntas men där förhållandena ändå ej föranleder detaljplanering enligt byggnadslagen.

Redan i inledningen av förrättningshandläggningen måste i detta fall en preliminär bedömning ske huruvida den önskade lokaliseringen är lämplig med hänsyn till de allmänna intressen som måste beaktas. Samråd med lokala organ och länsmyndigheter krävs härvid ofta. I samband med de erforderliga fältarbetena för framställning av förrättningskarta tas frågan upp om utformningen av den tilltänkta nya fastigheten. Härefter meddelas fastighetsbildningsbeslutet, vilket kan registreras sedan det godkänts eller vunnit laga kraft.

Där fastighetsbildning är begärd inom område inom vilket tätbebyggelse uppkommit eller kan väntas men där förhållandena ändå ej föranleder detaljplanering enligt byggnadslagen är kraven på en planmässig bedömning av tillåtligheten starkare. Här erfordras normalt en planutredning för den närmaste omgivningen som grund för bedömningen. Denna medför också behov av samråd. Konsekvenserna för den återstående delen av fastigheten måste noga beaktas. Här kommer ofta jordbruksaspekter in i bilden.

Som framgår av beskrivningen är i glesbebyggelsefallet de tekniska, planeringsmässiga och rättsliga momenten i fastighetsbildningen intimt sammanvävda. Samtidigt har de tekniska inslagen en jämförelsevis begränsad omfattning. Praktiskt är därför en

uppdelning av insatserna mellan skilda organ i regel olämplig.

Rationaliseringsfallet

Förutsättningar: Som ett led i jordbrukets och skogsbrukets rationalisering skall ett större område i ett sammanhang undergå en genomgripande fastighetsreglering.

Förfarandet utmärks av en långtgående integration av rättsliga, planerande, tekniska och ekonomiska moment. Bland de rättsliga inslagen märks fastställande av det rättsliga utgångsläget, tillståndsprövning, beslut om reglering, eventuellt i kombination med markinlösen med kvalificerad prövning med hänsyn till tredje mans intressen samt beslut om gemensamma arbeten, om likvider och om kostnadsfördelning. Planeringen sker ofta i etapper för successiva ställningstaganden till skilda delproblem under regleringens gång. De tekniska momenten avser inventering och inmätning av de rådande förhållandena, terrestert eller fotogrammetriskt, samt utstakning, markering, inmätning och fastläggande på karta av nya gränser. Ekonomiska frågor måste beaktas vid planläggningen och får självfallet den största betydelse vid markinlösen och över huvud taget i den ekonomiska regleringen genom likvider och kostnadsfördelning. Under fastighetsregleringens gång krävs omfattande samråd, förutom med markägarna, med lantbruksnämnd och skogsvårdsstyrelse och även med markägarorganisationerna. Regleringen berör ofta också andra intressen än de areella näringarna, exempelvis bebyggelse, kommunikationer och naturvård. Fastighetsbildningsbeslutet blir gällande sedan det registrerats hos registermyndigheten.

Fastighetsregleringens uppbyggnad med dess långtgående integration mellan olika moment gör det olämpligt att avskilja de tekniska momenten för utförande inom en annan organisation. Också projektens storlek liksom det förhållandet att insatserna ofta är av engångsnatur underbygger denna slutsats. Det tekniska förfarandet är dess-

utom i väsentliga stycken olikt det som kännetecknar den urbant inriktade verksamheten. Fastighetsbildningen bör därför i sin helhet ombesörjas av den statliga organisationen.

Fastighetsbestämningssfallen

Förutsättningar: Omfattningen och/eller avgränsningen av en fastighet skall bestämmas.

Förrättningen syftar till att klargöra ett existerande rättsligt förhållande — exempelvis sträckningen av en fastighetsgräns eller beståndet eller omfånget av ett servitut — och fastighetsbestämningssbeslutet står funktionsmässigt ett domstolsavgörande nära. Vid bestämning av en fastighetsgräns krävs regelmässigt ett kartunderlag. På grundval av detta och utredningar av fastighetsrättslig art meddelas fastighetsbestämningssbeslutet. Senast i samband härmed skall gränsen vara utstakad på marken. Markering, inmätning och komplettering av förrättningskartan sker så enligt beslutet. De rättsliga och tekniska momenten är sålunda i allmänhet så nära förbundna med varandra att de organisatoriskt bör sammanhållas hos fastighetsbildningsmyndigheten. När det är fråga om bestämning av gräns inom ett samhälle där en kommunal mättningsorganisation biträder vid fastighetsbildning enligt vad som sagts beträffande exploaterings- och saneringsfallen kan emellertid denna organisation lämpligen medverka med de tekniska arbetena.

Även vid vissa andra typer av förrättningar än fastighetsbestämning är de rättsliga momenten dominerande. Här må nämnas förrättningar enligt äganderättsutredningslagen, legaliseringslagen, ensittarlagen och lagen om enskilda vägar. I dessa fall är i regel de mättekniska inslagen begränsade. Det är då orationellt att de utförs inom annan organisation än den som handlägger förrättningen.

Sammanfattning: Alternativa lösningar efter kommunens val

I det föregående har med några typfall illustrerats hur gränsdragningen mellan ett statligt fastighetsbildningsväsende och ett kommunalt mättningsväsende kan göras. Givetvis finns en hel skara varianter i förhållande till de renodlade typfallen men dessa senare torde dock godtagbart teckna den möjliga och lämpliga uppgiftsfördelningen mellan staten och kommunerna.

Omfattningen av de statliga respektive de kommunala insatserna kommer, som framgår av typfallsbeskrivningen, att bli olika i olika fall. Exploateringsituationen lämnar ett mycket stort utrymme för kommunala insatser i fastighetsbildningen. Även i saneringsfallet kan en kommunal mättningsorganisation medverka i betydande grad. De övriga beskrivna fallen representerar däremot uppgifter som normalt i huvudsak blir förbehållna den statliga fastighetsbildningsmyndigheten.

Typfallen ger sålunda i och för sig en arbetsfördelning. Hur denna i praktiken kommer att te sig beror emellertid också på hur kommunerna själva väljer att delta i arbetet. Här kan *tre principlösningar* (A—C) tänkas.

(A) Om en kommun väljer att ha en *egen teknisk organisation* med kompetens att ombesörja de tekniska inslagen i fastighetsbildningen på sätt som angivits i beskrivningen av typfallen i det föregående, kan det statliga lantmäteriets medverkan ofta bli av tämligen begränsad omfattning och därmed föga tidskrävande. Detta gäller i sådant fall den alldeles övervägande delen av de för exploatering och bebyggelseutveckling intressanta områdena. I andra fall åter måste lantmäteriets insatser avse hela åtgärdskedjan. Som framgår av beskrivningen är det dock inte fråga om en gränsdragning i territoriellt avseende.

(B) Kommunen kan i stället *begränsa sin tekniska organisation* så att den skall ha hand om mättekniska åtgärder som ligger utanför fastighetsbildning. Då erhålls en uppgiftsfördelning som överensstämmer

med den principiella uppdelningen enligt utredningens förslag. Den med exempelvis byggnadslovsgivningens sammanhängande tekniska verksamheten och mätningsservice åt andra kommunala organ ombesörjs därvid av kommunens egen organisation. Där emot sköts fastighetsbildningen helt av lantmäteriet.

(C) Kommunen kan emellertid också välja att i större eller mindre utsträckning *anlita lantmäteriet* även för uppgifter utanför fastighetsbildningen och därmed direkt sammanhängande verksamhet. Här avses exempelvis stommätning och primärkartläggning, uppgifter av kartläggnings-, utsättnings- och kontrollkaraktär i samband med nybyggnad, skilda tekniska mätningssätt för kommunaltekniska anläggningar och upprättande av översiktskartor. Även medverkan av andra slag torde emellertid komma att efterfrågas, såsom kontinuerlig service till byggnadsnämnden och medverkan i projektgrupper för exempelvis planering och sanering. Lantmäteriet har här också möjlighet att, bl. a. genom länslantmäterikontoret och lantmäteristyrelsen, tillhandahålla specialistkapacitet inom många ämnesområden.

Valfrihet råder på så sätt för kommunerna. De olika formerna för en lösning torde emellertid te sig olika fördelaktiga för kommuner med olika struktur och man har anledning vänta sig skilda ställningstaganden av en kommun med snabb bebyggelseutveckling och en kommun med mera framträdande glesbygdskaraktär. Variationer kring de tre principlösningarna kan givetvis ibland vara önskvärda för kommuner med särskilda förutsättningar.

Systemet medför också, som tidigare anförts, *fördelar för den interna kommunala organisationen*. Det tekniska organet behöver sålunda inte som hittills ha en i förhållande till markpolitiken obunden ställning utan kommunen har möjlighet att placera in det i sin förvaltning med hänsyn enbart till internt rationella synpunkter, t. ex. under kommunens styrelse. En samordning med fastighetskontoret eller exploateringskontoret kan då innebära en rationaliseringsmöjlighet och ett betonande av

kommunstyrelsens roll inom marksektorn. Dessa organisationsfrågor faller härigenom helt under kommunens eget avgörande.

Den föreslagna organisationskonstruktionen för en avgränsning mellan statliga och kommunala organ och för en samverkan dem emellan tryggas delvis direkt genom organisatoriska lösningar. Till andra delar erfordras därutöver formella föreskrifter genom författningar, instruktion och arbetsordning. *Vissa punkter bör formellt regleras* på något av dessa sätt. Bland dessa märks bl. a. följande.

Där kommun har mätningorganisation med erforderlig kompetens skall tekniskt och annat beredande arbete beträffande fastighetsbildningsärenden kunna utföras av denna organisation där kommunen så önskar och det i övrigt befins praktiskt. Sådant arbete skall normalt godtas av fastighetsbildningsmyndigheten såsom dess eget arbete.

Kommun skall kunna påkalla service från lantmäteriet även i frågor som inte har direkt samband med fastighetsbildning. Här i inryms bl. a. kontinuerlig kontakt med byggnadsnämnden med möjlighet för fastighetsbildningsmyndigheten att efter kallelse vara företrädd vid nämndens sammanträden.

Såväl överlantmätaren som lantmäteriets regionala och lokala chefer skall vara skyldiga att genom fortlöpande kontakter hålla sig informerade om utvecklingen inom kommunerna.

Ärenden av betydelse för den kommunala bebyggelseutvecklingen skall handläggas av fastighetsbildningsmyndigheten med största skyndsamt. Där ej särskilda skäl annat föranleder och de rättsliga och tekniska förutsättningarna föreligger skall sådant ärende tas upp till slutligt avgörande snart och inom en månad efter det ansökan ingetts. I syfte att underlätta en snabb handläggning ordnas ett fast system av regelbundet, lämpligen veckovis återkommande fastighetsbildningsdagar. Sådana bör verksamt bidra till en god service för kommunerna. — Genom en medverkan av lantmäterioorganisationen i byggnadsnämnden kan förberedelsearbetet före den formella ansökan starkt underlättas och tidigareläggas.

Utredningen vill vidare framhålla att den resursrörlighet som förutsatts vid en genomförd programbudgetering får den största effekten i den regionala och lokala organisationsnivån. Den kommer där i högsta grad den kommunala servicen till godo.

10.2.2 Lantmåteriregioner

Riket är för närvarande indelat i lantmåteridistrikt. Inom dessa handläggs lantmåteriförrättningarna och de övriga förrättningar som lantmåteriet har att utföra i princip av vederbörande distriktslantmätare eller, efter överlåtelse i administrativ ordning, av annan förrättningsman inom lantmåteriet. Kommun kan emellertid under vissa omständigheter genom egen mättningsman eller särskilt förordnad förrättningsman helt eller delvis ombesörja förrättningsverksamheten inom kommunen. Detta påverkar dock ej distriktsindelningen. Vidare överlagras denna av ett nät av specialorganisationer för handläggning av vissa ärenden, främst sammanhängande med jordbrukets och skogsbrukets rationalisering. Dessa enheters geografiska kompetens bestäms i administrativ ordning och påverkar ej heller distriktsindelningen.

Indelningen i lantmåteridistrikt beslutas av Kungl. Maj:t. Stationeringsorterna bestäms däremot av lantmåteristyrelsen efter hörande av länsstyrelsen och berörda kommuner.

Det nuvarande systemet med en fast regional indelning ger inte tillräckliga möjligheter att omdisponera resurserna vid ändringar av arbetsmängden eller av andra skäl. Redan nu är det dock möjligt att i administrativ ordning och i varje fall temporärt göra sådana överflyttningar av verksamheten inom visst område som i praktiken får samma karaktär som formella ändringar i indelningen. Denna möjlighet har visat sig kunna ge inte oväsentliga höjningar av organisationens totala kapacitet.

Forumfrågan vid fastighetsbildning behandlas i NyaFBL i dess 4 kap. 7 §. Här föreslås att förrättning skall handläggas av fastighetsbildningsmyndigheten i den ort där marken är belägen samt att, om marken ligger under två eller flera fastighetsbildningsmyndigheter, förrättningen skall handläggas av endera myndigheten. Föredragande departementschefen utgår i motiven härtill ifrån att det även framdeles kommer att finnas en regional indelning till vilken

fastighetsbildningsmyndigheternas verksamhet kan knytas (sid. 213). Denna indelning bör enligt departementschefen fastställas av Kungl. Maj:t.

Erfarenheterna visar att fördelarna med en enhetlig organisation under en huvudman kan tillgodogöras helt endast om erforderliga ändringar kan vidtas utan tyngande formella inslag i beslutsprocessen. Intresset bör därför i första hand inriktas på *lokalisering av kansliorter* i naturliga tyngdpunkter för regioner och områden, medan den av praktiska skäl nödvändiga avgränsningen mellan skilda regioner kan bli flexibel. Inom ramen för de organisationsprinciper som antas av statsmakterna bör det ankomma på lantmåteristyrelsen att besluta om kansliorter och om indelningen i regioner.

En viktig fråga gäller storleken på de enheter, i vilka riket sålunda bör indelas vad gäller lantmåteriet. Från vissa utgångspunkter föreligger skäl för att dessa enheter görs tämligen stora. Som en normal övre gräns kan därvid länet anges. Genom en anknytning till länet skulle bl. a. överlantmätarens möjligheter att fungera som administrativ chef för länets lantmåteri bli särskilt goda. Också de arbets- och kontorsorganisatoriska fördelar som uppkommer vid större enheter talar för att lantmåteriregionerna inte bör göras för små. Om man bortser från de minsta länen torde emellertid dessa fördelar av större enheter normalt uppnås redan vid mindre verksamhetsområden än länen.

Från kommunernas och allmänhetens synpunkter är en god kontakt med lantmåterimyndigheterna av särskilt intresse. För sådan kontakt är valet av kansliorter för personal och kontor betydelsefullt. Vad gäller dessa kansliorter kan — förutom länslantmåterikontoren — tänkas ett glesare nät med regionkontor (fullständiga kontor) och ett tätare med lokalkontor (servicekontor). Såväl från kommunernas och allmänhetens synpunkter som med hänsyn till behovet av god lokalkännedom och goda lokala kontakter kan vidare finnas skäl för att tjänstemän i viss utsträckning normalt får sin verksamhet inriktad på ett fåtal

kommuner.

Vissa skäl talar således för stora enheter, andra åter för mindre verksamhetsområden. Vid lösningen av de organisatoriska problemen bör i möjligaste mån eftersträvas att båda dessa önskemål tillgodoses. Detta synes bli fallet i betydande utsträckning genom följande anordning.

Länet ges ökad betydelse som lantmåteri-enhet genom att överlantmätaren får vidgade uppgifter såväl vad gäller dispositionen av resurserna för lantmåteriändamål och fördelningen av dessa mellan skilda enheter inom länet som beträffande den regionala avgränsningen mellan olika sådana enheter. Som framgått av det föregående förut-sätts en betydande integration inom organisationen, vilken bl. a. tar sig uttryck i att länslantmåterikontoret i vissa hänseenden kommer att få karaktären av resursbank.

Kansliorter för regionkontor utväljs så, att varje sådant kontor får tillräcklig arbetsmängd och personella resurser för att kunna fungera effektivt. Här förutsätts dock som nämnts en omfattande integration inom hela organisationen varigenom betydande service kan hämtas från andra nivåer i denna. Verksamhetsområdet kring kansliorterna bör vid behov kunna ändras på enkelt sätt. Regionkontorens verksamhetsområden kommer normalt att omfatta ett flertal kommuner. Det blir emellertid naturligt att vissa tjänstemän, lantmätare och ingenjörer, normalt får sin verksamhet i viss utsträckning inriktad mot ett fåtal av dessa och därigenom får hand om en stor del av de löpande kontakterna med de kommunala organen. Detta bör garantera den nödvändiga samordningen med det kommunala arbetet och en aktiv initierande verksamhet. Samtidigt har de den stora organisationsenhetens resurser bakom sig. Den territoriella verksamhetsuppdelningen inom en region får emellertid aldrig drivas längre än att i första hand enhetschefen men även andra förrättningsmän och tjänstemän i övrigt är väl insatta i förhållandena inom enhetens hela område.

Kansliorter för lokalkontor utväljs så, att lantmåteriets service åt kommunerna beträf-

fande tekniska åtgärder främst i samband med byggnads- och mättningsverksamheten underlättas. Lokalkontoren betjänas stadigvarande av viss teknisk personal, exempelvis en kunnig och erfaren mättningsingenjör och arbetshjälp till denne, samt under särskilt angivna mottagningsdagar också av förrättningslantmätare stationerad vid regionkontor. — En liknande lösning förekommer i någon utsträckning i den nuvarande organisationen och har visat sig värdefull. — Avgörande för var lokalkontor bör inrättas blir i stor utsträckning kommunernas val i fråga om sättet att lösa behovet av teknisk service. Vid en utökning av arbetsmängden inom en region kan uppkomma förutsättningar för att ett lokalkontor byggs ut till ett regionkontor.

Verksamheten med rationalisering av jordbruks- och skogsbruksfastigheter kräver särskilda organisatoriska hänsynstaganden. Rationaliseringsförrättningar har sålunda ofta en mycket stor omfattning och arbetet med dessa kan i regel inte bedrivas samtidigt med arbetet inom den löpande, högfrekventa fastighetsbildningen. Vidare erfordras i varje fall för de större rationaliseringsprojekten en långtgående specialisering. Projekten kan dessutom ofta komma att omfatta mark inom flera regionkontors verksamhetsområden. Vid sidan av det angivna organisationsmönstret bör därför finnas *specialenheter* av i huvudsak nuvarande karaktär. I princip bör verksamhetsområdet för en sådan enhet omfatta ett helt län. I åtskilliga fall torde den verksamhet som lämpligen bör bedrivas inom en specialenhet med fördel kunna förenas med sådan som förekommer inom länslantmåterikontoren. Detta gäller exempelvis den löpande fastighetsbildningen i anslutning till jordbrukets och skogsbrukets successiva rationalisering samt planläggning för fritids- och naturvårdsändamål. I sådana fall kan chef för specialenhet, liksom för närvarande i betydande utsträckning är fallet, samtidigt förestå sektion vid länslantmåterikontoret. Särskilt där det krävs betydande insatser för omarronderingar i skogsmark eller för äganderättsutredningar fordras dock därutöver

specialenheter, huvudsakligen inriktade på dessa senare uppgifter. Till inte oväsentlig del kommer emellertid, på samma sätt som nu är fallet, förrättningarna i samband med jordbrukets rationalisering att utföras vid regionkontoren. Dessa kommer också att fungera som rådgivare och initiativtagare till fastighetsregleringar. Behovet av intim kontakt med andra samhällsbyggnadsfrågor kan i många fall också leda till att ett ärendelämpligen bör handläggas inom regionkontorets ram.

Vid tillämpningen av de här angivna principerna för uppbyggandet av de regionala och lokala lantmäteriorganen måste i första hand beaktas den naturliga samhörigheten mellan olika kommuner. Som en huvudregel måste härvid gälla att *ett kommunblock inte får delas* på skilda lantmäteriregioner. En lantmäteriregion skall heller *aldrig sträcka sig över en länsgräns*. Arbetsmarknadsstyrelsens regionindelning är i stor utsträckning uttryck för samma typ av samhörighet som den som bör vara avgörande i detta fall. Den kan därför ge ledning vid indelningen. Dessutom bör bl. a. beaktas det av domstolskommittén framlagda förslaget till ny domkretsindelning för underrätterna (SOU 1967: 4).

10.3 Förslag till lokalisering av kansliorter

Med tillämpning av de i föregående avsnitt redovisade principerna har utredningen utarbetat ett förslag till lokalisering av kansliorter för regionala lantmäterikontor. Mera som en illustration vill utredningen också visa hur nätet av lokala kontor kan tänkas bli utbyggt. Som förut framhållits blir behovet av sådana kontor beroende av berörda kommuners ställningstaganden i fråga om mätningssuppgifterna.

Förslaget kommenteras länsvis i det följande och redovisas i sin helhet dels i *tabell 20* (sid. 147) dels i en kartbilaga (*bilaga 4*). I tabellen anges även förrättningsvolymen inom respektive områden år 1968, uttryckt som under året begärda förrättningar och tomtindelningar. Det kan nämnas att utred-

ningen beaktat även motsvarande volym för år 1966. Vidare har uppgifter intagits om kansliorter för länslantmäterikontor — residensstäderna — och för specialenheter. Beträffande kartillustrationen kan nämnas att en anpassning till länsgränserna där har skett även i de relativt få fall där kommunblock omfattar delar av två län. Huvudparten av dessa fall torde ha reglerats före en omorganisation. Den i tabellen angivna förrättningsvolymen avser däremot hela kommunblock och ett av en länsgräns delat block har i detta avseende helt förts till den lantmäteriregion inom vilken huvudorten är belägen.

Stockholms län

Länet har föreslagits indelat i åtta regioner med Stockholm, Handen, Huddinge, Nacka, Norrtälje, Sollentuna, Södertälje och Täby som kansliorter.

Den gällande länsgränsen följs, vilket innebär att delar av Uppsala och Alunda kommunblock övergångsvis kan komma att ingå i Sollentuna respektive Norrtälje regioner samt att delar av Södertälje kommunblock övergångsvis kan komma att ingå i region inom Södermanlands län. Gränsen mellan Stockholms/Södertälje och Norrtälje A-regioner följs. Däremot har Östhammarsblocket från Uppsala A-region med hänsyn till länsstillhörigheten förts till Norrtälje lantmäteriregion. Vissa avvikelser förekommer gentemot den föreslagna domkretsindelningen. Stockholms lantmäteriregion omfattar sålunda Stockholms och Solna/Sundbybergs domkretsar samt Lidingö ur Södra Roslags domkrets. Nynäshamn ingår i Södertörns domkrets (som i övrigt omfattar Handen och Nackaregionerna) men har förts till Södertälje region (som i övrigt sammanfaller med Södertälje domkrets). Sollentuna domkrets ingår i Sollentunaregionen. Den ingår i övrigt i Stockholms läns västra domkrets som även omfattar Vallentunablocket ur Täby region.

Handen- och Nackaregionerna är relativt små i avseende på förrättningsmängden

men bör med tanke på väntad expansion utgöra egna regioner.

Uppsala län

Länet har föreslagits indelat i två regioner med Uppsala och Enköping som kansliorter.

Den gällande länsgränsen följs, vilket innebär att delar av Uppsala och Alunda samt av Enköpings kommunblock övergångsvis kan komma att ingå i region inom Stockholms respektive Västmanlands län. Gränsen mellan Uppsala och Enköpings A-regioner följs. Däremot har Tierps och Skutskärs samt Kungsängens kommunblock från Gävle respektive Stockholms/Södertälje A-regioner med hänsyn till länstillhörigheten förts till lantmäteriregioner i Uppsala län och Östhammars kommunblock har av samma skäl förts till lantmäteriregion i Stockholms län. Uppsala lantmäteriregion omfattar enligt förslaget till domkretsindelning Uppsala domkrets och det norra området av Upplandsbygdens domkrets medan Enköpings region omfattar det södra området av sistnämnda domkrets.

Även om förrättningsunderlaget är relativt litet i södra länsdelen bör denna utgöra en region.

Södermanlands län

Länet har föreslagits indelat i två regioner med Nyköping och Eskilstuna som kansliorter.

Den gällande länsgränsen följs, vilket innebär att delar av Södertälje kommunblock övergångsvis kan komma att ingå i Nyköpings region. Nyköpings lantmäteriregion omfattar Nyköpings och Katrineholms A-regioner, medan Eskilstuna lantmäteriregion sammanfaller med A-regionen. Motsvarande förhållanden gäller vid jämförelse med den föreslagna domkretsindelningen.

Nyköpings och Katrineholms A-regioner ger inte önskvärt underlag för två lantmäteri-regioner. Som kansliort ges Nyköping företräde i dess egenskap av residensstad.

Östergötlands län

Länet har föreslagits indelat i tre regioner med Linköping, Mjölby och Norrköping som kansliorter.

Den gällande länsgränsen följs, vilket innebär att delar av Åtvidabergs och Valdemarsviks kommunblock övergångsvis kan komma att ingå i region inom Kalmar län. Gränserna mellan A-regioner bortsett från att Österbymoblocket från Tranås A-region med hänsyn till länstillhörigheten förts till Linköpings lantmäteri-region. Den föreslagna domkretsindelningen följs.

I den västra regionen torde den något större andelen av arbetsmängden ligga i den södra delen. Mjölby är vidare för närvarande kansliort för lantmäteridistrikt. Domstolskommittén har i valet mellan Mjölby och Motala stannat för den senare med hänsyn till att den har avsevärt större folkmängd och är kansliort för åklagardistrikt. Det bör närmare övervägas huruvida ett definitivt val av Motala som kansliort för domkretsen bör föranleda en ändring av förslaget till kansliort för lantmäteri-regionen.

Jönköpings län

Länet har föreslagits indelat i tre regioner med Jönköping, Nässjö och Värnamo som kansliorter.

Den gällande länsgränsen följs, vilket innebär att del av Ljungby kommunblock övergångsvis kan komma att ingå i Värnamo region samt att del av Hyltebruks kommunblock övergångsvis kan komma att ingå i region inom Hallands län. Eksjö/Nässjö/Vetlanda A-region sammanfaller med lantmäteri-regionen. Av Jönköpings och Tranås A-regioner har Habo och Österbymo kommunblock med hänsyn till länstillhörigheten förts till lantmäteri-regioner i Skaraborgs respektive Östergötlands län. Kommunblocket Vaggeryd/Skillingaryd har vidare förts till Värnamo lantmäteri-region som, förutom Värnamo A-region, även omfattar Hyltebruks kommunblock från Halm-

stads A-region. I förslaget till domkretsindelning omfattar Jönköpings domkrets endast Jönköpings kommunblock, medan Tranåsområdet sammanförts med Eksjöområdet. I övrigt sammanfaller gränserna i de båda indelningsförslagen.

Kronobergs län

Länet har föreslagits indelat i två regioner med Växjö och Ljungby som kansliorter.

Den gällande länsgränsen följs, vilket innebär att del av Emmaboda kommunblock övergångsvis kan komma att ingå i Växjö region samt att del av Ljungby kommunblock övergångsvis kan komma att ingå i region inom Jönköpings län. Älmhults kommunblock från Växjö A-region har förts till Ljungby lantmäteriregion. Förslaget till indelning i lantmäteriregioner överensstämmer med förslaget till ny domkretsindelning.

Kalmar län

Länet har föreslagits indelat i tre regioner med Kalmar, Oskarshamn och Västervik som kansliorter.

Den gällande länsgränsen följs, vilket innebär att delar av Ätvidabergs och Valdemarsviks kommunblock övergångsvis kan komma att ingå i Västerviks region samt att del av Emmaboda kommunblock övergångsvis kan komma att ingå i region inom Kronobergs län. Kalmar lantmäteriregion sammanfaller med A-regionen, medan de båda norra lantmäteriregionerna omfattar dels Oskarshamns respektive Västerviks A-regioner dels var sin del av Hultsfreds/Vimmerby A-region. Förslaget till indelning i lantmäteriregioner överensstämmer med förslaget till ny domkretsindelning.

Gotlands län

Länet har föreslagits utgöra en lantmäteriregion med Visby som kansliort.

Förslaget överensstämmer med läns-

och A-regionindelningarna och med förslaget till ny domkretsindelning.

Blekinge län

Länet har föreslagits indelat i tre regioner med Karlskrona, Karlshamn och Ronneby som kansliorter.

Länsgränsen följs. Karlskrona A-region omfattar de båda östra lantmäteriregionerna medan Karlshamns A-region sammanfaller med den västra lantmäteriregionen. Motsvarande gäller i förhållande till den föreslagna domkretsindelningen.

Kristianstads län

Länet har föreslagits indelat i fyra regioner med Kristianstad, Hässleholm, Simrishamn och Ängelholm som kansliorter.

Den gällande länsgränsen följs, vilket innebär att del av Ystads kommunblock övergångsvis kan komma att ingå i Simrishamns region samt att del av Båstads kommunblock övergångsvis kan komma att ingå i region inom Hallands län. Kristianstadsdelen av Ystads/Simrishamns A-region utgör en lantmäteriregion. Kommunblocken Klippan och Åstorp från Hälsingborgs/Landskrona A-region har med hänsyn till läntillhörigheten sammanförts med Ängelholms A-region. Brobyblocket som ingår i Kristianstads A-region har förts till Hässleholms region. Simrishamns lantmäteriregion ingår i Ystads domkrets enligt förslaget till ny domkretsindelning. Vidare har Broby förts till Kristianstads domkrets. I övrigt är förslagen samstämmiga.

Simrishamnsregionen får ett relativt litet och troligen vikande underlag. Alternativet skulle vid nuvarande länsindelning vara att sammanföra den med Kristianstadsregionen, något som dock synes mindre lämpligt.

Malmöhus län

Länet har föreslagits indelat i sju regioner med Malmö, Eslöv, Hälsingborg, Landskrona, Lund, Trelleborg och Ystad som kansliorter.

Den gällande länsgränsen följs, vilket innebär att del av Ystads kommunblock övergångsvis kan komma att ingå i region inom Kristianstads län. Eslövs region sammanfaller med A-regionen och Ystads med Malmöhusdelen av A-regionen. A-regionen Malmö/Lund/Trelleborg har delats i tre lantmäteriregioner, varvid dock blocket Kävlinge förts samman med Landskrona. A-regionen Hälsingborg/Landskrona (Malmöhusdelen) har delats i två lantmäteriregioner. Den föreslagna Ystads domkrets omfattar även delar av Kristianstads län men sammanfaller i övrigt med lantmäteriregionen. Överensstämmelse råder mellan Eslövs, Hälsingborgs och Trelleborgs domkretsar och motsvarande regioner. I övrigt har Lomma och Kävlinge kommunblock i Malmö respektive Lunds domkretsar förts till Lunds respektive Landskrona lantmäteriregioner.

Hallands län

Länet har föreslagits indelat i tre regioner med Halmstad, Kungsbacka och Varberg som kansliorter.

Den gällande länsgränsen följs, vilket innebär att delar av Hyltebruks och Båstads samt Mölndals kommunblock övergångsvis kan komma att ingå i Halmstads och Kungsbacka regioner samt att delar av Falkenbergs och Varbergs kommunblock övergångsvis kan komma att ingå i region inom Älvsborgs län. Kungsbacka ingår i Göteborgs A-region men föreslås utgöra egen lantmäteriregion. Hyltebruks kommunblock inom Halmstads A-region har med hänsyn till nuvarande länsindelning principiellt förts till region inom Jönköpings län. Den norra lantmäteriregionen ingår i den föreslagna Mölndals domkrets. I övrigt sammanfaller förslagen rörande domkretsar och lantmäteriregioner.

Göteborgs och Bohus län

Länet har föreslagits indelat i sex regioner med kansliorter i Göteborg, Kungälv, Mölndal, Stenungsund, Strömstad och Uddevalla.

Den gällande länsgränsen följs, vilket innebär att del av Lilla Edets kommunblock övergångsvis kan komma att ingå i Stenungsunds region samt att delar av Mölndals och Mölnlycke kommunblock övergångsvis kan komma att ingå i regioner inom Hallands och Älvsborgs län. Göteborgs och Bohus län är delat i två A-regioner, båda även omfattande områden utanför länet. De inom länet belägna delarna av den södra A-regionen har delats i fyra lantmäteriregioner och motsvarande delar av den norra A-regionen i två. Orusts kommunblock har förts samman med block inom den södra A-regionen. Uddevalla och Strömstads lantmäteriregioner motsvarar tillsammans Uddevalla domkrets. Stenungsunds och Kungälv regioner ingår i Södra Bohus domkrets som emellertid även omfattar Partille kommunblock i Mölndals region. Återstoden av denna region utgör tillsammans med Kungsbacka region i Hallands län Mölndals domkrets. Göteborgs domkrets och lantmäteriregion slutligen sammanfaller.

Det i förhållande till domkretsindelningen stora antalet regioner motiveras av den livliga lantmäteriverksamheten såväl i Göteborgsområdet som i återstoden av länet med dess betydande fritidsbebyggelse.

Älvsborgs län

Länet har föreslagits indelat i fem regioner med Vänersborg, Alingsås, Borås, Kinna och Ulricehamn som kansliorter.

Den gällande länsgränsen följs, vilket innebär att övergångsvis delar av Falkenbergs och Varbergs kommunblock kan komma att ingå i Kinna region, del av Mölnlyckeblocket kan komma att ingå i Borås region, del av Nossebroblocket kan komma att ingå i Vänersborgs region och del av Falköpingsblocket kan komma att ingå i Ulricehamns region samt att del av Lilla Edets kommunblock övergångsvis kan komma att ingå i region i Göteborgs och Bohus län. A-regionen Trollhättan/Vänersborg ingår, med undantag av blocken Grästorp och Nossebro i Skaraborgs län, i Väners-

borgs lantmäteriregion. Till denna har också förts västgötadelarna av Uddevalla och Säffle/Åmåls A-regioner. Delarna inom länet av Göteborgs A-region bildar tillsammans med Herrljunga kommunblock i Borås A-region en lantmäteriregion. Borås A-region i övrigt föreslås bilda tre lantmäteriregioner. Vänersborgs och Trollhättans domkretsar och del av Åmåls domkrets motsvarar tillsammans Vänersborgs lantmäteriregion. Alingsås domkrets och lantmäteriregion sammanfaller och Borås domkrets omfattar de tre sydligaste regionerna.

Borås, Kinna och Ulricehamns regioner har relativt små arbetsunderlag. Det tänkbara alternativet — en sammanslagen Borås-region — ger emellertid ett underlag med stor spridning inom hela regionen, varför det torde bli svårhanterligt. Vid en eventuell framtida sammanföring av Åmåls- och Säffleområdena inom samma län synes det naturligt att detta får påverka även indelningen i lantmäteriregioner.

Skaraborgs län

Länet har föreslagits indelat i fyra regioner med Mariestad, Falköping, Lidköping och Skövde som kansliorter.

Den gällande länsgränsen följs, vilket innebär att delar av Falköpings och Nossebro kommunblock övergångsvis kan komma att ingå i regioner inom Älvsborgs län. Mariestads region omfattar A-regionen jämte Karlsborgs kommunblock, Skövde region återstoden av motsvarande A-region jämte Skara kommunblock, Lidköpings region återstoden av motsvarande A-region jämte delarna av Trollhättans/Vänersborgs A-region inom länet och Falköpings region slutligen omfattar A-regionen jämte delarna av Jönköpings A-region inom länet. Förslaget överensstämmer med förslaget till domkretsindelning utom beträffande Skarablocket, vilket ingår i Falköpings domkrets.

Värmlands län

Länet har föreslagits indelat i tre regioner med Karlstad, Arvika och Sunne som kansliorter.

Länsgränsen följs. Kristinehamns och södra delen av Karlstads A-region ingår i Karlstads lantmäteriregion, medan norra delen av Karlstads A-region utgör Sunne lantmäteriregion. Arvika A-region bildar tillsammans med Säffle kommunblock Arvika lantmäteriregion. Karlstads och Kristinehamns domkretsar bildar Karlstads region. Sunne domkrets och region sammanfaller. Arvika domkrets och Säffledelen av Åmåls domkrets bildar Arvika region.

Som tidigare anförts synes det lämpligt att Säffle/Åmåls A-region, om länsgränsen ändras så att regionen faller inom ett län, får ingå i en och samma lantmäteriregion.

Örebro län

Länet har föreslagits indelat i tre regioner med Örebro, Karlskoga och Lindesberg som kansliorter.

Den gällande länsgränsen följs, vilket innebär att del av Arboga kommunblock övergångsvis kan komma att ingå i Örebro region. Förslaget överensstämmer med indelningen i A-regioner. Det sammanfaller också med förslaget till domkretsindelning med undantag av att Örebro region omfattar två domkretsar, båda dock med Örebro som kansliort.

Underlaget för Karlskoga region blir visserligen litet men Örebro region är redan enligt förslaget så omfattande att en utökning av denna kan medföra svårigheter, särskilt med tanke på regionens struktur.

Västmanlands län

Länet har föreslagits indelat i tre regioner med Västerås, Köping och Sala som kansliorter.

Den gällande länsgränsen följs, vilket innebär att del av Enköpings kommunblock övergångsvis kan komma att ingå i Sala region samt att del av Arboga kommunblock övergångsvis kan komma att ingå i region i Örebro län. Västerås och Sala regioner motsvarar A-regionerna och Köpings region Köpings och Fagersta A-regioner.

Lantmäteriregioner

Västerås och Sala regioner motsvarar tillsammans de föreslagna Västerås och Västmanlandsbygdens domkretsar med Västerås som kansliort, medan Köpings region omfattar Köpings domkrets samt Fagersta och Norbergs kommunblock av Hedemora domkrets.

Kopparbergs län

Länet har föreslagits indelat i fem regioner med Falun, Borlänge, Leksand, Ludvika och Mora som kansliorter.

Länsgränsen följs. Mora lantmäteriregion motsvarar A-regionen. Borlänge/Falu A-region har delats i tre lantmäteriregioner, varvid dock Borlänge region även omfattar Avesta/Hedemora A-region och Vansbro kommunblock ingår i lantmäteriregion med Ludvika A-region. Den föreslagna Mora domkrets har delats i två lantmäteriregioner, Mora och Leksand. Falu region och västra delen av Borlänge region utgör Falu domkrets. Återstoden av sistnämnda region ingår i Hedemora domkrets som även omfattar delar av Västmanlands län. Ludvika domkrets och lantmäteriregion slutligen sammanfaller.

Förslaget beträffande Kopparbergs län måste ses mot bakgrunden av att flera specialenheter, stationerade i Falun och Mora, samtidigt föreslås, varigenom de komplicerade fastighetsförhållandena i länet bör kunna rättas till i någorlunda snabb takt.

Gävleborgs län

Länet har föreslagits indelat i tre regioner med Gävle, Hudiksvall och Söderhamn som kansliorter.

Länsgränsen följs. Förslaget överensstämmer med indelningen i A-regioner utom beträffande de delar av Gävle A-region som är belägna i Uppsala län. Gästrikland har föreslagits delat i två domkretsar men utgör en lantmäteriregion. I övrigt överensstämmer förslaget med den föreslagna domkretsindelningen.

Viss tvekan kan råda mellan Söderhamn och Bollnäs som kansliort i den mellersta

regionen. Fördelningen av arbetsunderlaget inom regionen talar sålunda närmast för Bollnäs. Domstolskommittén har emellertid stannat för den större orten, Söderhamn, och om denna stad blir kansliort i domkretsen bör även lantmäteriregionens kansli förläggas hit.

Västernorrlands län

Länet har föreslagits indelat i fem regioner med Härnösand, Kramfors, Sollefteå, Sundsvall och Örnsköldsvik som kansliorter.

Länsgränsen följs. A-regionen Härnösand/Kramfors har delats i två regioner. I övrigt följs indelningen i A-regioner. Härnösand och Kramfors lantmäteriregioner ingår i Härnösands domkrets. I övrigt överensstämmer förslagen till indelning i domkretsar och lantmäteriregioner.

Jämtlands län

Länet har föreslagits indelat i två regioner med Östersund och Sveg som kansliorter.

Länsgränsen följs. Länet utgör en enda A-region. Östersunds och Hammerdals kommunblock utgör en domkrets och återstoden av länet en.

Med hänsyn till de stora avstånden bör Härjedalen utgöra en region för sig, även om arbetsunderlaget blir litet.

Västerbottens län

Länet har föreslagits indelat i tre regioner med Umeå, Lycksele och Skellefteå som kansliorter.

Länsgränsen följs. Indelningen i A-regioner följs. Förslagen till indelning i domkretsar och lantmäteriregioner överensstämmer, även i avseende på kansliorter.

Norrbottnens län

Länet har föreslagits indelat i fem regioner med Luleå, Boden, Haparanda, Kiruna och Piteå som kansliorter.

Länsgränsen följs. A-regionen Luleå/Boden har delats i två lantmäteriregioner. I övrigt följs indelningen i A-regioner. Lantmäteriregionerna sammanfaller med föreslagna domkretsar.

Kansliorterna avviker i två fall från vad domstolskommittén stannat för. Det är uppenbart att Kiruna i lantmäterisammanhang

bör väljas som kansliort före Gällivare. Haparanda intar en viktig ställning i den tvåspråkiga Tornedalen och bör ges företräde framför Kalix som kansliort. — Beslut har sedermera fattats att föra samman Kalix och Torneå domsagor till en tingsrätt med kansli i Haparanda.

Tabell 20. Utredningens förslag till lokalisering av kansliorter för regionala lantmäterikontor m. m. (Lokaliseringen av lokalkontor blir beroende av kommunernas ställningstaganden rörande teknisk service. Tabellen får till denna del därför ses enbart som en illustration.)

Län	Kansliort	Länslantmäterikontor	Specialenhet	Regionkontor	Lokal-kontor	Regionens förrättningsvolym 1968
AB	Stockholm	×	1	×		1 643
	Lidingö				×	
	Solna				×	
	Handen			×		196
	Bollmora				×	
	Huddinge			×		723
	Tumba				×	
	Nacka			×		306
	Norrtälje			×		755
	Östhammar				×	
	Sollentuna			×		831
	Järfälla				×	
	Märsta				×	
	Södertälje			×		738
	Nynäshamn				×	
Täby			×		667	
Danderyd				×		
Åkersberga				×		
C	Uppsala	×	1	×		1 120
	Tierp				×	
	Enköping			×		317
D	Nyköping	×		×		530
	Flen				×	
	Katrineholm				×	
	Oxelösund				×	
	Eskilstuna			×		475
Strängnäs				×		
E	Linköping	×	1	×		672
	Åtvidaberg				×	
	Mjölby			×		389
	Motala				×	
	Norrköping			×		733
Finspång				×		
F	Jönköping	×	1	×		795
	Tranås				×	
	Nässjö			×		707
	Eksjö				×	
	Vetlanda				×	
	Värnamo			×		502
Gislaved				×		

Lantmäteriregioner

Län	Kansliort	Länslant- mäteri- kontor	Special- enhet	Region- kontor	Lokal- kontor	Regionens förrättnings- volym 1968
G	Växjö	×	1	×		1 089
	Alvesta				×	
	Ljungby Älmhult			×	×	610
H	Kalmar	×	1	×		925
	Nybro				×	
	Oskarshamn			×		378
	Mönsterås Västervik Vimmerby			×	×	358
I	Visby	×	1	×		390
K	Karlskrona	×		×		338
	Karlshamn			×		506
	Olofström				×	
	Sölvesborg Ronneby			×	×	216
L	Kristianstad	×	1	×		722
	Bromölla				×	
	Hässleholm			×		856
	Broby				×	
	Perstorp				×	
	Simrishamn			×		296
	Tomelilla Ängelholm Klippan Åstorp			×	×	606
M	Malmö	×	1	×		1 042
	Eslöv			×		314
	Hälsingborg			×		536
	Höganäs				×	
	Landskrona			×		387
	Svalöv				×	
	Lund			×		869
	Lomma				×	
	Trelleborg			×		524
	Vellinge Ystad			×	×	472
N	Halmstad	×	1	×		587
	Kungsbacka			×		589
	Varberg			×		808
	Falkenberg				×	
O	Göteborg	×	1	×		1 791
	Kungälv			×		457
	Mölnadal			×		486
	Partille				×	
	Stenungsund			×		729
	Strömstad			×		357
	Uddevalla			×		734
	Lysekil				×	

Län	Kansliort	Länslant- mäteri- kontor	Special- enhet	Region- kontor	Lokal- kontor	Regionens förrättnings- volym 1968
P	Vänersborg	×	1	×	×	947
	Trollhättan					
	Ämål					676
	Alingsås					
	Lerum					
	Surte					
Borås	491					
Kinna		270				
Ulricehamn		254				
R	Mariestad	×	1	×		401
	Falköping					405
	Tidaholm					502
	Lidköping					
	Skövde					533
	Skara					
Tibro						
S	Karlstad	×	1	×		785
	Filipstad					
	Kristinehamn					632
	Arvika					
	Säffle					313
	Årjäng					
Sunne						
Hagfors	×					
T	Örebro	×	1	×		803
	Kumla					202
	Karlskoga					
	Degerfors					314
Lindesberg						
U	Västerås	×	1	×		1 239
	Hallstahammar					
	Surahammar					419
	Köping					
	Årboga					264
Fagersta						
Sala						
W	Falun	×	3	×		309
	Borlänge					919
	Avesta					277
	Hedemora					
	Leksand					352
	Rättvik					
	Ludvika					
	Mora					640
Malung						
X	Gävle	×	1	×		832
	Hofors					
	Sandviken					619
	Hudiksvall					
	Ljusdal					452
	Söderhamn					
Bollnäs						

Lantmäteriregioner

Län	Kansliort	Länslant- mäteri- kontor	Special- enhet	Region- kontor	Lokal- kontor	Regionens förrättnings- volym 1968
Y	Härnösand	×	1	×		184
	Kramfors			×		189
	Sollefteå			×		207
	Sundsvall			×		622
	Ånge Örnsköldsvik				×	441
Z	Östersund	×	1	×		983
	Strömsund Sveg				×	171
AC	Umeå	×	1	×		919
	Lycksele			×		449
	Vilhelmina				×	
	Åsele Skellefteå				×	541
BD	Luleå	×	1	×		485
	Boden			×		170
	Haparanda			×		425
	Kalix				×	
	Kiruna				×	405
	Gällivare				×	
Piteå		×	340			
	Arvidsjaur				×	
Totalt antal		24	27	88	75	—

11.1 Centralförvaltningen

Som framgår av den tidigare redovisningen av arbetsuppgifterna för det centrala organet i en ny organisation måste detta ges förbättrade möjligheter att bedriva en starkt utvecklings- och servicebetonad verksamhet samtidigt som myndighetsuppgifternas omfattning kommer att tillta. Vidare leder integrationskraven till följd av specialisering och automatisering till en utbyggnad av de egentliga produktionsdelarna i centralförvaltningen. Behovet av personal har bedömts utifrån vad som i kapitel 8 närmare anförts om uppgifternas art och omfattning. Det ligger i sakens natur att andelen kvalificerade befattningshavare i ett organ med denna inriktning måste bli hög.

Personalbehovet för *avdelningen för fastighetsbildning* bedöms uppgå till

- 1 avdelningschef
- 3 byråchefer
- 27 högskoleutbildade tjänstemän
- 5 ingenjörer och skogsmästare
- 30 övriga tjänstemän.

Härtill räknas med en till Falun detacherad rörlig styrka med skogsvärderingspersonal för Kopparbergs och omgivande läns behov. Den bör bestå av 3 jägmästare och 8 skogsmästare och vara direkt underställd centralorganet.

Det långsiktiga personalbehovet för *avdelningen för fastighetsinformation* bedöms uppgå till

- 1 avdelningschef
- 2 byråchefer
- 1 chef för produktionsenheten
- 10 högskoleutbildade tjänstemän
- 15 andra tjänstemän.

För arbetet med den fortsatta uppbyggnaden av det nya fastighetsregistret och uppläggningsdelen av detta sedan den nya organisationen genomförts erfordras temporärt en personalstyrka av ytterligare ett tjugotal tjänstemän vid avdelningen.

Tekniska avdelningen blir under avdelningschefen organiserad i två byråer, en ADB-enhet och en teknisk central.

Byråpersonalen bedöms bära bestå av

- 2 byråchefer
- 9 högskoleutbildade tjänstemän
- 9 ingenjörer
- 17 övriga tjänstemän.

ADB-enheten bör bestå av

- 1 chef
- 4 systemmän
- 7 programmerare, varav en av typen jourhavande programmerare för driftssidan
- 2 övriga tjänstemän.

Den direktproducerande tekniska centralen avses under gemensam chef inrymma tre delar, en för vardera geodesi, fotogrammetri och ADB-produktion. Tills vidare får den kartografiska produktions servicen tillgodoses genom kartbyrån.

Geodesidelens personal bedöms bära bestå av

- 1 chef
- 2 ingenjörer
- 4 utsättare
- 2 instrumentmekaniker.

Fotogrammetridelen dimensioneras för den hos lantmäteristyrelsen nu befintliga instrumentuppsättningen till

- 1 chef
- 5 ingenjörer

8 stereooperatörer.

ADB-produktionen kräver en personal av

1 chef

8 ingenjörer

6 stansoperatörer

5 tjänstemän av typen maskinpersonal

6 karttekniker för koordinatograf- och koordinatometerarbete.

Gemensamt för den tekniska centralen behövs

4 tjänstemän i kontorskarriären.

Administrativa avdelningen bör personalmässigt i princip ha samma omfattning och sammansättning som den nuvarande administrativa byrån hos lantmäteristyrelsen. En förstärkning med en byråchef och med två tjänstemän för uppgifter inom förvaltningsrevisionen bör dock ske. Personalstyrkan blir då

1 avdelningschef

2 byråchefer

11 handläggande tjänstemän

50 övriga tjänstemän.

Stabsorganet för verksplanering, samordningsuppgifter och information bör bestå av

1 chef

1 handläggande tjänsteman med planeringsfunktioner

1 tjänsteman i mellangradskarriären

1 tjänsteman i kontorskarriären.

Utvecklingsenheten för genomförande av den nya fastighetsbildningslagen som sedan 1968 verkar hos lantmäteristyrelsen kommer som nämnts att behövas ytterligare ett antal år. Det synes här inte lämpligt att räkna med vissa tjänster utan med särskilda medel som ställs till styrelsens disposition. Dessa medel skall givetvis täcka kostnaderna för den i stor utsträckning högkvalificerade personal som direkt måste sättas in för uppgiften men måste också göra det möjligt att för speciella insatser utnyttja utomstående sakkunniga och att lägga ut särskilda projekt hos andra organ. Utredningen uppskattar medelsbehovet härför till 1 milj. kr. årligen.

Sammanfattningsvis innebär personalförslaget beträffande centralförvaltningen följande:

1 generaldirektör

4 avdelningschefer

13 tjänstemän på byråchefsnivå

70 övriga högstskoleutbildade tjänstemän, varav 3 stationerade i Falun och 8 mera temporärt anställda

75 tjänstemän i mellangradskarriären, varav 8 stationerade i Falun och 8 mera temporärt anställda

138 tjänstemän i karttekniker- och kontorskarriärerna eller motsvarande, varav 4 mera temporärt anställda.

11.2 Länslantmäterikontoren och lantmätariregionerna

11.2.1 Inledning

Som ett utgångsläge för personaldimensioneringen beträffande den utanför centralorganet belägna delen av organisationen väljs personalinsatserna i lantmäteristaten under år 1968. Lantmätariregionerna kommer att få utökade uppgifter i förhållande till dem som nu åvilar lantmäteriets förrättningsorganisation. I första hand är därvid tillskottet av förrättningar av intresse. Inverkan av detta betraktas som en marginaleffekt. Behovet av personal för att tillhandahålla teknisk service till kommunerna är mera svårbedömt eftersom detta, som tidigare betonats, blir beroende av kommunens ställningstagande i varje särskilt fall. Med hänsyn till vad som i kapitel 14 kommer att föreslås rörande taxesättningen för sådana insatser — denna skall sålunda grundas på principen om fullständig kostnadstäckning — blir det emellertid möjligt att följsamt anpassa personalinsatsen efter det aktuella behovet. Även länslantmäterikontoren får utökade uppgifter enligt vad som närmare utvecklats i kapitel 9 och det därpå grundade personalbehovet bedöms, liksom motsvarande behov för speciella rationaliseringsinsatser på jord- och skogsbrukets område.

11.2.2 Vissa grundläggande uppgifter och bedömningar

I *tabell 21* lämnas uppgifter om den personal som under år 1968 tjänstgjort vid läns-

lantmäterikontoren och i förrättningsorganisationen. Redovisningen bygger på de till lantmäteristyrelsen lämnade årsredogörelserna. I den tid som upptas i dessa ingår semester men däremot ej betald eller obetald tjänstledighet. Vid en personaldimensionering måste hänsyn givetvis tas även till sådan ledighet. En tjänsteman som ej har annan ledighet än semester kan beräknas arbeta i runt tal 220 dagar per år med viss variation mellan olika tjänstemannanivåer. Erfarenhetsmässigt har emellertid konstaterats att arbetsinsatsen uppgår till för lantmätare och ingenjörer ca 205 och för kontorspersonal ca 185 dagar årligen. Detta har beaktats vid omräkningen till »helårstjänstgörande» personal.

Nuvarande personalstruktur medger inte i full utsträckning den delegering som numera är möjlig, bl. a. sedan den karttekniskt skolade delen av kontorspersonalen fått

ökad utbildning. En konsekvens härav bör vara att kalkylen för en ny organisation utgår från ett läge där ett utbyte skett av den dyrare lantmätar- och ingenjörspersonalen mot kontorspersonal. Vid personalberäkningen för lantmäteriregionerna har viss korrektion gjorts härför. Korrektionen innebär en minskning av lantmätare och ingenjörer med vardera uppskattade 5 %, vilket för oförändrade kostnader ger en ökning av kontorspersonalen med 13 %.

Ökningen i arbetsvolym för den lokalanknutna organisationsdelen hänger främst samman med att fastighetsbildningsmyndigheten skall handlägga alla förrättningar för fastighetsbildning och liknande ändamål. I tabell 22 redovisas antalet hos icke-statliga fastighetsbildningsorgan begärda förrättningar år 1968. Uppgifterna har hämtats ur dessa enheters årsredogörelser till lantmäteristyrelsen.

Tabell 21. Personalinsatserna i lantmäteristaten år 1968.

(Förkortningar i tabellen: lm — lantmätare och motsvarande, ing — ingenjörer och motsvarande, kop — karttekniker, kontorspersonal.)

Län	Länslantmäterikontoren						Förrättningsorganisationen					
	Antal tjänstgöringsmånader 1968			Beräknat antal helårstjänstgörande 1968			Antal tjänstgöringsmånader 1968			Beräknat antal helårstjänstgörande 1968		
	lm	ing	kop	lm	ing	kop	lm	ing	kop	lm	ing	kop
AB	78	60	265	7,0	5,3	26,3	322	442	424	28,8	39,5	41,9
C	17	18	68	1,5	1,6	6,8	90	94	101	8,1	8,4	10,0
D	20		50	1,8		4,9	72	93	92	6,5	8,3	9,1
E	20		111	1,7		11,0	98	151	153	8,8	13,5	15,1
F	24		82	2,1		8,1	79	142	132	7,1	12,7	13,2
G	33	3	142	3,0	0,3	14,1	69	136	174	6,2	12,1	17,2
H	19		134	1,7		13,2	125	192	191	11,1	17,2	19,0
I	11		33	1,0		3,2	39	48	51	3,6	4,3	5,1
K	14		107	1,3		10,6	48	92	126	4,3	8,2	12,5
L	25	24	256	2,3	2,1	25,4	143	235	284	12,8	21,1	28,4
M	24	11	137	2,2	1,0	13,5	124	206	284	11,1	18,4	28,2
N	30	6	95	2,7	0,5	9,5	90	154	210	8,0	13,7	20,9
O	59	51	242	5,3	4,5	24,0	212	312	367	19,0	28,0	36,4
P	46		151	4,2		15,0	172	272	283	15,4	24,4	28,0
R	23	2	112	2,0	0,1	11,1	95	166	178	8,5	14,8	17,6
S	43	8	130	3,9	0,8	12,9	121	257	244	10,7	23,0	24,2
T	22		108	2,0		10,7	95	119	151	8,4	10,7	14,9
U	13		59	1,2		5,8	84	115	125	7,5	10,3	12,4
W	55	11	274	4,9	0,9	27,1	469	853	853	41,9	76,2	84,5
X	48	12	170	4,3	1,0	16,8	213	273	336	19,0	24,4	33,3
Y	38	67	193	3,4	6,0	19,2	193	290	323	17,3	25,9	32,0
Z	24		93	2,1		9,2	127	211	205	11,3	18,9	20,3
AC	35	9	141	3,1	0,8	14,0	127	248	302	11,3	22,2	29,9
BD	51	33	313	4,5	3,0	31,0	141	279	444	12,7	24,9	43,9
Riket	772	315	3 466	69,2	27,9	343,4	3 348	5 380	6 033	299,4	481,1	598,0

Tabell 22. Antalet år 1968 begärda förrättningar hos icke-statliga fastighetsbildningsorgan. Redovisning kommunvis med sortering på lantmäteriregioner.

(Förkortningar i tabellen: avst. — avstyckning, tm — tomtmätning, övr. — andra förrättningar än avstyckning och tomtmätning.)

Län	Lantmäteriregion	Kommun	Antal förrättningar			
			avst.	tm.	övr.	
AB	Stockholm	Stockholm	92	994	49	
		Lidingö	4	163	7	
		Solna	6	15	14	
		Sundbyberg	4	15		
			106	1 187	70	
	Handen	Österhaninge Tyresö		23		5
				62	4	3
				85	4	8
	Huddinge	Huddinge Botkyrka		41	461	10
				40	67	10
				81	528	20
	Nacka	Nacka Saltsjöbaden		46	17	32
				46	2	
				19	32	
	Norrtälje	Norrtälje		12	21	4
	Sollentuna	Sollentuna Järfälla Sigtuna		68	215	10
				49	8	8
				6	153	3
				123	376	21
	Södertälje	Södertälje Nynäshamn		26	307	12
			4	42	2	
			30	349	14	
Täby	Täby Danderyd Djursholm Vaxholm		114	99	21	
			23	45		
			4	47	2	
			4	33	3	
		141	224	26		
C	Uppsala	Uppsala	242	216	21	
		Tierp	1	46	2	
			243	262	23	
Enköping	Enköping		12	47	8	
D	Nyköping	Nyköping	7	90	3	
		Katrineholm	3	65	2	
			10	155	5	
	Eskilstuna	Eskilstuna Strängnäs		41	87	7
				2	24	1
			43	111	8	

Län	Lantmäteriregion	Kommun	Antal förrättningar			
			avst.	tm.	övr.	
E	Linköping	Linköping	63	235	7	
		Kisa	1	13	1	
		Åtvidaberg	6	56	4	
			70	304	12	
	Mjölby	Mjölby	40	7		
		Motala	14	29	3	
		Skänninge	3	28		
		Vadstena	1	26	2	
			58	90	5	
	Norrköping	Norrköping	15	278	23	
		Söderköping	11	3	1	
			26	281	24	
F	Jönköping	Jönköping	21	287	1	
		Huskvarna	11	23	5	
		Tranås	13	99	4	
			45	409	10	
	Nässjö	Nässjö	11	178	7	
		Bodafors	4	10		
		Eksjö	21	39		
		Mariannelund	5	3		
		Sävsjö	4	7		
		Vetlanda	32	62	4	
		77	299	11		
	Värnamo	Värnamo	23	87	7	
G	Växjö	Växjö	23	391	7	
		Alvesta	14	80	3	
			37	471	10	
	Ljungby	Ljungby	24	114	6	
		Älmhult	5	83	5	
			29	197	11	
H	Kalmar	Kalmar	74	99	7	
		Emmaboda	2	21		
		Nybro	20	25		
			96	145	7	
	Oskarshamn	Oskarshamn	9	77	7	
		Mönsterås	12	12	7	
			21	89	14	
	Västervik	Västervik	2	65	1	
		Vimmerby	13	25	1	
			15	90	2	
	I	Visby	Visby	5	90	5

Län	Lantmäteriregion	Kommun	Antal förrättningar		
			avst.	tm.	övr.
K	Karlskrona	Karlskrona	16	68	4
		Karlshamn	24	126	1
		Olofström Sölvesborg	24	70 34 230	1
L	Kristianstad	Kristianstad	55	51	10
		Åhus	226	8	6
			281	59	16
	Simrishamn	Simrishamn		15	
	Ängelholm	Ängelholm	11	19	4
		Båstad	9	15	5
		Munka-Ljungby		12	
V. Bjäre			5		
	Åstorp	20	2 53	9	
M	Malmö	Malmö	76	605	30
		Bunkeflo		10	
		Burlöv	2	22	6
		Svedala	13	49	5
			91	686	41
	Eslöv	Eslöv	4	11	2
		Höör	22	16	
		Marieholm		17	
			26	44	2
	Hälsingborg	Hälsingborg	44	220	33
		Bjuv		26	
		Höganäs	2	23	
		Vallåkra		3	
			46	272	33
	Landskrona	Landskrona	24	139	7
		Furulund	1	17	4
		Röstånga	2	18	
Svalöv			8		
		27	182	11	
Lund	Lund	28	156	10	
	Lomma	11	403	10	
		39	559	20	
Trelleborg	Trelleborg	57	75	16	
	Skanör	26	19	2	
	Vellinge	1	77	2	
		84	171	20	
Ystad	Ystad	5	59	3	
	Sjöbo		88		
		5	147	3	

Län	Lantmäteriregion	Kommun	Antal förrättningar			
			avst.	tm.	övr.	
N	Halmstad	Halmstad	58	85	5	
		Laholm	11	5	5	
			69	90	10	
	Varberg	Varberg	55	144	3	
		Falkenberg	58	126	6	
		113	270	9		
O	Göteborg	Göteborg	429	1 031	69	
		Kungälv	Kungälv	8	115	6
			Marstrand	1	4	
			9	119	6	
	Mölndal	Mölndal	Partille	45	135	18
				45	53	
				90	188	18
	Uddevalla	Uddevalla	Lysekil	15	80	8
				100	6	3
				115	86	11
P	Vänersborg	Vänersborg	48	30	4	
		Lilla Edet	10	19	2	
		Trollhättan	24	164	22	
		Åmål	3	44		
			85	257	28	
	Alingsås	Alingsås	42	82	15	
	Borås	Borås	35	149	20	
Ulricehamn	Ulricehamn	19	36	5		
R	Mariestad	Mariestad	27	17		
		Töreboda	12	41	1	
			39	58	1	
	Falköping	Falköping	Stenstorp	17	21	1
			Tidaholm	8	34	
				8	64	1
				25	119	2
	Lidköping	Lidköping	Grästorp	2	104	
				4	2	
				6	106	
	Skövde	Skövde	Hjo	12	75	14
Skara			5	28		
Tibro			4	43		
				76		
			21	222	14	

Län	Lantmäteriregion	Kommun	Antal förrättningar		
			avst.	tm.	övr.
S	Karlstad	Karlstad	88	49	22
		Filipstad	19	26	1
		Kristinehamn	32	67	2
			139	142	25
	Arvika	Arvika	37	54	12
		Säffle	3	83	
		40	137	12	
T	Örebro	Örebro	92	235	6
		Hallsberg	13	14	1
			105	249	7
	Karlskoga	Karlskoga	53	64	25
	Lindesberg	Hällefors		2	
		Nora	16	8	
		16	10		
U	Västerås	Västerås	243	761	18
		Hallstahammar	13	20	
			256	781	18
	Köping	Köping	41	55	9
		Arboga	3	41	1
		Fagersta	14	33	2
		58	129	12	
Sala	Sala	54	8	2	
W	Falun	Falun	9	7	10
	Borlänge	Borlänge	177	117	10
		Hedemora	4	11	2
			181	128	12
	Ludvika	Ludvika	32	40	9
X	Gävle	Gävle	79	236	3
		Sandviken	13	26	3
		Storvik	15	30	
			107	292	6
	Hudiksvall	Hudiksvall	19	51	5
	Söderhamn	Söderhamn	2	13	9
Bollnäs		36	31	10	
		38	4	19	

Län	Lantmäteriregion	Kommun	Antal förrättningar		
			avst.	tm.	övr.
Y	Härnösand	Härnösand	14	43	5
	Sundsvall	Sundsvall	58	16	28
	Örnsköldsvik	Örnsköldsvik	65	24	18
Z	Östersund	Östersund	33	81	11
AC	Umeå	Umeå	99	104	45
	Skellefteå	Skellefteå	74	52	51
BD	Luleå	Luleå	13	67	74
Totalt tillskott för riket			4 653	13 603	1 119

11.2.3 Bedömning av erforderligt personaltillskott

Lantmäteriregionerna

Som nämnts inledningsvis beräknas personalbehovet till följd av *tillskottet i ärendemängd* som en marginaleffekt. Till grund för bedömningarna har utredningen haft dels visst statistiskt material från lantmäteriet dels visst erfarenhetsunderlag från det kommunala mättningsväsendet.

För en bedömning av det framtida personalbehovet är det vidare av betydelse att konstatera att den starka produktivitetshöjning som förmärkts under senare år inom det statliga lantmäteriet och som uppgått till storleksordningen 10 % per år rimligen inte kan fortsätta i samma takt som hittills. Den begränsade nedgången i ärendeströmningen de senaste åren, ett fåtal procent årligen — en tendens som erfarenhetsmässigt uppträder vid en konjunkturdämpning — kan åter vid en annan konjunktur

väntas förbytas i en ökad efterfrågan av lantmäteriets tjänster. Produktionsökningen och det minskade antalet inkommande ärenden har lett till att den ineliggande arbetsmängden kraftigt minskat. Inom några län motsvarar den nu vad som av rationalitetsskäl erfordras i fråga om arbetsbuffert och inom ytterligare andra län kan redan befintlig personalstyrka inom ett eller ett par år väntas leda till ett sådant läge. — Härvid är att märka att ärenden som hänger samman med bostadsbyggnadsprogrammets genomförande eller med jord- och skogsbrukets rationalisering handläggs med förtur liksom att de sistnämnda ofta kräver en i detta sammanhang relativt lång handläggningstid. — På andra håll bör man emellertid räkna med en måttlig förstärkning med kontorspersonal för att insatserna skall motsvara det långsiktiga behovet redan vid nu gällande kompetensregler. Det erforderliga tillskottet inom sådana län har uppskattats med ledning av utvecklingen och personalsituationen inom

de skilda länen. Beträffande de speciella jord- och skogsbruksenheter har gjorts en särskild bedömning som redovisas i det följande.

Specialenheterna

För lantmäteriets medverkan i den *successiva jordbruksrationaliseringen* kan räknas med ett i huvudsak oförändrat resursbehov för den närmaste framtiden. Vad däremot gäller verksamheten med *större rationaliseringsföretag berörande skogsbruket* kommer ett ökat åtgärdsbehov att föreligga. Bl. a. 1967 års inventering av behovet av arronderingsförbättring i skogsmark ger ett otvetydigt stöd för att ökade insatser kommer att krävas inom denna sektor. Här har föreslagits en ökning av antalet lantmätare med 7, av antalet ingenjörer med 15 och av kontorspersonalen med 15 personer för hela riket. Huvuddelen härav faller på Kopparbergs län.

För verksamheten med *äganderättsutredning* har överlantmätaren i Kopparbergs län nyligen presenterat en utredning. Denna, som gjorts i samråd med länets lantbruksnämnd och skogsvårdsstyrelse, utmynade i ett behov av personalökning för detta ändamål av 2 ingenjörer och 33 personer av kategorin kontorspersonal. Då beräkningen synes väl underbyggd har resultatet införts i resursberäkningen för Kopparbergs län i det följande. För övriga län har däremot inte räknats med någon personalökning för sådan verksamhet.

Länslantmäterikontoren

Utredningens förslag innebär en kraftig utbyggnad av länslantmäterikontorens möjligheter att lämna service, såväl till andra länsmyndigheter och till kommunala organ som internt till lantmäteriregionerna. Här framträder bl. a. det tekniska området och planerings- och värderingssidan. Inom dessa sektorer förutsätts att överlantmätaren har en kvalificerad medhjälpare vid sin

sida. En av dessa får i de län där det nu inte finns en biträdande överlantmätare även ställning såsom sådan. För varje sålunda tillförd lantmätare beräknas ett tillskott till länslantmäterikontoret av en ingenjör och två personer av gruppen kontorspersonal. I utbildningssyfte tjänstgör för närvarande flertalet lantmätare viss tid vid länslantmäterikontor. Viss ökning av antalet vid varje tidpunkt sålunda tjänstgörande ingår i kalkylen.

På ingenjörsidan förutsätts, utöver det i det föregående nämnda tillskottet, en begränsad omföring från förrättningsorganisationen till länsorganet för insatser bl. a. inom de tekniska sektionerna.

För att länslantmäterikontoret skall kunna lämna den avsedda medverkan erfordras en förstärkning med såväl kvalificerad kontorspersonal, kanslistor eller motsvarande, som personal för rutingöromål. De förra behövs bl. a. på den fastighetsrättsliga sidan och inom plan- och arkivserviceområdena. Detta personalbehov tillgodoses delvis genom omföring från den nuvarande förrättningsorganisationen.

Till följd av den avlastning av lantmäteriregionerna som på så sätt kan ske har utökningen av personalen i den senare organisationsdelen kunnat begränsas. I vissa fall har rentav — trots det ökade arbetsunderlaget — en personalminskning kunnat föreslås.

11.2.4 Sammanställning

Utredningens bedömningar rörande personalbehovet har sammanställts i *tabell 23*, där såväl ökning (respektive minskning) som total personalstyrka redovisas. Även om redovisningen har gjorts länsvis och med en indelning mellan skilda led av organisationen är det självfallet att den sålunda angivna fördelningen inte på något sätt får vara normerande för verksamhetsstyrelsen. Som många gånger tidigare betonats bygger förslaget på att resurserna flexibelt skall kunna anpassas efter varierande behov inom skilda delar av riket.

Tabell 23. Personalbehovet vid länslantmäterikontor och i lantmäteriregioner m. m.

(Förkortningar i tabellen: lm — lantmätare och motsvarande, ing — ingenjörer och motsvarande, kop — karttekniker och kontorspersonal.)

Län	Länslantmäterikontor						Lantmäteriregioner m. m.					
	ökning			personalförslag			ökning, minskning			personalförslag		
	lm	ing	kop	lm	ing	kop	lm	ing	kop	lm	ing	kop
AB	2,0	5,7	8,7	9	11	35	10,2	11,5	54,1	39	51	96
C	1,5	3,4	7,2	3	5	14	1,9	4,6	14,0	10	13	24
D	1,2	4,0	9,1	3	4	14	1,5	1,7	13,9	8	10	23
E	2,3	4,0	5,0	4	4	16	2,2	2,5	14,9	11	16	30
F	1,9	3,0	5,9	4	3	14	1,9	0,3	12,8	9	13	26
G	2,0	3,7	4,9	5	4	19	1,8	-0,1	8,8	8	12	26
H	3,3	5,0	6,8	5	5	20	0,9	-1,2	12,0	12	16	31
I	1,0	1,0	2,8	2	1	6	0,4	1,7	4,9	4	6	10
K	1,7	4,0	3,4	3	4	14	0,7	-0,2	3,5	5	8	16
L	2,7	5,9	3,6	5	8	29	2,2	-1,1	12,6	15	20	41
M	3,8	7,0	8,5	6	8	22	6,9	4,6	28,8	18	23	57
N	1,3	3,5	6,5	4	4	16	1,0	-0,7	9,1	9	13	30
O	2,7	5,5	9,0	8	10	33	7,0	6,0	31,6	26	34	68
P	0,8	4,0	5,0	5	4	20	2,6	-0,4	20,0	18	24	48
R	2,0	3,9	4,9	4	4	16	1,5	-0,8	8,4	10	14	26
S	1,1	4,2	6,1	5	5	19	2,3	-1,0	9,8	13	22	34
T	2,0	4,0	6,3	4	4	17	1,6	2,3	13,1	10	13	28
U	1,8	4,0	8,2	3	4	14	3,5	4,7	17,6	11	15	30
W	3,1	5,1	9,9	8	6	37	4,1	7,8	56,5	46	84	141
X	1,7	5,0	7,2	6	6	24	3,0	4,6	22,7	22	29	56
Y	2,6	4,0	7,8	6	10	27	0,7	0,1	16,0	18	26	48
Z	0,9	3,0	3,8	3	3	13	0,7	-1,9	9,7	12	17	30
AC	1,9	5,2	7,0	5	6	21	3,7	-1,2	11,1	15	21	41
BD	0,5	4,0	5,0	5	7	36	0,3	-2,9	1,1	13	22	45
Riket	45,8	102,1	152,6	115	130	496	62,6	40,9	407,0	362	522	1 005

Personalkostnaderna utgör i dag en klart dominerande post i de totala kostnaderna. Det är därför angeläget att man i verksamheten kan använda sig av lämplig teknisk utrustning som ger en högre produktion i förhållande till insatt arbetskraft. Även inom de sektorer som lantmäteriverksamheten omspannar har den tekniska utvecklingen under det senaste decenniet gått snabbt. Nya instrument har kommit fram och nya metoder har utvecklats. De möjligheter dessa ger måste tas till vara i arbetet. Fortfarande är emellertid, trots denna utveckling, den mera traditionella utrustningen lämpligare för många ändamål. Det gäller således här att göra en rimlig avvägning.

Utredningen redovisar i detta kapitel sina ställningstaganden rörande utrustningsbehovet. I ett par punkter aviserar utredningen dock endast tänkbara utvecklingslinjer. Först behandlas vissa typer av instrument och annan utrustning som kräver specifikation. Omfattningen av den mera konventionella kontors- och fältutrustningen bedöms därefter som en post för sig. Vid bedömningen av anskaffningsbehovet antas att normal förnyelse av utrustningen inom lantmäteriet kommer att ske fram till tidpunkten för en omorganisation. I enlighet med regler angivna av riksrevisionsverket räknar utredningen med en avskrivningstid av tio år.

12.1 Geodetisk utrustning

12.1.1 Geodimetrar

För elektro-optisk distansmätning av längre distanser förfogar lantmäteriet för närvarande över sju geodimetrar, varav tre är pla-

cerade vid mätningstekniska avdelningen och fyra vid tekniska sektioner vid länslantmäterikontor. Stommätningensarbetena bedöms, som tidigare nämnts, komma att öka i omfattning men samtidigt kommer de i det följande föreslagna elektroniska kortdistansinstrumenten att innebära en avlastning av geodimetrarna. En ökning av antalet geodimetrar bedöms därför ej erforderlig. De nu befintliga instrumenten har inköpts åren 1959, 1961, 1965 (2 st.), 1966 (2 st.) och 1967. Ersättningsanskaffning krävs av två instrument till en kostnad av 100 000 kr.

12.1.2 Teodoliter typ T3

För stornätsförtätning finns visst behov av vinkelmätningssinstrument med hög precision och stor ljusstyrka. En teodolit av denna typ bör finnas vid vardera av fyra stommätningsscentraler, varav en vid centralorganets tekniska avdelning samt tre vid tekniska sektioner vid länslantmäterikontor. Anskaffningskostnaden uppgår till 65 000 kr.

12.1.3 Torn- och signalutrustning

Stommätningsscentralerna behöver också transportabla torn och master för mätning och signalering jämte signalutrustning. Kostnaden beräknas för fyra sådana uppsättningar till 200 000 kr.

12.1.4 Mätbussar

I huvudsak beräknas transportproblemen i samband med fältarbete kunna klaras enklast och billigast genom att personalen mot

ersättning ställer egna bilar till förfogande. Den utrustning som kommer att finnas vid stommätningcentralerna är emellertid både tung och skrymmande och förorsakar dessutom onormalt slitage. Vidare torde fordonet böra i viss mån specialanpassas till transportens art. Därför föreslås att en mätbuss (Volkswagen eller liknande) anskaffas för varje sådan central. Kostnaden för fyra inredda fordon beräknas till 80 000 kr.

12.1.5 Gyroteodoliter

Gyroteodoliten kan användas för direkt mätning av riktningar, orienterade relativt nordriktningen, t. ex. för riktninganslutning av polygontåg över och under jord i punkter, där direkt sikt till anslutningspunkt ej finns, och för polygonmätning med stationer i endast varannan punkt. Instrumentet är lämpligt att använda vid fastighetsrationalisering, där direkt anslutning inte kan fås på enkelt sätt. Fyra instrument, varav ett till centralorganets tekniska avdelning, bör anskaffas. Detta senare bör vara av den högre noggrannhetsklassen. Kostnaden beräknas till 145 000 kr.

12.1.6 Kod-teodoliter

Kod-teodoliter är utan tvekan effektiva medel att rationalisera numerisk detaljmätning. Erhållna mätdata registreras automatiskt i fält varefter bearbetning sker i central utrustning. Systemet innebär emellertid en sträng standardisering och kräver ett långtgående och väl fungerande samspel mellan fältorganen och den centrala bearbetningsutrustningen. Ett betydande utvecklingsarbete, främst av systemnatur, erfordras därför innan utrustning av denna art anskaffas. Det synes angeläget att denna rationaliseringsmöjlighet, vid sidan av andra utvecklingslinjer inom det omfattande området för numerisk detaljmätning, får en framskjuten plats i centralorganets utvecklingsarbete.

12.1.7 Elektroniska kortdistansinstrument

Nyligen har kommit fram instrument som medger kombinerad vinkelmätning och elektronisk distansmätning inom mätområden som gör instrumenten lämpliga för exempelvis polygon- och detaljmätning. De kan där ersätta konventionella mätmetoder med mätband och ger ett snabbare förfarande med mindre personalinsats. Ett instrument av denna typ (Wild Distomat D1 — 10T eller motsvarande) jämte tillbehör föreslås för i stort sett varje lantmäteriregion och läns- lantmäterikontor. Lantmäteristyrelsen har påbörjat en dylik upprustning. Kostnaden för anskaffningen beräknas till 3 300 000 kr.

12.1.8 Reparationsutrustning

Den tekniska centralen inom centralorganets tekniska avdelning bör ges möjlighet att dels utföra enklare reparationer på instrument och annan utrustning, dels bedöma lönsamheten av reparationer vid uppkomna större skador. Den måste då förses med bl. a. optisk bänk, en mindre svarv och finmekanisk verktygsutrustning. Kostnaden härför uppskattas till 30 000 kr.

12.2 Fotogrammetrisk utrustning

12.2.1 Stereoaografer och -aviografer

Instrumentkapaciteten skall i princip svara mot behovet av fotogrammetriska insatser i jord- och skogsbrukets rationalisering. På dessa områden torde intresset från andra fotogrammetrienheter vara obetydligt, bl. a. med hänsyn till den starka integrationen mellan olika delmoment i projekt av sådan typ. Vidare måste kapacitet finnas för kartläggningsarbeten av normal grundkartetyp. På detta område finns visserligen omfattande verksamhet på andra håll, men lantmäteriorganet måste med tanke på dess åligganden i fråga om anvisnings- och utvecklingsarbete ha direkt kontakt med den praktiska verksamheten. Slutligen måste instrumentparken medge utvecklingsarbete. Den nuva-

rande utrustningen består av en autograf A 7 (inköpt 1956), fem autografer A 8 (inköpta 1953, 1958, 1959, 1965 och 1969) och en aviograf B 8 (inköpt 1962). En autograf A 8 är stationerad vid länslantmäterikontoret i Luleå, de övriga instrumenten vid lantmäteristyrelsens mätningstekniska avdelning. Den befintliga utrustningen bedöms tillräcklig för de här angivna kraven. Vid ett utnyttjande av bilder från mycket låga flyghöjder — utvecklingsarbete härmed pågår hos lantmäteristyrelsen och metoden synes inrymma rika potentiella möjligheter — kan ytterligare instrument bli erforderliga. Med hänsyn till instrumentens ålder är en ersättningsanskaffning omgående av en autograf A 7 och två autografer A 8 motiverad. Kostnaden härför anges till 700 000 kr.

12.2.2 Koordinatregistrerwerk

Lantmäteristyrelsen disponerar ett koordinatregistrerwerk (Wild Ek 5 a) för automatisk registrering och stansning av koordinater i fotogrammetriska stereomodeller. Instrumentet är anskaffat 1962. Utvidgning av kapaciteten är för närvarande ej aktuell.

12.2.3 Zoomstereoskop

Lantmäteristyrelsen disponerar ett stereoskop Bausch & Lomb Zoom 95. Det används i samband med rymdtriangulering och för lokalisering av terrängobjekt och signaler mellan höghöjds- och standardbilder samt mellan standard- och specialbilder. Möjligheten att samtidigt studera bilder i olika skalor och tagna vid olika tillfällen gör instrumentet mycket användbart för bildtolkning. Den kvalificerade användning instrumentet inbjuder till gör att det endast bör finnas centralt. Ytterligare anskaffning erfordras för närvarande ej.

12.2.4 Mätkameror m. m.

Som nyss nämnts pågår utvecklingsarbete rörande användning av flygbilder, tagna från

mycket låg höjd. Härvid avses helikopter komma att utnyttjas. Bilderna behandlas med konventionella metoder i stereoinstrument. Metodiken kan väntas öppna nya möjligheter, bl. a. i detaljmätningssammanhang och för bildtolkning. Erforderlig kamerautrustning är ännu inte utprovad, varför kostnaderna för den utrustning som erfordras inte för närvarande kan bedömas. För att minska anflygningstiderna bör sådan utrustning vid en användning av metoden finnas utplacerad på skilda ställen i landet. Inledningsvis torde minst fyra omgångar böra anskaffas. Det fortsatta utvecklingsarbetet får visa omfattningen av den lämpliga användningen till grund för äskandet av driftsmedel för helikopterhyra.

12.2.5 Polaroidprojektorer

I ett stort antal planerings- och fastighetsbildningssituationer är det av stort värde att i en tredimensionell återgivning kunna demonstrera olika förslag. En möjlighet härtill ger dubbelprojektorn Balplex i vilken en landskapsmodell kan studeras samtidigt av flera personer. Denna metod används bl. a. inom statens vägverk vid vägplanering. Instrumentet är emellertid förhållandevis dyrbart och man kan inte räkna med att dess möjligheter skulle komma att tillvaratas vid en decentraliserad placering. En annan och betydligt billigare möjlighet för sådan demonstration kan då vara att använda två vanliga projektorer med polarisationsfilter, vandrande märke och aluminiumduk jämte polaroidglasögon för betraktarna. En sådan utrustning kan fås för ca 2 000 kr. Utrustning av denna art bör finnas hos centralorganet och vid länslantmäterikontoren. Kostnaden härför uppgår till 50 000 kr.

12.3 Beräkningsutrustning

12.3.1 ADB-anläggning

Sedan några år hyr lantmäteristyrelsen en ADB-anläggning. Denna utnyttjas för geodetiska beräkningar, beräkningar av skogs-

likvider och administrativ ADB. Årshyran uppgår för närvarande till ca 240 000 kr. Denna hyra är emellertid betingad av att anläggningen nu varit i drift åtskilliga år. För något nyare utrustning torde en hyra av ca 600 000 kr. vara mera trolig. I någon utsträckning utnyttjas anläggningen av stadsingenjörskontor. Även om det kommer att finnas konkurrens i fråga om databehandling av geodetisk karaktär torde man kunna vänta sig att kommunerna till följd av den specialisering som kan erbjudas på detta område i ökad omfattning kommer att vända sig till lantmäteriet för sådana bearbetningar. Överslagsmässigt kalkyleras med att hälften av stadsmätningväsendets beräkningar med ADB kommer att utföras av lantmäteriet. En jämförelse med beräkningsvolymen och aktuella hyreskostnader vid stadsmätningavdelningen i Stockholm leder till en aktuell årlig maskinhyra av storleksordningen 600 000 kr. för detta tillskott. Totalt skulle därvid erfordras årliga driftsmedel om 1 200 000 kr. för hyra av datamaskinutrustning. Här har inte medtagits det behov av ADB-kapacitet som sammanhänger med fastighetsregistrering och fastighetsinformation. Denna fråga berörs i ett senare avsnitt.

12.3.2 Bordsdatamaskiner

Bordsdatamaskiner, exempelvis av typ Olivetti Programma, finns vid ett trettiotal stadsingenjörskontor och kan i och för sig ses som värdefulla komplement till ADB-anläggningar för de fall då enklare beräkningar måste göras omgående. Den valda organisationslösningen medger emellertid utnyttjande av större centrala dataanläggningar, varför behovet av bordsdatamaskiner inte blir framträdande. Här räknas därför inte med anskaffning av sådan utrustning.

12.3.3 Automatiskt arealräkningsinstrument

Lantmäteristyrelsen disponerar i anslutning till ADB-anläggningen en koordinatometer som stansar koordinater för punkter som

manuellt inställs på en kartbild. Arealräkning sker därefter i datamaskin. Instrumentet är av värde främst för jord- och skogsbruksförrättningar och dess kapacitet torde vara till fyllest.

12.4 Kartografisk utrustning

12.4.1 Automatiska koordinatografer

Sedan 1968 finns hos lantmäteristyrelsen en automatisk koordinatograf. Denna kan efter utförd ADB-beräkning eller efter särskild stansning med automatisk inplacering på kartytan kartera angivna punkter och förbinda dessa med linjer. Metodiken medger en betydande rationalisering. Ytterligare tre instrument bedöms böra anskaffas relativt omgående för att motsvara den samlade lantmäteriverksamhetens behov (på sikt kan ytterligare något instrument behöva anskaffas). Kostnaden härför uppgår till 1 080 000 kr.

12.4.2 Övrig kartografisk utrustning av flera kostnadskrävande art

Den i föregående punkt omnämnda automatiken kommer inte att helt ersätta konventionella karteringsmetoder. Noggranna ortogonala och polära koordinatografer kommer därför, liksom enklare utrustning, även fortsättningsvis att behövas för vissa typer av arbeten. Inom lantmäteriet finns för närvarande 53 respektive 84 sådana instrument. Kompletteringsköp så att varje lantmäteriregion kan förses med denna utrustning medför en kostnad av 260 000 kr.

12.5 Reproduktionsteknisk utrustning

12.5.1 Reprokamera

Behovet av kartreproduktion i lantmäteriverksamheten är betydande. Det mera krävande reproduktionsarbetet föreslås koncentrerat till fyra länslantmäterikontor, i den mån motsvarande tjänster inte köps av spe-

Utrustning

cialiserade organ. Dessa förses därvid med reprojamera samt kontaktkopierings- och mörkrumsutrustning. Kostnaden härför beräknas till 360 000 kr.

12.5.2 Mikrofotografering m. m.

Från skyddssynpunkt måste hela registerarkiven fotograferas och en genomgång härför pågår sedan ett antal år. Årligen tillförs arkiven stora mängder arkivmaterial och skyddsfotograferingen måste därför fortsättas kontinuerligt. De här anförda skälen motiverar anskaffning av mikrofotograferingsutrustning till länslantmäterikontor. Med denna utrustning kan även fastighetsbildningsorganens och övriga organs behov av kopiering ur arkivet tillgodoses. Kostnaderna för kameror, framkallningsmaskiner och duplikat- och monteringsapparatur beräknas till 1 020 000 kr.

För användningen av mikrofotografierna erfordras dels vid länslantmäterikontoren, dels i lantmåteri-regionerna läsapparater med kopieringsmöjlighet. Kostnaden härför beräknas till 1 070 000 kr.

12.5.3 Övrig kopieringsutrustning

Enklare kopiering bör i en ny organisation kunna utföras inom länet och till viss del inom kansliorten. Sålunda föreslås länen utrustade med apparat för elektrostatisk reproduktion av kartor upp till format A3. Kostnaden härför beräknas till 540 000 kr. Inom varje stationsort bör finnas en ljuskopieringsanläggning som medger kopiering även från ej transparent material. Kostnaden härför beräknas till 490 000 kr.

12.5.4 Inredning

Den i det föregående föreslagna reproduktionsutrustningen kräver för sin installation och användning viss specialinredning. Kostnaden härför uppskattas till 300 000 kr.

12.6 Utrustning för fastighetsregistrering och fastighetsinformation

Centralnämnden för fastighetsdata har tillsammans med IBM nyligen påbörjat vissa studier inom Uppsala län angående lämpliga överförings- och terminalanordningar i ett nytt registersystem. I försöket ingår på central nivå centralnämnden och en datacentral och lokalt länslantmäterikontoret och övriga statliga och kommunala lantmåteriorgan i länet samt rådhusrätten med inskrivningsdomaren i Uppsala. Vid försöket kommer man bl. a. att undersöka möjligheterna att lämna information ur fastighetsregistret via bildskärmar som ställs upp hos användarna av registret. Innan slutsatserna av undersökningen föreligger är det inte möjligt att precisera utrustnings- och investeringsbehov och driftskostnader. Utredningen hänvisar här till vad de fortsatta systemmässiga och tekniska undersökningarna kan leda till i dessa hänseenden.

12.7 Telefonutrustning

Telefonutrustningen inom den nuvarande lantmåteriorganisationen är omvitnat efterfatt, även om en viss upprustning successivt kunnat ske under de senaste åren. Huvuddelen av enheterna har sålunda fortfarande ett antal huvudapparater med anknytningar. En påtaglig utbyggnad och standardhöjning på telesidan måste ske i samband med omorganisationen. Principen bör vara att varje kansliort utrustas med växel, varvid i första hand ifrågakommer 9-nummers automatväxel (A 319-2), 20-nummers automat- eller snabbväxel (Avx 20 nr eller A 350) och 40-nummers automatväxel (Avx 40 nr). I ett fåtal fall har linjeväljareanläggningar installerats relativt sent och dessa torde, där kapaciteten kan bli tillräckligt stor, övergångsvis kunna bibehållas. Ökningen av det totala antalet huvudledningar torde bli förhållandevis liten. Anläggningskostnaderna för en utbyggnad efter dessa principer har överslagsmässigt bedömts till 420 000 kr.

12.8 Övrig utrustning

Vid sidan av den tidigare specificerade utrustningen behövs vad som kan kallas standardutrustning, såsom möbler och annan inredning och instrument, maskiner och redskap för kontors- och fältbruk. Bedömningarna baseras i detta avseende på vissa undersökningar som nyligen företagits inom lantmäteristyrelsen. I dessa specifikationer har personalen indelats med hänsyn till huvudsakliga arbetsuppgifter och redovisningen upptar fasta och rörliga utrustningskostnader.

Den utrustning som tagits med i det nämnda grundmaterialet är huvudsakligen sådan som skall finnas på varje organisationsenhet. Förteckningarna inrymmer emellertid också utrustning som avses få en något mindre spridning, exempelvis för varje kansliort eller varje län. Som exempel härpå kan nämnas teodoliter av typ T 2 och spegelstereoskop inom vissa regioner och finavvägningsinstrument, takymetrar, tvångscenterutrustningar och stencileringsapparater på läns- och lantmäterikontor.

Utifrån de sålunda föreliggande uppgifterna och de personalbehovsbedömningar som gjorts i kapitel 11 har totalbehovet av här avsedd utrustning beräknats, uttryckt som ett nuanskaffningsvärde. För läns- och lantmäterikontoren och lantmäteriregionerna har detta sålunda beräknats till 13,7 milj. kr. Härav bedöms på personaltillskottet belöpa sig ett belopp av 3,2 milj. kr., varvid hänsyn även tagits till att tillskottet i många fall blir så stort att det i viss mån påverkar också de fasta kostnaderna. För centralorganet har anskaffningsbehovet beräknats till 0,5 milj. kr., varvid beaktats den utrustning som finns hos centralnämnden för fastighetsdata.

Särskilt bland fältinstrumenten är åldersfördelningen mycket ogynnsam. Av ca 800 teodoliter och ca 320 avvägningsinstrument är sålunda ca 490 respektive ca 210 äldre än tio år. En betydande ersättningsanskaffning krävs därför. För en upprustning på här angivna område erfordras 2,2 milj. kr.

Sammanlagt uppgår medelsbehovet under denna punkt till 5,9 milj. kr., varav 2,2 milj. kr. erfordras för ersättningsanskaffning.

12.9 Sammanställning

Utrustning		Kostnad 1 000-tal kr	Anm.
Punkt	Art		
1	Geodetisk utrustning	3 920	
2	Fotogrammetrisk utrustning	750	tillkommer för mätkameror samt driftsmedel för hyra av helikopter
3	Beräkningsutrustning		driftsmedel för hyra av ADB-tid
4	Kartografisk utrustning	1 340	
5	Reproduktionsteknisk utrustning	3 780	
6	Utrustning för fastighetsregistrering m.m.		systemundersökningar pågår genom centralnämnden för fastighetsdata
7	Telefonutrustning	420	
8	Övrig utrustning	5 900	
Summa		16 110	

Delar av den föreslagna utrustningen bör anskaffas under en tidsperiod, förslagsvis fem år. En sådan uppdelning föreslås sålunda för den utrustning som upptagits under rubrikerna Geodetisk utrustning, underpunkterna 1 och 7, Fotogrammetrisk utrustning, underpunkterna 1 och 5, Kartografisk ut-

rustning och Reproductionsteknisk utrustning samt för den del av Övrig utrustning som avser ersättningsanskaffning. Detta innebär ett anslag av för första året 6 934 000 kr. och för vartdera av de fyra följande åren 2 294 000 kr.

För en bedömning av kostnaderna för den nya organisationen måste vissa schablonförfaranden tillämpas. Tidigare har konstaterats att en lösning enligt förslaget innebär att redan befintliga organ kommer att utgöra kärnan i en organisation med arbetsuppgifter av till sin natur oförändrat slag och med en omfattning som visserligen utökats men där förändringarna dock är måttliga relativt sett. En framkomlig väg för att bedöma kostnaderna synes därvid vara att utgå från kostnaderna för det statliga lantmäteriets nuvarande organisation.

Lantmäteritaxans nivåer baseras på självkostnaderna för lantmäteriets förrättningsorganisation. I dessa kostnader inräknas avlöningar, lönekostnadspålägg, omkostnader, kostnader för tjänstebrevsrätten, lokalkostnader, ränta på rörelsekapitalet samt kostnader för central och regional administration. Den sistnämnda kostnadsposten avser de delar av lantmäteristyrelsens respektive länslantmäterikontorens kostnader som är att hänföra till dessa organisationsleds administrativa insatser för förrättningsorganisationen. Vid en separat beräkning av kostnaderna för vardera av de tre organisationsdelarna bör de senast kommenterade kostnaderna i detta sammanhang föras till de led där kostnaderna uppkommer. Med ledning av de fördelningsprinciper beträffande skilda kostnadsposter som framräknats av lantmäteristyrelsen kan de återstående kostnaderna därefter omräknas till en årskostnad för tjänstemän inom olika personalgrupper.

Vid ett antagande att kostnaderna i den nya organisationen och fördelningen av dessa relativt sett kommer att bli desamma som i den nuvarande kan med hjälp av dessa års-

kostnader en kostnadsberäkning göras för den föreslagna organisationen. I stort sett torde detta också komma att gälla. — Härvid måste beaktas att avlöningarna jämte det därav direkt beroende lönekostnadspålägget utgör ca 75 % av de totala kostnaderna. — I varje fall har man anledning förmoda att en på detta stadium genomförd detaljbedömning för varje kostnadspost för sig inte kommer att ge en totalt sett ökad säkerhet i uppskattningen. Dock måste bl.a. den i det föregående föreslagna upprustningen på utrustningssidan beaktas särskilt.

En tillämpning av schablonen på *lantmäteriregionerna* med den personal som föreslagits i kapitel 11 leder till en beräknad kostnad av 100,3 milj. kr.

Samma utgångsmaterial synes användbart för beräkning av kostnaderna för *länslantmäterikontoren*. Personalförslaget i kapitel 11 kan därvid beräknas medföra en kostnad av 35,4 milj. kr.

Kostnaderna för centralorganet är sammansatta på ett något annorlunda sätt och detta motiverar en särskild om ock likartad behandling. Grundmaterialet utgörs här av kostnaderna för den nuvarande lantmäteristyrelsen. Dessa har på motsvarande sätt som i föregående beräkning fördelats mellan skilda personalgrupper så att en årskostnad per tjänsteman erhållits inom olika löneskikt. För *centralorganet* kan därvid, med den personal som föreslagits i kapitel 11, beräknas en kostnad av 16,8 milj. kr. Härtill kommer den kostnad för utvecklingsenheten under ett antal år som närmare motiverats i kapitel 11 (sid. 152) och som därvid uppskattats till 1 milj. kr.

Beräkningarna i det föregående baseras

på löne- och kostnadsläget år 1970.

Som tidigare framhållits har en rejäl satsning när det gäller *utrustning* ansetts nödvändig. Behoven har preciserats i kapitel 12. Utredningen har där föreslagit anskaffning av utrustning m. m. som kräver (avrundat) 6,9 milj. kr. det första året och 2,3 milj. kr. under vardera av de fyra följande åren. Det ökade behovet av ADB-tid föranleder vidare en ökad kostnad av 0,9 milj. kr. — de nuvarande ADB-kostnaderna inom lantmäteriet har beaktats redan i den tidigare redovisade schablonberäkningen.

Utredningen har i det föregående föreslagit en kraftig utbyggnad av centralorganets resurser i syfte att därigenom möjliggöra ökade insatser på utvecklingssidan. Det synes emellertid nödvändigt att lantmäteristyrelsen i detta arbete även har möjlighet att uppdra åt andra organ att helt eller delvis genomföra vissa undersökningar. Behovet är här störst inom den rent tekniska sektorn — geodesi, fotogrammetri, flygbildteknik och kartografi kan nämnas som exempel — men behov uppträder också inom fastighetsbildningens, fastighetsteknikens, fastighetsekonomin och fastighetsinformationens områden. Institutionerna vid tekniska högskolan och statens institut för byggnadsforskning torde här — bland andra organ och företag — kunna lämna värdefull medverkan. Även sakkunniga i och utanför statsförvaltningen bör kunna anlitas på motsvarande sätt. Svenskt deltagande i nordiskt och internationellt samarbete inom lantmäteriområdet liksom svensk medverkan i projekt inom denna ram kan ses som aktiviteter med samma syfte, nämligen att främja utvecklingen och ta till vara erfarenheter som gjorts på andra håll. Utredningen beräknar medelsbehovet för utläggande av tjänster på angivet sätt och för internationellt samarbete inom lantmäteriområdet till 0,9 milj. kr.

Sammanfattningsvis medför förslaget en beräknad kostnad för organisationen av 162,2 milj. kr. det första året och 157,6 milj. kr. de fyra följande åren.

Den angivna kostnadsramen svarar mot de resurser i fråga om personal och utrustning som upptagits i kapitel 11 och 12 och

de insatser från lantmäterioorganisationen som dessa beräkningar baseras på. I verkligheten blir resursbehovet och kostnaderna beroende av i vilken omfattning lantmäteriet kommer att anlitas av kommunerna för service. Detta kan inte i förväg bedömas med någon säkerhet. Avvikelserna är emellertid i detta sammanhang av mindre intresse. Vid ett ökat utnyttjande ökar kostnaderna varvid emellertid inkomsterna ökar i samma takt (för dessa tjänster förutsätts total kostnads-täckning).

Kostnadsbeloppet ca 160 milj. kr. har karaktären av en *beräknad bruttokostnad*. Vid en kostnadsfördelning enligt det förslag som kommer att läggas fram i kapitel 14 kan ca 50 % av det angivna beloppet komma att återföras till statsverket i form av ersättningar enligt lantmäteritaxan.

Utredningen vill här erinra om att den nya organisationens uppgifter nu ombesörjs av det statliga lantmäteriet, centralnämnden för fastighetsdata och det kommunala mätningsväsendet (delvis).

14.1 Allmänt

För förrättningar och uppdrag som utförs av personal tillhörande lantmäteriväsendet skall ersättning utgå till statsverket enligt *lantmäteritaxan*.¹

På grund av övergångsbestämmelser till 1960 års lantmäteritaxa skall ersättning för förrättningar och uppdrag som påbörjats innan denna taxa trädde i kraft debiteras enligt äldre bestämmelser, nämligen lantmäteritaxan den 22 juni 1950 (nr 378) med ändringar eller lantmäteritaxan den 6 juni 1952 (nr 475) med ändringar.

Utförs förrättningen eller uppdraget inom kommun eller samhälle som tillhandahåller personal till biträde, må överenskommelse träffas att viss del av ersättningen skall av lantmäteriet överlämnas till kommunen eller samhället. Om personal tillhörande lantmäteriets förrättningsorganisation medverkar vid förrättning eller uppdrag som utförs av kommuns eller samhälles mättningsorganisation, skall överenskommelse träffas om den ersättning kommunen eller samhället skall erlägga till statsverket för denna medverkan.

För förrättning eller uppdrag som utförs av stads mättningsorganisation skall, såvida Kungl. Maj:t ej på stadens ansökan annorlunda förordnat, ersättning utgå till staden enligt någon av *stadsmätningstaxorna*. Stads-*mätningstaxa I*² skall därvid tillämpas under förutsättning att mättningsorganisationen tillhandahåller hantlangning och markeringsmateriel. Om detta ej är fallet skall i stället *stadsmätningstaxa II*³ tillämpas. För förrättning enligt lagen om enskilda vägar utgår ersättning enligt en särskild *vägförrättningsmannataxa*.⁴

Liksom i fråga om lantmäteritaxan skall på grund av övergångsbestämmelser till 1960 års stadsmätningstaxor ersättning för förrättningar som påbörjats innan dessa taxor trädde i kraft debiteras enligt äldre bestämmelser, nämligen stadsmätningstaxa I den 6 juni 1952 (nr 476) med ändringar respektive stadsmätningstaxa II den 6 juni 1952 (nr 477) med ändringar.

Vad i stadsmätningstaxorna är föreskrivet för stad äger motsvarande tillämpning för annan kommun och annat samhälle.

Utförs förrättning enligt 2 eller 5 kap. FBLS av härför särskilt förordnad förrättningsman, som ej tillhör vederbörande kommuns eller samhälles mättningsorganisation och ej heller lantmäteriväsendet, skall, såvida Kungl. Maj:t ej annorlunda förordnat, ersättning utgå till förrättningsmannen enligt de grunder, som beträffande ersättning till staden finns angivna i 1, 2 och 4 kap. i respektive stadsmätningstaxor.

Om annan än tjänsteman tillhörande lantmäteriväsendet har förordnats att företa för-

¹ Kungl. kungörelse den 13 maj 1960 (nr 332) med ändringar i SFS 1962: 288, 1963: 124, 1964: 387, 1964: 388, 1965: 198, 1965: 521, 1966: 307, 1966: 507 (omtryck av hela taxan), 1967: 763, 1968: 373 och 1968: 709.

² Kungl. kungörelse den 13 maj 1960 (nr 333) med ändringar i SFS 1962: 289, 1964: 389, 1964: 391, 1965: 199, 1966: 508 (omtryck av hela taxan), 1967: 764, 1968: 374 och 1968: 710.

³ Kungl. kungörelse den 13 maj 1960 (nr 334) med ändringar i SFS 1962: 290, 1964: 390, 1964: 391, 1965: 200, 1966: 509 (omtryck av hela taxan), 1967: 765, 1968: 375 och 1968: 711.

⁴ Kungl. kungörelse den 13 maj 1960 (nr 335) med ändringar i SFS 1962: 291, 1964: 392, 1966: 510 (omtryck av hela taxan), 1967: 766 och 1968: 376.

rättning enligt EVL skall ersättning enligt den nämnda vägförrättningsmannataxan utgå till förrättningsmannen i princip enligt de grunder som beträffande ersättning till statsverket finns angivna i 1, 2 och 4 kap. lantmäteritaxan.

Verkställs efter bemyndigande enligt kungörelsen i SFS 1951: 361 avstyckning jämlikt 19 kap. JDL av förrättningsman, som ej tillhör lantmäteriväsendet eller kommuns eller samhälles mättningsorganisation, utgår ersättning till förrättningsmannen efter överenskommelse i varje särskilt fall.

14.2 Taxornas konstruktion

Lantmäteritaxan, stadsmätningstaxorna och vägförrättningsmannataxan är uppbyggda enligt samma grunder och företer avvikelser från varandra endast i de avseenden, som motiveras av de olika förhållanden, på vilka taxorna äger tillämpning. Vad som i det följande sägs om lantmäteritaxan gäller således i tillämpliga delar även om de övriga taxorna.

Till grund för priserna i nu gällande lantmäteritaxa ligger beräkningar avseende förrättningsorganisationens totala *självkostnader*. Lönekostnaderna har beräknats efter 1968 års lönenivå. Kostnaderna för pensioner och sociala förmåner samt för avskrivning och ränta på utrustningskapitalet har beräknats i enlighet med anvisningar som meddelats av riksrevisionsverket. Omkostnaderna har beräknats på grundval av anslagstilldelningen för budgetåret 1968/69 med undantag för avskrivning på utrustningen, vilken beräknats till 10 % av utrustningens återanskaffningsvärde. I självkostnaderna har dessutom inräknats ränta på utrustningens värde och på ett uppskattat förlagskapital, vilket utgörs av ännu ej likviderade ersättningar för utfört arbete. Vidare har inräknats värdet av tjänstebrevsrätten och lokalhyror samt den del av kostnaderna för lantmäteristyrelsen och länslantmäterikontoren som hänför sig till dessas uppgifter som lednings- och serviceorgan för förrättningsorganisationen.

Självkostnaderna per kostnadsbärande timme för de olika personalgrupperna har beräknats med ledning av tidsstudier som utförts inom förrättningsorganisationen. Tidsstudierna har även givit underlag för beräkningen av förekommande sakersättningstariffer. Till grund för nu gällande taxa ligger tidsstudier som verkställdes åren 1964 och 1965.

1950 års lantmäteritaxa var konstruerad med två skilda taxenivåer, taxa A som beräknades ge ungefär 40 % kostnadstäckning och taxa B som avsågs ge ersättningsbelopp motsvarande självkostnaderna. Taxan var konstruerad som en *nettotaxa*, dvs. förekommande subventioner var fråndragna i de i taxan upptagna ersättningarna till statsverket.

1960 års lantmäteritaxa är i stället konstruerad som en *bruttotaxa*, vilket innebär dels att de i taxan upptagna beloppen i princip anger statsverkets självkostnader, dels att den generella subventionen, vilken utgår utan särskild framställning, redovisas särskilt. Denna generella subvention, i taxan kallad automatisk nedsättning, varierar med förrättningstyp och ändamål och anges i procent av bruttoersättningsbeloppet i särskild bilaga till taxan.

1960 års stadsmätningstaxor är fortfarande konstruerade enligt nettotaxepincipen. Tre olika taxenivåer finns, benämnda tariff I, II och III. De båda lägre tarifferna, I och II, skall användas i fråga om förrättning som avser mark belägen utanför område för vilket föreligger fastställd detaljplan enligt byggnadslagen, om så angivits i en till kungörelsen fogad förteckning. I övriga fall skall tariff III användas. Även 1960 års vägförrättningsmannataxa är konstruerad enligt nettotaxepincipen.

Tre principiellt olika ersättningsformer förekommer, nämligen sakersättning, ersättning efter överenskommelse och tid ersättning.

Sakersättning utgår för vissa förrättningar och uppdrag enligt särskild bilaga till taxan. Den utgörs av grundavgift och i vissa fall därjämte tilläggsavgifter, beräknade efter areal, antalet utstakade eller kontrollerade

punkter, antalet ägolotter m. m. Sakersättning innefattar med vissa undantag ersättning för kungörelser och andra kallelser samt för avskrifter och kartkopior som författningsenligt eller enligt vedertaget bruk skall utlämnas till sakägarna.

Sakersättningstarifferna är kombinerade med vissa spärregler. Utöver förekommande sakersättning skall sålunda särskild ersättning utgå för merarbete eller merkostnad som förorsakas av att förrättning eller uppdrag på sakägars begäran utförs vid viss tidpunkt eller inom viss tid eller eljest på dyrare sätt än ändamålet kräver eller normalt är brukligt; för sammanträde å förrättningsstället, om och i den mån sammanlagda antalet sammanträdesdagar på förrättningsstället överstiger tre eller, därest två eller flera förrättningar företas gemensamt, fyra; för fältarbeten i samband med förrättning till den del tiden därför kan beräknas överstiga fyra timmar per ägolott eller tomt; för samråd med andra myndigheter, planutredning eller arkivutredning i samband med förrättning eller tomtindelning till den del den sammanlagda tiden därför överstiger två timmar; för beräkning av koordinater i samband med utstakning för nybyggnad om och i den mån fråga är om beräkning av mer än fyra punkter; samt för kungörelse genom annons samt delgivning genom stämningssman vid förrättning enligt FBLS eller EVL, om och i den mån antalet annonser överstiger två eller antalet delgivningar fem.

Ersättning efter överenskommelse kan utgå för triangelmätning, för upprättande av karta såsom underlag för planläggning samt för uppgörande av förslag till planläggning. Då särskilda skäl föranleder därtill, må överenskommelse om ersättning träffas även i andra fall, dock ej i fall då automatisk nedsättning skall ske.

Tidersättning beräknas, om inte sakersättning eller ersättning efter överenskommelse skall utgå. Vid arbete i stereofotogrammetriska instrument eller vid mätning eller beräkning med annat särskilt dyrbart instrument uttas tilläggsersättning för instrumentkostnader enligt bestämmelser som utfärdas av lantmäteristyrelsen. Restid skall inte in-

räknas i tid, för vilken tidersättning utgår. Tid ersättning innefattar ej ersättning för annonskostnad, kostnad för delgivning genom stämningssman eller annat särskilt utlägg.

Sakägare är skyldig att under pågående förrättning eller uppdrag kostnadsfritt tillhandahålla förrättningsmannen och hans tjänstebiträden nödig hantlangning, staknings- och markeringsmateriel samt redskap för markerings- och huggningsarbeten även som ombesörja transport av materielen och redskapen i fråga.

Liksom taxan innehåller spärregler för fördyrad handläggning innehåller den också *nedsättningsregler* till förmån för sakägarna. Ersättning må sålunda nedsättas för återkallad, inställd eller vägrad förrättning eller icke fullföljt uppdrag; för undanrörd förrättning; för ny handläggning av förrättning som återförvisats samt för rättelse i avslutad förrättning eller avslutat uppdrag; för förrättning eller uppdrag varvid konceptkarta upprättas genom kopiering eller tidigare upprättad karta används i befintligt skick eller efter komplettering; för förrättning där ersättningen står i uppenbart missförhållande till fastighetens värde eller till tidsåtgången för förrättningen; för förrättning eller uppdrag av större allmän betydelse; samt för förrättning eller uppdrag varvid eljest särskilda skäl för nedsättning föreligger. Beslut om sådan *särskild nedsättning* fattas av lantmäteristyrelsen eller i vissa fall efter generell delegering av överlantmätaren eller förrättningsmannen. Rätt att medge särskild nedsättning enligt stadsmätningstaxorna tillkommer byggnadsnämnden eller, efter nämndens bemyndigande, förrättningsmannen. Reglerna om *automatisk nedsättning* behandlas i följande avsnitt.

Övergångsbestämmelserna till 1960 års lantmåteritaxa har berörts i det föregående. Motsvarande bestämmelser återfinns också vid ändringarna i 1960 års lantmåteritaxa. Övergångsbestämmelserna innebär som regel att för förrättningar och uppdrag som påbörjats innan ändringen i taxan trätt i kraft äldre bestämmelser skall tillämpas utom i fråga om tidersättning för åtgärd som vidtas

efter ikraftträdandet. Detta innebär att en taxeändring ej slår igenom med full effekt förrän viss tid efter det ändringen trätt i kraft.

14.3 Kostnadsfördelningsfrågor

Principerna för den statliga andelen av kostnaderna för lantmäteriets verksamhet har fastställts av riksdagen medan Kungl. Maj:t bestämmer den närmare differentieringen av den automatiska nedsättningen för de olika slagen av förrättningar och ändamål.

Då grunderna för lantmäteritaxan år 1950 underställdes riksdagen uttalade föredragande departementschefen att, med hänsyn till lantmäteriväsendets allmännyttiga karaktär, man ej borde räkna med att inkomsterna av förrättningarna skulle ge full täckning för kostnaderna utan en viss del av dessa borde bestridas av det allmänna. De av riksdagen antagna grunderna för taxan innebar också att ersättningarna för flertalet förrättningar skulle uppgå till omkring 40 % av lantmäteriets självkostnader. Beträffande övriga förrättningar och uppdrag skulle ersättningsbeloppen i stort sett motsvara självkostnaderna. Angivna principer beaktades jämväl vid de justeringar av taxan som vidtogs under 1950-talet.

Efter ändringar innebar 1950 års taxa att ersättningen för avstyckningar, verkställda i grupp inom detaljplanerade områden, samt för tomtmätningar och annan verksamhet i städer och samhällen motsvarade 65—75 % av självkostnaderna, att ersättningen för bostads- och motsvarande avstyckningar samt för vägförrättningar gav 50—55 % självkostnadstäckning, att ersättningen för förrättningar med inriktning på landsbygden och på jordbrukets rationalisering gav i genomsnitt ca 30 % samt att ersättningen för uppdrag täckte i princip hela självkostnaderna.

I samband med 1960 års omorganisation av lantmäteriet fastställde riksdagen delvis nya grunder för lantmäteritaxan. För förrättningar av betydelse för jordbrukets och

skogsbrukets yttre rationalisering innebar riksdagsbeslutet inga större förändringar. För denna förrättningstyp skulle tillämpas en genomsnittlig kostnadstäckning av 40 %. I fråga om lantmäteriets verksamhet i samhällen och tätorter innebar 1960 års riksdagsbeslut i princip att självkostnaderna skulle täckas. Till den grupp åtgärder där avgifterna skall täcka självkostnaderna hänfördes även avstyckningsförrättningar avseende bebyggelse för fritidsändamål utanför fastställd detaljplan.

Beträffande fastighetsbildning för helårsbebyggelse utanför områden som detaljplanerats enligt byggnadslagen samt andra förrättningar på landsbygden vilka inte sammanhänger med verksamheten för den yttre rationaliseringen av jordbruks- och skogsfastigheter innebar riksdagsbeslutet att kostnadstäckningen skulle öka med 10—20 % till omkring 70 %. I anslutning härtill anförde departementschefen att det med hänsyn till den utveckling som skett i fråga om fastighetsvärdena och till den allmänna standardhöjningen var motiverat med en större genomsnittlig kostnadstäckning än som dittills tillämpats.

Frågan om grunderna för lantmäteritaxan har därefter vid olika tillfällen varit föremål för riksdagens behandling¹. Besluten har här inneburit en successiv minskning av den andel av lantmäteriets självkostnader som staten svarar för. Jämsides med de ökade kraven på kostnadstäckning i lantmäteritaxan har motsvarande ändringar skett i stadsmätningstaxorna I och II samt vägförrättningsmannataxan.

Automatisk nedsättning utgår sålunda för närvarande inte för förrättningar och uppdrag inom planlagt område. För förrättningar utom plan för jord- och skogsbruksändamål är nedsättningen genomsnittligt ca 20 %, medan nedsättning för förrättningar utom plan för annat ändamål numera skall ske endast för legaliserings- och sammanföringsförrättningar (20 %) samt för äganderättsutredningar. Nedsättningen för den sist-

¹ Prop. 1964: 1 bil. 11 sid. 230, JoU 1; prop. 1966: 1 bil. 11 sid. 222, JoU 1; prop. 1968: 1 bil. 11 sid. 131, JoU 1.

nämnda förrätningstypen utgör 50 % oberoende av ändamålet med förrättningen. För uppdrag utom plan förekommer ingen automatisk nedsättning utom för sammanläggningsutredningar där den utgör 15 % oberoende av ändamål.

Utöver vad som här nämnts svarade staten enligt 1950 års taxa för viss del av förrättningsorganisationens verksamhet genom att kostnaderna för den s. k. kostnadsfria rådgivnings- och upplysningsverksamheten m. m. helt påfördes statsverket. Likaså utgick ingen ersättning för viss skiftesverksamhet i Kopparbergs län. 1960 års riksdag beslöt att kostnaderna för rådgivnings- och upplysningsverksamheten ej längre skulle stanna på statsverket utan fördelas på den tid som skall ersättas av sakägarna. Sakägarna debiteras emellertid ej särskilt för muntlig eller skriftlig upplysning eller rådgivning som inte påkallar särskilt undersöknings- eller utredningsarbete. Vidare beslöt 1960 års riksdag att avgiftsfriheten för den berörda skiftesverksamheten i Kopparbergs län skulle upphöra. Beträffande redan påbörjade förrättningar skulle dock tidigare bestämmelser tillämpas. Detta innebär på grund av förrätningarnas karaktär och omfattning att statsverket fortfarande helt bekostar viss verksamhet i Dalarna. Denna verksamhet tar i anspråk resurser som för närvarande beräknas motsvara 3 å 4 % av förrättningsorganisationens totala resurser.

Viss del av förrättningsorganisationens självkostnader belöper på ersättningsfria uppdrag jämlikt 2 § lantmåteritaxan, utförda åt överordnad myndighet eller åt andra statliga och åt kommunala myndigheter. Här ingår också inställelse vid domstol samt verksamhet i samband med remisser från och överläggningar med statliga organ, enkäter, årsredogörelser och annan statistik m. fl. uppgifter, som ankommer på lantmåteriet såsom statligt förvaltningsorgan.

Viss reduktion av ersättningen kan utgå i individuella fall genom tillämpning av de i det föregående nämnda reglerna om särskild nedsättning. — Här bortses från de fall där nedsättning är motiverad av att arbetsinsatsen varit mindre än som förutsatts

vid beräkningen av sakersättningstariffen. — Dessa regler tillämpas restriktivt varför de torde sakna betydelse i kostnadstäcknings-sammanhang.

14.4 Bidrag

Utöver kostnadsersättning av senast antytt slag kan sakägare efter särskild ansökan i vissa fall erhålla *statsbidrag* till den del av förrättningskostnaden som debiteras honom personligen. Utgående bidrag är behovsprövade och beroende dels av sakägarens inkomst, dels av hans förmögenhet. Bidragen är i vissa fall beroende av förrättningens ändamål och storleken av sakägaren påförd förrättningskostnad. Huvuddelen av bidragsgivningen ur anslaget Bidrag till kostnader i samband med lantmåteri- och vägförrättningar, vilket står till lantmåteristyrelsens förfogande, regleras av kungörelsen den 22 juni 1950 (nr 381) angående statsbidrag till kostnader för vissa lantmåteriförrättningar m. m. med ändringar samt kungörelsen den 7 maj 1954 (nr 291) om statsbidrag i vissa fall till förrättningar enligt lagen den 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad. Detta anslag disponeras även av länsstyrelserna, bl. a. för bidrag till kostnader för ensittarförrättningar. Härutöver finns övergångsvis tillämpliga specialförfattningar som reglerar bidragsgivning till kostnader för vissa före den 1 juli 1960 påbörjade lantmåteriförrättningar, äganderättsutredningar och sammanläggningar i Kopparbergs län (SFS 1935: 84, 1943: 388 och 1960: 336).

Statsbidrag till kostnader för lantmåteriförrättningar kan även utgå ur vissa anslag som disponeras av andra myndigheter. Bidrag till kostnader för lantmåteriförrättningar kan sålunda i vissa fall utgå ur anslaget Bidrag till jordbrukets rationalisering m. m. och beviljas av lantbruksnämnderna enligt kungörelsen den 9 juni 1967 (nr 453) angående statligt stöd till jordbrukets rationalisering m. m. Vidare kan i vissa fall bidrag till kostnader för förrättningar enligt

EVL beviljas av länsstyrelserna enligt kungörelsen den 19 december 1952 (nr 793) angående statsbidrag till enskild väghållning.

14.5 Förslag

Av de principiella frågor som kan diskuteras vid utformande av en till ändrad organisation och även ny lagstiftning anpassad lantmäteri taxa ter sig lösningar efter nuvarande normer självklara beträffande taxans tillämpningsområde, dess samordning med andra taxor och ersättningsformer. Erfarenheten har också visat att en enkel och smidig taxetillämpning underlättas om ersättning kan utgå som *sakersättning, tidersättning* eller *ersättning efter avtal*.

Den utan tvivel viktigaste principfrågan i taxesammanhang är den om *statens andel i kostnaderna* för insatser av olika art och därmed sammanhörande spörsmål. I det sammanhanget må till en början erinras om att i de anvisningar som utfärdats för myndigheternas anslagsframställningar för budgetåret 1970/71 stort avseende fästs vid frågan om anpassningen av avgifter och taxor till myndigheternas faktiska kostnader för tjänster som tillhandahålls allmänheten. Det påpekas i anvisningarna att prissättningen på de tjänster som myndigheterna erbjuder utgör ett av medlen för att nå en rationell användning av resurserna inom den offentliga sektorn. Myndigheterna åläggs därför att överväga om taxor och avgifter kan införas på områden där sådana nu inte finns utan att de syften och målsättningar som är förenade med verksamheten äventyras. Samtidigt kan noteras att den kontinuerliga uppföljning av arbetet som programbudgeteringen förutsätter ger goda möjligheter att följa utvecklingen beträffande kostnadstäckning och kvarstående kostnader för ärendetyper med skilda kostnadstäckningsgrunder.

De tjänster som lantmäteriorganisationen kommer att tillhandahålla kan från taxepolitisk synpunkt indelas i tre typer. Den förs-

ta typen av tjänster kan sammanfattas under benämningen allmänna myndighetsuppgifter. Som en andra typ framstår förrättningsverksamheten, även om också denna inrymmer betydande moment av allmän myndighetskaraktär. Den tredje typen av tjänster slutligen utgörs av teknisk och annan service.

De allmänna myndighetsuppgifterna utförs även i den föreslagna organisationen främst inom centralorganet och inom länslantmäterikontoren. Till myndighetsuppgifterna hänförs bl. a. ärenden föranledda av centralorganets skyldighet att på begäran av domstol eller administrativ myndighet verkställa utredningar och meddela utlåtanden i frågor som ligger inom verkets område samt ärenden sammanhörande med uppläggande och förande av fastighetsregister. Hit bör också hänföras det omfattande utvecklingsarbete rörande tillämpnings- och metodikfrågor som med hänsyn till den livliga samhällsutvecklingen måste bedrivas inom centralorganet. Även verksamheten med att utarbeta föreskrifter, råd och anvisningar rörande spörsmål inom lantmäteriets verksamhetsområde är av allmän myndighetskaraktär.

Bland de ärendegrupper inom länslantmäterikontoren som bör hänföras till de allmänna myndighetsuppgifterna kan nämnas ärenden föranledda av överlantmätarens skyldighet att på anmodan av domstol eller administrativ myndighet verkställa utredningar och avge utlåtanden i ärenden som är föremål för handläggning hos dessa organ samt att då så påkallas delta i handläggningen i länsstyrelsen av honom berörande ärenden och i sammanträden med lantbruksnämnd. Hit bör även hänföras överlantmätarens bevakning av allmänintressena i anslutning till fastighetsbildningsmyndighets beslut om förändring i fastighetsindelningen samt ärenden sammanhörande med uppläggande och förande av fastighetsregister.

Till de allmänna myndighetsuppgifterna bör vidare hänföras den verksamhet som innebär att fastighetsbildningsväsendets olika organ tar initiativ till åtgärder som kan

främja en ändamålsenlig fastighetsbildning i samordning med de åtgärder som på angränsande områden planläggs och utförs av andra myndigheter och organ. Det bör också som en allmän myndighetsuppgift åligga fastighetsbildningsväsendets olika organ att i viss utsträckning tillhandagå statliga och kommunala organ samt allmänheten med råd och upplysningar i ämnen som tillhör fastighetsbildningsväsendets verksamhetsområde. De här nämnda uppgifterna kommer främst att falla på lantmäteriregionerna och på länslantmäterikontoren.

Kostnaderna för den verksamhet fastighetsbildningsväsendet bedriver inom ramen för de här nämnda allmänna myndighetsuppgifterna bör uppenbart *bestridas av allmänna medel genom anslag över budgeten.*

Förrättningsverksamheten utförs i princip på ansökan av enskild part och medför fördelar — ofta betydande sådana — för berörda markägare. Det synes självklart att dessa skall bära en stor del av de med arbetet förenade kostnaderna. Förrättningen och förrättningsresultatet är emellertid också av intresse för samhället i skilda avseenden. Detta talar för en viss kostnadsfördelning mellan direkt inblandade parter och det allmänna.

Samhället har sålunda ett klart intresse både av att det föreligger ordnade förhållanden i fråga om den rådande fastighetsindelningen och av att det råder kongruens mellan markanvändning och fastighetsindelning. Detta framstår naturligt bl. a. med tanke på fastighetskrediternas stora betydelse i samhällsekonomin och intresset har dokumenterats bl. a. genom det samordnade fastighetsrättsliga system som nyligen byggts upp av statsmakterna (jämför avsnitt 6.2).

Även om enskild part är sökande till en fastighetsbestämnings- eller fastighetsbildningsåtgärd ligger det i samhällets intresse att åtgärden utförs på ett sätt som förhindrar framtida oklarheter. Härigenom kan senare processer och förnyade prövningar undvikas eller i varje fall förenklas. Kraven på förfarandet, vilka starkt framhävts i lagrådsremissen till ny fastighetsbildningslag, måste därför ofta ställas högre än vad som

kan antas ligga i de direkt berörda parternas näraliggande intresse.

I många fall har samhället även anledning att stimulera till att en viss åtgärd kommer till stånd. Särskilt gäller detta i fråga om fastighetsbestämningsinsatser. Det ligger självfallet ett värde i att tvister till följd av oklarheter i fastighetsindelningens innehåll eller beträffande gränsers sträckning klaras upp på ett tidigt stadium. Nära sammanhängande härmed är det uppordnande av fastighetsindelningen som föranleds av tidigare splittring, där den aktuella markanvändningen visserligen ej kan anses kräva en sådan sanering men där denna är önskvärd på sikt. Underlåtagandet att i tid råda bot på oklarheter och splittring i fastighetsindelningen kan föranleda behov av väsentligt större insatser i framtiden när svårigheterna successivt ackumulerats. Äganderättsutredningslagen och verksamheten med tillämpningen härav kan ses som ett värt bevis härpå. Under senare tid har på landsbygden förmärkts en tendens från markägarnas sida att undvika att begära lantmäteriatgärder av sådan preventiv karaktär som åsyftas här. Anledningen härtill uppges ofta vara att de aktuella fördelarna med erforderliga åtgärder ej anses stå i rimlig proportion till de därmed förenade kostnaderna.

För att samhällslivet och vårt ekonomiska system skall fungera tillfredsställande är det nödvändigt med ett ständigt samspel som helst bör ta sig uttryck i något så när samtida ändring i markanvändningen och i fastighetsindelningen. Divergens mellan markanvändning och fastighetsindelning får visserligen accepteras temporärt men kan i längden medföra allvarliga olägenheter. En fastighet som saknar koordination mellan markanvändning och avgränsning på marken blir en från kreditgivningssynpunkt opålitlig pant. Anpassning av fastighetsindelningen till markanvändningen är därför av väsentligt intresse för fastighetsägare, inteckningshavare och innehavare av särskilda till fastigheterna knutna rättigheter men också för det allmänna representerat av staten och kommunerna samt för näringslivet. Även

när det gäller åtgärder av denna art har på landsbygden förmärkts ett visst motstånd, betingat av taxesättningen. Som ett alternativ till avstyckning av mark som tas i anspråk för nybebyggelse för olika ändamål kommer arrendeavtal till användning. Detta gäller särskilt på fritidsbebyggelsesidan. Ändringar i markanvändningen följs inte upp med önskvärda förändringar i fastighetsindelningen. För fastighetsbildningsinsatser som syftar till jord- och skogsbrukets rationalisering finns det särskild anledning till stimulans från statsmakternas sida.

I sammanhanget bör också beaktas att en ny fastighetsbildningslag för in vissa nya moment i lantmäteriverksamheten. Denna lag kommer sålunda att innebära att fastighetsrättsliga frågor av vissa typer som hittills avgjorts av domstol i stället kommer att prövas vid förrättning enligt lagen. Vidare ges kraftigt ökade tvångsmöjligheter när det gäller att genomföra en fastighetsbildningsåtgärd och det allmänna avses erhålla direkt initiativrätt till förrättningar i vissa fall.

Kostnadsfördelningsfrågan måste också ses mot bakgrunden av taxesättningen för andra myndigheters insatser av liknande art. Anknytningen mot domstolssidan har redan berörts. När det gäller fastighetsbildning som ett led i genomförandet av samhällets plan- och jordpolitiska intentioner kan jämförelser göras närmast med länsstyrelserna, byggnadsnämnderna och lantbruksnämnderna. För de delar av den mot samma samhällssektor inriktade verksamheten som ligger utanför lantmäteriet finner man att dessa är föga avgiftsbelastade.

Tillsammans taget bör här anförda synpunkter föranleda att *det allmänna genom generella regler svarar för en del av kostnaderna för förrättningsverksamheten*. Utredningen vill i sammanhanget erinra om att lagrådet i sitt yttrande över NyaFBL (sid. 5) berört taxefrågan och därvid anför bl. a. följande: »Lagrådet har, särskilt under sina studieresor, gjort sådana iakttagelser beträffande tillämpningen av gällande taxebestämmelser att lagrådet anser sig kunna vitsorda att en reform på området är angelägen. Enligt lagrådets mening bör bestämmelserna

kunna förenklas och mera utformas efter principen att fastighetsbildningsväsendet lika väl som domstolsväsendet är en samhällsuppgift vars grundkostnader bör bäras av det allmänna.»

Vid bedömning av hur stor del av kostnaderna som skall stanna på statsverket torde åtskillnad böra göras mellan å ena sidan förrättningsverksamhet som syftar till nybildning av fastigheter och å andra sidan övrig förrättningsverksamhet. I det förra fallet ingår förrättningen oftast som ett led i exploatering av mark för olika bebyggelseändamål. Med hänsyn till att värdet på byggnadsmark regelmässigt är högre än värdet på annan mark får det anses vara motiverat att upprätthålla krav på en större genomsnittlig kostnadstäckning beträffande förrättningar för nybildning av fastighet än beträffande övriga förrättningar. För att de syften och målsättningar som är förenade med förrättningsverksamheten inte skall äventyras synes en skälig fördelning av kostnaderna vara att det allmänna i det förra fallet svarar för 20 % och i det senare fallet för 40 % av lantmäteriets självkostnader för förrättningsverksamheten. Kostnaderna för de allmänna myndighetsuppgifterna bör — som redan anförts — i sin helhet bestri-
das av statsverket.

Förutom den generella nedsättningen av förrättningskostnaderna finns behov av *individuellt tillämpade nedsättningsregler* dels för att korrigera sakersättningen där arbetsinsatsen ej motsvarar vad som förutsatts vid beräkning av ersättningsbeloppen, dels för att medge ytterligare nedsättning om ersättningen enligt taxan står i uppenbart missförhållande till fastighetsvärdet eller om ärendet är av större allmän betydelse, dels för att medge nedsättning där eljest särskilda skäl föreligger. De regler med i princip denna innebörd, som nu stadgas i 26 § lantmäteritaxan, föreslås därför skola bibehållas. På samma sätt finns behov av att i vissa fall uttaga större ersättningsbelopp än den för normalfallen beräknade sakersättningen. Bestämmelser härom finns i taxans 11 § och bör i princip bestå.

Såsom närmare har utvecklats i kapitel

10 kan kommuner med egna kvalificerade mätningsorgan svara för mätningsverksamhet ingående i förrättningar, liksom för annan förberedande verksamhet. Det förutsätts att samarbetet mellan staten och kommunerna skall regleras genom avtal. Utformningen härav torde få bli beroende av förhandlingar mellan kommunen ifråga och lantmäteristyrelsen. Dessa förhandlingar skulle självfallet underlättas om styrelsen och Svenska kommunförbundet i samarbete kunde utforma ett *normalavtal*. Det nämnda samarbetet aktualiserar vissa frågor om *fördelningen av de debiterade ersättningarna mellan lantmäteriet och kommunerna*.

Utredningen gör i detta sammanhang följande *principiella ställningstaganden*. Den del av de totala förrättningskostnaderna som skall finansieras över statsbudgeten skall vara oberoende av om tekniska och andra insatser utförts av statligt organ eller genom kommunens försorg. I förhållande till sakägarna bör lantmäteriet svara för debiteringarna och uppbära den totala ersättningen. Av ersättningsbeloppet skall lantmäteristyrelsen i förekommande fall till vederbörande kommun betala ut vad som svarar mot kommunens insats i ärendet.

Praktiskt kan fördelningen av ersättningsbeloppen ske på följande sätt. Kommunens andel grundas på dess självkostnader för det utförda arbetet. Som en övre gräns för ersättningen bör dock gälla den ersättning som skulle kommit i fråga vid tillämpning av lantmäteritaxan. Beräkningen av en kommuns ersättning för medverkan i förrättningar synes lämpligen böra ske totalt för viss ej alltför kort period, förslagsvis kvartal. Kommunens arbete skall givetvis endast ersättas till de delar det avser åtgärder som enligt taxans konstruktion ingår i debiteringen för ett ärende. Viss del, förslagsvis hälften, av kommunens löpande kostnader för stornät och primärkarta bör bäras av fastighetsbildningen och därför normalt ersätts. Anordningen innebär en stimulans till en högre standard i fråga om stornät och primärkartor, vilket på sikt får en avsevärd rationaliserande effekt för både den statliga fastighetsbildningen och det kommunala

mättningsväsendet.

Kostnaderna för lantmäteriets *service* i mättekniska, planläggningstekniska och fastighetsrättsliga frågor utan anknytning till förrättningsverksamheten bör *debiteras efter självkostnaderna*. Beträffande denna verksamhet kan de tidigare framförda synpunkterna för en kostnadsfördelning mellan staten och sakägarna inte anföras. Arbetet bedrivs dessutom ofta i konkurrens med andra företag och organ. Med hänsyn till att det här är fråga om en verksamhet, där teknisk kapacitet inom allmänna och enskilda organisationer bör kunna utnyttjas på lika villkor och efter kommunernas fria val, är det rimligt med en debitering som i princip direkt svarar mot de med det aktuella ärendet förenade kostnaderna. Ersättning efter överenskommelse bör här kunna förekomma i betydande och i jämförelse med dagens möjligheter ökad utsträckning och därigenom underlätta debiteringarna. Samma princip bör tillämpas beträffande *service* som avser att utfärda intyg av olika slag samt att tillhandahålla avskrifter och kopior av i lantmäteriets olika arkiv förvarade kartor och handlingar. — Utredningen finner att den valda formen för debitering tillgodoser skilda kommutypers önskemål att välja *service* i egen regi eller genom lantmäteriet.

Principerna för en ny lantmäteritaxa bör godkännas av riksdagen. Den närmare utformningen av taxan bör fastställas av Kungl. Maj:t.

15.1 Allmänt

Organisationsfrågan aktualiserar vissa författningsfrågor. Till viss del är dessa av sådan art att de bör *behandlas i nära samband med förslaget rörande en ny fastighetsbildningslag*.

Så är fallet med den författning som erfordras för att reglera frågan om vilket organ som skall bära funktionen som *fastighetsbildningsmyndighet*. Med dessa regler bör enligt utredningens mening författningsmässigt samordnas vissa bestämmelser som från publicitetssynpunkt är av likartat intresse. Här avses bl. a. sådana som behandlar relationerna stat-kommun på det område som här är i fråga. Motiveringar till de förslag som framläggs har framförts vid utredningens behandling av organisationsfrågan i det föregående.

Utredningens organisationsförslag medför att huvudparten av reglerna i kungörelsen den 26 juni 1936 med vissa föreskrifter om mätningväsendet och fastighetsregisterväsendet i rikets städer (*1936 års kungörelse*) kommer att sakna aktualitet. Kungörelsen bör därför upphävas. De bestämmelser som skall bestå bör i stället tas in i andra författningar. Äliggandet för lantmäteristyrelsen i kungörelsens 2 §, första att-satsen, till den del den avser att genom inspektion övervaka tillämpningen av 15 §, 16 § andra stycket, 34 § 1 mom. och 63 § byggnadsstadgan jämte styrelsens av Kungl. Maj:t fastställda tillämpningsföreskrifter till byggnadsstadgan, allt såvitt angår åtgärders mätningstekniska och formella handläggning, synes sålunda böra överföras till byggnadsstadgan. Hit bör också föras de i 5 §

1 mom. intagna föreskrifterna om arkivering, såvitt de avser kartor och handlingar rörande byggnadsreglerande planer och därmed jämförbart arkivmaterial. Enligt 2 § fjärde att-satsen åligger det lantmäteristyrelsen att på framställning av byggnadsnämnd lämna viss medverkan beträffande planering och kontroll av stommätningsoch kartläggningsarbeten. En liknande föreskrift bör tas in i den inledningsvis nämnda författningen om fastighetsbildningsmyndigheten och bör ges tillämpning även utanför det område för vilket 1936 års kungörelse gäller. Noggrannhetsföreskrifter bör sammanföras med andra, liknande bestämmelser av teknisk art.

Tekniska föreskrifter om *mätningars utförande m. m.* återfinns för närvarande i 1920 års mätningförfordning och verkställighetsföreskrifterna till denna. Vidare har utfärdats föreskrifter om grundkarta, om nybyggnadskarta och om tomtindelning. En strävan bör vara att så långt möjligt samla dessa bestämmelser. Detta bör övervägas av lantmäteristyrelsen.

Slutligen kan erinras om att bifall till utredningens förslag i taxe- och kostnadsfördelningsfrågorna (kap. 14) föranleder en *ny lantmäteritaxa*.

15.2 Författning om fastighetsbildningsmyndighet m. m.

I en författning bör som redan nämnts samlas vissa föreskrifter om fastighetsbildningsmyndigheten. Denna författning bör i huvudsak innehålla följande.

1. Lantmäteristyrelsen är central förvalt-

- ningsmyndighet för fastighetsbildning och fastighetsregistrering.
2. Överlantmätaren är lokal fastighetsregistermyndighet.
 3. Riket skall vara indelat i lantmäteriregioner, utgörande verksamhetsområden för fastighetsbildningsmyndigheter. Lantmäteristyrelsen beslutar om indelningen i lantmäteriregioner och om kansliorter för dessa.
 4. Det skall åligga lantmäteriet att på framställning av kommun upprätta program för stommätning eller därmed sammanhängande grundläggande kartläggning av kommunens område och utöva kontroll över dylika mättnings- och kartläggningsarbeten.
 5. Där kommun har mättningsorganisation med erforderlig kompetens skall tekniskt och annat beredande arbete beträffande fastighetsbildningsärenden, om kommunen så önskar och det i övrigt befinns praktiskt, kunna utföras av denna organisation. Sådant arbete skall normalt godtas av fastighetsbildningsmyndigheten såsom dess eget arbete.
 6. Kommun skall kunna påkalla service från lantmäteriet även i frågor som ej har direkt samband med fastighetsbildning. Häri inryms bl. a. kontinuerlig kontakt med byggnadsnämnden med möjlighet för fastighetsbildningsmyndigheten att efter kallelse vara företrädd vid nämndens sammanträden.
 7. Såväl överlantmätaren som lantmäteriets regionala och lokala chefer skall vara skyldiga att genom fortlöpande kontakter hålla sig informerade om utvecklingen inom kommunerna.
 8. Ärenden av betydelse för den kommunala bebyggelseutvecklingen skall handläggas av fastighetsbildningsmyndigheten med största skyndsamhet. Där ej särskilda skäl annat föranleder och de rättsliga och tekniska förutsättningarna föreligger skall sådant ärende upptas till slutligt avgörande snarast och inom en månad efter det ansökan ingivits. I syfte att underlätta en snabb handläggning ordnas ett fast system av regelbundet,

lämpligen veckovis återkommande fastighetsbildningsdagar.

16.1 Tidpunkten för en omorganisation

För genomförandet av en ny organisation kan skilda modeller diskuteras. Sålunda är det möjligt att låta övergången ske successivt eller att tillämpa ett momentant förfarande. Den förra lösningen har valts exempelvis vid den pågående omläggningen av domstolsorganisationen, där de nuvarande chefernas pensionsavgång i princip är avgörande för takt. I det här aktuella fallet skulle det i och för sig vara tänkbart med en övergång i takt med kommunindelningsreformens genomförande. Bägge de angivna formerna för successivt genomförande är dock klart olämpliga för lantmäteriväsendets omläggning. Detta sammanhänger inte minst med att det är angeläget att fördelarna med det nya systemet kan tillgodogöras redan vid införandet av en ny fastighetsbildningslag. Även hänsynen till personalen talar för ett snabbt genomförande av det nya systemet. Långa övergångsperioder leder nämligen till en osäkerhet om den enskilde tjänstemannens ställning på lång sikt i den nya organisationen. Detta medför dessutom en effektivitetsnedsättning under längre tid.

Som tidigare betonats medför en för riket enhetlig fastighetsbildningslagstiftning i många hänseenden nya förutsättningar för organisationen. Den hittillsvarande lösningen grundas sålunda till väsentlig del på de båda gällande lagsystemens olika innehåll i fråga om formella och materiella regler. De gränsdragningar som skett mellan statliga och kommunala organisationer kommer vid en ny lagstiftning ej längre att vara ändamålsenliga och införandet av en ny

fastighetsbildningslag måste under alla förhållanden kraftigt påverka organisationen. Avsikten är att den nya fastighetsbildningslagen skall träda i tillämpning den 1 januari 1972. Införandet av en ny organisation bör ske vid samma tidpunkt.

Organisationsförslaget innebär bl. a. att kommunerna själva skall avgöra vilken grad av teknisk medverkan de önskar från lantmäteriet. Sedan statsmakterna beslutat om organisationen skall kommunerna ta ställning rörande denna medverkan, vilket med hänsyn till den kommunala beslutsprocessen blir tidskrävande. I samband därmed och under tiden därefter inträder ett skede av förhandlingar om avtal mellan lantmäteriet och kommunerna. Ej alltför kort tid bör därför förflyta mellan beslut och genomförande. Detta talar för att en tidigare tidpunkt än den nämnda ej bör väljas beträffande organisationens huvuddel.

När det gäller centralorganet skulle det däremot vara fördelaktigt om övergången kunde ske redan tidigare, förslagsvis den 1 juli 1971. Vid en sådan lösning kan den nya styrelsen från början delta i uppbyggnaden av den nya organisationen och medverka till ett smidigt och ändamålsenligt genomförande av reformen med en förvaltning som redan arbetar i de nya formerna.

16.2 Personalfrågor

Som nämnts redan i kapitel 6 blir de principiella övergångsfrågorna till följd av förslaget tämligen begränsade. Befintliga, rationellt fungerande organ kommer sålunda att

utgöra kärnan i en organisation med arbetsuppgifter av till sin natur oförändrat slag och med en omfattning som visserligen utökats men där förändringarna dock är måttliga, relativt sett. Vissa övergångsproblem på personalsidan måste emellertid penetreras något.

Inledningsvis skall nämnas något om vissa formella aspekter på den nu engagerade personalens ställning vid en organisationsförändring. Statstjänstemännens villkor i avseende på dels anställnings upphörande på initiativ av arbetsgivaren, dels förflyttningsskyldighet regleras i statstjänstemannalagen (SFS 1965: 274). Vad som i den förstnämnda frågan intresserar i detta fall är endast tvångsentledigande enligt bestämmelserna om uppsägning. I detta hänseende gäller att ordinarie tjänsteman med anställningsform som förekommer i det statliga lantmäteriet ej kan skiljas från tjänsten. Icke ordinarie tjänsteman kan däremot skiljas från tjänsten efter uppsägning på objektiva godtagbara skäl. Uppsägningstidens längd, vilken regleras genom avtal, varierar för skilda typer av anställning men uppgår i här aktuella fall maximalt till tre månader. I fråga om förflyttningsskyldigheten gäller att denna är praktiskt taget total inom det statliga lantmäteriet. Den i detta sammanhang aktuella gruppen av tjänstemän torde också kunna förflyttas till tjänster hos statliga myndigheter inom annat verksamhetsområde. I sådant fall skall dock arbetsuppgifterna vara likartade eller sådana att tjänstemannen med hänsyn till sin utbildning är lämpad för tjänsten.

Kommunala tjänstemän kan entledigas på grund av omorganisation, oberoende av anställningsformen.

Här bör framhållas att såväl stat som kommun är mycket återhållsamma vid tillämpning av de möjligheter till uppsägning och förflyttning som sålunda förekommer.

Utredningens förslag innebär att lantmäteriet måste tillföras personal som svarar mot de från andra organ överflyttade arbetsuppgifterna. Denna personal kommer i första hand att rekryteras från kommunerna. Man kan emellertid vänta sig att åtskilliga större

kommuner kommer att behålla ett redan etablerat kommunalt kontor för mättekniska uppgifter. En stor del av den personal som nu är engagerad inom kommunernas mättningsväsende kommer därför inte att beröras av den föreslagna omläggningen.

Med hänsyn både till arbetsgivarens önskemål om ett gott urval och till arbetstagarnas intressen bör alla tjänster som skall nybesättas i anledning av omorganisationen så långt möjligt tillsättas i ett sammanhang, i förekommande fall efter ansökningsförfarande. Tjänsterna i centralförvaltningen måste dock vid ett tidigare genomförande beträffande denna del av organisationen behandlas för sig i en första omgång. Tjänst i befordringsgång eller i högstlönegrad och annan icke stationsbunden tjänst synes vidare inte böra ledigförklaras i andra fall än då en sådan är förenad med särskilda arbetsuppgifter.

Utredningen finner det naturligt att de ledande krafterna i det nya verket hämtas från båda de huvudområden som berörs av omorganisationen och att skilda tidigare erfarenheter blir representerade.

I likhet med vad som var fallet vid statens övertagande av huvudmannaskapet för polis-, åklagar- och exekutionsväsendet bör en särskild *tillsättningsnämnd* utses för att handlägga ärenden rörande tillsättningen i samband med omorganisationen av ifrågakommande tjänster. Nämnden bör ha *statskommunal sammansättning*. Den bör träda i verksamhet snarast efter beslut om en ny organisation.

I den mån kommunalt anställd tjänsteman, som varit sysselsatt med sådana uppgifter som övertas av staten, vid tillsättningsförfarandet inte erhåller tjänst skall staten vara *skyldig att bereda vederbörande arbete inom lantmäteriet* med likvärdiga anställningsvillkor. Därvid måste dock, liksom för den förutvarande statliga personalen, förflyttning till annan stationeringsort kunna komma i fråga.

Personalfrågor, såväl principella som individuella, som aktualiseras av en ny organisation skall givetvis bli föremål för överläggningar och i vissa fall förhandlingar

mellan staten, kommunerna och personalorganisationerna.

16.3 Utrustning

Organisationslösningen aktualiserar också frågan om skyldighet för staten att inlösa kommunal utrustning. Sådan skyldighet bör föreligga beträffande den utrustning, som använts inom kommunalt fastighetsbildningsorgan för uppgift som i den nya organisationen skall ombesörjas av staten. Värderingen av utrustningen bör ske i enlighet med de normer, som tillämpas i dylika fall. För en enhetlig bedömning av dessa frågor bör de uppdras åt en *utrustningsnämnd av statskommunal karaktär*. Även denna nämnd bör börja sin verksamhet snarast efter ett beslut om en ny organisation.

Reservation

av ledamöterna Järdler, Olsson och Petersson med instämmande av experten Ekström

1 Inledning

Av lantmäteriverksamhetens tre huvudfunktioner, nämligen fastighetsbildning, fastighetsregistrering och mätning, är de båda förstnämnda utförligt reglerade i lag och författning och därmed väl definierade. I ett fastighetsbildningsärende ingår normalt förutom en formell del även tekniska göromål, såsom mätning och kartframställning. Till mätning — i den bemärkelse detta uttryck användes i betänkandet och denna reservation — brukar hänföras en rad tekniska arbetsuppgifter, som, utan att någon klar gräns alltid är möjlig att dra, icke ingår i fastighetsbildning och fastighetsregistrering men har anknytning dels till dessa båda funktioner, dels till andra kommunaltekniska verksamhetsgrenar. Även mätning är i viss mån författningsreglerat.

Det av utredningens majoritet framlagda förslaget kan sammanfattningsvis sägas innebära följande:

All lantmäteriverksamhet av myndighetskaraktär på riks- och länsplanen skall vara statlig. På det lokala planet skall fastighetsbildning och fastighetsregistrering ske i statlig regi, medan mätning föreslås utgöra en kommunal angelägenhet. Om kommun ej önskar handha mätning skall staten vara skyldig att sköta även detta. Kommuner med egna kvalificerade organ för mätning kan efter avtal med staten få ombesörja åtskilliga tekniska och andra arbetsuppgifter som ingår i fastighetsbildningsförrättningar.

Vi anser liksom majoriteten att staten skall ha ett generellt ansvar för fastighets-

bildning och fastighetsregistrering. Vi menar dock att det ej bör skapas ett statligt monopol, utan att kommuner som har för ändamålet kompetent personal skall ha rätt att ombesörja fastighetsbildning och efter särskilt beslut av Kungl. Maj:t även fastighetsregistrering. Fastighetsbildning för lantbruksändamål bör emellertid normalt ombesörjas av statlig fastighetsbildningsmyndighet också inom sådana kommuner. Vår linje får vissa organisatoriska följder även på riks- och länsplanen. I det följande redovisar vi först vissa fakta och värderingar som en allmän bakgrund till vår reservation, därefter följer en kritisk granskning av majoritetens argumentation, varpå vi avslutar med att framlägga ett eget organisationsförslag med utkast till författningstext.

2 Vissa grundläggande fakta och värderingar

2.1 Fastighetsbildningens samband med plan- och byggnadsväsendet

Kommunernas ansvar för fastighetsbildningen har kommit till klart uttryck i 1 § byggnadsstadgan. Där anges såsom byggnadsnämndens åligganden bl. a.:

»att ombesörja utredningar rörande planläggning, fastighetsbildning och byggnadsväsen samt i dessa ämnen upprätta de förslag och göra de framställningar som finnas påkallade» samt

»att lämna allmänheten råd och upplysningar i planläggnings-, fastighetsbildnings- och byggnadsfrågor».

Sambandet mellan samhällsplanering och fastighetsbildning underströks av båda då-

varande kommunförbunden i deras remissyttranden år 1964 över förslaget till ny fastighetsbildningslag.

Stadsförbundet anförde:

»Byggnadslagstiftningens innehåll och de planerande myndigheternas beslut måste alltså enligt styrelsens bestämda uppfattning ange gränserna för befogenheterna inom fastighetsbildningen och denna i huvudsak vara sista ledet i en planering. De olika åtgärderna inom planläggningen är ofta väsentligt mer ingripande i den enskildes rättssfär än själva fastighetsbildningen.»

Svenska Kommunförbundet framhöll:

»Behovet av en moderniserad och smidigare lagstiftning för fastighetsbildningen har blivit allt mera kännbart för kommunerna i samma mån som kommunerna på grund av samhällsutvecklingen själva måste förvärva mark och genom planinstituten söka länka bebyggelsen i enlighet med allmänna intressen. Den intensiva byggnadsverksamheten i tätorter och i områden med utpräglad fritidsbebyggelse och önskvärdheten av att kunna begränsa byggnadsverksamheten i trakt som behöver bevaras för friluftsliv, ställer allt starkare krav på ett klart samband mellan planverksamhet och fastighetsbildning, ett samband i vilket styrelsens mening fastighetsbildningen bör anpassas efter föreliggande planintressen.»

Vid sin anmälan av nyssnämnda lagförslag anförde statsrådet och chefen för justitiedepartementet:

»Många remissinstanser har — enligt min mening med rätta — framhållit den stora betydelse som fastighetsbildningen i tätorter har. Vid denna fastighetsbildning är sambandet med planläggningen enligt BL av central betydelse. Motsvarande förhållande torde med tiden komma att föreligga för allt större delar av fastighetsbildningsverksamheten på grund av den starka utökningen av tätorterna och de allt starkare kraven på en ökad planläggning av marken. Sambandet mellan fastighetsbildning och planläggning kommer därigenom att få ännu större betydelse än f. n. Jag syftar härvid inte bara på planläggning för bebyggelse utan också på sådan som tar sikte på annan markanvändning. Det kan därför förtjäna övervägas om man inte bör sammanföra lagstiftningen om den fysiska samhällsplaneringen och om fastighetsbildningen i en gemensam lag.»

Fastighetsbildningens nära anknötning till och beroende av den kommunala planeringen har uppmärksamats även av länsdemokratiutredningen, som i betänkandet »Förvaltning och folkstyre» (SOU 1968: 47) anför:

»Först kan konstateras att lantmäteriverksamheten successivt erhållit en allt starkare kommunal anknötning. Härtill har givetvis medverkat det ökade bostadsbyggandet samt inte minst fritidsbebyggelsens expansion. Genom att de flesta städer och en del andra kommuner haft egna mätningorganisationer har det statliga lantmäteriväsendets verksamhet till stor del inriktats på mindre kommuner och på jord- och skogsbrukets behov.

Det synes vara ofrånkomligt, att vid ett framtida ställningstagande till huvudmannaskapet för lantmäteriverksamheten det starka samband, som råder mellan fastighetsbildning och byggnadsplanering, tillmättes stor vikt. Av största betydelse för inställningen till huvudmannaskapsfrågan torde statsmakternas ställningstagande till den av 1954 års fastighetsbildningskommitté (SOU 1963: 68) föreslagna gemensamma fastighetsbildningslagstiftningen för land och stad komma att bli. Genom denna lagstiftning kommer de formella möjligheterna för ett helt kommunalt fastighetsbildningsväsende att skapas.»

Fastighetsbildningens samband med planläggningen är således väl dokumenterat. Ingenting tyder på att styrkan i detta samband kommer att minska i framtiden.

Sambandet mellan planläggning, fastighetsbildning och byggnadsväsen är mycket påtagligt och ganska komplicerat. Man föreställde sig gärna förr att planläggningen borde äga rum först, därefter skulle fastighetsbildningen vidta, och till sist skulle bebyggelsen projekteras för de färdigbildade fastigheter som skapats i enlighet med detaljplanen. Den moderna exploateringsprocessen fungerar dock ej så att vart och ett av dessa element kan avgränsas från de båda andra varken i sak eller tidsmässigt. Redan på planeringsstadiet måste planförfattaren ta hänsyn inte bara till den avsedda bebyggelsens utformning utan även till en rad faktorer som kan påverka plangenomförandet, såsom det befintliga fastighetsbeståndet, lämplig ny fastighetsindelning och möjliga former för fastighetsövervakning. För att ut-

reda dessa ting är personligt samråd mellan planförfattare och fastighetsbildare regelmässigt nödvändigt för en god helhetslösning. Sedan planens huvuddrag lagts fast är ofta även den blivande fastighetsbildningen helt låst — detta stadium uppnås i praktiken ofta långt innan planen fastställts eller ansökan om fastighetsbildning gjorts.

Även behandlingen av nybyggnadsärenden kräver utan undantag uppgifter från fastighetsbildaren. Vanligen sker den rutinmässiga redovisningen av information i detta avseende i form av nybyggnadskarta. Kompletterande uppgifter måste dock lämnas vid direkt kontakt mellan den arkitekt eller annan föredragande som handlägger byggnadslovsärendet och fastighetsbildaren. Särskilt förekommer detta då byggnadslovet är förknippat med ansökan om dispens från någon av byggnadslagens bestämmelser. Upplysningar, utredningar och snabba ställningstaganden brukar då behövas, exempelvis i fråga om tilltänt fastighetsbildning inom visst område eller om förutsättningarna för rättsligt genomförande av fastställd tomtindelning.

Behovet av intim och smidig samverkan i det dagliga arbetet mellan de organ som handlägger detaljplanering, byggnadslovsprövning och fastighetsbildning är alltså obestridligt. De båda förstnämnda organen är kommunala, ofta inordnade i en förvaltning, ett stadsarkitektkontor. För närvarande finns det också kommunala fastighetsbildningsorgan, stadsingenjörskontor, i nästan alla de stora kommunerna, representerande betydligt mer än hälften av rikets befolkning och den övervägande delen av byggnadsverksamheten. Samarbetet har fungerat väl till gagn för samhällsbyggandet. Majoritetsförslaget innebär en ändring härvidlag så, att fastighetsbildningen skulle brytas ut ur sitt hittillsvarande sammanhang och överföras till en statlig fastighetsbildningsmyndighet. Vi är övertygade om att en sådan ordning skulle innebära en klar försämring jämfört med nuläget. Det är nämligen inte realistiskt att räkna med att de övriga parterna i exploateringsprocessen, samtliga kommunala, skulle kunna hålla så intim kontakt med en

statlig myndighet som man nu har med stadsingenjören. Inte heller kontakter i motsatt riktning torde bli så vanliga. Härvidlag skulle såväl psykologiska som tids- och lokalmässiga faktorer spela in. Följden torde bli att fastighetsbildningsmyndigheten i stort sett inte skulle engageras annat än på ett strikt formellt plan, vilket skulle få besvärande konsekvenser för planläggning och plangenomförande.

2.2 Samband mellan fastighetsbildning, mätningssväsande och övrig kommunalteknisk verksamhet

Den i föregående avsnitt behandlade medverkan från fastighetsbildarens sida vid planering och byggnadslovgivning är självfallet betydelsefull men ändock kvantitativt sett av mindre omfattning jämfört med hans insatser på det tekniska området. Här skall endast nämnas översiktlig kartläggning, som ofta representerar början av en exploatering, grundkarta med fastighetsförteckning till stadsplan, tomtindelning, nybyggnadskarta, husutstakning och lägeskontroll av nybyggnad. Dessa tekniska insatser är ganska jämnt fördelade över hela exploateringskedet och befinner sig tidsmässigt ej sällan på den »kritiska linjen» i kommunernas exploateringsnätverk. Det expertlag som i nära samarbete med förtroendemän handhar exploateringsprocessen i dess mera vidsträckt bemärkelse omfattar inte endast representanter för planering, byggnadssväsande och fastighetsbildning utan även för exempelvis markförvärv och markupplåtelse (fastighetskontor) och anläggningsarbeten (byggnadskontor). I denna krets har fastighetsbildaren således en dubbel funktion. Han skall dels tillhandahålla fakta och bedömningar i rena fastighetsbildningsfrågor, dels svara för en omfattande teknisk service. I själva verket är det svårt att skilja dessa uppgifter åt, eftersom man exempelvis ej kan stå till tjänst i fastighetsbildningsfrågor om man ej har det tekniska underlaget klart för sig och ej disponerar de tekniska resurserna.

Rent praktiskt går det numera till så i många kommuner att åtgärder för fastighetsbildning och mätning sväsende löses samtidigt genom ett integrerat ADB-system. I ett ärende som avser exploatering eller sanering av visst område studerar fastighetsbildaren först befintliga förrättningsakter, kartor och beräkningar. Därefter föranstaltar han om eventuellt behövlige kompletterande mätningar, beräkningar och karteringar.

Det kompletterade materialet ligger där efter till grund för upprättandet av ett ADB-manus. Här anges vissa tekniska förutsättningar i form av bl. a. koordinater och sidlängder, varefter ADB-programmet ombesörjer t. ex. beräkning av stadsplanelinjer och föreslagna tomter med arealer, sidlängder och koordinater för gränspunkterna, beräkning av utstakningsdata för gränspunkterna samt slutgiltig automatisk utskrift på remsstyrd skrivmaskin inte bara av de tekniska uppgifterna rörande de nya tomterna utan även av tomtindelningsbeskrivningar och tomtmätningens utlåtanden. Ätminstone något program kan även leverera en hålremsa för automatisk kartering av de nya tomterna. Även där automatiseringen ej gått så långt är verksamhetsschemat i princip detsamma med formella och tekniska moment inblandade i varandra under hela arbetsprocessen.

Majoritetsförslaget innebär ett statligt fastighetsbildningsmonopol. Mätning sväsendet betraktas dock som en kommunal angelägenhet och man beräknar att de flesta kommuner, företrädesvis större och expansiva, som för närvarande har egen lantmäterioorganisation skulle behålla denna för handhavande av mätning sväsendet. Om chefen har högskoleutbildning kan organisationen betros även med i fastighetsbildningen ingående arbetsmoment av teknisk och förberedande art. I exploateringsfallet skulle dessa arbetsmoment omfatta den tidsmässigt helt dominerande delen av fastighetsbildningsförrättningen.

I fråga om ett mycket stort antal förrättningar skulle således de tekniska göromå-

len såsom mätningar, kartläggning och utstakning, handläggas av kommunala organ, medan den mera formella delen av förrättningarna skulle handläggas av den statliga fastighetsbildningsmyndigheten.

Även om man i den organisationsformen i huvudsak skulle kunna bibehålla en rationell arbetsgång med samtidig handläggning av tekniska och formella arbetsmoment i ett integrerat system ligger det dock i sakens natur, att arbetsprocessen i så fall väsentligen skulle komma att styras och utföras av det organ som har de tekniska resurserna, nämligen det kommunala. Den statlige fastighetsbildaren finge ingen nämnvärd reell möjlighet att påverka de tekniska och utredande arbetsmomenten. Fastighetsbildningen skulle härvid i åtskilliga fall säkerligen komma att reduceras till en ren formalitet, något som ej kan vara ägnat att stärka rättssäkerheten. Om fastighetsbildningsmyndigheten i stället väljer att själv utföra eller i detalj kontrollera av kommunen levererade uppgifter kan ett betydande dubbelarbete knappast undvikas.

Enligt vår åsikt är anknytningen av tekniska frågor till rättsliga sammanhang så stark, att svåra olägenheter såväl beträffande den praktiska funktionen som rättssäkerheten kan uppstå om dessa båda element i fastighetsbildningen skiljs åt. Vi anser således att den i majoritetsförslaget förutsatta arbetsfördelningen mellan stat och kommun innebär en klar försämring jämfört med nuläget, då samma organisation kan sköta hela lantmäteriverksamheten.

Från denna synpunkt sett blir läget mindre ogynnsamt i de kommuner där staten kommer att handha såväl fastighetsbildning som mätning sväsende. Om majoritetsförslaget skulle komma att genomföras blir den logiska följden härav, att staten bör få skyldighet att ombesörja även mätning sväsendet åt alla kommuner som önskar detta. Skyldigheten får dock sådan omfattning — inte minst kostnadsmässigt — att det torde vara orealistiskt att förutsätta att den inom rimlig tid kan komma att effektivt fullgöras av det statliga lantmäteriet.

2.3 De nya kommunerna

Dagens samhälle ställer ständigt ökade krav på primärkommunerna och på deras förutsättningar att aktivt engagera sig inom skilda grenar av samhällsbyggandet. De hittillsvarande kommunerna har i många fall utgjort ett allt för litet underlag för en utbyggd kommunal service och den ekonomiska bärkraften har varit för svag. Genom sammanläggningar av kommuner inom kommunblockens ram avhjälpes efter hand detta förhållande. Vid ett ställningstagande till lantmäteriets organisationsproblem måste man utgå från förutsättningen att landet den 1 januari 1974 kommer att vara indelat i något mindre än 300 kommuner.

Kommunernas ansvar för samhällsbyggandet har ökat markant under senare år. Här må endast erinras om det kommunala ansvaret för markförsörjning och bostadsbyggande. Det redan nu starka kommunala inflytandet över detaljplaneringen kan komma att förstärkas. I direktiven till 1968 års bygglagutredning uttalar nämligen departementschefen att han funnit starka skäl tala för att detaljplanerna bör kunna fastställas av kommunen själv. Kraven på en vidgad kommunal service har vidare ökat. Kommunernas förvaltningar måste till följd av det ökade ansvaret ges större mångsidighet. Samtidigt skärps kraven på en intim samordning mellan skilda insatser i samhällsbyggnadsarbetet. Detta samordningsbehov berör i hög grad lantmäteriverksamheten, något som bör beaktas vid organisationsbedömningarna på detta område. Kommunerna bär också huvuddelen av de totala kostnaderna för lantmäteriverksamheten i landet.

Vidare bör möjligheten till tekniskt samarbete mellan olika kommunala förvaltningar inom samma kommun beaktas. Även om dessa förvaltningar bedriver olikartad verksamhet förekommer redan i dag ett fruktbarande samarbete över branschgränserna i fråga om exempelvis automatisk databehandling, personalfrågor, diarieföring, debitering och andra kamerala göromål. Då redan en kommun om 15 000 innevånare

med normalt utbyggd förvaltningsapparat har omkring 600 anställda inses lätt att en integration av den kommunala verksamheten medger möjlighet till stordrift på vissa områden, något som även i avsevärd mån kan komma kommunernas lantmäteriväsende till godo.

2.4 Urbaniseringen

Lantmäteriverksamheten kan fördelas på tre samhällssektorer (se utredningen avsnitt 2.3.1 slutet), nämligen urban, agrar och fritidsinriktad verksamhet. I stort sett kan hela den kommunala insatsen hänföras till den urbana sektorn. Den statliga verksamheten kan i stora drag bedömas fördela sig med ungefär hälften på urban verksamhet och med en fjärdedel vardera på agrar och fritidsinriktad verksamhet. Om man härvid antar att de båda organisationernas prestationer är lika stora, följer att av den samlade lantmäteriiinsatsen i landet något sådant som 75 % skulle avse urban verksamhet, och återstoden fördelas lika på de båda andra sektorerna.

De angivna andelstalen får ej pressas för hårt men de illustrerar ändå tydligt hur befolkningsomflyttning och tätortstillväxt förskjutit lantmäteriverksamhetens tyngdpunkt från de traditionella åtgärderna, som syftar till bildande av bärkraftiga jordbruk, mot medverkan i exploateringsprocessen.

De urbana ärendenas dominans har föranlett byggnadsstyrelsen att i sitt remissyttrande över förslaget till fastighetsbildningslag framhålla att »flertalet fastighetsbildningsförrättningar sker för bebyggelseändamål och att det därför ligger nära till hands att ställa frågan om inte fastighetsbildning för tätbebyggelse borde behandlas som normalfall och de många gånger komplicerade fastighetsbildningarna inom de egentliga landsbygdsområdena få en mindre framträdande behandling».

2.5 Kommunalt lantmäteri i historiskt perspektiv

Redan år 1636 tillsatte Stockholms stad sin förste stadsingenjör. Under 1700-talet följde

några andra av de större städerna i huvudstadens fotspår. Kommunaliseringen av städernas lantmäteriverksamhet tillhör emellertid väsentligen slutet av 1800-talet och detta århundrade. För närvarande har de flesta städer och även åtskilliga andra kommuner, tillsammans ungefär 120, funnit med sin fördel förenligt att inrätta egna stadsingenjörskontor.

Trots att utvecklingen gjort det nödvändigt för kommunerna att inrätta egna lantmäterioorgan, har man från lantmäteristyrelsens sida vid upprepade tillfällen ifrågasatt den kommunala självstyrelsen på lantmäteriväsendets område. Redan under 1600-talet påfordrade sålunda dåvarande direktören för lantmäteriet att stadsingenjören i Stockholm borde ställas »under hans direction». Liknande aktioner har sedan förekommit vid flera tillfällen men antingen avvisats av Kungl. Maj:t eller lämnats utan avseende.

Den senaste och mest ingående prövningen av villkoren för det kommunala lantmäteriet förekom år 1936 i samband med inrättandet av stadsbyrån vid lantmäteristyrelsen. Vid riksdagsbehandlingen av detta ärende avkrävdes dåvarande jordbruksministern Per Edvin Sköld löftet att stadsbyrån, som skulle ha överinseendet över det kommunala lantmäteriet och biträda detta med rådgivning och annan service, fortsättningsvis skulle ledas av en chef som hade lång erfarenhet av kommunal fastighetsbildningsverksamhet. Så har också praktiskt taget utan undantag varit fallet.

2.6 Personal, budget

Den kommunalt anställda lantmäteripersonalen uppgick år 1968 till ungefär 2 500 anställda, vilket bör jämföras med ca 1 800 anställda inom lantmäteristaten samma år. Proportionerna mellan personalkategorierna är olika: staten har mer än dubbelt så många lantmätare som kommunerna, i gengäld betydligt färre mätningsträden och utsättare. Skiljaktigheterna härvidlag beror väsentligen på olika arbetsuppgifter.

Kostnaderna för det statliga lantmäteriets förrättningsorganisation för budgetåret 1966/67 har beräknats till 68 mil. kr. Den sammanlagda budgeten för kommunala lantmäterioorganisationer år 1967 uppgick till mer än 80 milj. kr.

Den lokala statliga verksamheten har hög kostnadstäckning: man siktar på en i det närmaste fullständig balans mellan bruttodebitering och kostnader. De kommunala organisationerna debiterar bara viss del av verksamheten; undantagna är flera viktiga poster som t. ex. grundkartor för stadsplan och mätningsteknisk service åt andra kommunala organ — den externa kostnadstäckningen är därför väsentligt lägre. Ett försök att klarlägga vilka som egentligen betalar lantmäterikostnaderna i landet ger vid handen att kommunernas sammanlagda kostnader är klart dominerande. Om den ovan antydda målsättningen för den statliga taxepolitiken kan fullföljas, kommer självfallet endast en relativt liten andel av kostnaderna att åvila staten.

3 Kritik av majoritetens motivering

3.1 Fastighetsbildning

Majoriteten anför en rad motiv som enligt dess uppfattning skulle tala för fastighetsbildning under statligt huvudmannaskap. Vi kommer i det följande att diskutera dessa argument i den ordning de framförts i avsnitt 6.9.

Till att börja med skall konstateras att förslaget till ny fastighetsbildningslag ej innehåller några bestämmelser om förrättningsmännens anställningsform. Fastighetsbildningskommittén ansåg »det vara betydelsefullt att endast sådana förrättningslantmätare tjänstgöra som äro anställda i antingen *statlig* eller *kommunal* tjänst». Departementschefen har uttalat att förrättningsmännen bör vara i *allmän* tjänst. Sålunda skulle de privata förrättningsmän som nu med stöd av länsstyrelseförordnanden handlägger vissa förrättningar ej längre få fort-

sätta sin verksamhet. Den nya fastighetsbildningslagens ökade befogenheter för och krav på förrättningsmännen har liksom utvecklingen i övrigt medfört att denna förrättningsmannainstitution kanske måste avvecklas. Vi önskar för vår del framhålla den synnerligen förtjänstfulla insats som dessa förrättningsmän gjort på många håll, särskilt i de mindre tätorterna men även när det gäller att »kapa toppar» inom större kommuner.

Man framhåller att den nya enhetliga lagen kräver en *enhetlig lagtillämpning*. Vi är av samma uppfattning men kan inte finna att detta krav enbart skulle kunna uppfyllas av en statlig organisation. Givetvis behövs dock bl. a. centralt utfärdade anvisningar och tillämpningsföreskrifter samt en viss övervakning för att säkerställa enhetligheten, oavsett om verksamheten sköts statligt eller kommunalt. Även om jämförbarhet ej föreligger i alla avseenden kan framhållas att gällande lag om fastighetsbildning i stad tillämpats sedan år 1918 av såväl kommunala som statliga fastighetsbildare utan att enhetligheten i lagtillämpningen utgjort något problem.

Vi delar helt majoritetens mening att höga krav måste ställas på förrättningsmännens utbildning, erfarenhet och rutin samt på deras *kompetens* i övrigt. Det finns dock ingen anledning anta att kommunalt anställda lantmätare skulle ha sämre kompetens än sina statliga kolleger. Möjligen skulle motsatsen kunna hävdas, eftersom de flesta förrättningslantmätare som nu är kommunalt anställda har verksamhet inom lantmäteristaten bakom sig och sålunda kan anses ha mera allsidig erfarenhet. Vad beträffar förrättningslantmätarnas *specialisering* vill vi hävda, att en verklig specialisering på de större tätorternas fastighetsbildningsproblem egentligen endast är möjlig inom ramen för en kommunal organisation. Specialisering inom övriga ämnesområden torde dock ibland kräva samverkan mellan flera kommuner. Sådan samverkan mellan kommuner förekommer i betydligt mer komplicerade sammanhang än det här aktuella.

Vi kan helt instämma i majoritetens upp-

fattning att fastighetsbildningsproceduren ställer höga krav på *rättssäkerhet* och *opartiskhet*. Fastighetsbildningskommitténs uppfattning att förrättningen kunde jämföras med en första domstolsinstans har emellertid ej godtagits av departementschefen och en förrättning enligt den föreslagna nya fastighetsbildningslagen kommer alltså att kunna föras vidare till prövning i inte mindre än tre domstolsinstanser. Sedan den nuvarande lagen om fastighetsbildning i stad trädde i kraft år 1918 torde kommunala förrättningsmän ha handlagt över en halv miljon förrättningar enligt denna lag. I denna betydande förrättningsvolym finns veterligen inte en enda förrättning, där man kunnat fastslå att förrättningsmannen obehörigt engagerat sig för kommunala intressen. Inom andra sektorer, där det förekommer avgöranden av väsentligt större betydelse för den enskilde än på fastighetsbildningens område, handläggs ärenden i första instans av kommunal myndighet. Som exempel på sådana områden kan nämnas detaljplaneringen och hela det stora sociala fältet. Fall där kommun och enskild i viss mån ställs emot varandra förekommer även här.

I detta sammanhang skulle vi också vilja erinra om ett uttalande av statsrådet och chefen för justitiedepartementet i proposition med förslag till lag om vissa gemensamhetsanläggningar. En remissinstans hade härvid ansett att man från allmänna rättssäkerhetssynpunkter i princip inte kunde godta kommunal tjänsteman som förrättningsman utan att i första hand lantmätare i den statliga lantmäteriorganisationen eller expropriationstekniker borde förordnas. Departementschefen konstaterade härvid: »Något jävsförhållande torde inte kunna anses föreligga på den grund att förrättningsmannen är anställd hos kommun, som äger av förrättningen berörd fastighet.»

Mot uppfattningen att statlig fastighetsbildningsmyndighet bättre än en kommunal skulle tillgodose kravet på opartiskhet, hävdar vi att detta krav blir lika väl tillgodosett i en kommunal organisation.

Majoriteten framhåller som motiv för en statlig fastighetsbildningsorganisation att

staten inte kan undvara ett fast grepp över insatserna på *jordbrukets* och *skogsbrukets* områden. Enligt vår mening bör det statliga inflytandet i första hand utövas genom lantbruksnämnder och skogsvårdsstyrelser. Såsom närmare kommer att utvecklas i ett följande avsnitt räknar vi med att såväl statliga som kommunala fastighetsbildningsmyndigheter skall kunna verka i fortsättningen. Arbetsfördelningen mellan dessa statliga och kommunala organ skulle härvid bl. a. innebära att fastighetsbildning för lantbruksändamål normalt skulle utföras av statliga enheter. Insatserna inom *fritids-* och *naturvårdssektorerna* borde däremot ofta kunna göras av kommunal organisation.

Fördelen med *större arbetsunderlag* samt det olämpliga i *små och orationella enheter* tillmäts stor betydelse av majoriteten. Majoritetsförslaget innebär 1 889 tjänstemän vid 165 region- och lokalkontor, dvs. drygt 11 anställda per kontor. Stadsingenjörskontorens *nuvarande* genomsnittliga personalstyrka uppgår till ungefär 20 anställda per kontor; genomsnittliga antalet lantmätare per enhet blir dock större vid den föreslagna statliga organisationen än på de nuvarande stadsingenjörskontoren. Stadsingenjörskontoren får emellertid ej ses som isolerade enheter. De ingår — ofta tillsammans med tusentals andra kommunala tjänstemän — i en kommunal förvaltningsapparat, som erbjuder goda möjligheter till specialiserade insatser av personal och materiel.

Det framhålls i betänkandet att »*den helt övervägande delen av fastighetsbildningsverksamheten*» handläggs av det statliga lantmäteriet, vilket skulle underlätta genomförandet av ett statligt fastighetsbildningsväsende. Såsom framgår av avsnitt 2.1.4 sker den dominerande delen av fastighetsbildningen genom avstyckning och tomtmätning. Enligt tabell 5 handlade år 1967 statliga organ 21 900 och kommunala organ 17 700 sådana ärenden. Vi är visserligen medvetna om att de statligt handlagda förrättningarna innehöll en större andel komplicerade ärenden än de kommunalt handlagda, men antalet ärenden spelar ändå stor roll, eftersom varje förrättning, även den

enklaste, kräver ett obligatoriskt, ingalunda obetydligt, mått av formella och tekniska insatser. När det gäller verksamheten i tätorter kan man knappast skilja fastighetsbildning från tomtindelning, eftersom en rad viktiga förrättningsförberedelser brukar utföras inom tomtindelningens ram. Om hänsyn tas även till tomtindelningarna blir förhållandet mellan statliga och kommunala insatser än jämnare än som framgår av de nyss anförda siffrorna. Enligt vår mening innebär alltså majoritetens ovan återgivna uttalande en betydande överdrift.

Majoriteten befarar att kommunal fastighetsbildning skulle medföra behov av en så omfattande samverkan mellan kommuner ut denna knappast torde kunna åstadkommas utan *tvångslagstiftning*. Den organisationslösning, som vi kommer att föreslå, innebär inte att all fastighetsbildning skulle ske kommunalt. Behovet av samverkan mellan kommunerna skulle inte bli så stort — även om emellertid detta skulle bli fallet, kan vi inte finna att tvångslagstiftning skulle behövas. Såsom torde framgå av vårt förslagsavsnitt bör inte heller *genomförandet* erbjuda några större problem.

3.2 Fastighetsregistrering

Bedömningar rörande fastighetsregistreringens organisation försvåras i hög grad av att det nya registreringssystemet ännu ej är helt utformat. Försöksverksamhet pågår, men oklarhet föreligger ännu på exempelvis följande väsentliga punkter:

Skall man ha ett skrivet register eller skall innehållet vara lagrat enbart i ADB-minne med möjlighet för avnämarna att ta del av innehållet på bildskärm?

Hur kommer registerkartans olika editioner att se ut och hur kommer de att ajourföras?

Hur skall den betydande kostnad som övergången till det nya systemet medför fördelas mellan stat och kommun?

Det förefaller uppenbart att fastighetsregisterreformen ej kan vara fullt genomförd i hela landet till den 1 januari 1972, då den

nya fastighetsbildningslagen och lantmäteriväsendets nya organisation avses träda i kraft — det kommer säkert att dröja ett par år till. Det har vidare framgått allt klarare att reformens praktiska genomförande kommer att kräva en högst betydande och dyrbar medverkan från kommunernas sida, framför allt gäller detta de kommuner som nu har hand om fastighetsregistreringen i egen regi.

Vissa skäl skulle kunna anföras för att bibehålla centralnämnden för fastighetsdata som ett fristående organ för genomförande och uppföljning av fastighetsregisterreformen. Vad beträffar den centrala servicen i fråga om fastighetsdata och den ADB-mässiga driften skulle möjligen något annat statligt organ kunna tänkas som alternativ till lantmäteristyrelsen. Vi kan dock instämma i majoritetens förslag att lantmäteristyrelsen skall fungera som central myndighet på fastighetsregistreringens område.

I fråga om fastighetsregistrering på de regionala och lokala planen delar vi i stort sett majoritetens bedömning att man bör eftersträva förhållandevis stora enheter. Här för talar det nya registersystemets i förhållande till nuvarande ordning starkt utökade innehåll och mera avancerade teknik samt även vissa arkivvårdsaspekter. Flera av de större kommunerna torde dock utgöra tillräckligt stora registreringsenheter.

Den föreslagna nya fastighetsbildningslagen har tillagt registerföraren rätt att i vissa fall föra talan mot förrättningsavgöranden till rättelse av fel och oklarheter. Detta skulle kunna åberopas som skäl för att fastighetsregistermyndigheten bör vara statlig — i vart fall om fastighetsbildningsmyndigheten är kommunal. Vi anser dock att även en kommunal fastighetsregistermyndighet kan fullgöra den starkt begränsade granskningsskyldigheten under förutsättning att vederbörande har en oberoende ställning i förhållande till fastighetsbildningsmyndigheten.

Det nuvarande registersystemet innebär i princip att jordregister skall föras för landsbygden och stadsregister för städerna. Undantag från denna regel förekommer i be-

tydande utsträckning. Sålunda föres stadsregister i ett hundratal köpingar och andra tätorter. Å andra sidan föres jordregister i delar av åtskilliga städer, huvudsakligen inom på senare tid införlivade landsbygdsområden. Jordregister föres av överlantmätaren, medan stadsregister vanligen föres av stadsingenjören. — Stadsregistret ger en väsentligt mera detaljerad redovisning av fastighetsindelningen än jordregistret; inte minst stadsregisterkartan har visat sig vara av stort värde.

Den direkta tillgången på ort och ställe till ett dagsaktuellt fastighetsregister med tillhörande arkiv av förrättningsakter har visat sig vara synnerligen värdefull för kommunala organ, allmänhet och andra lokala avnämare. Fastighetsregistreringen torde också normalt ha handlagts med väsentligt större snabbhet av de kommunala myndigheterna än av de statliga. Såvitt bekant har heller ingen antydning till rättsosäkerhet påvisats under de femtio år som kommunal fastighetsregistrering i nuvarande form förekommit.

Majoritetens förslag innebär att överlantmätaren skulle bli fastighetsregistermyndighet. Det skrivna fastighetsregistret i original — om sådant skall förekomma — samt registerkartans och fastighetsbildningsförrättingarnas originalakter skulle sålunda förvaras på länslantmäterikontoren. Det nya systemet borde kunna medge kommuner och andra parter relativt snabb och bekväm tillgång till kopior av *det skrivna registret* eller möjlighet att avläsa detta på bildskärm. Likaså borde tillgång till mikrofilmkopior av *förrättningsakterna* för de flesta syften vara tillräcklig för dessa parter.

Möjligheten att lämna kommuner och andra registeranvändare aktuella kopior av *registerkartan* har berörts ovan i betänkandet under avsnitten 6.4 och 7.2. Där talas bl. a. om möjligheterna att på bildskärm överföra en digitaliserad registerkarta till dem som använder registret. Med digitalisering menas i detta sammanhang att kartans alla krokiga gränser och stadsplanelinjer m. m. omvandlas till system av mycket korta rätta linjer. Ändpunkterna på dessa linjer,

liksom redan befintliga gränspunkter, koordinatbestäms, i den mån koordinaterna ej redan är kända, och dessa koordinater lagras på ADB-minne. Kartan kan sedan med hjälp av dator karteras automatiskt eller projiceras på bildskärm. Det finns anledning att understryka — såsom framhållits i avsnitt 6.4 — att metoden ännu inte anpassats för praktiskt bruk. En digitalisering inom överskådlig tid av i varje fall tätorternas registerkartor förefaller att vara ett kostsamt och oerhört omfattande projekt.

Svårigheterna i fråga om kopiering av registerkartan har också uppmärksammats av fastighetsregisterutredningen som i en till denna utredning överlämnad promemoria, dagtecknad den 20 mars 1968, anför:

»Ajourhållningen av denna kommer nämligen efter datarutinernas införande att kräva relativt stora manuella insatser i registreringsarbetet. Även om moderna kopieringsmetoder ger goda tekniska möjligheter synes det vidare bli ett ekonomiskt problem att förse skilda registeranvändare med en ständigt ajourhållen registerkarta. Detta spörsmål synes nära hänga samman med andra organisatoriska frågeställningar, t. ex. de lokala fastighetsbildningsorganens och andra lokala aktiviteters behov av en ajourhållen registerkarta. Detta problem är naturligtvis störst i de stora städerna.»

De större kommunerna och även andra registeranvändare behöver tillgång till en relativt aktuell omgång kopior av registerkartan. Ett abonnemangssystem borde kunna ge abonnenten tillgång till nya kartkopior varje år, för vissa områden med livlig utveckling kanske en gång i halvåret. Varje registerkarta som inte är dagsaktuell kan dock vara förrädisk att utnyttja. Utöver leveransen av kartkopiorna måste således länslantmäterikontoret vara berett att lämna en daglig och mycket omfattande telefonservice med upplysningar om den senaste tidens förändringar i kartbilden. Om dessa förutsättningar kan uppfyllas borde således även en statlig fastighetsregistermyndighet på länsplanet kunna ge en i stort sett godtagbar kartservice, i vart fall för orter där exploatering eller sanering är av måttlig omfattning. Lösningen synes dock för många

kommuners del innebära en klar försämring jämfört med nuläget.

Den föreslagna nya fastighetsbildningslagen innebär att fastighetsregistreringen blir slutfasen i fastighetsbildningen och att de nybildade fastigheterna inte blir fullgångna, förrän de registrerats. Detta förhållande talar för att kommunerna tidsmässigt borde behärska även registreringen, så att inte ett dröjsmål härvidlag äventyrar hela exploateringsprocessen, som ju kommunerna har god kontroll över i övrigt. Å andra sidan är fastighetsregistrering väsentligt mindre omfattande än fastighetsbildning, varför risken för tidsförlust också borde vara mindre. Om en viss prioritering av registreringsuppgifterna vid länslantmäterikontoren sker och om ADB-resurserna blir tillräckliga borde i normalfallet registrering av visst ärende kunna ske inom en vecka.

Mot den ovan skisserade bakgrunden kan vi ej helt instämma i majoritetsförslaget att överlantmätarna generellt skulle vara fastighetsregistermyndighet. Vi är dock beredda att godta förslaget som en huvudregel, varifrån Kungl. Maj:t skall kunna göra undantag.

En annan fråga som inte ägnats så stort utrymme i betänkandet är genomförandet av det nya fastighetsregistersystemet och behovet av särskilda övergångsbestämmelser rörande huvudmannskapet med anledning härav. På denna punkt kommer vi att nedan framföra ett eget kompletterande förslag.

3.3 Allmänt

Enligt vår mening synes majoritetsförslaget i allt för hög grad vara präglad av en strävan att bevara och bygga ut den statliga lantmäteriorganisationen. Vi menar att det väsentliga bör vara att åstadkomma en organisation som utan att rättssäkerheten efterlämnas ger maximal effektivitet. Tidsfaktorn är härvid mycket viktig. Väntetiderna på insatser från det statliga lantmäteriets sida har ofta ej räknats i månader utan i år. Omkring 75 % av lantmäteriverksamheten

ingår som ett led i exploateringsprocessen. Bruttoinvesteringarna för byggnads- och anläggningsarbeten i Sverige torde för närvarande uppgå till i runt tal 25 miljarder kr. om året. Detta innebär att bara en månads försening av varje byggnads- och anläggningsprojekt skulle kunna medföra räntekostnader och andra utgifter, som överstiger hela den årliga bruttokostnaden för statlig och kommunal lantmäteriverksamhet tillsammans.

Långa väntetider är ej enbart en ekonomisk fråga. Det kan också sägas vara en rättssäkerhetsfråga att sakägarna ej behöver vänta för länge på ett förrättningsavgörande.

På kommunalt håll är man väl medveten om lantmäteriverksamhetens betydelse för samhällsbyggandet. Sålunda framhöll dåvarande Stadsförbundet i sitt remissyttrande över förslaget till ny fastighetsbildningslag att fastighetsbildningsfrågorna i största möjliga utsträckning borde kunna anförtros kommunala organ under förutsättning av tillgång till därför kompetent personal. Man betonade att det självfallet är »ett starkt kommunalt intresse att med hänsyn till det nära sambandet mellan planläggningen och fastighetsbildningen kunna ombesörja dessa angelägenheter i egen regi». Förbundet framhöll vidare det angelägna i att kommuner med tillgång till kompetent personal finge handha även fastighetsregistreringen.

4 Reservanternas förslag

Eftersom vi på flera väsentliga punkter ej kan instämma i majoritetsförslaget har vi ansett det riktigt att framlägga ett eget förslag. Detta är ej så detaljerat som majoritetsförslaget, då vi avsiktligt velat inskränka oss till att belysa skillnader av mera principiell art. Förslagets huvuddrag presenteras i detta avsnitt, och i nästa avsnitt framlägger vi ett utkast till lag om huvudmannaskap. Vi har eftersträvat en organisationslösning som ger hög effektivitet utan att rättssäkerheten eftersätts.

4.1 Lokal organisation

Fastighetsbildning

Vårt förslag är liksom majoritetsförslaget uppbyggt på grundprincipen att det generella ansvaret för fastighetsbildningen på det lokala planet skall vara statligt. Vi föreslår dock ej något statligt fastighetsbildningsmonopol, utan kommunen kan få organisera egen fastighetsbildningsmyndighet, själv eller i förening med annan kommun, om den anser sig behöva detta. Ett par väsentliga fördelar ernås härmed. De kommunala organisationer, som under de senaste decenniernas intensiva samhällsbyggande på ett övertygande sätt bevisat sin effektivitet, kan sålunda bevaras intakta samtidigt som det statliga lantmäteriet bevaras och inriktas på uppgifter, vilka det är väl ägnat att fullgöra. Vidare bör kommunernas rätt att välja mellan statlig och kommunal fastighetsbildning skapa något av en konkurrenssituation, som kan verka stimulerande på såväl statliga som kommunala fastighetsbildningsenheters insatser.

Kommun skall således ha rätt att inrätta kommunal fastighetsbildningsmyndighet efter anmälan till Kungl. Maj:t. Inrättandet skall normalt ske vid tidpunkt som Kungl. Maj:t bestämmer, dock *senast inom tre år* efter anmälan. Speciella regler behövs för inrättande av kommunal fastighetsbildningsmyndighet dels vid tidpunkten för ikraftträdandet av den nya organisationen av lantmäteriväsendet (nedan kallad ikraftträdandet), dels vid tidpunkten för den sammanläggning av kommuner inom kommunblocken som ej ägt rum tidigare. Ikraftträdandet torde ske samtidigt med införandet av den nya fastighetsbildningslagen eller sannolikt den 1 januari 1972; kommunreformen avses vara genomförd den 1 januari 1974.

Vid ikraftträdandet skall kommun *omedelbart* få inrätta fastighetsbildningsmyndighet i den nya fastighetsbildningslagens mening antingen för kommunens hela område eller för en del därav, om kommunal fastighetsbildning dittills förekommit inom kommunen. Berörd kommun skall inge anmälan

härom till Kungl. Maj:t före ikraftträdandet. I anmälan som avser del av kommun skall anges när kommunen önskar inrätta fastighetsbildningsmyndighet för återstoden av kommunen. Kungl. Maj:t bestämmer tidpunkten med iakttagande av treårsregeln.

Vid *kommunsammanläggning* äger den nya kommunen rätt att *omedelbart* få överta fastighetsbildningen inom kommunens hela område, om kommunal fastighetsbildningsmyndighet finns inom någon av de kommuner som ingår i sammanläggningen. Härvid skall anmälas till Kungl. Maj:t hur den nya kommunen avser att ordna fastighetsbildningen.

Kommun, som ej längre önskar ombesörja fastighetsbildningen inom sitt område, anmäler detta till Kungl. Maj:t, som beslutar om och när staten skall överta fastighetsbildningen. Det skall alltså ej föreligga någon automatisk skyldighet för staten att i sådana fall överta fastighetsbildningen.

Vårt alternativ förutsätter statliga produktiva enheter i anslutning till alla eller de flesta länslantmäterikontor och i vissa fall även lokalt. Dessa enheter skall fungera som fastighetsbildningsmyndighet i kommuner som saknar egen sådan. De skall vidare normalt handlägga fastighetsbildningsförrättningar för lantbruksändamål och efter överenskommelse även andra förrättningar inom kommuner med egen fastighetsbildningsmyndighet. Om kommun i sin tjänst har förrättningslantmätare med speciell inriktning på lantbruksförrättningar bör sådana ärenden kunna handläggas även av kommunal fastighetsbildningsmyndighet. Antalet statliga enheter i ett län får givetvis anpassas främst efter arbetsvolymen i länet och dess yta samt efter antalet kommunala fastighetsbildningsmyndigheter. I vissa fall torde en produktiv statlig enhet vara tillfyllest; i något län kanske den statliga fastighetsbildningen bör ombesörjas av enhet i annat län.

Fastighetsregistrering

Vi föreslår den avvikelser från majoritetsförslaget att kommun som kan visa särskilda

skäl härför efter prövning av Kungl. Maj:t skall kunna få inrätta egen fastighetsregistermyndighet. Denna möjlighet skall i princip vara förbehållen vissa större kommuner med egen fastighetsbildningsmyndighet. Fastighetsregisterföraren bör ej få tjänstgöra som förrättningsman i fastighetsbildningsmyndighet och ej heller vara underställd sådan befattningshavare. Normalt torde självfallet såväl fastighetsbildning som fastighetsregistrering komma att förläggas till samma kommunala förvaltning. En praktisk lösning vore härvid att den för fastighetsregistreringen ansvarige fungerade som chef. I kommun som ej inrättar fastighetsregistermyndighet skall överlantmätaren tjänstgöra som sådan myndighet, vilket sålunda blir huvudregel.

Som vi framhållit ovan är fastighetsregisterreformen ännu åtskilligt oskarp i konturerna. Det förefaller också osannolikt att den överallt skulle kunna vara fullt genomförd till den 1 januari 1972, den tidpunkt då alla stadsregister enligt majoritetsförslaget skulle överföras till överlantmätna. Ett sådant överförande mitt under pågående teknisk systemomläggning medför enligt vår mening risk för rent kaotiska förhållanden. Överförandet för viss kommun synes böra ske antingen innan systemomläggningen där påbörjats eller sedan den helt genomförd. Det torde därför knappast vara möjligt att välja samma tidpunkt för överförandet överallt. Vi föreslår därför den ytterligare ändringen i majoritetsförslaget att tidpunkten då viss kommuns fastighetsregister överföres till överlantmätaren skall fastställas av Kungl. Maj:t efter hörande av kommunens styrelse.

Fastighetsbildningsförrättningarnas originalakter bör normalt förvaras hos fastighetsregistermyndigheten. Beträffande kommuner där överlantmätaren är registermyndighet bör således han förvara originalakterna och byggnadsnämnden får nöja sig med kopior, exempelvis på mikrofilm. För andra kommuner blir förhållandet omvänt. Detta resonemang gäller de nyare och nytillkommande akterna.

Det finns emellertid också akter av äldre

årgång. Som lämplig tidsgräns mellan äldre och nyare akter synes man med hänsyn till arkivvolymen kunna sätta år 1917. Det rör sig härvidlag om ett mycket stort arkivmaterial från 1600-talet och framåt. Dessa akter är av betydelse inte enbart vid lantmäteriteknisk forskning utan de har också ett betydande värde i t. ex. rättshistoriskt och kulturhistoriskt avseende. Underhåll och renovering av dessa akter med tillhörande kartor erbjuder särskilda problem.

Vi föreslår, att de äldre arkivalierna som redan förvaras vid länslantmäterikontoren, bibehållas där. Likaså bör äldre akter i arkiv, tillhörigt kommun med egen fastighetsregistermyndighet, bibehållas där.

Undantag från huvudreglerna om aktförvaring måste kunna förekomma, där särskilda förhållanden påkallar det. För överföring av akter mellan länslantmäterikontor och byggnadsnämnder bör gälla en övergångstid om förslagsvis tre år.

Mätning sväsende

Majoritetsförslaget ger kommunerna möjlighet att själva handha de till mätning sväsendet hänförliga arbetsuppgifterna. Vi har ingen erinran mot denna lösning i och för sig men vill starkare än vad majoriteten synes oss ha gjort betona mätning sväsendets utomordentligt stora betydelse inte bara för fastighetsbildningen utan även för kommunalteknik och samhällsbyggande i övrigt.

Vi har därför i den föreslagna lagen om huvudmannaskap ägnat ett särskilt kapitel åt mätning sväsendet. Det framgår härav att lantmäteristyrelsen skall ha överinseendet över mätning sväsendet i riket och att det lokala ansvaret härvidlag skall åvila byggnadsnämnderna. Detta innebär att den ordning som för närvarande enligt den s. k. 1936 års kungörelse råder i vissa företrädesvis större kommuner skulle utsträckas till att gälla alla kommuner. Det bör på sikt leda till att byggnadsnämnderna t. ex. lägger upp stornät, primärkartor och översiktsskator. De myndigheter, företag och enskilda som skall utföra projektering, byg-

gande eller liknande inom kommunen kan således få service i detta viktiga avseende på samma ställe som huvuddelen av övrig information skall hämtas, nämligen hos kommunalförvaltningen. Byggnadsnämnden kan härigenom också åstadkomma en bättre styrning och samordning på det mätningstekniska och karttekniska området inom kommunen med sikte på bättre kvalitet och lägre kostnader.

4.2 Länsorgan

Man kan diskutera om det verkligen behövs en lantmäterimyndighet på länsplanet. Sålunda anför länsdemokratiutredningen (betänkandet »Förvaltning och folkstyre» SOU 1968: 47 sid. 224):

»Flera skäl talar emellertid för att de funktioner som i dag åvilar överlantmätaren i framtiden kan dels överföras på andra organ, framför allt primärkommunerna och lantmäteristyrelsen, dels ombesörjas av landstinget. En kommunalisering av mätning sväsendet kommer därvid troligen att innebära att de olika förrättningarna efter sedvanlig besvärstid kommer att erhålla laga kraft utan särskild fastställelseprövning. Därmed skulle en stor del av överlantmätarens arbetsuppgifter försvinna.»

Med hänsyn bl. a. till den bevakning av det allmännas intresse som enligt 15 kap. 8 § i lagrådsremissen till ny fastighetsbildningslag skall åligga överlantmätaren har vi dock funnit att denna befattning bör bibehållas. Det är emellertid uppenbart att länslantmäterikontoret får andra och väsentligt mindre omfattande arbetsuppgifter i vårt alternativ än i majoritetsförslaget. Bland de uppgifter som enligt vår mening bör åvila överlantmätarna kan förutom nyssnämnda bevakning i fastighetsbildningsärenden nämnas fastighetsregistrering åt vissa kommuner och arkivvård. Härtill kommer bl. a. behov av en omfattande service i olika lantmäterifrågor åt länsstyrelse, domstolar och andra myndigheter och åt allmänheten samt ledning av och medverkan i de statliga enheternas produktion.

För närvarande står de kommunala fastighetsbildningsorganen, stadsingenjörskon-

toren, under överinseende av lantmäteristyrelsen genom dess stadsbyrå, och överlantmätarna har ej annan befattning med de kommunala enheterna än att de fastställer vissa förrättningar, som representerar en obetydlig del av förrättningsvolymen. Denna ordning fungerar i princip väl, även om stadsbyråns resurser länge varit i knappaste laget för att medge myndighetsutövning och service i önskvärd omfattning. Övervaknings- och servicebehovet torde ej bli så stort eller frekvent att överinseendet generellt bör få tyngdpunkten förlagd till regionala instanser. Det skulle knappast heller vara möjligt att utrusta varje län med adekvata personalresurser för en sådan verksamhet. Vi anser sålunda att det statliga överinseendet över kommunala fastighetsbildningsorgan liksom hittills bör koncentreras till lantmäteristyrelsen.

Majoritetsförslaget innebär en kraftig förstärkning av länskontoren, som bl. a. skulle svara för en ökad andel av produktionen. Personalstyrkan skulle öka från 440 till 749 anställda. I vårt alternativ bör personalstyrkan till att börja med kunna bibehållas vid i stort sett oförändrad nivå, och på längre sikt ter sig en viss nedskärning möjlig.

4.3 Centralorgan

Ett statligt centralorgan på lantmäteriväsendets område kan knappast undvaras. Därmed är dock icke sagt att det skall vara ett separat lantmäteriverk. Med hänsyn till fastighetsbildningens nära anknytning till den fysiska planeringen förefaller en organisatorisk samordning av dessa funktioner på riksplanet ligga nära till hands. Även de uppgifter som nu åvilar rikets allmänna kartverk har klart samband med lantmäteri i övrigt. Eftersom det ej synes ingå i utredningens uppgifter att till behandling uppta organisationsfrågor utanför lantmäteriväsendet väcker vi inget förslag härvidlag men har ändå ansett oss böra peka på den antyd- da samordningsproblematiken.

Vårt förslag innebär frihet för kommunerna att anordna egna organ för fastig-

hetsbildning och mätningväsende samt i viss utsträckning också fastighetsregistrering. Detta skulle betyda en mindre statlig personalkader än som förutsatts i majoritetsförslaget. Den föreslagna administrativa avdelningen inom lantmäteristyrelsen, som bl. a. har till uppgift att fungera som ett ledande stabsorgan för den statliga lantmäteriorganisationen, bör därför i vårt alternativ skäras ner och få ställning som byrå.

I övrigt finner vi den föreslagna uppbyggnaden av lantmäteristyrelsen i allt väsentligt väl ägnad att fungera även i vårt alternativ.

4.4 Genomförande

Vårt alternativ innebär att det statliga lantmäteriet ej kan vara statiskt utan kommer att påverkas av nyetablering och möjligen även avveckling av kommunala lantmäterienheter. Framförallt torde dessa följdverkningar uppträda vid ikraftträdandet och vid kommunsammanläggningarna ett par år senare. Den av oss föreslagna kommunala självbestämmanderätten på lantmäteriområdet kommer emellertid även därefter att ställa krav på en flexibel statlig lantmäteriorganisation.

Före ikraftträdandet förutsättes kommun, som för närvarande har eget fastighetsbildningsväsende, anmäla till Kungl. Maj:t om den önskar inrätta *fastighetsbildningsmyndighet* i nya fastighetsbildningslagens mening för hela kommunen eller del därav. Sannolikt kommer väl härvid de flesta berörda kommuner att inlämna sådan anmälan, samtidigt som man bör räkna med att några kommunala enheter avvecklas. Totalt sett bedömer vi att en viss förskjutning från statlig till kommunal förrättningshandläggning kommer att äga rum men att denna förskjutning kommer att bli relativt måttlig.

Liknande problem torde uppkomma vid senare kommunsammanläggningar. Om någon av de i sammanläggningen ingående kommunerna, kanske med en större tätort, har fastighetsbildning i egen regi, torde den nya större kommunen vanligen komma att önska kommunal fastighetsbildning inom

hela sitt område. Även i detta skede torde dock en eventuell övergång från statlig till kommunal förrättningshandläggning komma att bli av måttlig omfattning.

Vi har studerat lantmäteriförrättningarna under år 1967 — det senaste år för vilket vi haft statistiska uppgifter tillgängliga. Under detta år handlades i landet omkring 45 000 förrättningar, varav ungefär 26 000 av statliga förrättningsmän och ca 19 000 av kommunala. Hur dessa handlagda förrättningar fördelar sig på kommuner och kommunblock är oss ej bekant. Men vi vet att det år 1966 ingavs ansökningar om likaledes ungefär 45 000 förrättningar. Av dessa var ca 26 000 lokaliserade dels till kommunblock där all fastighetsbildning var kommunalt handlagd, dels till sådana kommunblock, där kommunala och statliga enheter samtidigt var verksamma antingen inom samma kommun eller inom skilda kommuner i blocket. Om således all fastighetsbildning inom nämnda kommunblock skulle komma att överföras till kommunala organ som en sammanlagd effekt av kommunaliseringar vid ikraftträdandet och kommunsammanslagningarna, skulle detta i runt tal representera en ökning från 19 000 till 26 000 eller med 7 000 ärenden. För personalkategorierna lantmätare representerar denna förrättningsvolym något sådant som 25 lantmätare — ungefär samma antal som lantmäteristyrelsen skulle förstärkas med. Det anförda bör betraktas som ett räkneexempel, avsett att illustrera storleksordningen.

Det är givetvis svårt att bedöma hur många kommuner som kommer att ansöka om att få ordna *fastighetsregistrering* i egen regi. Konsekvenserna på personalsidan av kommunernas ställningstagande till fastighetsregistreringen blir under alla förhållanden obetydliga.

En viss successiv uttunning jämfört med nuläget av den statliga lokalt stationerade lantmäteripersonalen räknar vi sålunda med under 1970-talet samtidigt som kommunerna behöver nyrekrytera personal i ungefär motsvarande mån. Vidare förutsätter både majoritetsförslaget och vårt förslag en betydande personell upprustning av lantmäteri-

styrelsen. Den statliga personal som kan behöva omplaceras bör således ofta antingen kunna söka kommunal tjänst i orten eller förflyttas till annan statlig tjänst. Berörda kommuner bör uppmanas att vid tjänstetillsättningar lämna företräde till statlig personal som skall omplaceras.

5 Lagutkast

Lag om huvudmannaskap för fastighetsbildning, fastighetsregistrering och mätningsväsende

Gemensamma bestämmelser

1 §

Överinseendet beträffande fastighetsbildning, fastighetsregistrering och mätningsväsende ankommer på lantmäteristyrelsen enligt särskilt utfärdade föreskrifter.

1 kap. Fastighetsbildning

2 §

Överlantmätaren leder den statliga fastighetsbildningsverksamheten i länet och utövar i fastighetsbildningslagen angivna befogenheter.

3 §

I varje kommun skall finnas en fastighetsbildningsmyndighet med de uppgifter som anges i fastighetsbildningslagen den — — — eller eljest i särskild ordning tillägges myndigheten. Sådan myndighet, som må vara gemensam för två eller flera kommuner, är statlig såvida icke annat följer av bestämmelserna i 4 §.

4 §

Kommun äger att efter anmälan till Kungl. Maj:t inrätta kommunal fastighetsbildningsmyndighet. Inrättandet sker vid tidpunkt som Kungl. Maj:t bestämmer, dock senast tre år efter gjord anmälan, såvida annat ej följer av andra och tredje styckena.

Om vid ikraftträdandet av den nya organisationen för lantmäteriväsendet kommunal fastighetsbildningsorganisation verkar inom kommunen äger kommun inrätta fastighetsbildningsmyndighet för kommunens hela område eller för del därav. Anmälan härom skall ingivas till Kungl. Maj:t senast — — — före den nya organisationens ikraftträdande.

Om vid kommunsammanläggning kommunal fastighetsbildningsmyndighet finns i någon av de i sammanläggningen ingående kommunerna äger den nybildade kommunen rätt att handhava fastighetsbildningsverksamheten inom kommunens hela område eller inom del därav. Anmälan härom skall ingivas till Kungl. Maj:t senast — — — före kommunsammanläggningens ikraftträdande.

Avser anmälan enligt andra eller tredje styckena del av kommun skall tillika anges när kommunen önskar inrätta fastighetsbildningsmyndighet för återstående delar av kommunen. Inrättandet sker vid tidpunkt som Kungl. Maj:t bestämmer, dock senast tre år efter gjord anmälan.

Önskar kommun ej längre ombesörja fastighetsbildningsverksamheten inom sitt område skall anmälan härom inges till Kungl. Maj:t som beslutar om och när statligt övertagande av fastighetsbildningsverksamheten skall ske.

5 §

Om fastighetsbildningsmyndighetens sammansättning stadgas i 4 kap. fastighetsbildningslagen.

Till förrättningslantmätare må endast utses person med i — — — angiven kompetens.

6 §

Ansökan till kommunal fastighetsbildningsmyndighet om förrättning rörande mark som skall användas för jordbruks- eller skogsbruksändamål skall tillställas överlantmätaren, vilken uppdrager handläggningen åt

lämplig statlig eller kommunal förrättningsman.

Annan förrättning än som nyss sagts må efter framställning från kommunal fastighetsbildningsmyndighet av överlantmätaren uppdragas åt statlig förrättningsman.

2 kap. Fastighetsregistrering

7 §

Central databehandling av fastighetsregistreringsuppgifter ankommer på lantmäteristyrelsen.

8 §

Fastighetsregistermyndighet består av fastighetsregisterförare med de uppgifter som anges i 19 kap. fastighetsbildningslagen den — — —.

Fastighetsregisterförare är överlantmätaren såvida icke Kungl. Maj:t efter framställning från kommun förordnar att kommunal fastighetsregisterförare skall finnas inom kommunen.

9 §

Till fastighetsregisterförare må endast utses person med i — — — angiven kompetens.

Den som tjänstgör som fastighetsregisterförare får ej vara förrättningsman i fastighetsbildningsmyndighet eller vara underställd sådan befattningshavare.

Fastighetsregisterförare har att i den ordning som särskilt föreskrives förvara fastighetsbildningsakterna.

10 §

Utan hinder av bestämmelserna i 8 och 9 §§ skall stadsingenjör eller annan befattningshavare, som vid denna lags ikraftträdande tjänstgör som fastighetsregisterförare inom kommun eller del därav fungera som fastighetsregistermyndighet inom området i fråga tills Kungl. Maj:t förordnar annorlunda.

11 §

Inom varje kommun svarar byggnadsnämnden för tillsynen å det lokala mättningsväsendet.

Önskar kommun utföra mättningstekniska eller andra göromål som ingår i fastighetsbildningsförrättning handlagd av statlig myndighet bestämmer överlantmätaren efter samråd med byggnadsnämnden i vilken utsträckning sådana göromål skall utföras av kommunal mättningsenhet eller genom dess försorg. Sådant beslut skall avse en tid av minst tre år.

Bilaga 1 Förteckning över vissa författningar

I bilagan förtecknas vissa viktigare författningar rörande fastighetsbildning, fastighetsbestämning, fastighetsregistrering, förrättningar för fastighetsamverkan och mätningssuppgifter i anslutning till planering och byggande.

(Förkortningar i bilagan:

KF Kungl. förordning

KK Kungl. kungörelse)

Lag 14 juni 1907 (nr 36 sid. 1) om nyttjanderätt till fast egendom (5 kap. 1 §)

KF 13 juni 1908 (nr 74) ang. jordregister

Lag 12 maj 1917 (nr 189) om expropriation (26 §)

Lag 12 maj 1917 (nr 269) om fastighetsbildning i stad

KF 12 maj 1917 (nr 281) med närmare föreskrifter om fastighetsregister för stad

KF 17 december 1920 (nr 850) ang. sättet för utförande av vissa mätningsarbeten m. m. (mätningförfattning)

Lag 13 juni 1921 (nr 299) om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfälliga ägor och rättigheter

Lag 18 juni 1925 (nr 334) om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område (ensittarlagen)

Lag 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet

Lag 18 juni 1926 (nr 336) om sammanläggning av fastigheter å landet

Lag 25 april 1930 (nr 99) om delning av fastighet vid ändring i rikets indelning m. m.

Lag 17 juni 1932 (nr 223) med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län

(dalalagen)

Lag 2 juni 1933 (nr 269) om ägofred

KK 26 juni 1936 (nr 367) med vissa föreskrifter om mätningssväsendet och fastighetsregisterväsendet i rikets städer

Gruvlag 3 juni 1938 (nr 314, 21 och 26 §§)

Lag 3 september 1939 (nr 608) om enskilda vägar

Lag 30 juni 1943 (nr 431) om allmänna vägar (19 a och 31 b §§)

Byggnadslag 30 juni 1947 (nr 385)

Lag 27 februari 1948 (nr 96) med särskilda bestämmelser om fastighetsbildning inom vissa områden av stad

KK 1 juni 1951 (nr 361) ang. utseende av annan än i lantmäteriväsendet anställd lantmätare att i distriktslantmätarens ställe handlägga vissa på denne ankommande förrättningar m. m.

Lag 18 april 1952 (nr 152) om sammanföring av samfällid vägmark och av järnvägsmark med angränsande fastighet m. m.

KK 5 mars 1954 (nr 86) om prövning av vissa ärenden rörande fastighetsredovisning och fastighetsbildning

Byggnadsstadga 30 december 1959 (nr 612)

Lag 5 maj 1960 (nr 130) om fiskevårdsområden

Lag 6 juni 1962 (nr 270) om äganderättsutredning, lagfart och sammanläggning av fastigheter i vissa fall

Lag 25 maj 1962 (nr 166) ang. förbud mot sämjedelning av fast egendom

Lag 11 december 1964 (nr 783) med vissa bestämmelser angående fastighetsbildning efter ändring i kommunal indelning m. m.

Lag 16 december 1966 (nr 700) om vissa gemensamhetsanläggningar

- KK 28 maj 1968 (nr 379) om uppläggande av nytt fastighetsregister, m. m.
- Lag 29 november 1968 (nr 578) om erkännande av privat jorddelning som fastighetsbildning (legaliseringslag)
- Lag 29 november 1968 (nr 579) med vissa bestämmelser om förvärv av område av fastighet
- Lag 23 maj 1969 (nr 140) om rätt för innehavare av järnväg att påkalla ägoutbyte

Bilaga I Förtäckning över

I bilagan förtäckas vissa viktigare förtäckningar rörande fastighetsbildning, fastighetsbestämning, fastighetsregistrering, förtäckningar för fastighetsförvärf och annan lagstiftning i samband med fastighetsförvärf och byggnadsförtäckningar i bilagan:

KK Kungl. kungäro
 KF Kungl. förordning

Lag 14 juni 1907 (nr 36 sid. 1) om nytt jordvärd till länsgårdarna (2 kap. 1 §)

KF 13 juni 1908 (nr 74) ang. jordvärdar

Lag 13 maj 1917 (nr 189) om exportlön (26 §)

Lag 12 maj 1917 (nr 169) om fastighetsbildning i stad

KF 12 maj 1917 (nr 381) med närmare föreskrifter om fastighetsregister för stad

KF 17 december 1920 (nr 826) ang. skatteförutinnan av vissa allmogegårdarna m. m. (inbördesförordning)

Lag 13 juni 1921 (nr 289) om förvärfning av bostadsfastigheter och ämnad bostadsfastigheter

Lag 18 juni 1922 (nr 324) om rätt i vissa fall för styrelseaktiva att införas som styrelseaktiva uppåt till områden (en-aktiva)

Lag 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord i län

Lag 18 juni 1926 (nr 326) om sammanslagning av fastigheter i län

Lag 27 april 1929 (nr 99) om delning av fastigheter vid äktning i liets indelning m. m.

Lag 17 juni 1932 (nr 225) med särskilda bestämmelser om delning av jord i län

den inom vissa delar av Kopparbergs län

Bilaga 2 Lantmäteriets procentuella andel av förrättningar och tomtindelningar år 1968

Med användning av de till lantmäteristyrelsen avlämnade årsredogörelserna för år 1968 har undersökts hur antalet inkomna förrättningar och tomtindelningar fördelade sig mellan det statliga lantmäteriet och andra organ, dvs. kommunala mättningsorganisationer och särskilt förordnade förrättningsmän. Till följd av en av utredningen begärd komplettering av årsredogörelserna har materialet kunnat sorteras kommunblocksvis. Följande tabell anger lantmäteriets procentuella andel av antalet förrättningar och tomtindelningar som begärts i kommunblocken år 1968.

Län Kommun- block	Lantmäteriets andel (%)				
	0	24,9	49,9	74,9	99,9

Län Kommun- block	Lantmäteriets andel (%)				
	0	24,9	49,9	74,9	99,9
<i>AB län</i>					
Bollmora		×			
Danderyd	×				
Gustavsberg					×
Hallstavik					×
Handen				×	
Huddinge		×			
Jakobsberg		×			
Lidingö	×				
Märsta			×		
Nacka		×			
Norrtälje				×	
Nynäshamn			×		
Rimbo					×
Roslags-Näsby	×				
Sollentuna	×				
Solna/					
Sundbyberg	×				
Stockholm	×				
Södertälje			×		
Träkvista/					
Tappström					×
Tumba		×			
Upplands-Väsby					×
Vallentuna					×
Vaxholm	×				
Åkersberga					×
Östhammar					×

Län Kommun- block	Lantmäteriets andel (%)				
	0	24,9	49,9	74,9	99,9

<i>C län</i>					
Alunda					×
Enköping				×	
Kungsängen					×
Skutskär					×
Tierp				×	
Uppsala			×		
Örbyhus/ Österbybruk					×
<i>D län</i>					
Eskilstuna			×		
Flen					×
Katrineholm			×		
Nyköping			×		
Oxelösund					×
Strängnäs				×	
Vingåker					×
<i>E län</i>					
Boxholm					×
Finspång					×
Kisa				×	
Linköping				×	
Mjölby				×	
Motala				×	
Norrköping		×			
Söderköping				×	
Valdemarsvik					×
Åtvidaberg		×			
Ödeshög					×
Österbymo					×
<i>F län</i>					
Aneby					×
Eksjö			×		
Gislaved					×
Gnosjö					×
Hyltebruk					×
Jönköping			×		
Nässjö		×			
Sävsjö					×
Tranås		×			
Vaggeryd/ Skillingaryd					×
Vetlanda				×	
Värnamo				×	

Län Kommun- block	Lantmäteriets andel (%)					
	0	0,1- 24,9	25,0- 49,9	50,0- 74,9	75,0- 99,9	100
<i>G län</i>						
Alvesta			×			
Lessebo					×	
Ljungby		×				
Markaryd/ Strömsnäs- bruk					×	
Tingsryd					×	
Växjö	×					
Åseda/Lenhovda					×	
Älmhult			×			
<i>H län</i>						
Borgholm					×	
Emmaboda			×			
Hultsfred/ Virserum					×	
Högsby					×	
Kalmar		×				
Mönsterås		×				
Mörbylånga				×		
Nybro		×				
Oskarshamn		×				
Torsås					×	
Vimmerby			×			
Västervik			×			
<i>I län</i>						
Visby				×		
<i>K län</i>						
Karlshamn		×				
Karlskrona			×			
Olofström		×				
Ronneby			×			
Sölvesborg			×			
<i>L län</i>						
Broby					×	
Bromölla					×	
Båstad			×			
Hässleholm					×	
Klippan					×	
Kristianstad		×				
Osby					×	
Perstorp					×	
Simrishamn				×		
Tomelilla					×	
Åstorp				×		
Ängelholm		×				
Örkelljunga					×	
<i>M län</i>						
Bjuv		×				
Eslöv			×			
Hälsingborg	×					
Höganäs			×			
Hörby					×	
Höör				×		
Kävlinge				×		
Landskrona	×	×				

Län Kommun- block	Lantmäteriets andel (%)					
	0	0,1- 24,9	25,0- 49,9	50,0- 74,9	75,0- 99,9	100
<i>Lomma</i>						
Lomma		×				
<i>Lund</i>						
Lund				×		
<i>Malmö</i>						
Malmö		×				
<i>Sjöbo</i>						
Sjöbo				×		
<i>Skurup</i>						
Skurup						×
<i>Svalöv</i>						
Svalöv				×		
<i>Trelleborg</i>						
Trelleborg				×		
<i>Vellinge</i>						
Vellinge				×		
<i>Ystad</i>						
Ystad				×		
<i>N län</i>						
<i>Falkenberg</i>						
Falkenberg				×		
<i>Halmstad</i>						
Halmstad				×		
<i>Kungsbacka</i>						
Kungsbacka						×
<i>Laholm</i>						
Laholm					×	
<i>Varberg</i>						
Varberg				×		
<i>O län</i>						
<i>Gravarne</i>						
Gravarne						×
<i>Göteborg</i>						
Göteborg		×				
<i>Kungälv</i>						
Kungälv				×		
<i>Lysekil</i>						
Lysekil				×		
<i>Munkedal</i>						
Munkedal						×
<i>Mölnadal</i>						
Mölnadal		×				
<i>Mölnlycke</i>						
Mölnlycke						×
<i>Orust</i>						
Orust						×
<i>Partille</i>						
Partille		×				
<i>Stenungsund</i>						
Stenungsund						×
<i>Strömstad</i>						
Strömstad						×
<i>Tanumshede</i>						
Tanumshede						×
<i>Tjörn</i>						
Tjörn						×
<i>(Skärhamn)</i>						
Uddevalle				×		
<i>Öckerö</i>						
Öckerö						×
<i>P län</i>						
<i>Alingsås</i>						
Alingsås				×		
<i>Bengtsfors</i>						
Bengtsfors				×		×
<i>Borås</i>						
Borås				×		
<i>Färgelanda</i>						
Färgelanda						×
<i>Herrljunga</i>						
Herrljunga						×
<i>Kinna</i>						
Kinna						×
<i>Lerum</i>						
Lerum						×
<i>Lilla Edet</i>						
Lilla Edet				×		
<i>Mellerud</i>						
Mellerud						×
<i>Surte</i>						
Surte						×
<i>Svenljunga</i>						
Svenljunga						×
<i>Tranemo</i>						
Tranemo						×
<i>Trollhättan</i>						
Trollhättan		×				
<i>Ulricehamn</i>						
Ulricehamn				×		
<i>Värgårda</i>						
Värgårda						×
<i>Vänersborg</i>						
Vänersborg				×		
<i>Amäl</i>						
Amäl				×		
<i>R län</i>						
<i>Falköping</i>						
Falköping				×		
<i>Grästorp</i>						
Grästorp				×		
<i>Gullspång</i>						
Gullspång						×
<i>Götene</i>						
Götene						×
<i>Habo</i>						
Habo						×
<i>Hjo</i>						
Hjo				×		
<i>Karlsborg</i>						
Karlsborg						×

Län Kommun- block	Lantmäteriets andel (%)					
	0,1- 0	25,0- 24,9	50,0- 49,9	75,0- 74,9	99,9	100
Lidköping			×			
Mariestad				×		
Nossebro					×	
Skara		×				
Skövde			×			
Tibro		×				
Tidaholm		×				
Töreboda			×			
Vara					×	
<i>S län</i>						
Arvika			×			
Filipstad		×				
Forshaga				×		
Grums				×		
Hagfors				×		
Karlstad		×				
Kil				×		
Kristinehamn		×				
Kyrkhede				×		
Munkfors				×		
Skoghall				×		
Storfors				×		
Sunne				×		
Syslebäck				×		
Säffle		×				
Torsby				×		
Åmotfors				×		
Årjäng				×		
<i>T län</i>						
Askersund				×		
Degerfors				×		
Hallsberg		×				
Hällefors				×		
Karlskoga	×					
Kopparberg				×		
Kumla				×		
Laxå				×		
Lindesberg				×		
Nora			×			
Pålsboda				×		
Örebro		×				
<i>U län</i>						
Arboga	×					
Fagersta	×					
Hallstahammar		×				
Heby				×		
Kungsör				×		
Köping	×					
Norberg				×		
Sala		×				
Skinnskatteberg				×		
Surahammar				×		
Västerås	×					
<i>W län</i>						
Avesta				×		
Borlänge		×				
Falun				×		
Hedemora			×			

Län Kommun- block	Lantmäteriets andel (%)					
	0,1- 0	25,0- 24,9	50,0- 49,9	75,0- 74,9	99,9	100
Leksand						×
Ludvika				×		
Malung						×
Mockfjärd						×
Mora						×
Orsa						×
Rättvik						×
Smedjebacken						×
Säter						×
Vansbro						×
Älvdalen						×
<i>X län</i>						
Bergsjö						×
Bollnäs			×			
Edsbyn						×
Gävle				×		
Hofors						×
Hudiksvall				×		
Ljusdal						×
Ockelbo						×
Sandviken		×				
Söderhamn					×	
<i>Y län</i>						
Härnösand			×			
Kramfors						×
Matfors						×
Ramsele						×
Sollefteå						×
Sundsvall			×			
Timrå						×
Ånge						×
Örnsköldsvik			×			
<i>Z län</i>						
Bräcke						×
Hammarstrand						×
Hammerdal						×
Järpen						×
Krokom						×
Strömsund						×
Sveg						×
Svenstavik						×
Östersund		×				
<i>AC län</i>						
Lycksele						×
Nordmaling						×
Norsjö						×
Robertsfors						×
Skellefteå				×		
Sorsele						×
Storuman						×
Umeå				×		
Vilhelmina						×
Vindeln						×
Vännäs						×
Åsele						×

Län	Lantmäteriets andel (%)					
	0,1-	25,0-	50,0-	75,0-	100	
Kommunblock	0	24,9	49,9	74,9	99,9	100

BD län

Arjeplog						X
Arvidsjaur						X
Boden						X
Gällivare						X
Haparanda						X
Jokkmokk						X
Kalix						X
Kiruna						X
Luleå			X			
Pajala						X
Piteå						X
Älvsbyn						X
Övertorneå						X

Totalt antal	8	22	54	41	9	148
---------------------	----------	-----------	-----------	-----------	----------	------------

Motsvarande undersökning har gjorts beträffande år 1966 med följande totala fördelning bland kommunblocken som resultat

	9	18	40	51	12	152
--	---	----	----	----	----	-----

Samma klass-tillhörighet båda undersökningsåren har noterats för 221 block med följande fördelning

	8	15	26	24	3	145
--	---	----	----	----	---	-----

Bilaga 3 Utdrag ur vissa föreskrifter om lantmäteriorganens uppgifter

Lantmäteriinstruktionen (SFS 1965: 794,
ändr. 1968: 357)

— „ — „ — „ — „ — „ — „ — „ — „ — „ — „

2 §

Styrelsen är central förvaltningsmyndighet för ärenden om fastighetsbildning på landet, om lantmäteriväsendet i övrigt, om mätningväsendet enligt de för stad gällande föreskrifterna samt om fastighetsregister, allt i den mån sådana ärenden ej ankomma på annan myndighet.

Styrelsen är chefsmyndighet för lantmäteristaten.

3 §

Det åligger styrelsen särskilt att

leda och ha tillsyn över fastighetsbildningen, lantmäteriväsendet i övrigt samt förändret av jordregister,

ha överinseendet över mätningväsendet samt uppläggandet och förändret av fastighetsregister enligt de för stad gällande bestämmelserna,

leda och ha tillsyn över lantmäteriväsendets arbete med uppläggandet av nytt fastighetsregister,

utöva beslutsfunktioner enligt kungörelsen den 28 maj 1968 (nr 422) om uppläggande av nytt fastighetsregister, m. m.

— „ — „ — „ — „ — „ — „ — „ — „ — „ — „

26 §

Det åligger överlantmätare att inom sitt verksamhetsområde

leda och öva tillsyn över lantmäteriväsendet, taga initiativ till och medverka i

förberedande planeringar och andra åtgärder för en ändamålsenlig fastighetsindelning och en effektivt bedriven lantmäteriverksamhet, bestämma i vilken ordning ärenden skola handläggas särskilt med hänsyn till angelägna investeringsobjekt i samhällsbygget eller verksamheten i fråga om jordbrukets och skogsbrukets rationalisering, verka för samordning av fastighetsbildningen med de åtgärder som planläggas på angränsande områden och utföras av andra myndigheter och organ,

på framställning av domstol, lantmäteristyrelsen, länsstyrelse, lantbruksnämnd eller annan statlig myndighet verkställa utredning och avge utlåtande i ärende hos sådan myndighet, biträda ägodelningsrätt eller annan domstol som sakkunnig, verka för rådgivning och upplysning med syfte att främja jordbrukets och skogsbrukets yttre rationalisering, delta i handläggningen i länsstyrelsen av ärende inom hans verksamhetsområde och i lantbruksnämnden, medverka i arbetet för en ändamålsenlig lokalisering och planläggning av bygghelsen samt för jordbrukets och skogsbrukets yttre rationalisering i övrigt, lämna länsstyrelsen, länsarkitekt, lantbruksnämnden och skogsvårdsstyrelsen uppgifter om fastighetsindelningen som äro av intresse för dessa myndigheter,

föra jordregister och i vissa fall upplägga och föra fastighetsregister enligt de för stad gällande bestämmelserna, enligt styrelsens anvisningar låta upprätta och föra översiktskartor som utvisa fastighetsindelningen samt områden inom vilka planer och särskilda bestämmelser böra beaktas vid fastighetsbildningen,

2. registerbeteckning i nytt fastighetsregister,

3. traktamn, traktindelning och blocknummer vid beteckningsrevision och vid uppläggande av stadsregister,

4. inrättande av ny trakt samt traktens namn vid förande av jordregister och vid förande av stadsregister enligt 13 §,

5. nytt blocknummer vid förande av stadsregister enligt 13 §,

6. överföring från bihang C till bihang B enligt 17 § fjärde stycket,

7. tidpunkt då koordinatregistrering skall införas.

Registerföraren beslutar i övriga frågor enligt denna kungörelse, om ej annat följer av 19 § andra punkten.

Avgörandet av frågor om registerbeteckning för tomt vid förande av stadsregister enligt 13 § skall icke vidare ankomma på länsstyrelsen.

23 §

Lantmäteristyrelsen får uppdraga åt registerförare att besluta i fråga som ankommer på styrelsen enligt denna kungörelse, dock ej i fråga som avses i 22 § första stycket 1.

24 §

Talan mot registerförarens beslut enligt denna kungörelse föres genom besvär hos lantmäteristyrelsen. Föres talan mot registerförarens beslut enligt 19 § skall lantmäteristyrelsen med eget yttrande överlämna ärendet till Kungl. Maj:t för avgörande.

Mot lantmäteristyrelsens beslut i fråga om registerbeteckning får talan ej föras.

25 §

Närmare föreskrifter för tillämpningen av denna kungörelse meddelas av lantmäteristyrelsen.

Om särskilda skäl föreligger med hänsyn till upplägget av nytt fastighetsregister, får styrelsen medge undantag från bestämmelse i kungörelsen, jordregisterförordningen eller fastighetsregisterförordningen.

Arbetsordning för lantmäteristaten (lantmäteristyrelsens meddelande nr 5:1966)

— „ — „ — „ — „ — „ — „ — „ — „ — „ —

7 §

Det åligger överlantmätare att inom sitt verksamhetsområde samordna, leda och öva tillsyn över lantmäteriverksamheten. Överlantmätare skall därvid genom inspektion eller eljest hålla sig underrättad om tillämpad arbetsorganisation och arbetsmetodik ävensom aktivt verka för att brister avhjälpas, att största möjliga likformighet uppnås beträffande arbetsmetodik inom och mellan skilda enheter och att verksamheten bedrivs så enkelt, snabbt och ekonomiskt som möjligt utan att säkerheten eftersättes. Beträffande den tekniska delen av lantmäteriverksamheten skall tillses att denna bedrivs mot bakgrund av den fortgående utvecklingen.

Iakttagelser av överlantmätare brister i administrativt hänseende i förrättningspersonalens arbete eller med avseende på organisation och arbetsmetodik skall han meddela de anvisningar, råd och upplysningar som må finnas erforderliga och där så erfordras bringa frågan till lantmäteristyrelsens kännedom.

Överlantmätare skall tillse att arbetsuppgifterna äro lämpligt fördelade mellan lantmätare som tjänstgöra inom länet. Då särskilda skäl därtill föranleda — exempelvis då specialenhet för visst ändamål finnes inrättad — äger överlantmätare efter samråd med berörda parter föreskriva att förrättning eller uppdrag inom viss del av enhets verksamhetsområde eller vissa slag av förrättningar eller uppdrag inom sådant verksamhetsområde eller del därav överflyttas från enhetens chef till annan lantmätare.

Då berörd part det begär eller överlantmätare finner det lämpligt skall fråga rörande överflyttning av arbetsuppgifter, varom överlantmätaren enligt föreskrifterna i föregående stycke äger besluta, underställas lantmäteristyrelsens prövning.

Överlantmätare skall inom sitt verksam-

hetsområde samordna lantmäteriverksamheten med de åtgärder som på angränsande områden vidtagas av andra länsorgan. Överlantmätare skall sålunda i frågor rörande lokalisering och planläggning av bebyggelsen upprätthålla nära kontakt med länsstyrelsen och övriga berörda länsmyndigheter. Beträffande ärenden som röra jordbrukets och skogsbrukets rationalisering skall överlantmätare från de synpunkter han har att företräda verka för att trygga samordningen mellan samhällsbyggandet i övrigt och den verksamhet som bedrivs inom angivna område. I sina kontakter med andra organ skall överlantmätaren verka för en från allmän och enskild synpunkt lämplig handläggning av förekommande ärenden av gemensam art.

— „ — „ — „ — „ — „ — „ — „ — „ — „ —

Överlantmätare skall årligen före den 1 mars avgiva årsberättelse rörande lantmäteriförhållandena i länet. Sådan årsberättelse skall i nedan nämnd ordning innehålla redogörelse för

utvecklingen inom länet på fastighetsbildningens område, särskilt med hänsyn till översiktlig planering av skilda slag, samt i avseende på planläggningen för tätbebyggelse och för jordbrukets rationalisering,

förhållandet mellan arbetskraftstillgång och arbetsuppgifternas omfattning inom förrättningsorganisationen,

behov av särskilda åtgärder för att åstadkomma ökad effektivitet i lantmäteriets verksamhet inom länet,

anmärkningsvärda dröjsmål, såväl från förrättningsmännens sida vid handläggning av förrättningar och uppdrag som från domstolar och andra myndigheter beträffande handläggning av ärenden, som beröra lantmäteriet,

sådana förhållanden i övrigt, som böra bringas till lantmäteristyrelsens kännedom för att kunna beaktas i dess ämbetsutövning.

— „ — „ — „ — „ — „ — „ — „ — „ — „ —

Överlantmätare skall vidare vara beredd

att årligen före den 1 april inför lantmäteristyrelsen avge redogörelse för iakttagelser och erfarenheter rörande det sätt, varpå arbetet inom förrättningsorganisationen i länet planlägges och utföres, samt för det samråd med övrig personal inom lantmäteristaten i länet som förekommit beträffande arbetsorganisatoriska spörsmål och beträffande fördelning av förrättningar och uppdrag inom och mellan skilda enheter.

— „ — „ — „ — „ — „ — „ — „ — „ — „ —

16 §

Till förrättningsorganisationens uppgifter räknas

förrättningar, som enligt lag skola, efter ansökan av sakägare, utan särskilt förordnande utföras av distriktslantmätare,

förrättningar och uppdrag, vartill lantmätare på grund av sin tjänst förordnas av överlantmätare, länsstyrelse eller lantmäteristyrelsen samt

de uppgifter i övrigt som angivas i lantmäteriiinstruktionen.

Vid tvekan om huruvida förrättning eller uppdrag skall anses ingå i dessa uppgifter skall frågan härom underställas lantmäteristyrelsens prövning.

Då ansökan om uppdrag som avses i 29 § lantmäteriiinstruktionen anses icke kunna mottagas, skall sökanden underrättas härom. Åtnöjes han icke med beslutet skall frågan underställas överlantmätaren.

Organisationsenhet må utföra förrättning eller uppdrag, som icke enligt vad ovan stadgats är att anse såsom tjänsteåliggande, under förutsättning att åtagandet icke medför försening av handläggningen av förrättningar avseende fastighetsbildning för bostads-, industri- och fritidsändamål samt jord- och skogsbrukets rationalisering och icke heller medför väsentlig försening av handläggningen av övriga tjänsteåligganden. Mera tidskrävande förrättningar och uppdrag, vilka icke enligt ovan äro tjänsteåligganden, få icke mottagas för handläggning utan medgivande av lantmäteristyrelsen.

— „ — „ — „ — „ — „ — „ — „ — „ — „ —

Chef för organisationsenhet skall i samarbete med övriga förrättningsmän på enheten svara för den verksamhet, som avser principiella ställningstaganden och översiktliga bedömanden inom skilda delar av enhetens verksamhetsområde. Chef för organisationsenhet skall härvid i samråd med överlantmätaren verka för att de översiktliga utredningar och planer utarbetas som krävas för ställningstaganden, beslut och åtgärder i förrättningsverksamheten.

Chef för organisationsenhet skall aktivt medverka till att erforderligt samråd i ärenden, som kunna beröra enhetens verksamhet, kommer till stånd med företrädare för berörda kommuners beslutande och verkställande organ. I den utsträckning så är möjligt skall enhetschef vidare hålla sig underrättad om arbetet i bl. a. byggnadsnämnder och planeringskommittéer och, i den mån det behövs och är möjligt, bidra med erforderlig service. Härvid skall särskilt beaktas den kommunala verksamheten vad avser bebyggelseplanering, utvecklings- och investeringsplaner, handlingsprogram av skilda slag ävensom naturvårdsfrågor och därmed sammanhängande åtgärder samt åtgärder föranledda av samarbete mellan kommuner.

Chef för organisationsenhet skall svara för att tillfredsställande granskning av handlingar och kartor till förrättningar och uppdrag sker inom enheten innan akterna vidarebefordras för fastställelse, registrering e. dyl. Särskild uppmärksamhet bör ägnas åt förrättningar handlagda av förrättningsmän som ha begränsad erfarenhet av förrättningshandläggning.

Chef för organisationsenhet skall med lämpliga intervaller under året anordna gemensam genomgång av ineliggande, icke avgjorda arbetsuppgifter eller ärenden. Därvid skola riktlinjer dragas upp angående verksamhetens bedrivande fram till nästa genomgång.

— „ — „ — „ — „ — „ — „ — „ — „ — „

Tjänstegöromålen ha uppdelats i två huvudgrupper, nämligen dels förrättningar, dels uppdrag. Grupperna ha följande omfattning.

A. Förrättningar

a) Förrättningar enligt jorddelningslagen och fastighetsbildningslagen för stad, däri inbegripna förrättningar enligt den s. k. dala-lagen. Laga skiften, ägoutbyten, avstyckningar, gränsbestämningar och tomtmätningar redovisas för sig i de härför avsedda kolumnerna och andra förekommande förrättningar i kolumnen för övriga förrättningar.

b) Ensittarförrättningar enligt lagen den 18 juni 1925 om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under nyttjanderätt upplåtet område.

c) Legaliseringsförrättningar enligt lagen den 17 april 1953 om verkan som laga skifte av sämjedelning m. m.¹

d) Sammanföringsförrättningar enligt lagen den 18 april 1952 om sammanföring av samfälld vägmark och av järnvägsmark med angränsande fastighet m. m.

e) Vägförrättningar enligt 2 och 3 kap. lagen den 3 september 1939 om enskilda vägar.

f) Övriga förrättningar. Till denna grupp hänföres bl. a. förrättningar enligt lagen den 25 april 1930 om delning av fastighet vid ändring i rikets indelning m. m. (indelingsförrättningar), förrättningar enligt lagen den 6 juni 1962 om äganderättsutredning, lagfart och sammanläggning av fastigheter i vissa fall, ägostyckningar enligt 1896 års lag om hemmansklyvning m. m. och syneförrättningar enligt 4 kap. lagen den 2 juni 1933 om ägofred. Till denna grupp hänföres också andra här förut ej

¹ Numera legaliseringsförrättningar enligt lagen den 29 november 1968 om erkännande av privat jorddelning som fastighetsbildning.

nämnda förrättningar i den mån icke annat följer av vad som i det följande stadgas om uppdrag.

B. Uppdrag

a) Uppdrag att efter ägomätning upprätta karta samt i förekommande fall beskrivning för olika ändamål med undantag för grundkarta för stads- eller byggnadsplan. Bland uppdrag som här avses märkas avmätning av jord enligt 20 kap. 10 § jorddelningslagen,

upprättande av karta med beskrivning över område, å vilket lagfart sökes enligt KF den 15 oktober 1880 angående lagfart m. m. beträffande järnväg,

upprättande av karta med beskrivning i samband med expropriation och utmärkande av genom expropriation tillkommen gräns samt motsvarande åtgärder i samband med inlösen av mark enligt vattenlagen,

upprättande av karta enligt 21 § 2 mom. 2) gruvlagen beträffande område, varå utmål sökes,

upprättande av karta enligt 5 kap. 1 § lagen om nyttjanderätt till fast egendom,

upprättande av karta enligt 2 § lagen om stenkolsfyndigheter m. m. beträffande områden, som äro föremål för ansökan om koncession och

upprättande av karta för avsöndring.

— „ — „ — „ — „ — „ — „ — „ — „ — „ —

b) Upprättande av grundkarta för stadsplan eller byggnadsplan.

c) Upprättande av förslag till stadsplan eller byggnadsplan, förslag till ändring av sådan plan eller ändring av avstyckningsplan.

d) Upprättande av förslag till tomtindelning.

e) Övriga uppdrag. Till denna grupp hänföres bl. a.

upprättande av registerkarta enligt 7 kap. 5 § fastighetsbildningslagen för stad, uppdrag som biträde vid utmålsförrättning enligt 26 § gruvlagen,

utredning i sammanläggningsärende, upprättande av generalplan eller regionplan, fastighets- och äganderättsutredningar av olika slag,

uppdrag av övervägande mätningsteknisk art, som utföres utan samband med förrättning och som icke avser upprättande av karta som avses under a) eller b),

uppdrag att utan ägomätning upprätta karta, uppdrag att upprätta nybyggnadskarta,

uppdrag att företaga utstakning av nybyggnad, besiktning och avgivande av intyg för statsbidrag till i samband med laga skifte eller ägoutbyte verkställd utflyttning, väganläggning eller odling,

värdering enligt 8 § andra stycket KK den 29 november 1963 med tillämpningsföreskrifter till lagen angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord etc. samt

intyg enligt KK den 30 maj 1916 med föreskrifter om viss utredning i ärende angående förvärv enligt 4 § lagen om vissa inskränkningar i rätten att förvärva fast egendom eller gruva eller aktier i vissa bolag.

Normalförslag till instruktion för stadsingenjör (normalinstruktion)

— „ — „ — „ — „ — „ — „ — „ — „ — „ —

2 §

Stadsingenjören är mättningsman i staden och ansvarar för dess fastighetsbildningsväsende och mättningsväsende i övrigt. Han är chef för stadsingenjörskontoret och direkt underställd byggnadsnämnden. Han har att leda och fördela arbetet inom kontoret samt att med iakttagande av kravet på enkelhet och effektivitet tillse, att göromålen utföras på ett ur allmän och enskild synpunkt betryggande sätt.

Det åligger stadsingenjören att uppmärksamma såväl den allmänna utvecklingen inom stadsingenjörskontorets verksamhetsområde som de förhållanden i staden, vilka äga samband med verksamheten, och att hos vederbörande myndighet göra sådan anmälan eller framställning, som han därvid kan finna påkallad.

3 §

Stadsingenjören är skyldig mottaga förordnande att vara stadens fastighetsregisterförare.

4 §

Utöver fullgörandet av de åligganden, som enligt fastighetsbildningslagstiftningen och annan lag och författning följa av funktionerna som mättningsman och fastighetsregisterförare, åvilar det stadsingenjören

1) att till främjande av stadens utveckling aktivt verka för åstadkommandet av en lämplig fastighetsindelning och att därvid i god tid taga initiativ i frågor, som äga samband med fastighetsbildningen,

2) att vidtaga de åtgärder eller hos byggnadsnämnden göra de framställningar, vilka kunna föranledas av stadgandena i 3 § 1 mom Kungl. kungörelsen den 26 juni 1936 med vissa föreskrifter om mättningsväsendet och fastighetsregisterväsendet i rikets städer, samt att därvid ägna särskild omsorg åt upprättandet, kompletterandet och vidmakthållandet av stadens triangelnät, polygonnät, höjdfixnät och grundläggande kartverk,

3) att, då han så finner påkallat, hos byggnadsnämnden väcka förslag i planfrågor,

4) att fullgöra honom av byggnadsnämnden i planfrågor givna uppdrag och att, därest han icke själv upprättat framlagt planförslag, före dess utställande för granskning till nämnden avgiva utlåtande däröver,

5) att upprätta grundkartor och fastighetsförteckningar till grund för planförslag,

6) att upprätta förslag till tomtindelning och ändring eller upphävande av tomtindelning,

7) att, då så befinnes erforderligt, efter samråd med stadsarkitekten upprätta kvarterskarta till ledning för uppgörandet av tomtindelningsförslag,

8) att upprätta nybyggnadskartor,

9) att utstaka och genom lägesbesiktning kontrollera nytillkommande byggnaders rätta plan- och höjdlägen samt att å byggnadsnämndens vägnar utfärda skriftligt bevis rörande verkställd lägesbesiktning,

10) att handlägga hos byggnadsnämnden

förekommande gatukostnadsfrågor ävensom att, där för staden skall föras gatukostnadsförteckning, med beaktande av lokalt gällande organisatoriska bestämmelser upprätta och föra sådan förteckning,

11) att lämna allmänheten råd och upplysningar i fastighetsbildningsfrågor och andra till hans verksamhet hörande ämnen,

12) att å byggnadsnämndens vägnar mottaga ansökningar om till mättningsväsendet hänförliga förrättningar och uppdrag samt att antingen själv upptaga sådan ansökan till behandling eller för handläggning överlämna densamma till annan tjänsteman,

13) att, då han finner skäl därtill, övertaga och slutföra handläggningen av förrättning eller uppdrag, som överlåtits på honom underställd tjänsteman,

14) att å byggnadsnämndens vägnar till lantmäteristyrelsen insända i 3 § 3 mom. och 8 § 1 stycket ovannämnda kungörelse föreskrivna uppgifter rörande i staden anställda mättningsmän och särskilt förordnade förrättningsmän för tomtmätning eller avstyckning,

15) att rörande förrättnings- och tomtindelningsverksamheten i staden föra sådant diarium och till lantmäteristyrelsen avgiva sådan årsredogörelse, som avses i 4 § nämnda kungörelse,

16) att förteckna, arkivera och vårda de kartor och handlingar, vilka jämlikt 5 § 1 mom. 1 stycket nämnda kungörelse skola förvaras under byggnadsnämndens tillsyn, däri inbegripet jämväl nybyggnadskartor,

17) att granska till byggnadsnämnden inkommande ärenden, i vad de beröra hans verksamhetsområde, och att avgiva av granskningen föranledda yttranden,

18) att i övrigt fullgöra honom av byggnadsnämnden lämnade uppdrag inom mättningsväsendets arbetsområde,

19) att medverka vid namnsättningen av stadens gator och andra allmänna platser, byggnadskvarter m. m. samt att handhava adressnumreringen i staden,

20) att i fråga om mark utom staden mottaga förordnande att föra stadens talan såväl vid legala förrättningar som i mål, föranledda av sådana förrättningar,

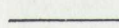
Förslag till indelning av riket i lantmäteriregioner

Kartunderlaget utgörs av SRA:s kommunblockskarta.
Publicerad med tillstånd av Svenska Reproduktions AB,
Fack 162 10 Vällingby 1

Teckenförklaring

Länsgräns

Kommunblocksgräns

Gräns mellan lantmäteriregioner inom län

Kansliort för regionkontor

Kansliort för lokalkontor (endast illustration, ej förslag)

Förkortningar inom
Stockholmsområdet

- D = DANDERYD
- H = HUDDINGE
- J = JAKOBSBERG
- L = LIDINGÖ
- RN = ROSLAGS-NÄSBY
- S = SOLLENTUNA
- SS = SOLNA-SUNDBYBERG
- UV = UPPLANDS-VÄSBY
- V = VAXHOLM

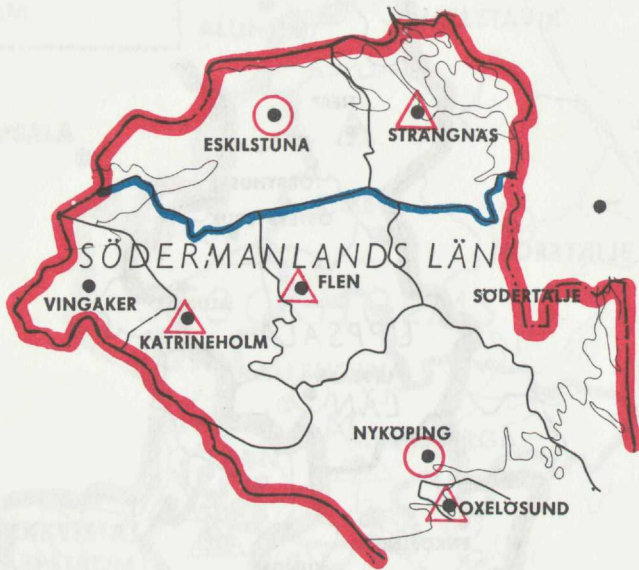

STOCKHOLMS LÄN AB

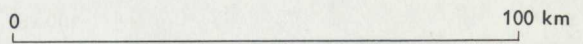

0 100 km

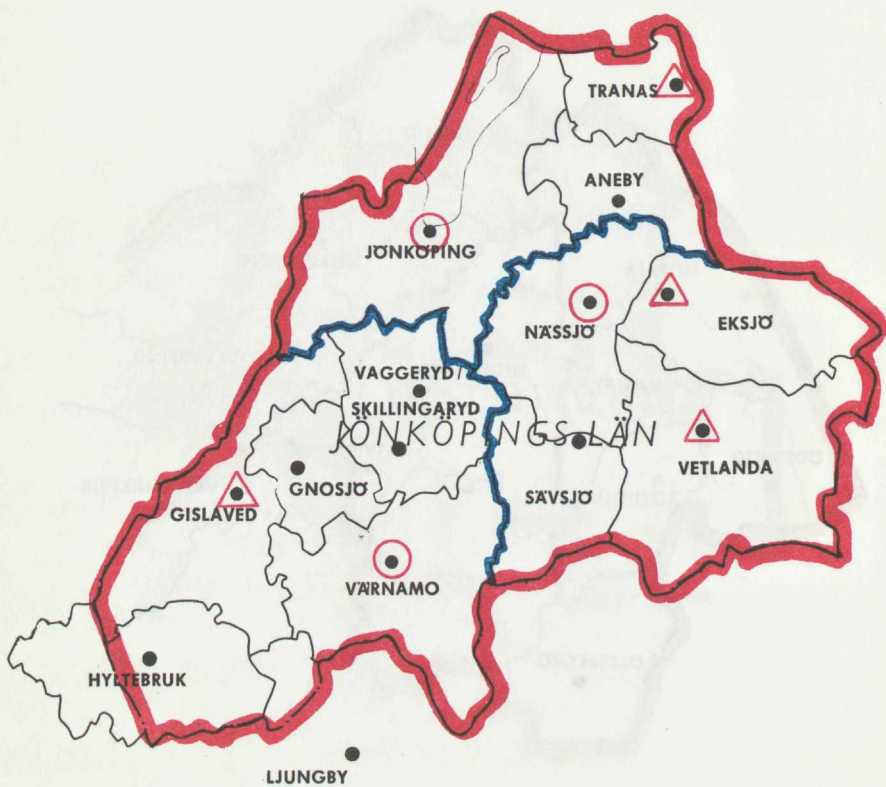
UPPSALA LÄN C

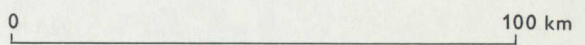
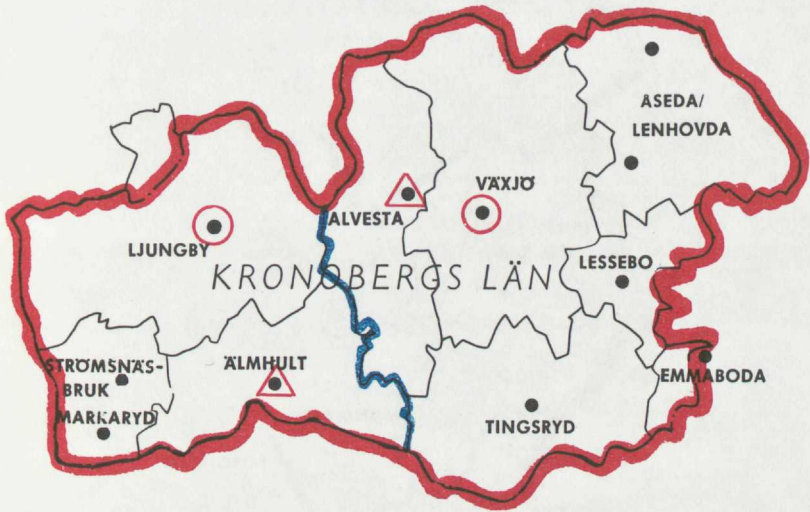
SÖDERMANLANDS LÄN D

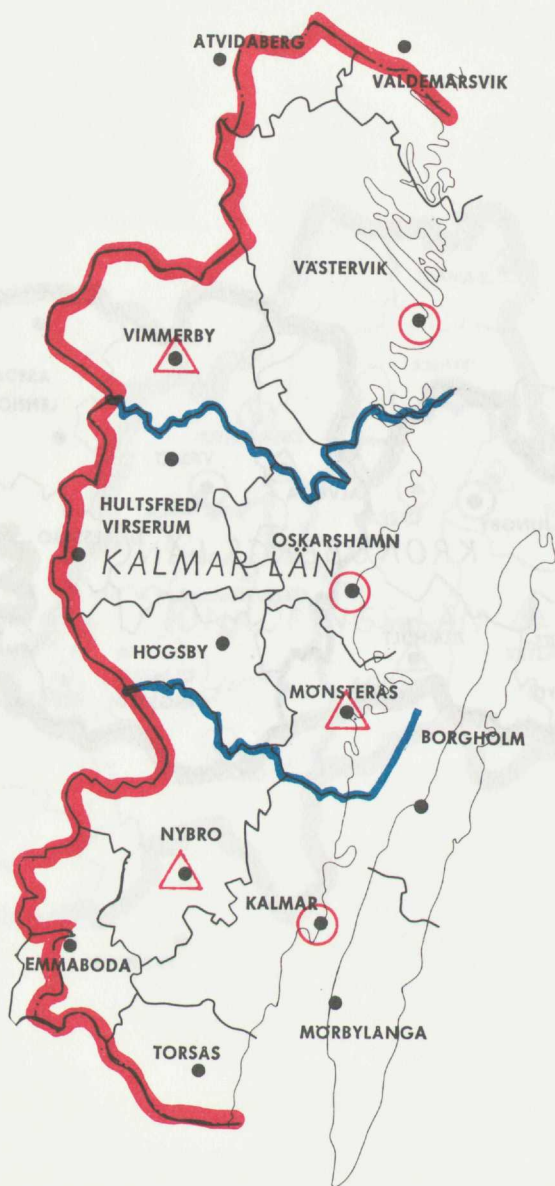
ÖSTERGÖTLANDS LÄN E

JÖNKÖPINGS LÄN F

KRONBERGS LÄN G

0 100 km

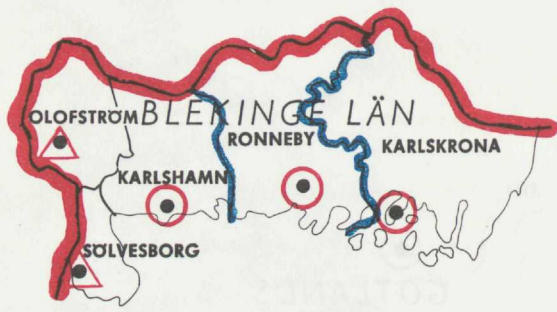
KALMAR LÄN H

GOTLANDS
VISBY
LÄN

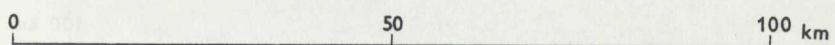
0 100 km

GOTLANDS LÄN I

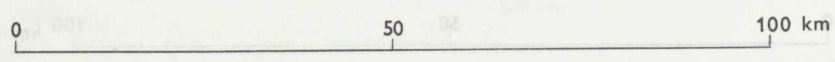

0 100 km

BLEKINGE LÄN K

KRISTIANSTADS LÄN L

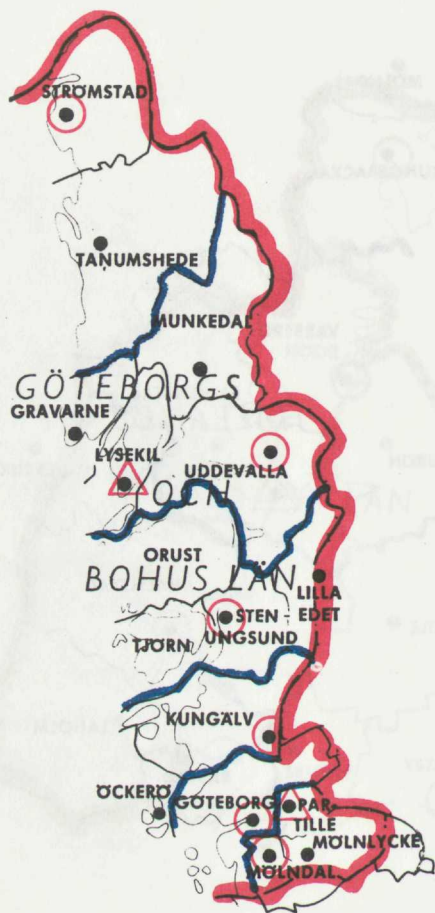

MÄLMÖHUS LÄN M

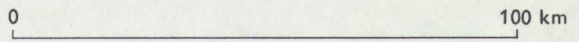
0 100 km

HALLANDS LÄN N

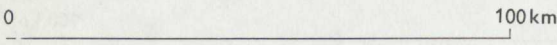
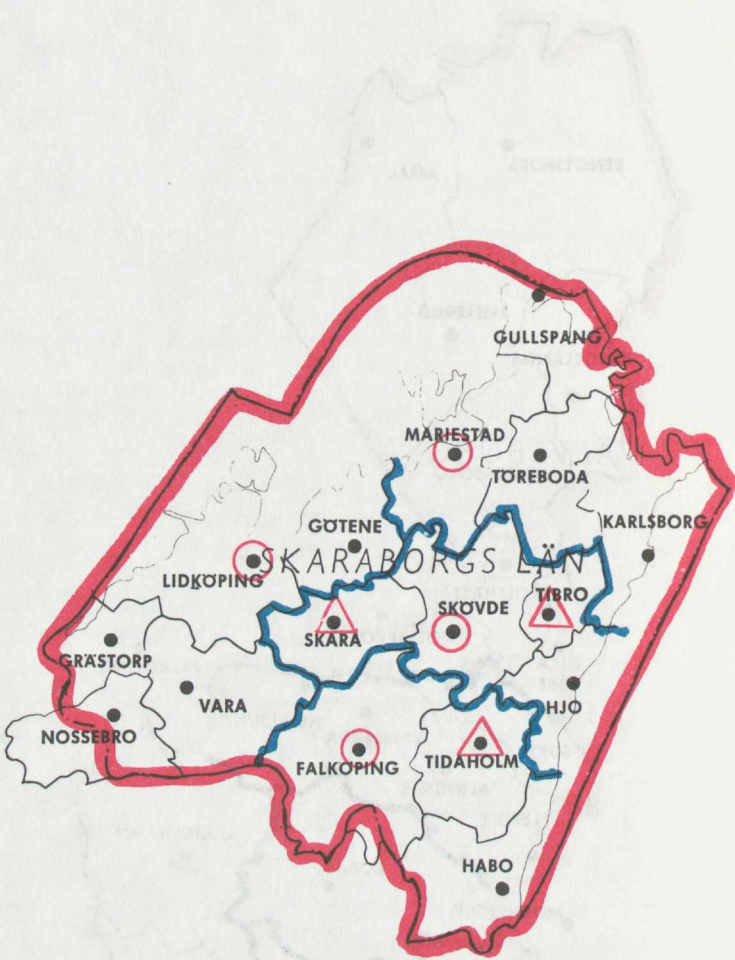

0 100 km

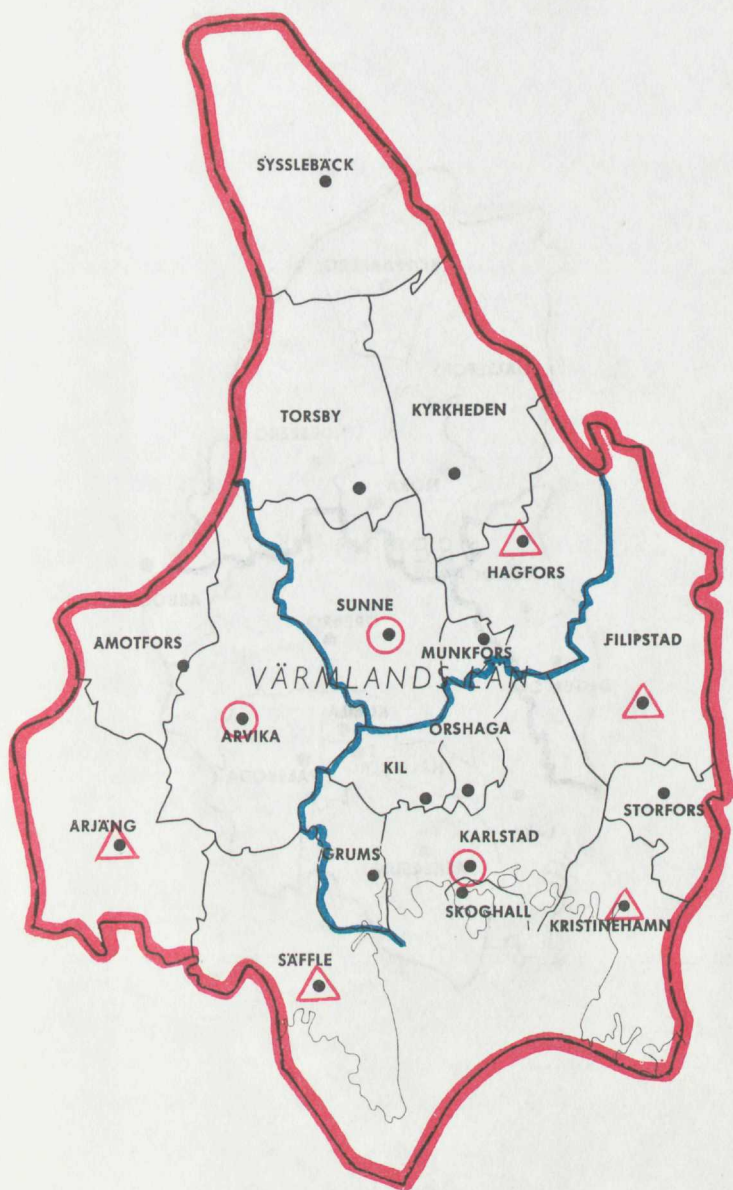
GÖTEBORGS OCH BOHUS LÄN O

ÄLVSBERGS LÄN P

SKARABORGS LÄN R

0 100 km

VÄRMLANDS LÄN S

0 100 km.

ÖREBRO LÄN T

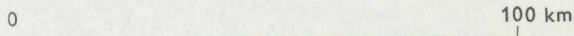
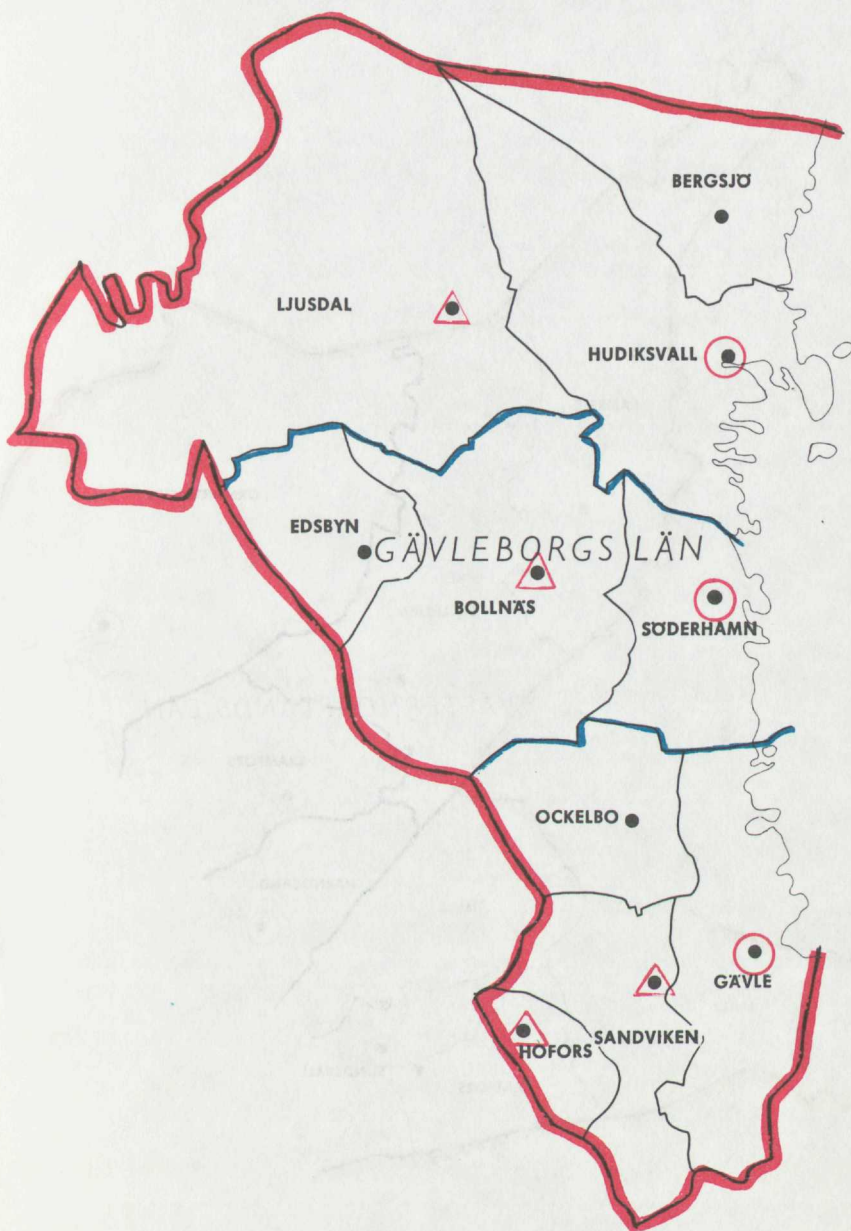

VÄSTMANLANDS LÄN U

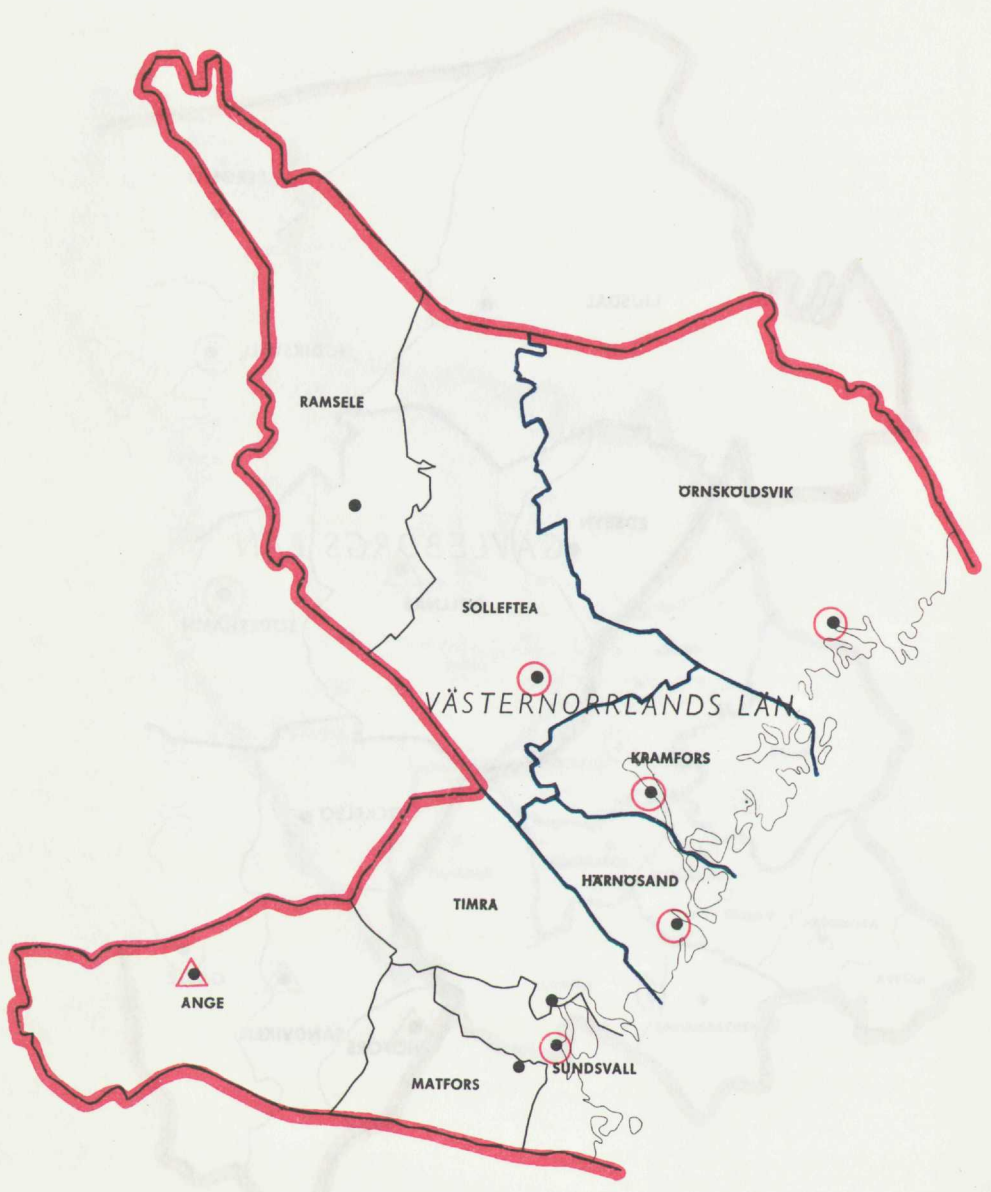

0 100 km

KOPPARBERGS LÄN W

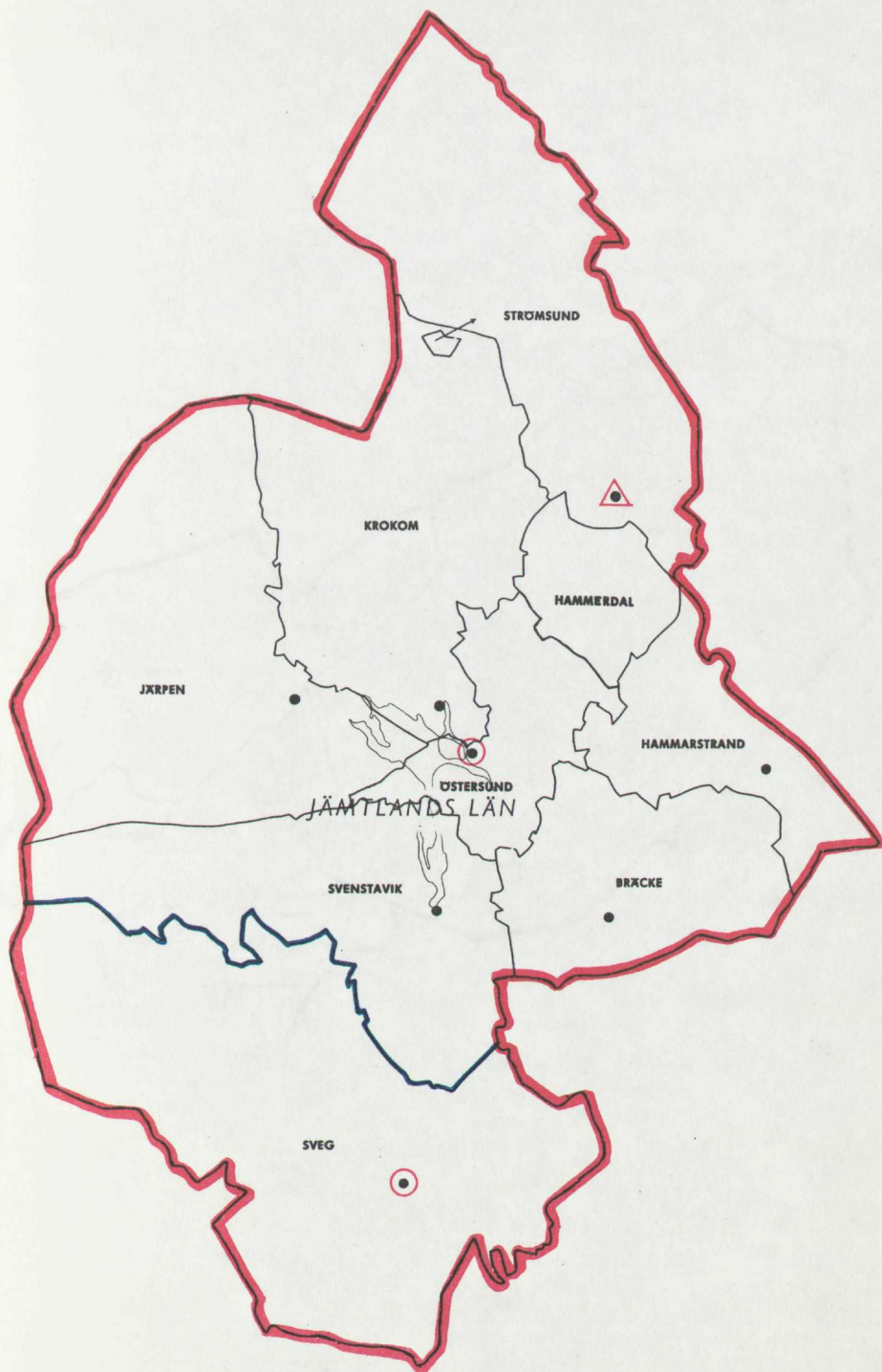

GÄVLEBORGS LÄN X

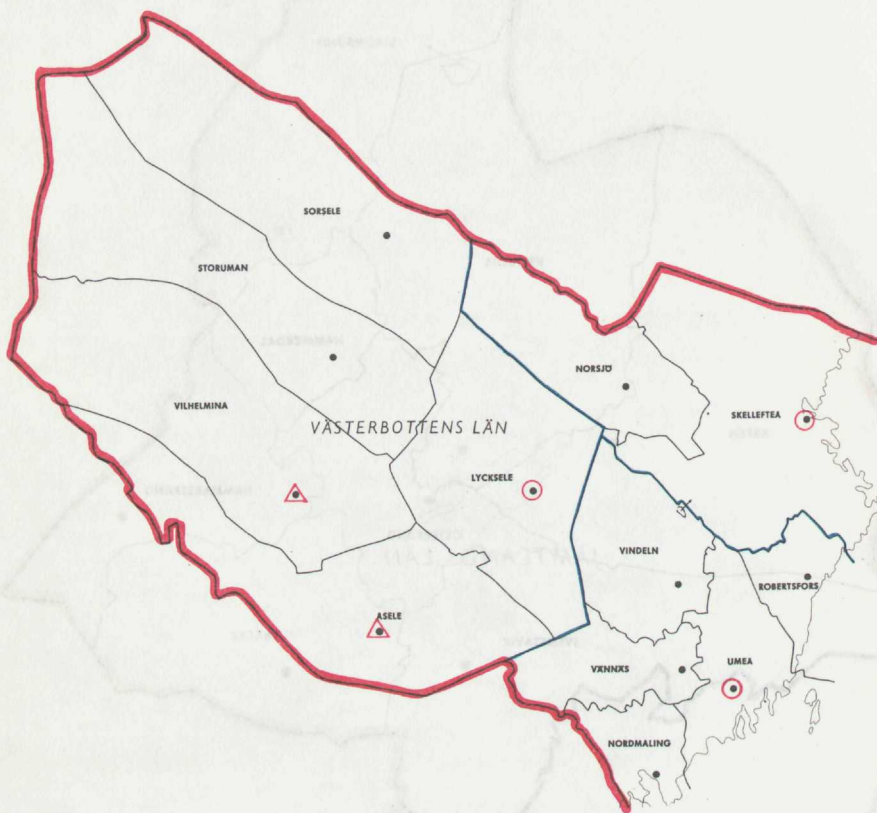

0 100 km

VÄSTERNORRLANDS LÄN Y

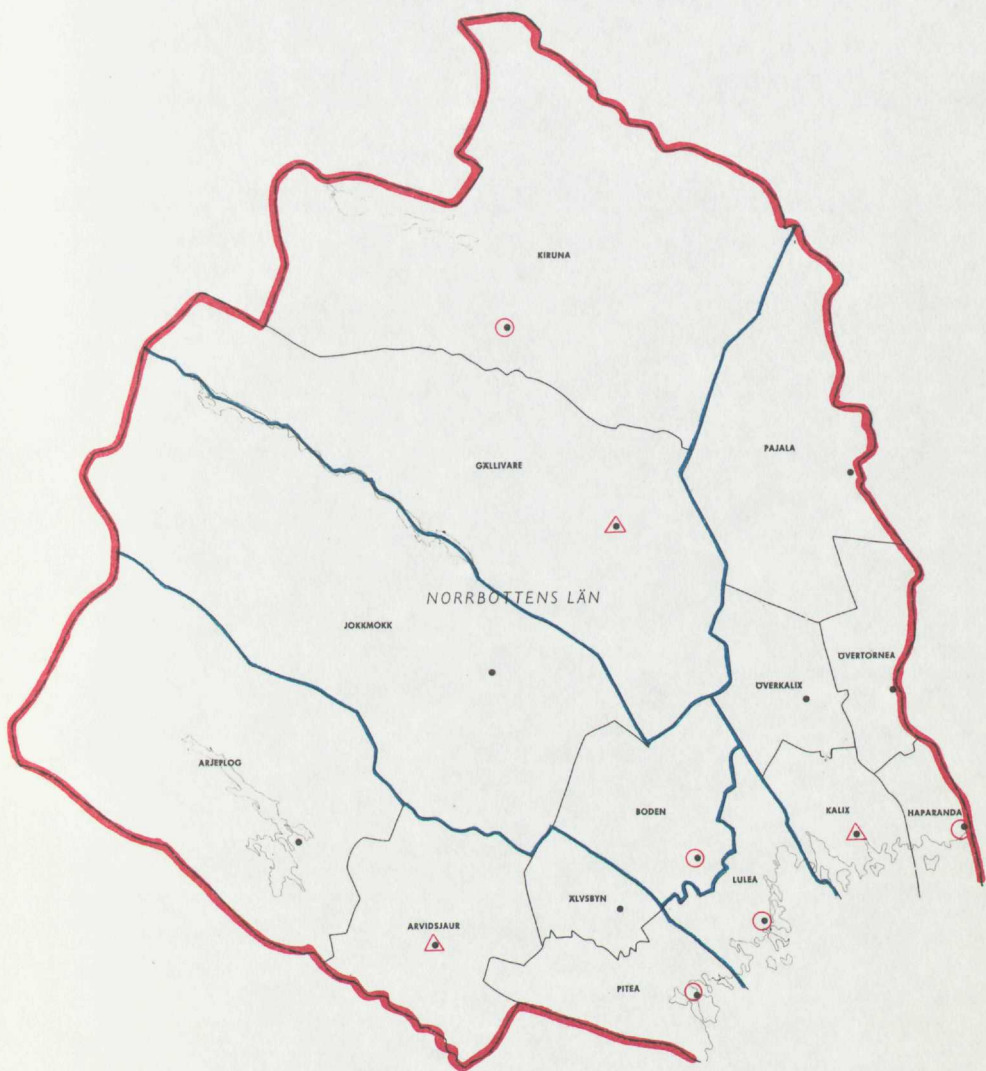

JÄMTLANDS LÄN Z

0 100 km

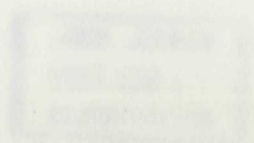
VÄSTERBOTTENS LÄN AC

0 100 km

NORRBOTTENS LÄN BD

KUNGL. BIBL.
13 NOV 1988
STOCKHOLM

KUNGL. BIBL.
13 NOV 1969
STOCKHOLM

2